

*Włameń Izby Adwokackiej
w Krakowie*

**ZBIÓR POSTANOWIEŃ
KOMITETU URZĄDZAJĄCEGO
W KRÓLESTWIE POLSKIM.**

ZBIÓR POSTANOWIEŃ
KOMITETU URZĄDZAJĄCEGO

u Królestwie Polskiem.

WARSZAWA.

—

1865.

Wydrukowano z upoważnienia Komitetu Urządzającego z dnia 23 Listopada (5 Grudnia), N. 5,790.

480 I

1180061687

PAd

W Drukarni Rzędowej.

Ustanowiony artykułem 3-m Ukazu Jego Cesarsko-Królewskiej Mości, z dnia 19-go Lutego (2 Marca) r. b. Komitet Urządzający—do kierowania wszelkimi sprawami dotyczącymi urzędzenia włościan i wiejskiej administracji w Królestwie,—rozpoczął czynności swoje z d. 14 (26) Marca r. b.

Nr. 75 Dz. Pow.

OD KOMITETU URZĄDZAJĄCEGO W KRÓLESTWIE
POLSKIM.

Na zasadzie Najwyższych Ukazów z d. 19 lutego (2 Marca) r. b. komitet urządzający w Królestwie Polskiem, po rozpoczęciu swych działań w d. 14 (26) Marca polecił Naczelnikom wojennym powiatowym przystąpić do wyborów w gminach i otwarcia zarządów gminnych i wiejskich na zasadzie praw wydanych w tej mierze. Postanowienie o tem, łącznie z szczegółowemi Instrukcjami, wydanemi dla władz wojenno-policyjnych, zatwierdzone zostało d. 19 (31) marca, — i według otrzymanych raportów, już przystąpiono na gruncie do wykonania rzeczonych wyborów i organizowania nowych w gminach zarządów. Teraz w wykonaniu Art. 2, 11 i 16 Najwyższego Ukazu z d. 19 lutego (2 Mar-

ca) wskazującego sposób wprowadzenia nowych przepisów, komitet zarządzający postanowieniem z d. 26 marca (7 Kwietnia) i 4 (16) Kwietnia utworzył czternaście miejscowych komisij do spraw włościańskich, w następującym składzie:

1) *Komisja Warszawska*. Prezydujący, pułkownik **Moremykin**.—Pod jej zwierzchnictwem zostają powiaty: Warszawski, Łowicki i Rawski, z wyłączeniem części tego ostatniego, wchodzące do składu okręgu wojennego Łodzi i podlegającej komisji Piotrkowskiej.

2) *Komisja Włocławska*. Prezydujący, radca stanu **Pejker**. — Pod jej zawiadywaniem zostają powiaty: Włocławski, Gostyński i Łęczycki, z wyłączeniem części tego ostatniego, wchodzącej do składu okręgu wojennego Łodzi i podlegającej komisji Piotrkowskiej.

3) *Komisja Kaliska*. Prezydujący, radca dworu szambelan, książę **Meszczercki**. — Powiaty: Kaliski, Koninowski i Sieradzki, z wyłączeniem części tego ostatniego, wchodzącej do składu okręgu wojennego Łodzi.

4) *Komisja Piotrkowska*. Prezydujący, radca dworu **Razin**. — Powiaty: Piotrkowski, Wieluński i części powiatów: Rawskiego, Łęczyckiego i Sieradzkiego, wchodzące do składu okręgu wojennego Łodzi.

5) *Komisja Lubelska*. Prezydujący, podpułkownik **Waniukow**.—Powiat Lubelski i okręgi powiatu Zamajskiego: Tarnogrodzki i Kraśniński.

6) *Komisja Siedlecka*. Prezydujący, pułkownik Naświatewicz. — Powiaty: Siedlecki, Łukowski i Stanisławowski.

7) *Komisja Bialska*. — Prezydujący, radca dworu Nienarokomów. — Powiaty: Bialski i Radzyński.

8) *Komisja Krasnostawska* (Chełmska). Starszy członek — były pośrednik pokojowy Morainew. — Powiaty: Krasnostawski i Hrubieszowski i okręg Zamojski powiatu Zamojskiego.

9) *Komisja Radomska*. Prezydujący, radca dworu Bromeka. — Powiaty: Radomski, Opatowski i Sandomierski.

10) *Komisja Kielecka*. Prezydujący, pułkownik Szczerbacki. — Powiaty: Kielecki, Opoczyński i Stąpnicki.

11) *Komisja Olkuska*. Prezydujący, radca stanu Szczepnerow. — Powiaty: Olkusi i Miechowski.

12) *Komisja Płocka*. Prezydujący, major Beje. — Powiaty: Płocki, Mławski i Lipnowski.

13) *Komisja Ostrołęcka*. Prezydujący, rzeczywisty radca stanu Wojt. — Powiaty: Ostrołęcki, Pułtowski i Przasnyski.

14) *Komisja Augustowska*, pod zwierzchnictwem której zostają wszystkie pięć powiatów gubernji Augustowskiej. Ponieważ gubernja ta znajduje się czasowo pod zarządem dowodzącego wojskami okręgu Wileńskiego, komisja więc Augustowska jakkolwiek na ogólnej zasadzie należy do Komitetu Urządzającego, — pozostaje wszakże, nateraz, pod

bezpośredniem zwierzchnictwem dowodzącego wyższymi wojskami.

Wzmiankowane komisje, jednocześnie wysyłają się do miejsc swego przeznaczenia i po zniesieniu się z głównymi naczelnikami wojennymi, winny objechać powierzone im oddziały. Objazd każdego oddziału, jak niemniej wszelkie czynności i rozporządzenia komisji, dokonywać się będą kolegialnie, przy składzie wszystkich obecnych członków, z których każdemu pozostawia się prawo, jedynie dla przyspieszenia interesu, zebrać na gruncie z polecenia komisji niezbędne wiadomości i informacje. W skutek tego wkładają się obecnie na komisje takie obowiązki, które są wymienione w Najwyższych Ukazach 19 lutego (2 marca), a które z biegu sprawy wymagają natychmiastowego na gruncie wykonania. Do główniejszych w obecnym czasie należą:

1. Wytłomaczenie włościanom, w razie potrzeby, Najwyższych Ukazów i uprzedzenie fałszywego i opaczego ich rozumienia (art. 17 Ukazu punkt g.).

2. Pomoc wojenno policyjnemu zarządowi w dokonaniu gminnych i wiejskich wyborów, co do nowych urzędów w gminach, oraz w dozorowaniu za czynnościami wójtów gmin i wiejskich sołtysów— (art. 17 punkt h.).

3. Zbadanie, a w danych razach—nawet roztrząsanie i decydowanie skarg, prośb i sporów, dotyczących urzędów gruntów włościan i w ogólnie-

ści co do wykonania Najwyższych Ukazów 19 lutego (2 marca) 1864 r. (art. 17 punkta c, d i e.).

4. Oddanie na zasadzie ustanowionych przepisów opróżnionych włościańskich gruntów, czyli pustek (art. 27 punkt f.).

5. Zebranie miejscowych wiadomości, i uwag koniecznych dla Komitetu zarządzającego, w celu powierzonego mu rozwinięcia niektórych artykułów Najwyższych Ukazów (art 5 i 17 punkt j.).

Co do dalszych rozporządzeń i w ogólności szczegółów obecnego interesu dotyczących, mających być podanemi do publicznej wiadomości, takowe w właściwym czasie ogłoszone będą w *Dzienniku Po-wszęchnym*.

N. 96 Dz.P.

W IMIENIU NAJJAŚNIEJSZEGO

ALEXANDRA II-go,

CESARZA I SAMOWŁADCY WSZECZ ROSIJ,

KRÓLA POLSKIEGO,

etc., etc., etc.

KOMITET URZĄDZAJĄCY W KRÓLESTWIE POLSKIM,

z w a ż y w s z y:

Że stosownie do art. 14 Ukazu Najwyższego z d. 19 lutego (2 marca) 1864 r. o urządzeniu Gmin Wiejskich w Królestwie Polskiem, zebrania Gmin mają być zwolywane z obowiązku 4-y razy do roku, w terminach jakie oznaczy Komitet Urządzący;—

Że według istniejącego w Królestwie Polskiem zwyczaju, zawieranie rozmaitych prywatnych u-

mów, zmiana robotników i t. p. uzkutecznia się po większej części kwartalnie, mianowicie na Wielkanoc, na Ś-ty Jan, Ś-ty Michał, i na Nowy Rok, i że w tych terminach tak z powodu świąt jako też i zawieszenia ważniejszych robót w polu, ludność wiejska ma więcej czasu; — na przedstawienie Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych postanowił i stanowi:

Artykuł 1. Zgromadzenia Gmin dla uchwał w przedmiotach tychże Gmin dotyczących, zwolywane będą obowiązkowo przez Wójta Gminy cztery razy do roku, a mianowicie: w drugiej połowie miesiąca Marca, Czerwca, Września i Grudnia.

Art. 2. Wykonanie niniejszego postanowienia, które w Dzienniku Praw zamieszczonem być ma, porucza się Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych, oraz miejscowym Komisjom spraw włościańskich i Zarządom Wojenno-Policyjnym, w czem do nich należy.

Działo się w Warszawie na posiedzeniu Komitetu Urządzającego w Królestwie Polskiem d. 7 (19) Kwietnia 1864 r.

Podpisano: Namiestnik, Jenerał-Adjutant,
Hrabia *Berg*,

Członek Komitetu Urządzającego,
Książę *Czerkaski*.

Za zgodność: Radca Stanu, *Draszcusow*.

W IMIENIU NAJJAŚNIEJSZEGO
ALEXANDRA II,
CESARZA I SAMOWŁADCY WSZECH ROSIJ,
KRÓLA POLSKIEGO,
etc., etc., etc.

KOMITET URZĄDZAJĄCY W KRÓLESTWIE POLSKIM,

mając na uwadze:

że na Członków Komisji Spraw Włościańskich w Królestwie włożony jest, między innymi, obowiązek rozpoznawania na miejscu sporów, prośb i zażaleń dotyczących gruntowego urządzenia włościan, tudzież roztrząsanie innych przedmiotów prawem określonych,—i że z tego powodu nie tylko jest pożytecznem, ale nawet niezbędnem, nadać wyżej wzmiankowanym urzędnikom znaki, po których włościanie mogliby ich rozróżnić, jako osoby szczególnie zaufanie Rządu posiadające, stosownie do art. 86 Ukazu Najwyższego z d. 19 lutego (2 marca) 1864 r. o urządzeniu gmin wiejskich postanowił i stanowi:

Artykuł 1. Prezesi miejscowych Komisji Spraw Włościańskich, ich pomocnicy i komisarze rewirowi, podczas wykonywania obowiązków służbowych, mają właściwy do Urzędów ich przywiązany honorowy znak, wydany przez Urządząjący Komitet.

Art. 2. Znak Członków Komisji Spraw Włościańskich z powierzchowności i wielkości swojej, podobny jest do znaku Pośredników polubownych w Cesarstwie, a mianowicie: na głównej stronie

medalu umieszczony jest herb Państwa, w środku którego znajduje się herb Królestwa, a w około Orła napis: „19 Lutego (2 Marca) 1864 roku” na odwrotnej stronie napis: „Коммуніа по крестьянскимъ дѣламъ въ Царствѣ Польскомъ, Komisja Spraw Włościańskich w Królestwie Polskiem.” Przy medalu łańcuch takiż sam jak i u Pośredników polubownych. Łańcuch i medal są pozłacane.

Art. 3. Koszta sporządzenia pomienionych znaków odniesione będą do funduszu wyznaczonego do dyspozycji Komitetu Urządzającego.

Art. 4. Wykonanie niniejszego postanowienia, które w Dzienniku Praw zamieszczone być ma, poleca się Członkowi Komitetu Urządzającego zawiadującemu czynnościami tegoż Komitetu.

Działo się w Warszawie na posiedzeniu Urządzającego Komitetu w Królestwie Polskiem d. 7 (19) Kwietnia 1864 r.

Podpisano: Namiestnik, Jenerał-Adjutant,
Hrabia *Berg*.

Członek Komitetu Urządzającego,
Księżę *Czerkaski*.

Za zgodność: Radca Stanu, *Drasususow*.

W IMIENIU NAJJAŚNIEJSZEGO
ALEXANDRA II,
CESARZA I SAMOWŁADCY WSZECH ROSIJ,
KRÓLA POLSKIEGO.
etc., etc., etc.

Urządzający Komitet w Królestwie Polskiem, mając na uwadze: że, na mocy art. 86 Ukazu Najwyższego 19 lutego (2 marca) 1864 r. o urządzeniu gmin wiejskich, urzędujący z wyborów, w czasie odbywania obowiązków służby ich urzędu przywdziewają oznaki, które im zwierzchność dostarczy.

Na przedstawienie Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych—

Postanowił i stanowi:

Art. 1. Wójt Gmin, Ławnicy i Sołtysi, w czasie wykonywania obowiązków służbowych, powinni nosić następujące znaki, które będą im przez zwierzchność wydane:

a) *Wójt gminy* — znak brązowy pozłacany, na głównej stronie którego ma być wyobrażony herb Państwa z napisem u góry nad herbem, po rosyjsku „ГМИННЫЙ ВОЙТЪ,” a u dołu po polsku „Wójt Gminy;” na odwrotnej zaś stronie znaku cyfra JE-
GO CESARSKIEJ MOŚCI z napisem w około, z jednej strony po rosyjsku „19 Февраля (2 Марта) 1864 года,” a z drugiej po polsku: „19 Lutego (2 Marca) 1864 roku.”

Znak ten Wójt Gmin mają nosić na łańcuchu brązowym zawieszony na szyi.

b) *Ławnicy* noszą takież znak mniejszej wielkości i nie pozłacany, z napisem „Лавникъ, Ławnik,” przypinany na małym łańcuszku z wierzchu sukni, na lewej stronie piersi.

c) *Sołtysi*, noszą na lewej stronie piersi, z wierzchu sukni, znak wedle ustanowionego wzoru z blachy miedzianej, kształtu owalnego; z wyobrażeniem herbu i z napisem „Солтѣй, Sołtys.”

Art. 2. Pomienione znaki dla osób administracji gminnej przygotowane i rozdawane będą komu należy, z rozporządzenia Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych.

Art. 3. Wydatki na sporządzenie znaków potrzebne, odniesione będą do ogólnych funduszków Królestwa i w tym celu wydanem zostanie w właściwym czasie stosowne rozporządzenie.

Art. 4. Wykonanie niniejszego Postanowienia, które w Dzienniku Praw zamieszczonem być ma, poruczonem zostaje Komisjom Rządowym Spraw Wewnętrznych, oraz Przychodów i Skarbu, w czem do której należy.

Działo się w Warszawie na posiedzeniu Urządzającego Komitetu w Królestwie Polskiem 7 (19) Kwietnia 1864 r.

Podpisano: Namiestnik, Jenerał-Adjutant,
Hrabia *Berg*.

Członek Komitetu Urządzającego,
Księżę *Czerkaski*.

Za zgodność: Radca Stanu, *Draszurow*.

W IMIENIU NAJJAŚNIEJSZEGO
ALEXANDRA II,
CESARZA I SAMOWŁADCY WSZECH ROSIJ,
KRÓLA POLSKIEGO.
etc., etc , etc.

URZĄDZAJĄCY KOMITET W KROLESTWIE POLSKIM,

z w a ż y w s z y:

Że na mocy art. 88 Ukazu Najwyższego z dnia 19 Lutego (2 Marca) 1864 r. o urządzeniu Gmin wiejskich, Wójci Gminni i sądy gminne używać mają pieczęci podług wzoru przepisanego przez Komisję Rządową Spraw Wewnętrznych; — na przedstawienie tejże Komisji postanowił stanowi:

Art. 1. Wójt i Sąd gminny obowiązani są mieć pieczęć formy okrągłej mającą średnicy cal 1,3 miary rosyjskiej. W środku herb Państwa z napisem u góry tegoż po rosyjsku i po polsku: „Powiat NN, a u dołu „pieczęć gminy NN.”

Art. 2. Pieczęcie takowe mają być przygotowane w Mennicy Warszawskiej, w odpowiedniej liczbie stosownie do ilości gmin.

Art. 3. Wszelkie akta w imieniu Wójta gminy lub sądu gminnego sporządzane, winny być zaopatrzone pieczęcią i podpisem Wójta, oraz Pisarza jeżeli się takowy gdzie znajduje. Jeżeli Wójt gminy pisać nie umie, w takim razie wszelką korespondencję, jaka od niego z urzędu prowadzoną będzie, winien podpisywać Pisarz, zaś Wójt przykładać tylko na niej pieczęć, którą nie powierzając

nikomu obowiązany jest starannie zachowywać u siebie.

Art. 4. Przygotowanie pieczęci w potrzebnej liczbie odpowiadającej rzeczywistej ilości gmin, jak również zaopatrzenie Wójtów w też pieczęcie, dopełni Komisja Rządowa Spraw Wewnętrznych.

Art. 5. Fundusz na przygotowanie pieczęci potrzebnej, wyasygnowany będzie z ogólnych dochodów Królestwa, w którym to celu wydanem zostanie w właściwym czasie stosowne rozporządzenie.

Art. 6. Wykonanie niniejszego postanowienia, które w Dzienniku Praw zamieszczone być ma, porucza się Komisjom Rządowym Spraw Wewnętrznych, oraz Przychodów i Skarbu, w czym do której należy.

Działo się w Warszawie na posiedzeniu Urządzającego Komitetu w Królestwie Polskiem 7 (19) Kwietnia 1864 r.

Podpisano: Namiestnik, Jenerał-Adjutant,
Hrabia *Berg*.

Członek Komitetu Urządzającego,
Ksiązę *Czerkaski*.

Za zgodność: Radca Stanu, *Draszusow*.

PRZEPISY CZASOWE O PŁACACH DLA URZĘDNIKÓW
ADMINISTRACJI GMINNEJ,
*zatwierdzone przez Urządzący Komitet w Królestwie,
dnia 7 (19) Kwietnia 1864 r.*

Artykuł 1. Urzędnikom Administracji Gminnej za pełnienie ich obowiązków, przeznaczają się płaca do czasu ostatecznej w tej mierze decyzji, w wysokości nie mniejszej jak następuje:

a) *Wójtom Gmin* rocznie:

1. w gminach zawierających w sobie od 50 do 75 domów mieszkalnych, rs. 50;
2. w gminach zawierających w sobie od 75 do 100 domów mieszkalnych, rs. 80;
3. w gminach zawierających w sobie od 100 do 200 domów mieszkalnych, rs. 120;
4. w gminach zawierających w sobie od 200 do 300 domów mieszkalnych, rs. 150;
5. w gminach zawierających w sobie 300 i więcej domów mieszkalnych, rs. 180.

We wszystkich Gminach Rządowych, do dyspozycji i bezpłatnego użytku nowo-wybranych Wójtów pozostają nadal, lub też na nowo wydzielają się, części ziemi na ten cel przeznaczone i o których jest mowa w artykule 14-ym przepisów zatwierdzonych w r. 1862 dla wypuszczenia w dzierżawę dóbr Rządowych.

b) *Ławnikom*, przeznaczają się, tytułem diet, po kop. 37½ za każde posiedzenie Sądu Gminnego, na którym ciż będą obecnymi.

c) Ustanowienie wysokości wynagrodzenia dla

ści nie przenoszącej plac, artykułem poprzedzającym dla Wójtów Gmin przeznaczonych.

Pisarzom za wykonywanie przez nich właściwych im obowiązków w kilku gminach, mogą być podwyższane place w stosunku do ilości domów, z tem zastrzeżeniem, że takowe w żadnym razie nie mogą przenosić najwyższej płacy dla Wójta Gminy oznaczonej.

Art. 3. Na wydatki kancelarji jako to: na materiały piśmienne, przygotowanie drukowanych blankietów, prenumeratę Dzienników Gubeinjalnych, opał i t. p. przeznacza się do dyspozycji Wójta Gminy stała suma roczna:

w gminach mających od 50 do 100 domów mieszkalnych rs. 20; w gminach mających od 100—300 domów mieszkalnych rs. 30; w gminach mających od 300 i więcej domów mieszkalnych rs. 45.

Art. 4. Wydatki na utrzymanie Administracji Gminnej ponoszone być mają na rachunek gminy, która również obowiązana jest wyznaczyć lokal dla kancelarji Gminy i Sądu Gminnego, jeśli takowe nie będą mogły mieścić się w mieszkaniu Wójta Gminy.

W gminach Rządowych gdzie już są gotowe lokale dla Administracji Gminnych, lokale te oddają się do dyspozycji nowo-wybranego Wójta Gminy.

Art. 5. Rozkład pomienionych wyżej wydatków pomiędzy właścicieli nieruchomości ziemskich w obrębie gminy, ustanawia się decyzją Zebrania

gminy, na zasadzie art. 83 Najwyższego Ukazu z d. 19 Lutego (2 Marca) 1864 r., o urządzeniu Gmin Wiejskich; lecz od czasu zapadnięcia ostatecznych decyzji Zebrań gmin, powyższy rozkład wykonywa się w sposób następujący:

w gminach prywatnych, gdzie znajdują się grunta folwarczne i włościańskie, właściciele gruntów folwarcznych, ponoszą połowę wszystkich wydatków potrzebnych na Administrację gminną, drugą zaś połowę ponoszą włościanie. Część przypadająca na włościan rozkłada się pomiędzy gromady wioskowe wchodzące w skład gminy, w stosunku ilości domów mieszkalnych w każdej gromadzie wioskowej znajdujących się;—w Gminach Rządowych, w obrębie których znajdują się folwarki skarbowe, wypuszczone w dzierżawę, dzierżawcy mają wносить corocznie po 5°/_o od sumy dzierżawnej, na Administrację gminną, brakującą zaś na ten przedmiot sumę, uiszczając winni włościanie podług rozkładu dopełnić się mającego pomiędzy gromady wioskowe wchodzące w skład gminy: w stosunku ilości domów mieszkalnych, znajdujących się w każdej gromadzie wioskowej;—

w gminach pomieszanych, gdzie połączeni są włościanie osiedleni na gruntach, które dotychczas należały do właścicieli prywatnych, z włościanami osiedlonymi na gruntach, które dotychczas należały do Skarbu, lub gdzie razem z włościanami jednej z tych dwóch kategorii znajduje się, tak zwana drobna szlachta, zamieszkała na własnym grun-

cie, czasowy rozkład pomiędzy mieszkańców gminy wydatku na Administrację gminną, wykonywa się na pierwszy raz, stosownie do wyżej przywiezionych zasad, z rozporządzenia i po porozumieniu się Komisji Spraw Włościańskich z Naczelnikami Wojennymi Powiatowymi. O wydanych przez siebie rozporządzeniach Komisje obowiązane są niezwłocznie szczegółowo donieść Urządzącemu Komitetowi.

Art. 6. Pomienione wyżej przepisy tak o płacach i wysokości wydatków kancelaryjnych, jak i o rozkładzie potrzebnych na ten cel funduszków zatwierdzają się czasowo, sposobem próby i winny być poddane ostatecznemu rozpoznaniu, po zebraniu należytych wiadomości za pośrednictwem miejscowych Komisji spraw włościańskich.

Podpisano: Namiestnik, Jeneral-Adjutant,
Hrabia *Berg*.

Członek Komitetu Urządzącego,
Książę *Czerkaski*.

Za zgodność: Radca Stanu, *Draszusow*.

Nr. 114 Dzien. Pow.

Komisja Rządowa Spraw Wewnętrznych ogłasza: że Komitet Urządzący w Królestwie Polskiem, decyzją przez wypis z protokołu posiedzenia swego z dnia 2 (14) Maja r. b., Nr. 427 wydaną, postanowił:

1) że wydawanie właścicielom dóbr prywatnych i instytucyjnych, w miarę ich zgłaszania się, kopij z tabel prestacyjnych z roku 1846, z decyzji nad nimi przez b. Komisję Rządową Spraw Wewnętrznych i Duchownych wydanych, i z dodatkowych tabel w roku 1861 sporządzonych, tak jak dotąd należało, tak i nadal należy do Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych, i dopełniane być winno na żądanie strony, po poświadczeniu rzeczonych kopij przez Referenta, Naczelnika Sekcji Włościan i Kolonistów, oraz Dyrektora Wydziału Przemysłu i Kunsztów;

2) że niezależnie od stempli, które dla dokasowania do wydawanych kopij, tak jak to dotychczas miało miejsce, przez właścicieli dóbr składane być powinny, uiszczaną być ma przez tychże właścicieli należność po jednym rublu srebrnym za każdy arkusz żądanej przez nich kopji z tabeli prestacyjnej, licząc taką ilość arkuszy, na jakiej oryginalna tabela jest spisana, a środkowo półarkuszek, zaliczając dwa na jeden arkusz;

3) że taka sama opłata po jednym rublu srebrnym za arkusz, lub za dwa półarkuszek, uiszczana być ma za kopje z oddzielnych decyzji wydanych nad tabelami prestacyjnymi z roku 1846, i z tabel dodatkowych z roku 1861, — wreszcie:

4) że Komitet Urządzający zatwierdził przepis powyższy podać do powszechnej wiadomości.

O powyższej decyzji Komitetu Urządzającego Komisja Rządowa zawiadomiła Rządy Gubernjal-

ne i poleciła im, aby takową w najbliższych numerach Dziennika Gubernjalnego podały do powszechnej wiadomości, z objaśnieniem: że strona żądająca kopij z tabel, lub decyzij o jakich wyżej mowa, winna wnieść stosowną prośbę do Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych, i według informacji tamże powziąć się mającej, obowiązana jest złożyć potrzebną ilość papieru stempłowego wraz z dowodem z opłacenia w Kasie Gubernjalnej Warszawskiej należności za wydanie tych kopij obliczonej.

Nr. 116 Dzien. Pow.

Wypis z Protokołu 10-go posiedzenia Komitetu Urządzającego z dnia 2 (14) Maja 1864 roku.

Artykuł 40. Zarządzenia względem załatwiania prośb, o ściąganie zaległości od włościan.

Do Komitetu Urządzającego wniesione zostały następujące prośby, a mianowicie:

1. Konsul Jeneralny Austriacki w Królestwie Polskiem, przy odezwie z d. 10 (22) kwietnia r. b. zakomunikował Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych, nadesłaną do konsulatu prośbę Juliana Dembińskiego, poddanego austriackiego, właściciela dóbr Przysucha w powiecie Opoczyńskim, oraz dóbr Góry, Michałowo, Zakrzewo i Szyszyce w powiecie Miechowskim, do Namiestnika w Królestwie zaadresowaną, o wyegzekwowanie zalegających u włościan tych dóbr opłat czynszowych.— Wstawiając się za zadosyćczynieniem prośbie wła-

ściciela, Konsul Jeneralny nadmienil: że Dembiński datował prośbę do Namiestnika w dniu 7-ym kwietnia r. b., a do konsulatu w dniu 9-m t. m. i r., a więc przed terminem, w którym dochodzenie niedoborów ustać miało, — lecz że z powodu rozpatrywania rzeczonyj prośby w konsulacie, nie mógł być jej nadany właściwy kierunek przed dniem 22-im kwietnia r. b.

2. Jenerał-Policmajster w dniu 14 (26) kwietnia r. b. za Nr. 5198, przedstawił Komitetowi Urządzającemu, korespondencję dotyczącą zażądanej przez Radę Opiekuńczą Szpitala Ś-go Ducha w Rawie, pomocy egzekucyjnej wojskowej, do odzyskania zaległych czynszów, w ilości w tejże korespondencji wymienionej, od włościan należących do dóbr szpitalnych.

3. Jenerał-Policmajster w d. 30 marca (11 kwietnia) r. b. za N. 4821, przedstawił Komitetowi Urządzającemu prośbę właściciela dóbr Michałowa, obejmującą wiadomość o ilości niezapłaconego przez włościan czynszu i oświadczenie, że w razie nicodzyskania takowego, będzie pozbawiony możności opłacenia podatków z dóbr wspomnionych.

4. Jenerał-Policmajster w d. 23 kwietnia (5 maja) r. b. za N. 12068/2333, przedstawił Komitetowi Urządzającemu, kopję prowadzonej korespondencji, względem odzyskania czynszu od włościan wsi Konkolownicy, z nadmienieniem, że właściciel tej wsi, wniosł do niego prośbę o wezwanie włościan, aby zapłacili należne po dzień 3 (15) kwietnia r. b.

czynsze (w ilości około rs. 3000). Stosownie więc do art. 2 Najwyższego Ukazu z dnia 19 Lutego (2 Marca) r. b. o urządzeniu włościan, Jenerał-Policmajster znosił się w tym względzie z Naczelnikiem Wojennym Oddziału Siedleckiego i otrzymał wiadomość: że włościanie wsi Konkolownicy w powiecie Radzyńskim gubernji Lubelskiej, należące do donacji Jenerał-Adjutanta Paniutina, chcieli w swoim czasie uiścić należne od nich czynsze, lecz administrator tych dóbr p. Sauvé, nie przyjął pieniędzy, obecnie zaś włościanie z mocy art. 2 Ukazu z dnia 19 Lutego (2 Marca) r. b. (o urządzeniu włościan) zaprzeczają właścicielowi majoratu prawa do odzyskania czynszu.

5. Jenerał-Policmajster przedstawiając do decyzji Komitetu Urządzającego, korespondencję przeprowadzoną z powodu prosby obywatela Morszewskiego właściciela dóbr Bukowa w pow. Rawskim, o odzyskanie od włościan tych dóbr zaległości czynszowej, na rzecz właściciela, albo na zaspokojenie należnych od niego opłat, doniósł zarazem o odniesieniu się do Naczelnika Wojennego Oddziału Warszawskiego w celu zawiadomienia Morszewskiego, że przekazywania zaległych czynszów włościańskich na rachunek podatków od właściciela dóbr skarbowi należnych, nie może być dopuszczane.

6. Łaszewski właściciel dóbr Dembe Wielkie, w powiecie Stanisławowskim upraszał o odzyskanie zaległych opłat amortyzacyjnych, należnych od kolonistów osiedlonych na gruntach dworskich, albo

o wstrzymanie egzekucji wojskowej zarządzanej do tych dóbr dla odzyskania ciążących je podatków skarbowych, albo wreszcie o rozłożenie zaległości podatkowej na trzy raty. — Nakoniec

7. Hrabia Wielopolski właściciel dóbr w gubernji Radomskiej, w prośbie zanesionej do Namiestnika Królestwa, obok przywiedzenia, że na włościanach dzierżawiących w jego dobrach grunta w małych ilościach i pod rozmaitemi warunkami, narosła zaległość czynszowa: z dóbr w powiecie Miechowskim w ilości rs. 14,066 kop. 36, z dóbr w powiecie Stopnickim w ilości rs. 2,817 kop. 82 ½, z dóbr w powiecie Kieleckim w ilości rs. 593 k. 92, — upraszał o znaglenie włościan do uiszczenia tych należności.

Przepisy: Art. 2-gi Ukazu z dnia 19 lutego (2 marca) r. b. o urządzeniu włościan i zamieszczony w N. 33 protokołu posiedzenia Komitetu Urządzającego, Najwyższy Rozkaz względem zaprzestania dochodzenia uchylonych powinności włościańskich.

Przy rozpoznawaniu prośb wyżej wymienionych Komitetowi Urządzającemu nastęrczyły się następujące uwagi:

Art. 2-gi Ukazu o urządzeniu włościan zastrzegł, że wszelkie dochodzenie zaległości i niedoborów ze zniesionych powinności włościańskich, z dn. 3 (15) kwietnia r. b. ustaje i później nie może być wznowiane. W objaśnieniu tego zasadniczego prawidła, Komitet Urządzający, na posiedzeniu w d. 14 (26)

Kwietnia r. b. odbytem, postanowił: że skòro już minęła data 3 (15) kwietnia, wszelkie dochodzenie zaległości pochodzących zuchylonych powinności, ma być zaniechane i na przyszłość poszukiwanie takich zaległości niemoże być przedsiębranem. Nakoniec w wydanym w d. 21 kwietnia (3 maja) r. b. Najwyższym Rozkazie, między innemi zastrzeżono: że ani Towarzystwo Kredytowe Ziemskie i inne Instytucje, ani właściciele dóbr prywatnych, nie mają prawa domagania się, pod jakimkolwiek bądź pozorem, wyegzekwowania od włościan zaległych powinności i że na zasadzie, powołanego wyżej przepisu, wszelkim w tym względzie prośbom odnawiać należy.

W ścisłem pojęciu znaczenia Ukazów o urządzeniu włościan w Królestwie Polskiem, do rzędu zniesionych powinności mają być zaliczone takie, bez względu na ich rodzaj i nazwę, jakie odbywane były z gruntów przechodzących, z mocy powyższych ukazów, na zupełną własność włościan. Powinności zaś odbywane przez włościan z gruntów użytkowanych przez nich, lecz nie przechodzących na ich własność, do zniesienia nie kwalifikują się i zarówno z gruntami z których były odbywane, nie przestają być własnością dziedziców dóbr.

Tym sposobem, przy rozstrzyganiu prośb o odzyskanie zaległości, przedewszystkiem rozróżnić potrzeba, naturę tych zaległości, t. j. czy powstały z powinności zniesionych, czyli też z niespełnienia warunków użytkowania z gruntu, pozostającego tak

jak poprzednio do rozrządzenia dziedzica. Pierwsze z nich stanowczo, bez żadnego wyłączenia i w żadnym wypadku, nie mogą być egzekwowane z mocy powołanego wyżej art. 2 Ukazu o urządzeniu włościan, drugie kwalifikują się do odzyskania w takiej ilości, jaka po dokładnem zbadaniu przedmiotu, okaże się słuszną i zgodną z prawem.

W prośbach wnoszonych do Komitetu Urządzającego przez właścicieli dóbr i różne instytuty, po większej części brak jest dokładnego objaśnienia, z jakiego rodzaju stosunków gruntowych powstała zaległość i dla tego nawet w przybliżeniu oznaczyć niepodobna, o ile są zasadne i o ile żądaniami w nich zawartym zadosyć uczynić można. Nawet co do takich prośb, w których jest oznaczoną naturą zaległości, jak to ma miejsce w prośbach wyżej przytoczonych hr. Wielopolskiego i obywatela Łaszewskiego, gdzie wskazano, że zaległość powstała z opłat za użytki nie przechodzące, jakoby, na własność włościan, — Komitet Urządzający, na zasadzie tych jednostronnych objaśnień, bez wysłuchania drugiej strony, nie może wyrzec ani o słuszności, ani o rzetelności przytoczonych objaśnień, a tem samem nie może ocenić, o ile prosby właścicieli o odzyskanie zaległości, są zasadne i zasługują na przyjęcie. Dodać tu jeszcze należy, że wydanie decyzji, czy w danym szczególnym wypadku, powinności włościan kwalifikują się do zniesienia, lub przeciwnie — poprzedzać powinno rozstrzygnięcie kwestji: czy prawo własności gruntu przechodzi na włościanina,

czyli też pozostaje przy dziedzicu. Dla tego w każdym razie, gdy zajdzie żądanie o odzyskanie nieborów, z jakiegokolwiek kawałka gruntu, przede wszystkim przekonać się należy, czy grunt ten nie przechodzi na własność dłużnika, t. j. potrzeba sprawdzić, czy grunt ten nie podchodził pod przepisy Ukazu z d. 26 maja (7 czerwca) 1846 r., a chociażby tak było, czy nie podchodzi obecnie pod przepisy Ukazu z dnia 19 lutego (2 marca) r. b., o urządzeniu włościan. Grunta podchodzące pod przepisy któregośkolwiek z tych dwóch Ukazów uważają się za własność włościan, a tem samem za zwolnione od wszelkich poprzednich powinności na rzecz właściciela odbywanych i od zaległości ztąd narosłych. Tylko w takim razie, gdy okaże się, że grunt nie podchodzi pod przepisy któregośkolwiek z przytoczonych dwóch Ukazów—poszukiwanie zaległości może mieć miejsce.

Z tych wszystkich względów oczewiście się okazuje, że prośby o odzyskanie zaległości, powinny być wnoszone do komisij spraw włościańskich, które będą w możności sprawdzenia ich przez śledztwo gruntowe i wydania decyzji, opartej na dowodach i objaśnieniach przy śledztwie wykrytych.

Na tej też zasadzie, Komitet Urządzający, postanowił wydać następujące zarządzenia:

1° Polecie komisjom spraw włościańskich, aby przyjmowały prośby o odzyskanie zaległości i rozpoznawały je w sposobie, jaki wskazany im już został z tym jeszcze dodatkiem, aby jeżeli okaże się

że zaległości powstały ze zniesionych powinności odbywanych z gruntu na własność włościan przechodzącego, aby takie domagania się jako zupełnie nieprawne, pozostawiały bez żadnych następstw i zawiadamiały o tem obie strony, oraz w myśl art. 17 tejże instrukcji, zarząd wojskowo-policyjny. Jeżeli zaś okaże się, że grunta lub użytki z których powstały zaległości nie przechodzą na własność włościan, aby odpowiadały: że rozpoznawanie prośb o odzyskanie tych zaległości nie należy do atrybucyj komisji i że proszący z żądaniem swoim udać się ma na drogę przepisami wskazaną—o czem obie strony zawiadomione i kopja decyzji, jeżeli jej zażądata, wydaną im być powinna.

2° Niniejsze postanowienie, podać do powszechnej wiadomości.

Oryginał podpisali:

Namiestnik-Prezydujący i Członkowie Komitetu Urządzącego. Nr. 135 D. P.

---

*Wypis z 12-go posiedzenia Protokołu
Komitetu Urządzącego z dnia 16 (28) Maja 1864 r.*

Art. 55. O sposobie i terminie zanoszenia zażaleń na decyzje i rozporządzenia komisij spraw włościańskich.

Art. 26 Ukazu o sposobie wprowadzenia w wykonanie nowych ustaw o włościanach, stanowi: że zażalenia na decyzje i rozporządzenia wydawane przez komisje spraw włościańskich, zanoszone być

mają do Komitetu Urządzającego, który w rozwinieciu art. 18-go dopiero powołanego Ukazu, wyda szczegółową instrukcję, wskazującą w jakich razach decyzje i rozporządzenia komisij spraw włościańskich, uważać się będą za ostateczne i niepodlegające zaskarżeniu.

Ponieważ instrukcja o jakiej mowa, mając być tylko rozwinięciem artykułu 18-go, nie zmienia kolei zanoszenia reklamacij na komisje spraw włościańskich, zażalenia przeto na komisje spraw włościańskich, jedynie tylko do Komitetu Urządzającego mogą być wnoszone. O ileby zatem reklamacje takie zanoszone były do Naczelnika Wojennego, jest on w obowiązku zwrócić prośbę podającemu, i wskazać mu drogę do wnoszenia zażalen, przepisaną powołanym wyżej artykułem 26 m. Dopóki przeto, wspomniona wyżej szczegółowa instrukcja wydana nie zostanie, Komitet Urządzający postanowił podać do powszechnej wiadomości i zastosowania się co następuje:

1) Zażalenia na komisje spraw włościańskich i na ich prezesów, we wszelkich przedmiotach do atrybucij ich należących, na zasadzie artykułu 26-go Ukazu o sposobie wprowadzenia w wykonanie nowych ustaw o włościanach, wnoszone być mają do Komitego Urządzającego w ciągu 3-ich miesięcy. Termin ten liczyć się zacznie: co do decyzij już dotąd na piśmie wydanych, przez komisje spraw włościańskich lub wydać się przez nie mogących przed dniem 1 (13) czerwca 1864 roku, od

tegoż dnia i roku, a co do decyzji później wydać się mających, od dnia w którym decyzja komisji ogłoszoną zostanie stronie interesowanej.

2) Ponieważ do zażeń wnoszonych obecnie do Komitetu Urządającego, nie są dołączane kopje decyzji komisji spraw włościańskich, a żalący się tłumaczą się niekiedy tem, jakoby kopje te nie były im wydane przez komisje; z tego powodu Komitet Urządający postanowił przypomnieć komisjom spraw włościańskich, że stosownie do instrukcji, obowiązane są do bezzwłocznego wydawania kopij swoich decyzji tym właścicielom i włościanom, którzy tego żądają — z zaznaczeniem na każdej kopii daty, t. j. dnia, miesiąca i roku, w którym decyzja komisji ogłoszoną została. Od tąd więc do każdego zażenia, kopja zaskarżonej decyzji dołączoną być powinna.

Po podzieleniu w myśl artykułu 12-go Ukazu o sposobie wprowadzenia w wykonanie nowych ustaw o włościanach, okręgów komisji spraw włościańskich na rewiry, skoro komisarze rewirów obowiązki swe pełnić zaczną, zażenia na nich i na delegacje czasowe, podawane być mają do właściwych komisji spraw włościańskich w takim terminie i porządku, jaki przepisany został w punkcie 1-m i 2-m niniejszego postanowienia, względem zażeń wnoszonych do Komitetu Urządającego, na komisje i na ich prezesów.

Oryginał podpisali:

Namiestnik — Prezydujący i Członkowie Komitetu Urządającego. _____ Nr. 135 D. P.

*Wypis z protokołu 6 go posiedzenia, Komitetu
Urządzącego w Królestwie Polskiem z dnia 14 (26)
Kwietnia 1864 roku.*

Nr. 16.

PROŚBY WŁAŚCICIELI DOBR.

Komitet Urządzący, otrzymał kilka prośb właścicieli dóbr o znaglenie włościan w ich dobrach osiedlonych, do uiszczenia zaległości czynszowych, a mianowicie:

1. P. ob. Sekretarza Stanu przy Radzie Administracyjnej Królestwa, przy Nrze 2,792 przedstawił prośbę właścicielki dóbr Blumerowej w powyższym przedmiocie zaniesioną.

2. Właścicielka dóbr Lisiecka, w prośbie wniesionej w dniu 27 marca (8 kwietnia) r. b. do Namiestnika Królestwa, domagała się aby od włościan osiedlonych w dobrach Żeliszewo, w Powiecie Siedleckim, Gubernji Lubelskiej, ściągnięty był czynsz, nie tylko zaległy w kwocie około rsr. 4,000, ale i bieżący, wymagalny dopiero w dniu 11 (23) Kwietnia r. b.

3. Właściciel dóbr Franciszek de Tylli, prosił o ściągnięcie od włościan, zaległego czynszu, w kwocie rsr. 388, albo o przyjęcie tej sumy, na rachunek nałożonej na niego kontrybucji w sumie rsr. 500.

W Artykule 1-szym Ukazu z dnia 19 lutego (2 marca) r. b. o urządzeniu włościan, powiedziano: „Grunta zostające w posiadaniu włościan,

„(t. j. osady włościańskie), tak w dobrach prywatnych i Najmilościwiej rozdanych (majorackich) jako też w dobrach instytucyjnych (różnych zakładów) i rządowych, przechodzą na zupełną własność włościan, w posiadaniu tych gruntów będących.”

W Artykule 2-gim tegoż samego Ukazu powiedziano: „Od dnia 3 (15) Kwietnia bieżącego 1864 roku, włościanie uwolnieni raz na zawsze zostają od wszelkich bez wyłączenia powinności, jakimi na korzyść dziedziców obłożeni byli, jako to: od pańszczyzny, od okupu w gotowiźnie, od osepów, od czynszu, danin i t. p. Wszelkie dochodzenie zaległości i niedoborów z powyżej znieśionych powinności ustaje i z tego tytułu, żadnego nowego dochodzenie w przyszłości, miejsca mieć nie może”.

W skutek tego, Komitet Urządzący postanowił:

1. Z powodu upłynionego z dniem 3 (15) kwietnia r. b. terminu, wskazanego w powołanym wyżej Art. 2-gim, prośby właścicieli dóbr, o których wyżej jest mowa, nie mogą przychylnie być załatwione, o czem podających zawiadomić.

2. Mając zaś na względzie, że zaległości czynszowe ściągane były poprzednio, nie tylko przez władze administracyjne i policyjne, ale i na podstawie wyroków Sądowych, włożył obowiązek na Dyrektorów Głównych, prezydujących w Komisjach Rządowych: Spraw Wewnętrznych i Spra-

wiedliwości, jako też na Jenerał-Policmajstra, aby przez cyrkularze zalecili władzom od nich zawiśłym, ściśle spełnienie Art. 2-go Ukazu o urządzeniu włościan, którym wszelkie dochodzenie zaległości i niedoborów wstrzymane i przedsięwzięcie takiego dochodzenia w przyszłości wzbronione zostało.

3. Decyzję niniejszą zakomunikować przez Cyrkularz Komisjom Spraw Włościańskich i za pośrednictwem obwieszczenia, podać ją do powszechnej wiadomości.

Oryginał podpisali:

Namiestnik Prezydujący i Członkowie Komitetu
Urządzającego.

*Wypis z protokołu 6-go posiedzenia, Komitetu
Urządzającego w Królestwie Polskiem z dnia 14 (26)
Kwietnia 1864 roku.*

Nr. 17.

O zaprzestaniu ściągania czynszu zalegającego na włościanach dóbr rządowych.

Komisja Rządowa Przychodów i Skarbu, raportem w dniu 12 (24) marca r. b. Namiestnikowi Królestwa złożonym, doniosła: że włościanie osiedleni w dobrach rządowych zalegli w opłatach czynszu, po koniec 1863 roku.

Z lat dawniejszych, a mianowicie po koniec 1854 roku, czyli z epoki opłacalnej dowodami Ko-

misji Centralnej Likwidacyjnej rsr.	38,765 k. 4
za lata 1855 i 1862. . . . . „	280,090 „ 24
za rok 1863. . . . . „	337,618 „ 1/2

Razem rsr. 656,473 k. 28 1/2

Oprócz tego zalegają jeszcze czynsze od włościan osiedlonych w dobrach innej natury, zostających pod zarządem Skarbu.

Artykuł 2-gi Najwyższego Ukazu z dnia 19 lutego (2 marca) r. b. stanowi: od 3 (15) Kwietnia bieżącego 1864 roku, włościanie uwolnieni raz na zawsze zostają od wszelkich bez wyłączenia powinności, jakimi na korzysć dziedziców obłożeni byli, jako to: od panszczyzny, od okupu w gotowiznie, od osepów, od czynszu, danin i t. p; wszelkie dochodzenie zaległości i niedoborów z powyżej zniesionych powinności ustaje, i z tego tytułu, żadne nowe dochodzenie w przyszłości miejsca mieć nie może.

Według wyjaśnienia złożonego przez Komisję Rządową Przychodów i Skarbu, zaległości powstały z winy włościan a nie z winy władzy Skarbowej, która ciągle zarządzała środki egzekucyjne w celu śpieszniejszego ściągnięcia dochodów skarbowych.

Komisja Rządowa Przychodów i Skarbu, donosząc Namiestnikowi Królestwa o takim stanie rzeczy, nadmienila jeszcze, że po dniu 3 (15) kwietnia, chociażby nie otrzymała przed tą datą żadnego polecenia, wstrzyma się z wydawaniem jakich-

kolwiek bądź rozporządzeń do czasu otrzymania decyzji wyższej władzy, oraz że ściąganie czynszu za rok ekonomiczny 1864 czyli po dzień 1-szy czerwca t.r. mogłoby być skończone dopiero w końcu roku bieżącego.

Wykaz przynoszący wiadomość o czynszach zalegających u włościan dóbr rządowych po koniec 1863 roku.

z Gubernij	Po rok 1854 włącznie		Z lat 1855/62		Z roku 1863		Razem	
	Rubli i kopiejek srebrem							
Radomskiej	9505	26	70623	74	89340	39 1/2	169469	39 1/2
Lubelskiej	29 5	93	26152	25 1/2	42192	2 1/2	71270	30 1/2
Warszawskiej	9170	3 1/2	53204	18	78289	80	140664	1 1/2
Płockiej	1094	31 1/2	7073	13 1/2	15334	9	23501	5 1/2
Augustowskiej	15986	54	122465	4 3/4	111765	13 1/4	250216	72
Z m. Warszawy dochodu Skarbowego	85	96	571	78 1/2	696	56 1/2	1351	31
Ogółem.	28765	4	80090	24	337618	1/2	656473	28 1/2

Otrzymawszy wspomniony raport Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu, Namiestnik Królestwa uznał za konieczne ukończenie wspomnianego Wykazu zalegającego czynszu na włościanach dóbr rządowych, wiadomością jakie zaległości ciążą dzierżawców dóbr rządowych. Przedstawiony w skutek tego Wykaz zawiera w sobie następujące szczegóły:

Wykaz niedoboru czynszowego na dzierżawcach dóbr rządowych zalegającego po koniec Stycznia 1864 roku.

z Gubernij	Po rok 1854 włącznie czyli z epoki spła- calnej dowo- dzącej Kom. Cent. Likwidacynej		Z lat 1855/64		Razem	
	Rubli i		kopiejek		srebrem	
Radomskiej. . . .	69659	37	160227	27 1/4	229885	64 1/4
Warszawskiej. . . .	20552	84 1/2	97669	22	118222	6 1/2
Lubelskiej.	5951	15 1/2	47389	19	53340	34 1/2
Płockiej.	1588	32	33881	31	35469	63
Augustowskiej. . . .	104' 3	90 1/4	104963	80 3/4	115457	71
Ogółem.	108244	59 1/4	444130	80	552375	39 1/4

W ścisłem pojęciu ducha Art. 1-go i 2-go Ukazu z dnia 19 lutego (2 marca) r. b. o urządzeniu włościan, wszelkie dochodzenie zaległości i niedoborów, powstałych ze zniesionych powinności, ustaje z dniem 3 (15) Kwietnia r. b. na tem się przeto opierając, Komitet Urządzący postanowił:

1. Od dnia 3 (15) kwietnia r. b. jako terminu oznaczonego w Art. 2-gim Ukazu o urządzeniu włościan, zaprzestać wszelkiego dochodzenia zaległości i niedoborów, pochodzących ze zniesionych powinności.

2. Zaległości i niedobory, dopuszczone przez dzierżawców dóbr rządowych, ściągnąć na zasadzie istniejących przepisów.

3. Zawiadomić o tem Komisję Rządową Przy-

chodów i Skarbu, dla wydania odpowiednich z jej strony rozporządzeń.

4. Włożyć na Komisję Rządową Spraw Wewnętrznych i Jenerała Policmajstra obowiązek, wydania rozporządzeń do Władz od nich zawisłych, aby po dniu 3 (15) kwietnia czyli po upływie terminu oznaczonego w Art. 2-gim Ukazu o urządzeniu włościan, zaprzestały ściągania zaległości czynszowcej od włościan dóbr rządowych.

5. Kopję obecnego postanowienia zakomunikować Głównodowodzącemu wojskami Okręgu Wojennego Wileńskiego, dla wydania stosownych rozporządzeń co do Gubernji Augustowskiej.

6. Również zakomunikować je przez cyrkularz Komisjom Spraw Włościańskich i za pośrednictwem dziennika urzędowego, podać do powszechnej wiadomości.

Oryginał podpisali:

Namiestnik Prezydujący i Członkowie Komitetu
Urządzającego.

*Wypis z protokołu 8-go posiedzenia, Komitetu
Urządzającego w Królestwie Polskiem z dnia 22 Kwietnia
(4 Maja) 1864 roku.*

Nr. 26.

Rozwinięcie artykułu 8-go Ukazu o urządzeniu włościan co do przywracania włościan do gruntów zajmowanych przez nich w roku 1846 a zamienionych po tej dacie.

Art. 8. Ukazu z dnia 19 lutego (2 marca) r. b. o urządzeniu włościan stanowi: że włościanie mogą domagać się przywrócenia ich do tych gruntów, z jakich użytkowali w chwili zapadnięcia Ukazu z dnia 26 maja (7 czerwca) 1846 r. jeżeli zamiana tych gruntów na inne dworskie, nastąpiła po zapadnięciu rzeczzonego ukazu, bez urzędownie stwierdzonej prawnej ugody z włościanami, lecz według rozporządzenia dziedzica i wbrew przepisom. Ażeby artykuł ten był zasadnie w praktyce stósowany, koniecznem jest bliższe określenie: jaka ugoda za urzędownie stwierdzoną, winna być uważaną.

Po rozważeniu przepisów i sposobu w jakim zamiana gruntów była dopełnianą, okazuje się:

1) Że z mocy artykułu 1-go i 6-go Najwyższego Ukazu z dnia 26 Maja (7 Czerwca) 1846 roku, włościanie przynajmniej trzy morgi gruntu dla siebie obrabiający, utrzymani zostali przy tych wszystkich gruntach i innych dogodnościach z jakich podczas użytkowali.

2) Że po zapadnięciu rzeczzonego Ukazu, dobrowolne układy o zamianę gruntów (regulację) zatwierdzała Komisja Rządowa Spraw Wewnętrznych, na mocy rozporządzenia wydanego przez ówczesnego Namiestnika Królestwa Księcia Warszawskiego w dniu 29 maja (10 czerwca) 1847 r. Nr. 13,304.

3) Że po zapadnięciu postanowienia Rady Administracyjnej Królestwa w dniu 16 (28) grudnia 1858 roku o zawieraniu kontraktów czynszowych,

umowy dobrowolne o zamianę gruntów połączoną z czynszowaniem, ulegały rozpoznaniu Delegacji Powiatowych, a następnie zatwierdzaniu przez Komitety gubernialne utworzone w tym celu przy Rządach Gubernjalnych.

4) Że również do atrybucji Komitetów Gubernjalnych, o jakich wyżej mowa, z mocy rozporządzenia Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych wydanego pod dniem 27 Czerwca (9 Lipca) 1859 roku Nr. 26,488/4,876, wszystkim Rządom Gubernjalnym należało zatwierdzanie układów o zamianę gruntów niepołączoną z czynszowaniem; i wreszcie—

5) Że wydany w następstwie tego postanowienia Najwyższy Ukaz z dnia 4 (16) maja 1861 roku o okupie prawnym, nie zawiera żadnego przepisu: przez jakie władze i w jakim sposobie, zatwierdzane być powinny układy dobrowolne o zamianę gruntów.

Z tego co wyżej przytoczono okazuje się: że zatwierdzanie układów o zamianę gruntów po zapadnięciu Ukazu z roku 1846 zawartych, należało do Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych; a po zapadnięciu postanowienia Rady Administracyjnej z roku 1858 o zawieraniu kontraktów dobrowolnych czynszowych, do Komitetów gubernjalnych—wszystkie więc układy zawarte pomiędzy właścicielami dóbr, a włościanami o zamianę gruntów, połączoną lub niepołączoną z czynszowaniem, o ile pozyskały zatwierdzenie władz wyżej powoła-

nych, uważają się za urzędownie stwierdzone i niemogące być obecnie skarżonymi.

Z tej przeto wychodząc zasady, Komitet Urządzający, dla niedopuszczenia mylnych tłumaczeń, powyższego przepisu przez Komisję Spraw Włościańskich, postanowił uprzedzić je, aby stosując się ściśle do ducha Art. 8 Ukazu z dnia 19 lutego (2 marca) r. b. o urządzeniu włościan, przy załatwianiu zażaleń wnoszonych przez włościan, na zamianę gruntów w poprzednich latach dopełnioną, zachowywały następujące przepisy:

1) Aby pozostawiały bez skutku wszelkie zażalenia; wniesione na taką zamianę gruntów o której okaże się, że nastąpiła z mocy układu pomiędzy właścicielem dóbr a włościanami zawartego, i zaświadczanego przez Komisję Rządową Spraw Wewnętrznych, albo przez Komitety Gubernjalne utworzone przy Rządach Gubernjalnych w myśl art. 39 Postanowienia Rady Administracyjnej Królestwa z dnia 16 (28) grudnia 1858 r., o zawieraniu kontraktów dobrowolnych czynszowych. Do tej kategorii zamian gruntowych, uważanych za bezsporne i niemogące być wzruszonymi, należą również takie oddzielne wypadki, co do których okaże się że zamiana była już stanowczo potwierdzona przez szczegółowy Najwyższy reskrypt, polecenie Namiestnika Królestwa, lub decyzję Rady Administracyjnej Królestwa.

2) Również bez skutku pozostawiono być mają wszelkie zażalenia na zamiany gruntów co do któ-

rych okaże się, że były dopełnione (w skutek dobrowolnych układów lub postępowania z urzędu) na zasadzie prawa z d. 24 maja (5 czerwca) 1862 r. o oczyszczowaniu włościan z urzędu.

3) Wszelkie zaś inne zamiany gruntów nie odpowiadające warunkom wyżej wspomnianym, należy w razie zaskarżenia, uważać za ulegające rozpoznaniu, a włościan za mających prawo do zrzeczenia się na rzecz dominium gruntów dworskich w zamian otrzymanych i do zażądania zwrotu gruntów z których użytkowali w chwili zapadnięcia Ukazu z d. 26 maja (7 czerwca) 1846 r.

Przy rozpoznawaniu takich żądań, o ileby w czasie obecnego objazdu zostały wniesionemi, obowiązkiem jest Komisij stosować się do wydanej im instrukcji; używania wszelkich możliwych pojeźdźczych środków i niepomijania sposobności skłonienia obydwóch stron do wzajemnych ustępstw i polubownego załatwienia sporu.

Oryginał podpisali:

Namiestnik Prezydujący i Członkowie Komitetu Urządzącego.

*Wypis z protokołu 10-go Posiedzenia Komitetu
Urządzącego w Królestwie Polskiem z d. 2 (14)
Maja 1864 roku.*

Nr. 34.

Najwyższy rozkaz z dnia 21 Kwietnia (3 Maja) r. b. o zaprzestaniu ściągania zaległości pochodzących z uchylonych powinności włościańskich.

Namiestnik Królestwa zakomunikował Komitetowi Urządzającemu otrzymaną od p. o. Ministra Sekretarza Stanu Królestwa Polskiego odezwę z d. 24 kwietnia (6 maja) r. b. następującej treści:

„NAJJAŚNIEJSZY PAN, przy przeglądaniu protokołu posiedzenia Komitetu Urządzającego w Królestwie Polskiem z dnia 19 (31) marca r. b., ra-
 „czył zwrócić uwagę na przytoczone w nim, prze-
 „łożenie Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego
 „o dozwoleniu ściągania na poczet zaległości przy-
 „padających od stowarzyszonych właścicieli dóbr,
 „czynszów i okupów zalegających u włościan res-
 „pective dóbr.”

„Władze Towarzystwa Kredytowego Ziemskie-
 „go, mając na względzie, że zaległości z dóbr nale-
 „żących do stowarzyszenia i zadłużonych Towa-
 „rzystwu, wynoszą około 2,000,000 rsr. — że nie-
 „wyplatność dłużników, może doprowadzić do pod-
 „kopania kredytu samego Towarzystwa, a niebez-
 „pieczeństwo to, nie da się usunąć przez sprzedaż
 „dóbr zalegających z opłatą, samo bowiem zastoso-
 „wanie tego środka do kilku tysięcy majątków
 „ziemskich, uczyni wątpliwemi skutki samej sprze-
 „dazy; upraszało o przekazanie na rzecz Towarzy-
 „stwo Kredytowego, niedoborów czynszu i okupu
 „należnych od włościan właścicielom dóbr zadłużo-
 „nych Komitet Urządzający, porównawszy to prze-
 „łożenie z przepisami jakich Władze Towarzystwa
 „Kredytowego Ziemskiego trzymać się powinny,
 „przy ściąganiu niedoborów z zadłużonych mająt-

„ków uważał że rzeczzone wyżej przełożenie Władz „Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego o skierowanie egzekucji do czynszów włościańskich i „okupu, niezgodne jest z przepisami zasadniczymi „obowiązującymi to towarzystwo.”

NAJJAŚNIEJSZY PAN raczył nadto w dniu 21 Kwietnia (3 Maja) r. b. rozkazać objaśnić: że z mocy art. 2-go Ukazu z dnia 19 Lutego (2 Marca) r. b. o urządzeniu włościan w Królestwie, włościanie ci z dniem 3 (15) Kwietnia r. b. uwolnieni są na zawsze od wszelkich ciężących ich na rzecz dziedziców powinności i że wszelkie dochodzenie zaległości i niedoborów ze zniesionych powinności ustaje i w przyszłości miejsca mieć nie może. Z czego wypływa, że ani Towarzystwo Kredytowe Ziemskie lub inne instytucje, ani właściciele prywatni, nie mają wcale prawa domagania się pod jakimkolwiek bądź pozorem, ściągania od włościan ciężających ich zaległości i że na zasadzie wspomnianego przepisu, wszelkie tego rodzaju przełożenia, winny być odmównie decydowane.

Komitet Urządzający, po wysłuchaniu tego Najwyższego Rozkazu, postanowił podać go do wiadomości i zastosowania się Komisjom Rządowym Sprawiedliwości, Spraw Wewnętrznych i Skarbu oraz Jenerał Poliemajstrowi i Komisjom Spraw Włościańskich.

Oryginał podpisał,

Namiestnik Prezydujący i Członkowie Komitetu
Urządzającego.

Nr 145 D. P.

Wypis z protokołu 14 posiedzenia Komitetu Urządzającego w Królestwie Polskiem z dnia 30 maja (11 czerwca) 1864 roku.

Nr. 71.

O PRAWACH WŁOŚCIAN RÓŻNEJ NAZWY DO POSIADANIA
GRUNTU.

Rozebrawszy szczegółowe wyjaśnienie pod względem praw do posiadania gruntu włościan różnej nazwy, Komitet Urządzający uznał, że w myśl art. 1, 5, 10, 14 i 15 Najwyższego Ukazu z d. 19 lutego (2 marca) 1864 r. o urządzeniu włościan, może być wydana w tym przedmiocie następująca objaśniająca Instrukcja:

1. Z mocy art. 5 Ukazu o urządzeniu włościan, kopiarze, wyrobnicy, parobcy i służący dworscy, o ile tylko mają jakąkolwiek zagrodę, podchodzą już tem samem pod przepisy Ukazów z d. 19 lutego (2 marca) r. b. i z ogólnej dla wszystkich włościan zasady, nabywają na własność tę zagrodę, wraz z kawalkami gruntu, które były przez nich użytkowane. Ci zaś z pomiędzy kopiarzy, wyrobników, parobków i służących dworskich, którzy nie mieli zagród pozostają jak dotąd w rzędzie wyrobników nieuposażonych ziemią lub służących wiejskich.

2. Wszystkie osady bez żadnego ograniczenia co do ich rozległości, to jest czy stanowią zupełne gospodarstwo włościańskie, lub ograniczają się na samej tylko budowli mieszkalnej, albo nawet na części tejże budowli, zarówno przechodzą na wła-

sność włościan z nich użytkujących, jeżeli tylko nie są położone przy należących do właścicieli dóbr karczmach, młynach, cegielniach i kuźniach—przy dworze dziedzica lub folwarku, a osady gajowych w lesie dworskim lub na skraju lasu.

3. Do rzędu zabudowań przechodzących na własność włościan nie należą wystawione w niektórych dobrach, zamiast chałup, oddzielne wielkie budowle w rodzaju koszar dla robotników. Takie mieszkania robotników, mają niezaprzeczenie wyraźną odznaczającą się powierzchowność, z której każda komisja z łatwością pozna przeznaczenie tych budowli na kosza-ry dla robotników i uważać je będzie za nienależące do włościan. Jedną z najwydatniejszych cech takich budowli jest ich wartość, kiedy np. budowla taka wzniesioną jest na piętro, albo chociaż o parterze, lecz z kamienia lub cegły i pokryta blachą żelazną lub dachówką.—We wszystkich takich wypadkach zajmowane przez robotników domy, powinny być uważane za kosza-ry, stanowiące własność dziedzica, mieszkańcy zaś tych domów za służących dobrowolnie ugodzonych, nie mających w żadnym razie prawa do uposażenia ich gruntami dworskimi—choćaby użytkowali z ogrodów lub kawałków gruntu.

4. Z pomiędzy ludności rolnej, ci którzy nie mają obecnie żadnych zagród albo którym na zasadzie wyżej przytoczonego objaśnienia, nie będzie przyznane prawo własności zajmowanych obecnie zagród, a w tej liczbie budowli mieszkalnych lub czę-

ści tych budowli,—ci wszyscy nie nabędą tem samem żadnych praw na przyszłość do własności gruntu albo do korzystania ze służebności.

W związku z temi ogólnemi zasadami wskazują się jeszcze następne, w rozwiązaniu szczególnych kwestji przedstawionych pod względem określenia znaczenia osady włościańskiej.

5. W kwestji, czy należy uznawać za właścicieli osad komorników, chałupników i innych, jeżeli zamieszkują w kilka osób lub familji jedną budowlę (dom, izbę, chałupę i t. p.), zwracaną była uwaga na to, że nie ma wcale zasady do przeciwnego tłómaczenia tej kwestji, gdyż art. 14 do rzędu włościan posiadających osady, stanowczo zalicza rolników wszelkiej nazwy komorników, chałupników i innych.—Dla tego zupełnie zgodne z prawem będzie, uważanie takich budowli na zasadzie powołanego artykułu Ukazu, za wspólną własność mieszkających w niej rolników z przyznaniem każdemu z nich jako przedstawiającemu właściciela osady, stosownie do Ukazów z dnia 19 lutego (2 marca) r. b. prawa do gruntów i służebności—dotychczas w jego użytkowaniu znajdujących się.

6. W razie, gdy jedna część budowli mieszkalnej nie podchodzić pod wyłączenie w art. 10 Ukazu wskazanego, zajęta jest przez komorników, chałupników i innych, drugą zaś część tejże budowli zajmują oficjaliści dworscy i takie osoby, które nie mają prawa do uposażenia ich gruntem, zwracaną była uwaga na to, że zgodnie z art. 5 i 14 Ukazu,

jako też z wyżej określonym znaczeniem osady jest zasada uznawania takich komorników, chałupników i t. p. za właścicieli tych części budowli jakie zajmują, ze wszelkimi innemi prawami do gruntu właścicielom osad, służącemi.

7. W kwestji, czy wypada uważać za własność włościanina zajmowaną przez niego część karczmy, kiedy on żadnego z przeznaczeniem tej budowli nie ma stosunku, lecz za pomieszkanie w karczmie i za udzielone mu pod różnemi warunkami kawałki gruntu, odrabiał pańszczyznę lub czynsz płacił, należało mieć na względzie, jeżeli cała budowla czyli zagroda uważaną jest za własność dziedzica, dla tego że podchodzi pod wyłączenia objęte art. 10, nie może być częścią tejże budowli czyli zagrody oddaną na własność zamieszkującego w niej włościanina, który w takim wypadku nie będąc uważany za właściciela zagrody, nie nabywa prawa do własności gruntów, poprzednio w jego użytkowaniu zostających.

8. Tam gdzie komornicy w skutku dobrowolnego układu z włościanami, gospodarzami mieszkają na osadach należących do tych ostatnich, czy to w jednych z nimi domach, czy w oddzielnych chałupach, należy mieć na względzie, że w takich razach ani część domów, ani część gruntów, pod oddzielnymi chałupami znajdujących się, nie przechodzą na własność zamieszkujących je rolników, gdyż Ukazy z dnia 19 Lutego (2 Marca) r. b. nie wkładają na włościan gospodarzy obowiązku odstępowania in-

nym rolnikom jakiejkolwiek części osady posiadanej poprzednio przez nich samych i przechodzącej obecnie na zupełną ich własność.

Po takim określeniu praw włościan do zajmowanych przez nich zagród, Komitet Urządzający przystąpił do rozwiązania kwestji, jakie grunta uważane być mają za przechodzące na własność włościan jednocześnie i łącznie z zagrodami.

Z uwagi na art. 1 Ukazu o urządzeniu włościan opiewający: że na zupełną własność włościan przechodzą wszystkie grunta w użytkowaniu ich zostające, rozwiązanie kwestji powyższej zależy od wyrażenia, jakie to grunta oddane włościanom za nawóz, albo do zbioru zboża w całości lub w części (kopizny), należy uważać za zostające w użytkowaniu włościan.

Przy rozwiązywaniu kwestji na ostatku przywiedzionych, przedstawiły się następujące uwagi i zasady:

9. Włościanin użytkujący z gruntu za nawóz lub na odrodek, nie otrzymuje żadnych z tą ziemią zasiewów, lecz samą ziemię z której rzeczywiście korzysta—z tego też powodu wszystkie kawałki gruntu nawiezionego i przez włościan obsianego, jako zostające w istotnem użytkowaniu włościan, należy oddawać na ich własność zgodnie z art. 1 Ukazu.

Jeżeli grunta o jakich mowa w roku zeszłym wydzielone, z wiosną roku bieżącego na inne zamienione nie zostały, należy uważać grunta w ro-

ku zesłłym włościanom wydzielone, za przechodzące na ich własność.

10. Grunta uprawione i przez dwór obsiane, z których sam zbiór zboża włościanom jest oddany, nie mogą być w ścisłym pojęciu rzeczy uważane za zostające w użytkowaniu włościan, albowiem w takich razach do rzeczywistego użytku oddaje się nie grunt, lecz gotowy zbiór zboża z tego gruntu. Grunta więc takie, jako nie będące w rzeczywistym użytkowaniu włościan, nie podchodzą pod przepisy wyżej powołanego art. 1 Ukazu,—a tem samem nie przechodzą na własność włościan, użytki podobne ciągnących. Z tych samych, a nawet ważniejszych powodów nie mogą być uważane za zostające w użytkowaniu włościan takie grunta,—z których nie cały sprzęt zboża, lecz tylko pewna oznaczona ilość zboża w snopie lub ziarnie dla włościan jest przeznaczoną. Wszelkie tego rodzaju wynagrodzenia zbożem w snopie lub ziarnie uważają się, tak samo jak wynagrodzenie pieniężne, za zależące wyłącznie od dobrowolnej między stronami umowy.

11. To co powyżej w punktach 9-ym i 10-ym przytoczono w takich tylko wypadkach stosowane być może, gdy właściciele dóbr przed zapadnięciem Ukazów z d. 19 Lutego (2 Marca) r. b. mieli istotne prawo rozrządzania według własnej swej woli wyszczególnionemi tamże kawałkami gruntów. Tam zatem gdzieby okazało się, że grunta o jakich mowa wchodziły w skład pustek albo były

samowolnie wbrew przepisom odjęte włościanom, rzeczzone części gruntu bez względu na sposób użytkowania z nich i na obecne przepisy, na podstawie ogólnych zasad, wskazanych w art. 6, 7 i 8 Ukazu o urządzeniu włościan, przyłączają się do gruntów włościańskich.

12. Prawo do służebności w myśl art. 11 Ukazu jest również zawisłem od posiadania zagrody i powinno być na zasadzie ogólnych przepisów, utrzymane dla tych wszystkich włościan, którzy uznani zostaną za posiadaczy zagrod. Ci przeto z pomiędzy ogrodników, komorników, kopiarzy i t. p. którzy korzystali z jakichkolwiek służebności, powinni być przy nich i nadal utrzymeni, jako przy części uposażenia posiadanego dotąd łącznie z zagrodą; przytem wszakże zachowaną być powinna uwaga, aby ze służebnościami o jakich mowa nie były łączone szczególnie z mocy układów wydatki dla włościan drzewa na opał, materiału budulcowego i t. p., które dostarczali dziedzice nie z własnych lasów, lecz po zakupieniu takowych w obcych lasach. Tego rodzaju uposażenie włościan w materiały leśne w przyszłości, podciągane być może tylko pod dobrowolne układy.

13. Zebranie wszystkich wyżej przytoczonych zasad doprowadza do następnego ogólnego, przedmiot ten wyczerpującego przepisu, że skoro z mocy Ukazów w dniu 19 Lutego (2 Marca) r. b. wydanych o włościanach w Królestwie Polskiem, prawo własności gruntu nadane jest tym z pomie-

dzy włościan, którzy są posiadaczami osad. Przy rozpoznawaniu przeto i określeniu praw w tym względzie przedstawianych przez ogrodników, komorników, chałupników, kopiarzy i innych podobnej nazwy rolników, należy przedewszystkiem sprawdzić i określić prawa ich do zajmowanych zagród, mając przytem na względzie, że pod nazwą zagrody (w ścisłym znaczeniu nadaniu jej rzeczywiście wspomnionemi Ukazami), rozumie się zamieszkanie, składające się czy to z całej budowli mieszkalnej czyli też z części jej tylko.

Jeżeli przeto zagroda nie zostanie zakwalifikowaną do przejścia na własność włościanina; nie będzie on tem samem miał prawa ani do gruntu, ani do służebności;—w przeciwnym zaś razie, to jest gdy za własność jego uznaną będzie, naówczas łącznie z zagrodą przejdą na zupełną własność włościanina, wszystkie grunta, z których rzeczywiście użytkował, a nadto utrzymany zostanie przy posiadaniu poprzednio prawie, korzystania ze służebności.

Do tych przepisów określających prawa włościan do gruntu, Komitet Urządzący uznał za właściwe dodać jeszcze następne, dotyczące sposobu odbywania powinności.

A. Na zasadzie Najwyższych Ukazów w dniu 19 Lutego (2 Marca) r. b. wydanych, a w szczególności z mocy art. 2-go Ukazu o urządzeniu włościan, wszelkie powinności poprzednio odbywane z budowli, ogrodów i gruntów, które przeszły na

własność włościan, jako też za prawo korzystania ze służebności, przy których włościanie utrzymeni zostali, za uchylone uważane być powinny.

B. Włościanie (wyrobnicy, komornicy, kopiarze i parobcy) którzy nie otrzymali na własność osady, jako też oficjaliści dworscy obowiązani są do wypełniania tych wszystkich powinności, jakie przyjęli na siebie w umowach dobrowolnie zawartych.

C. Po przejściu osad zajmowanych przez włościan, (a w tej liczbie ogrodników, komorników, chałupników, kopiarzy, wyrobników i sług dworskich) na własność, uchylają się wszystkie odbywane poprzednio powinności z oddanych tym włościanom osad, oraz za służebności. Powinności zaś odbywane w zamian za ordynarję różnego rodzaju, za kopiznę i częściowy zbiór zboża utrzymują się nadal w tym samym stosunku, aż do upływu terminu zawartych w tym względzie układów,—gdyby zaś umowy takie z jakiegokolwiek bądź powodu uznane zostały za nieistniejące, w takich razach dalsze odbywanie powinności pozostawia się dobrowolnej ugodzie obydwóch stron.

D. Wójt Gminy obowiązany jest mieć nadzór nad ugodzonymi czasowo w obrębie gminy najemnikami, robotnikami i służącymi, oraz nad ściśle wypełnieniem przyjętych przez nich zobowiązań względem najmujących (art. 24 ustęp 1, Ukazu o urządzeniu gmin wiejskich).

E. Gdyby włościanie robotnicy lub służący uwa-

żali się za zwolnionych od powinności z mocy Ukazu z dnia 19 lutego (2 marca) r. b. o urządzeniu włościan, właściciele zaś albo panowie utrzymywali przeciwnie, to jest, że nie podchodzą pod przepisy rzeczzonego Ukazu, w takim razie wolno jest każdej stronie odnieść się do właściwego Komisarza Rewirowego lub do Komisji Spraw Włościańskich z prośbą o rozpoznanie sporu i wydanie decyzji wskazującej przysługujące każdej stronie prawa. Zażalenia na decyzje: Komisarzy i Komisji Spraw Włościańskich, zanoszone być mają w porządku wskazanym pod N. 55 protokołu posiedzenia Komitetu Urządzającego (podanym do publicznej wiadomości w N. 135 Dziennika Powszechnego).

F. Na stronę, która przy takim sprawdzeniu winną się okaże, włożony być ma obowiązek wynagrodzenia strat poniesionych przez stronę przeciwną, której słuszność przyznana zostanie. Przy rozpoznawaniu sporów Komisarze i Komisje winny mieć na względzie, że czynności tego rodzaju mają wyłączny charakter interesów, cywilny charakter mających.

Komitet Urządzający zwrócił przytem uwagę na to, że pod względem ogólnych stosunków ekonomicznych wielkie powstać mogą niedogodności i ściśnienia z oddania na własność włościanom małych kawałków gruntu, za nawóz trzymany. Jakkolwiek w ścisłym pojęciu ducha art. 5 Ukazu o urządzeniu włościan, na własność ich przejść winny też same kawałki gruntu, z których oni obecnie ko-

rzystali, literalnie przecież stosowanie tego przepisu mogłoby bardzo często spowodować utworzenie się drobnych szachownic w pośród pól folwarcznych i krępować właściciela folwarku pod względem m o żności dowolnego i niezależnego zaprowadzenia zasiewów i samego systematu gospodarowania. Dla tego mając na szczególnym względzie zapewnienie gospodarstwom folwarcznym możliwych dogodności, Komitet Urządzający uznał za właściwe, aby nie czekając na mające się wydać (w myśl art. 22, 23 i 24 Ukazu o urządzeniu włościan) ogólne zasady separacji gruntów, dozwolić obecnie, aby na domaganie się dziedziców wydzielane były w jednym miejscu w odpowiedniej przestrzeni, grunta należne włościanom, w zamian za grunta za nawóz trzymane, położone w pośród pól folwarcznych.

Ze wszystkich więc wyżej przytoczonych powodów, za nim wydaże zostaną dalsze przepisy i objaśnienia, mogące się okazać potrzebnymi w skutek następnego praktycznego zastosowania obecnych skomplikowanych stosunków, znakomitej części ludności rolnej w Królestwie, Komitet Urządzający postanowił:

I. Włożyć na Komisje Spraw Włościańskich obowiązek, aby przy ocenianiu prawa do własności gruntu, rolników różnego rodzaju i nazwy, jako też przy rozpoznawaniu sporów o powinności, opierały swe decyzje na przepisach wyżej przytoczonych.

II. Po przejściu na własność włościan, drobnych kawałków gruntu, oddawanego im do użytku za

nawóz, gdy strony dobrowolnie się nie zgodzą, aby takowe dla wzajemnej dogodności obydwóch stron w jednym lub w więcej miejscach wyznaczone zostały, nadaje się dziedzicowi prawo domagania się oddzielenia w jednym miejscu należnej włościanom przestrzeni gruntu. Jeżeli po sprawdzeniu projektu dziedzica, Komisja przekona się, że właściciel dóbr przekazuje na rzecz włościan gruntu odpowiedniej dobroci, albo w razie przeciwnym, z odpowiednim wynagrodzeniem, ilością za jakość, czyli gdy projekt dziedzica okaże się pod każdym względem nie przynoszącym szkody włościanom, naówczas Komisja nie powinna odmawiać właścicielowi dóbr pomocy w zatwierdzeniu i natychmiastowem wprowadzeniu w wykonanie rzeczzonego projektu.

III. W art. 22 Ukazu o urządzeniu włościan wskazano: co się tycze przenoszenia domów i zabudowań włościańskich z osad mniej od 3-ch morgów gruntu w sobie zawierających i po za obrębem wioski położonych, wydane będą oddzielne przepisy. Zanim przepisy te wydane zostaną, dla ułatwienia ostatecznego urządzenia folwarków, po wprowadzeniu zamiany dozwolonej obecnem postanowieniem, Komisje Spraw Włościańskich mają obowiązek o ile od nich zależeć to będzie, wpływać na prędze zawarcie dobrowolnych między właścicielami dóbr a włościanami układów o przeniesieniu budowli o jakich wyżej jest mowa.

IV. Wiadomości nadesłane przez Komisje Spraw

Włościańskich, Kaliską i Warszawską przedstawiają bardzo upowszechniony tamże zwyczaj oddawania włościanom pewnej części gruntu na zbiór zboża. Taki więc stan rzeczy wkłada na Komisję obowiązek, aby przy ostatecznem ocenianiu praw włościan do gruntu dopełniły szczegółowego sprawdzenia czy gruntu o jakich mowa nie wchodziły w skład stałego uposażenia włościańskiego odjętego im samowolnie po zapadnięciu Najwyższego Ukazu z d. 26 Maja (7 Czerwca) 1846 r., a tem samem, czy nie kwalifikują się do oddania ich na własność włościan z mocy art. 6, 7 i 8 Ukazu o urządzeniu włościan.

V. Gdyby przed otrzymaniem niniejszego wyjaśnienia Ukazów z dnia 19 Lutego (2 Marca) r. b. w szczególnych wypadkach wydane już były przez Komisję Spraw Włościańskich decyzje niezgodne z wyżej przywiedzionemi zasadami, wolno jest rzeczonym Komisjom przedstawiać je wraz ze szczegółowem objaśnieniem stanu rzeczy Komitetowi Urządzającemu, który pozostawia sobie władzę wydania w tych przedmiotach ostatecznej decyzji, wspartej w każdym wypadku na przedstawionych szczegółowych objaśnieniach.

VI. Dopełnione w ten sposób objaśnienie Najwyższych Ukazów, ma być podane do publicznej wiadomości przez Dziennik Warszawski.

Oryginał podpisali:

Namiestnik Prezydujący i Członkowie Komitetu Urządzającego. Nr 152 Dz. Warsz.

Wypis z protokołu 17-go Posiedzenia Komitetu Urządzącego w Królestwie Polskim z d. 8 (20) Czerwca 1864 roku.

Nr. 85.

ZATWIERDZENIE WZORU TABELI LIKWIDACYJNEJ.

Na zasadzie art. 31 Ukazu z dnia 19 Lutego (2-go Marca) r. b. o sposobie wprowadzenia w wykonanie, nowych ustaw o włościanach, ułożony został pod kierunkiem Komitetu Urządzącego, wzór projektu tabeli likwidacyjnej, jako też i samej tabeli likwidacyjnej.

Przy układaniu pierwszego z powyżej przytoczonych wzorów, miano na względzie, że projekta tabel likwidacyjnych sporządzone przez samych dziedziców albo przez ich pełnomocników, powinny być przedstawiane miejscowym komisjom spraw włościanskich i następnie jak najściślej sprawdzane na gruncie przez komisarzy rewirowych lub przez delegacje czasowe z grona komisji wyznaczone. Sprawdzenie o jakim tu mowa, w myśl art. 39 powołanego wyżej Ukazu, nie powinno ograniczać się na samem tylko zbadaniu na gruncie, wszystkich przedstawionych przez włościan zarzutów, przeciwko przygotowanemu przez dziedzica projektowi tabeli likwidacyjnej, lecz niezależnie od tego badania, t. j. w takim nawet razie, gdyby włościanie żadnych nie przedstawili ze swej strony zarzutów, komisarz rewirowy (lub de-

legacja czasowa) mają obowiązek przekonania się, czy w liczbie osad wykazanych w projekcie tabeli likwidacyjnej, jako wyłączone z mocy artykułu 10-go Ukazu o urządzeniu włościan nie zostały zamieszczone takie, które w myśl art. 5 tegoż Ukazu, winny przejść na własność włościan, jak niemniej czy przestrzeń gruntów w osadach włościańskich i wysokość powinności włościańskich, wykazane w projekcie tabeli likwidacyjnej nie są wyższe od rzeczywistych.

Przy dokonywaniu tak ścisłego sprawdzenia, potrzeba koniecznie, aby komisarz rewirowy (lub delegacja czasowa) podciągały pod sprawdzenie wszystkie znajdujące się w dobrach osady, kolejno jedną po drugiej i dla tego niezbędnem jest, ażeby w samym projekcie tabeli likwidacyjnej, objaśnienia były wszystkie warunki i okoliczności miejscowe, na zasadzie których układający projekt takowy, uznał każdą respective osadę, za przechodzącą lub nie przechodzącą na własność włościanina, jak również wszelkie szczegóły dotyczące jej teraźniejszego gospodarczego urządzenia, które wpłynęły na obliczenie wysokości wynagrodzenia przypadającego dla właściciela dóbr.

Nawzajem, jeżeli przy sprawdzeniu projektu tabeli likwidacyjnej, wykryte zostaną jakiekolwiek niewłaściwe albo niezgodne z rzeczywistością wyjaśnienia pod względem praw włościan do posiadania osad, ilości gruntu, wysokości powinności, sposobu wyrachowania wynagrodzenia i t. d. naów-

cza obowiązkiem jest komisarza (lub delegacji czasowej) przedstawione przez dziedzica projektu tabel likwidacyjnych w myśl art. 43 Ukazu o sposobie wprowadzenia w wykonanie nowych ustaw o włościanach, w czym wypadnie poprawić lub przerobić.

Naturalnem następstwem powyższych, samem prawem określonych, sposobów sprawdzenia projektów tabel likwidacyjnych—jest przepisanie takiego wzoru na te projekta, ażeby można wpisywać w nie dogodnie, nie tylko wszystkie znajdujące się w dobrach osady, ze wszystkimi szczegółami dotyczącymi gospodarskiego urządzenia tych osad, ale niezależnie od tego ażeby wszystkie poprawki ze sprawdzenia wynikające, uzupełnienia lub przerobienia mogły być w nich przy każdej osadzie oddzielnie wyszczególnione i zapisane, nie tylko bez żadnej trudności, lecz nawet z wszelką łatwością, jasnością i wyrazistością.

Dla osiągnięcia więc tego podwójnego celu w przygotowanym pod kierunkiem Komitetu Urządzającego wzorze projektu tabeli likwidacyjnej, lewa stronica przeznaczoną została, na szczegółowe opisanie przez układającego projekt takowy, wszystkich osad włościańskich, kolejno jednej po drugiej. Przy tem opisanu każdej osady, będzie można zająć tyle miejsca na stronnicy, ile potrzeba będzie na wyjaśnienie wszystkich odnoszących się do tejże osady szczegółów, — prawa zaś stronica każdego arkusza przeznaczoną zostaje do zapisywania na niej

przez członków Komisji, na wprost opisu każdej osady, tych wszystkich poprawek i uzupełnień, jakie przy sprawdzeniu projektu uczynić wypadnie; oraz do zapisania zapadłych w skutku tego decyzji i wniosków Komisarzy Rewirowych i Komisji Spraw Włościańskich.

Przy projektowaniu wzoru tabeli likwidacyjnej miano na względzie, że tabele te w myśl art. 28 Ukazu o sposobie wprowadzenia w wykonanie nowych ustaw o włościanach, powinny wykazywać: ilość gruntu na własność włościan przechodzącego, oraz wysokość wynagrodzenia przypadającego dziedzicowi za zniesione powinności włościańskie. — W zastosowaniu się przeto do powyższego przepisu i do wskazań w artykule 30-m tegoż Ukazu zawartych, wzór tabeli likwidacyjnej, zawiera w sobie rubryki przeznaczone: na wyszczególnienie osad włościańskich, wykazanie ilości gruntu w każdej osadzie znajdującego się, określenie praw włościan do służebności i na oznaczenie powinności do wynagrodzenia od Rządu przypadającego. W takiej formie tabela likwidacyjna stanie się właściwie ogólnym wyciągiem z projektu likwidacyjnego, po zasumowaniu zaś cyfr szczegółowymi rubrykami objętych i po skapitalizowaniu powinności, będzie obrazem ogólnego stanu wsi nie tylko pod względem łączności osad, gruntów i dogodności należących do włościan, ale nadto przez wykazanie kapitału likwidacyjnego przypadającego z respective wsi byłemu jej właścicielowi.

Przy układaniu wzorów o jakich tu mowa, miano na względzie zobowiązanie dziedziców do składania obok projektów tabel likwidacyjnych, samych tabel, tak aby obydwie razem wzięte dowody, przedstawiały zupełny projekt likwidacyjny. Zwrócono również uwagę na to, że kopje o których mówi art. 56 (wyżej wzmiankowanego Ukazu) wydawane będą z rozporządzenia Komisji spraw włościańskich na blankietach tabel likwidacyjnych, tak dziedzicom lub ich pełnomocnikom, jako i sołtysom wiosek, tym ostatnim zamiast wypisów z tabeli wspomnianych w powołanym wyżej art. 56-m.

Drukowane blankiety na tabele likwidacyjne i na projekta tychże tabel, składać się mają z arkuszy tytułowych i z arkuszy wkładanych w środek, jednych i drugich wielkości zwyczajnego papieru do pisania. Arkuszem środkowym nadana jest taka forma ażeby mogły być wkładane w arkusze tytułowe, jeden w drugi w ilości jaka okaże się potrzebną przy pisaniu projektów i tabel rzeczonych.

Nareszcie nie pominęto i tego, że jeżeli z jednej strony, dla zrobienia ulgi dziedzicom, pożądanem było zezwolenie na układanie projektów likwidacyjnych w języku polskim, tak z drugiej strony ze względu na członków Komisji, jest rzeczą niezbędną, ażeby odbierane przez nich do sprawdzenia dowody, były pisane w języku ruskim. Z tego powodu przy układaniu wzorów o jakich wyżej mowa, uznano za właściwe, aby projekty tabel likwi-

dacyjnych w językach ruskim i polskim podawane i druki na ten cel w obydwóch tych językach przysposobione zostały.

Komitet Urządzący po ocenieniu wzorów tabeli likwidacyjnej i projektu do tejże tabeli sporządzonych, stosownie do zasad i względów wyżej określonych, uznał takowe za zupełnie odpowiadające swemu przeznaczeniu i za bardzo dogodnie tak do układania jak i do sprawdzania projektów likwidacyjnych. Nadto zaś będą one zupełnie wystarczające na kopje z tabel ostatecznie zatwierdzonych, dziedziom wydawać się mające, a oprócz tego zastępują jeszcze wypisy dla sołtysów wioskowych tak dobrze, że nie ma potrzeby przepisywania oddzielnego wzoru na takie wypisy.

Mając zatem na względzie, że wszystkich w ogóle wsi prywatnych, instytucyjnych i Najmiłościwiej rozdarowanych, jest w Królestwie Polskiem około 19,000, i że z tego powodu należy spodziewać się takiej samej ilości projektów likwidacyjnych; Komitet Urządzący przyjął do rachunku: 1) że dla każdej wsi na oryginalne tabele likwidacyjne i na kopje z nich, potrzeba będzie nie mniej jak 4-y arkusze tytułowe, czyli razem arkuszy tytułowych 76,000, i tyleż arkuszy środkowych, licząc w przecięciu co do tych ostatnich arkuszy po jednym arkuszu na jedną tabelę i na kopję z tabeli; 2) Że na projekta tabel likwidacyjnych, potrzeba będzie najmniej po jednym arkuszu tytułowym dla każdej wsi, to jest arkuszy 19,000 i 3) co do

arkuszy środkowych na projekta tabeli likwidacyjnych, że licząc w przecięciu po 5 arkuszy na jeden projekt, potrzeba będzie stosunkowo do ogólnej ilości projektów arkuszy 95,000. Z tego obliczenia po zasumowaniu okazuje się: że dla sporządzenia projektów likwidacyjnych, potrzeba będzie: na arkusze tytułowe i środkowe przysposobić w ogóle co najmniej, blankietów drukowanych arkuszy 266,000 w języku ruskim i tyleż w języku polskim, która to ilość może być jeszcze niedostateczną przy względzie, że niektórzy z dziedziców zechcą zapewne bruljony projektów likwidacyjnych, sporządzać na drukowanych blankietach i że zepsute przy układaniu projektów arkusze, potrzeba będzie zastąpić innemi. Jakkolwiek nieza-chodzi potrzeba drukowania od razu całej oznaczonej wyżej ilości blankietów, gdyż takowe mogą być przygotowywane w różnych terminach, w miarę stopniowego ich rozchodu, niemniej przecież, Komitet Urządzający uznał za bardziej wygodne drukowanie blankietów w St. Petersburgu, aniżeli w Warszawie, gdzie miejscowe drukarnie nie dają rękojmi pod względem wykonania na czas i z dokładnością tak znacznej roboty, a nawet samo przygotowanie potrzebnego na blankiety papieru w lepszym gatunku, spotkałoby trudności i nie mogłoby się obejść bez poprzednich obstalunków, w różnych fabrykach papieru.

Na zasadzie przeto wszystkich przytoczonych

powyżej okoliczności, Komitet Urządzający postanowił:

1) Zatwierdzić opisany wyżej wzór tabeli likwidacyjnej i projektu do tejże tabeli i przyjąć za zasadę, że kompletne projekty likwidacyjne, przedstawiane przez dziedziców komisjom spraw włościańskich, powinny składać się z projektu i z tabeli napisanych na drukowanych blankietach, zatwierdzonych niniejszem postanowieniem.

2) Przyjąć również za zasadę, że kompletne projekty likwidacyjne, powinny być przez dziedziców przedstawione w dwóch egzemplarzach: t. j. jeden w języku ruskim a drugi w języku polskim i że oba te egzemplarze mają być podpisane przez dziedziców, albo też przez ich pełnomocników.

3) Przyjąć za zasadę, że kopje z tabel likwidacyjnych, ostatecznie zatwierdzonych, mające się wydawać właścicielom wsi, z rozporządzenia komisji powinny być wydawane, na blankietach tabel likwidacyjnych, także w dwóch egzemplarzach, w języku ruskim i polskim, i że także kopje mają być wydawane sołtysom wioskowym w miejsce wypisów o jakich jest mowa w art. 56 Ukazu o sposobie wprowadzenia w wykonanie nowych ustaw o włościanach.

4) Na drukowane blankiety użyć papieru grubego i mocnego w lepszym gatunku i obstalunek ten dopełnić w St. Petersburgu, na pierwszy raz w następującej ilości: na tabele likwidacyjne, arkuszy tytułowych 19,000 i arkuszy środkowych do

tychże tabel 19,000; na projekta tabel likwidacyjnych arkuszy tytułowych 5,000 i arkuszy środkowych do tychże projektów 25,000—razem blankietów 68,000 w języku ruskim i 68,000 w języku polskim, a wszystkich w ogóle arkuszy 136,000.

5) Odnieść się do Sekretarza Stanu Żukowskiego z prośbą o obstalowanie i rozciągnięcie opieki nad przysposobieniem rzeczonych blankietów drukowanych i przesłać mu kopje wzorów zatwierdzonych na te blankiety.

6) Za każdy egzemplarz drukowanego blankietu tytułowego lub środkowego, oznaczyć cenę jednakową po 5 kopiejek srebrem za jeden arkusz.

7) Fundusz potrzebny na koszt przysposobienia drukowanych blankietów, wyznaczyć ze Skarbu Królestwa; na korzyść którego obrócić następnie cały fundusz, ze sprzedaży blankietów otrzymany. ¹⁾

(Nr. 158 Dz. War.)

Wypis z protokołu 18-go Posiedzenia Komitetu Urządzającego w Królestwie Polskiem z d. 13 (25) Czerwca 1864 roku.

Nr. 93.

WSKAZANIE SPOSOBU ŚCIAGANIA ZALEGŁYCH OPŁAT
OD UBEZPIECZENIA BYDŁA ROGATEGO.

Prezydujący w Kieleckiej Komisji Spraw włościańskich, przestawił do decyzji Komitetu Urządzającego przy raporcie z dnia 20 Maja (1 Czerwca) r. b. za N. 33, korespondencje w przedmio-

---

¹⁾ Wzory do tabell likwidacyjnych pomieszczone są niżej.

cie ściągnięcia od włościan opłaty na rzecz Dyrekcji Ubezpieczeń.

Z dołączonych do raportu aneksów, okazało się co następuje:

Cywilny Naczelnik Powiatu Stopnickiego, zakomunikował Naczelnikowi Wojennemu tegoż Powiatu, polecenie Gubernatora Radomskiego względem ściągnięcia od włościan, przy pomocy egzekucji wojskowej, składek od ubezpieczenia bydła, na rzecz Dyrekcji Ubezpieczeń, a to na zasadzie decyzji Rady Administracyjnej z dnia 7 (19) Kwietnia r. b. N. 3017, stanowiącej zgodnie z przedstawieniem Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych odzyskania niedoborów, jakie za ubezpieczenie bydła utworzyły się po datę ogłoszenia Ukazów z dnia^a 19 Lutego (2 Marca) r. b. Naczelnik wojenny Powiatowy, mając na względzie ogłoszenie Naczelnika oddziału Wojennego Radomskiego w czasie bytności jego w Stopnicy, zebranych w tem mieście włościanom uczynione: że przed zjazdem Komisji Spraw włościańskich, włościanie nie są obowiązani opłacać podatków i innych należności, nie wykonał zlecenia Gubernatora Cywilnego, lecz przedewszystkiem odniósł się do generała lejtnanta Bellegarda z prośbą o zadecydowanie: czy należy odzyskać niedobory z opłat od ubezpieczenia lub przeciwnie? W odpowiedzi na to przedstawienie, Naczelnik oddziału wojennego Radomskiego w rezolucji z d. 6 (18) Maja oświadczył: „że przed zadecydowaniem „powyższej kwestji przez Komisję Włościańską nie

„należy ściągać od włościan, żadnych podatków lub „opłat pieniężnych..„

Na sposób ściągania od włościan opłat od ubezpieczenia, była już zwracaną uwaga Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych przez Dyрекcją Ubezpieczeń. która raportem z dnia 21 Lutego (4 Marca) r. b. doniosła Komisji Rządowej:

a) Że niektórzy Naczelnicy Powiatowi zapytują Dyрекcję Ubezpieczeń, jakiego rodzaju opłaty od ubezpieczenia, mogą być ściągane razem z należnościami skarbowemi;

b) Że ściąganie podobnych opłat doznaje w niektórych miejscowościach trudności, z powodu że władze wojskowe odmawiają swego współdziałania; i

c) Że wstrzymanie poboru opłat od ubezpieczenia pociągnie za sobą w krótkim czasie, zawieszenie wypłaty wynagrodzenia ubezpieczonym. Łącznie z tem doniesieniem Dyрекcja Ubezpieczeń przedstawiła pod zatwierdzenie Komisji Spraw Wewnętrznych, projekt Cyrkularza Naczelnikom Powiatowym przesłać się mającego, zawierający w sobie objaśnienie rozmaitych składek stosownie do rodzaju ubezpieczenia przymusowego lub dobrowolnego, z poleceniem ściągnięcia obowiązkowych opłat razem z podatkami skarbowemi przy pomocy egzekucji wojskowej. Komisja Rządowa Spraw Wewnętrznych po rozpoznaniu rzeczonoego cyrkularza, nie znalazła w nim nic przeciwnego istniejącym przepisom i ustawom i dla tego posta-

nowiła dozwolić Dyrekcji Ubezpieczeń na rozesłanie go i wykonywanie w tem wszystkiem co dotyczy użycia środków egzekucyjnych dla odzyskania opłat od ubezpieczenia, lecz z zastrzeżeniem, aby egzekucji z konwojem wojskowym podlegały tylko osoby, które były w obowiązku wnoszenia opłat od ubezpieczenia, i dopuściły w nich zaległość.

Komisja Rządowa nie uznała się wszakże władną do rozciągnięcia bezpośrednio wskazanego w cyrkularzu porządku ściągania opłat od ubezpieczenia ruchomości i nieruchomości, do opłaty ubezpieczenia bydła rogatego, które to ubezpieczenie, jakkolwiek było obowiązkowe, lecz w postanowieniu Rady Administracyjnej z dnia 28 Maja (9 Czerwca) 1857 roku przepisującym, że każdy właściciel bydła rogatego, powinien wnosić odpowiednią składkę na ubezpieczenie takowego, nie powiedziano aby niedobory w tej opłacie miały być ściągane przy pomocy egzekucji wojskowej. Wyjaśnienie tej okoliczności, Komisja Rządowa Spraw Wewnętrznych przedstawiła do rozpoznania Radzie Administracyjnej, która decyzją z dnia 7 (19) Kwietnia r. b. wyrzekła: że porządek ściągania niedoborów w opłatach od ubezpieczenia ruchomości i nieruchomości ma być rozciągnięty i do opłaty od ubezpieczenia bydła.

Następnie z uwagi, że Dyrekcja Ubezpieczeń z powodu upadku bydła w roku 1863, narażoną była na znakomite wydatki, dla pokrycia których, pozostające w rozrządzeniu jej fundusze okazały

się niedostatecznymi, Rada Administracyjna na posiedzeniu w dniu 20 Maja r.b. zatwierdziła przedstawione przez Komisję Rządową Spraw Wewnętrznych środki, mające na celu ułatwienie finansowych operacji Dyrekcji Ubezpieczeń, a oprócz tego postanowiła dotychczasową opłatę po kop. 15 od sztuki bydła na rok bieżący 1864, podnieść jeszcze o kop. 30.

Ażeby zaś ludność włościanańska, opłatą powyższą dosyć znaczną, nie była w obecnym czasie uciążoną, Rada Administracyjna odłożyła do zimy pobór dodatkowy 30-to kopiejkowej opłaty i poleciła ściągnąć ją od włościan w następnych dwóch latach 1865 i 1866; ulga ta przecież nie stosuje się do poprzedniej 15-to kopiejkowej opłaty od sztuki bydła i dla tego na zasadzie zatwierdzonego przez Radę Administracyjną przedstawienia Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych, powinny być bezzwłocznie od włościan ściągnięte, wszelkie niedobory w opłacie od ubezpieczenia bydła narosłe przed ogłoszeniem Ukazów z dnia 19 Lutego (2 Marca) 1864 roku.

Ze względu więc na wszystkie wyżej przywiedzione okoliczności, Komitet Urządzający postanowił:

1) Zawiadomić Naczelników oddziałów wojennych, że przy ściąganiu narosłych na włościanach przed dniem 19 Lutego (2 Marca) r. b. niedoborów z opłaty od ubezpieczenia bydła, nie należy odstępować od porządku przepisanego w tym względzie przez Radę Administracyjną,— że w szczególnych

razach debenci mogą być znagleni egzekucją wojskową, lecz że Naczelnicy Wojenni powiatowi, nie prędzej uciec się mogą do tego środka, aż po wyczerpaniu wszystkich innych, z pomiędzy których szczególną powinno zwracać uwagę współdziałanie nowo-wybranych wójtów gmin.

2) Od właścicieli bydła nie należących do stanu włościańskiego, pobór zaległej opłaty od ubezpieczenia zwyczajnej 15 to kopiejkowej, jako też dodatkowej 30-to kopiejkowej, ma być dopełniony bezzwłocznie, a o ile zajdzie tego potrzeba, przy pomocy egzekucji wojskowej.

4) Zlecić członkowi Komitetu Księciu Czerkas-kiemu, zniesienie się z Dyrektorem Głównym, prezydującym w Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu w celu otrzymania wiadomości ile wynoszą i jakie są mianowicie opłaty uiszczane przez włościan z zarządzenia władzy skarbowej w Królestwie, z wymienieniem miejsca do którego opłaty te wnoszone być powinny—jako też ich wysokości i terminów poborowych.

Oryginał podpisali:

Namiestnik Prezydujący i Członkowie Komitetu Urządzającego.

Wypis z protokołu 19 posiedzenia Komitetu Urządzającego w Królestwie Polskiem, z dnia 22 czerwca (4 lipca) 1864 roku.

Nr. 95.

**O OBOWIĄZKU CIĄŻĄCYM NIEKTÓRYCH WŁAŚCICIELI DÓBR
POD WZGLĘDEM WNOSZENIA COROCZNIE DO SKARBU
KRÓLESTWA OPŁATY KANONU.**

Właściciel dóbr Tarnowska Wola, w powiecie Rawskim, Grzegorz Stiągow, wniósł do Komitetu Urządzającego prośbę, o uwolnienie go od opłacania nadal do kasy skarbowej corocznie kanonu po rs. 186 kop. 80 $\frac{1}{2}$, który zobowiązał się płacić pierwotny nabywca od skarbu tych dóbr. Nadto rzeczony dziedzic upraszał aby propinacja nie była na rzecz włościan oddawaną, lecz pozostawianą przy nim, jako przywiązana do jego karczmy. Na poparcie swej prośby dziedzic Stiągow przytoczył zmienione po zapadnięciu Najwyższych Ukazów z dnia 19 Lutego (2 Marca) r. b. prawa właścicieli dóbr, a także i tę okoliczność, że uskuteczniła do chwili obecnej, poczynawszy od roku 1837, coroczna opłata kanonu po jej zsumowaniu w dwójnasób przewyższa dług na dobrach zabezpieczony, od którego kanon ten jest opłacany.

Z dostarczonych przez Komisję Rządową Przychodów i Skarbu wiadomości co do prośby Stiągowa, okazuje się co następuje:

Najwyższym Ukazem z dnia 19 (31) Sierpnia 1828 roku, dozwoloną została sprzedaż niektórych dóbr rządowych, osobom prywatnym, z oznacze-

niem szacunku dóbr odpowiednio do dochodu rocznego, wyrachowanego na zasadzie wskazanych w tym Ukazie przepisów. Przy dopełnianych na tej zasadzie sprzedażach, nie wymagano od kupującego natychmiastowego uiszczenia całego szacunku dóbr, lecz nabywca zobowiązywał się zapłacić taką sumę jaka otrzymana została ze skapitalizowania w stosunkach 5% połowy wyrachowanego dochodu z dóbr, z dodaniem do niej takiej części długu Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego, jaka została upłaconą przez Skarb, z tegoż długu. Druga zaś połowa dochodu o jakim mowa, nie była zamienioną na kapitał, lecz pozostawała przy dobrach i pod nazwą kanonu wnosić się winnego do kasy skarbowej w dwóch półrocznych ratach, bywała zapisywaną do działu IV ksiąg hypotecznych, zaraz po pożyczce Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego, z zastrzeżeniem, że wrazie uchybienia w opłacie którejkolwiek terminowej raty, kanon ściągnięty będzie w drodze administracyjnej.

Na podstawie tych przeto zasad, jako też z mocy kontraktu Najwyżej w dniu 21 Czerwca (3 Lipca) 1837 roku zatwierdzonego, dobra rządowe Lubochnia z należącymi do nich folwarkami, a w tej liczbie z folwarkiem Tarnowska Wola, sprzedane zostały Jakóbowi Matłazyńskiemu za rs. 41,381 kop. 10. Na rachunek tej sumy nabywca wniósł do kasy rs. 19,197 kop. 8 i przyjął na siebie obowiązek spłacenia długu Towarzystwa Kredytowe-

go Ziemskiego w ilości rs. 11,760, od pozostałej zaś sumy zobowiązał się płacić procent, czyli kanon po rs. 799 kop. 33 rocznie. Następnie Matłaszyński z majątku o którym mowa, sprzedał folwark Tarnowska Wola i zażądał segregacji kanonu wyrachowanego z całych dóbr. Rozdział ten dopełniony został w r. 1844, i na właściciela Tarnowskiej Woli, spadł obowiązek placenia do kasy kanonu po rs. 186 kop. 80 $\frac{1}{2}$ rocznie.

Z tego powodu Komisja Skarbu była zdania, że dziedzic Stiagow nie może być uwolniony od opłaty kanonu, jako niebędącego niczem innem jak procentem od tej części szacunku dóbr, która przy ich nabyciu nie została spłaconą w kapitale. Dla tego też, obecnie opłata kanonu, mogłaby być uchyloną tylko pod tym warunkiem, gdyby odpowiedni kapitał został spłacony, czy to od razu, czyli też częściowo, albo przez stopniową amortyzację.

Rozpoznawszy wszystkie te okoliczności, Komitet Urządzący przekonał się, że prośba Stiagowa o uwolnienie go od opłaty kanonu, nie może być przychylnie załatwioną z tego względu, że kanon z natury swej należy do rzędu takich obowiązków, przyjętych lub ubezpieczonych na dobrach hipotecznie, co do których w istniejących przepisach Najwyższe Ukazy z 19 Lutego (2 Marca) 1864 roku nie prowadziły żadnych zmian, lecz polecono jedynie Komitetowi Urządzącemu (art. 42 ukazu z Komisji Likwidacyjnej), przedstawić do Naj-

wyższego zatwierdzenia projekt do przepisów: w jakim sposobie dopełniane będzie wydawanie listów likwidacyjnych i należących do tychże listów kuponów, w takich razach gdy dobra, w których włościanie zostali uwłaszczeni, są obciążone długiem Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego, albo innymi hipotecznymi długami. Przyczem zarówno prawa Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego, jako też w ogóle osób trzecich, powinny być skrupulatnie zabezpieczone. Też same przepisy będą również w swoim czasie zastosowane do kanonu i do innych podobnych do Skarbu wnoszonych opłat, obecnie zaś, wszystkie takie opłaty wnoszone być powinny na zasadzie istniejących przepisów.

Mając na względzie przytoczone wyżej okoliczności, Komitet Urządzający postanowił odmówić proszącemu Stagiowskiemu, uwolnienia go od uiszczenia kanonu i zarazem oświadczyć mu, że na zasadzie art. 17 Najwyższego Ukazu z dnia 19-go Lutego (2 Marca) r. b. o urządzeniu włościan, domaganie się jego co do pozostawienia przy nim wyłącznie prawa propinacji w dobrach Tarnowska-Wola, nie może być uwzględnione.

Oryginał podpisali:

Namiestnik Prezydujący i Członkowie Komitetu.
(N. 196 Dz. War.)

Wypis z protokołu 20-go posiedzenia Komitetu Urządzającego w Królestwie Polskiem z dnia 29 Czerwca (11 Lipca) 1864 r.

Nr. 99.

O podziale czynności pomiędzy Członków Komitetu Urządzającego, na zasadzie art. 8-go Najwyższego Ukazu z d. 19 Lutego (2 Marca) 1864 r. o sposobie wprowadzenia w wykonanie nowych ustaw o włościanach.

W wykonaniu art. 8 Najwyższego Ukazu o sposobie wprowadzenia w wykonanie nowych ustaw o włościanach, bliższy kierunek czynności Komitetu Urządzającego powierzony być ma, jednemu ze stałych jego członków, do którego na tej zasadzie należeć będzie, po porozumieniu się z Prezesem Komitetu, mianowanie, tranzlokowanie i uwalnianie Prezesów Komisij Spraw Włościańskich, ich Pomocników i Komisarzy Rewirowych, jako też załatwianie innych czynności wykonawczych, oznaczenie zaś rodzaju i natury tych czynności, należy do samego Komitetu. W myśl tegoż samego artykułu Ukazu do atrybucij Komitetu Urządzającego należy: urządzenie pod bliższym jego kierunkiem do wykonania szczególnych czynności, mieszanych kompletów, złożonych z jednego lub kilku członków komitetu, z urzędników rozmaitych władz i z innych osób zasiadających w charakterze bieżących.

Zamieszczone poniżej objaśnienie przekonywa, że w zastosowaniu się do powołanego artykułu

Ukazu, ustanowiono już dotąd kilka Komisji przy Komitecie Urządzającym, kierunek zaś czynności Komitetu, do daty ostatecznego uzupełnienia składu Komitetu, podzielony był w myśl art. 8 Ukazu, między dwóch członków, t. j. Senatorsa Arcimowicza, któremu poruczono korespondencję co do prośb do Komitetu zanoszonych, i na księcia Czerkaskiego, na którego włożony był obowiązek kierowania innemi czynnościami i przeznaczania osób do Komisij Włościańskich.

Obecnie gdy skład Komitetu Urządzającego został zwiększony o czterech członków, wypada na zasadzie Ukazów z dnia 19 Lutego (2 Marca) r. b. zając się dalszem rozwinięciem tych Ukazów i spełnieniem wszystkich czynności, wpływających z wprowadzenia w wykonanie nowych ustaw o włościanach; a nadto okazuje się możliwem, powierzenie kierunku czynności Komitetu, temu z jego członków, któregooby nie obciążały bezpośrednio, obok tych czynności, żadne inne obowiązki.

I. Pod N. 2 protokołu pierwszego posiedzenia Komitetu Urządzającego z dnia 14 (26) Marca 1864 roku, pod względem porządku w wykonywaniu prac poruczonych Komitetowi Najwyższemi Ukazami, postanowiono utworzenie dwóch Komisij czasowych pod przewodnictwem Senatorsa Arcimowicza, złożonych z kilku członków przez niego wybranych i przedstawionych.

1) Na jedną z tych Komisji włożono obowiązek, przysposobienia projektu co do sposobu ciągnięcia

przez Skarb dochodu z propinacji na gruntach, przechodzących na własność włościan (art. 11-ty Ukazu 3-go i Najwyższy rozkaz zakomunikowany w d. 20 Lutego (3 Marca) r. b. Nr. 580). Przedstawione przez tę Komisję projekta znajdują się obecnie pod rozpoznaniem Komitetu Urządzającego.

2) Drugiej zaś Komisji powierzono przygotowanie projektów, a w szczególności:

a) Instrukcji dla sądów gminnych wiejskich (art. 52-gi Ukazu II-go), oraz

b) Przepisów mających na celu zabezpieczenie praw włościan do własności gruntu i dogodności nabytych przez nich na zasadzie nowych ustaw. (Ustęp 3-ci art. 5-go Ukazu 4-go).

II. Z powodu prośb przez włościan wnoszonych, zawierających w sobie domagania się i skargi różnego rodzaju, po większej części na usunięcie z osad, Komitet Urządzający na szóstym posiedzeniu odbytem w dniu 14 (26) Kwietnia r. b. między innemi pod N. 15-ym postanowił:

a) Zobowiązać członka Senatora Arcimowicza, aby po zebraniu potrzebnych objaśnień, przedstawił swoje uwagi co do sposobu rozpoznawania skarg na czynszowanie wnoszonych przez włościan, osiedlonych w dobrach zostających pod zarządem Skarbu;— oraz

b) temuz członkowi Komitetu Senatorowi Arcimowiczowi, w myśl artykułu 8 Ukazu o sposobie wprowadzenia w wykonanie nowych ustaw o włościanach, powierzyć rozpoznawanie prośb, jakie bę-

dą wnoszone do Komitetu Urządzającego, zbieranie co do nich, przedwstępnych wiadomości i objaśnień, tudzież nadanie skargom właściwego kierunku, z tem jednak zastrzeżeniem, ażeby prośby wymagające stanowczego zadecydowania, przedstawiał do roztrząśnienia Komitetowi Urządzającemu.

III. Postanowieniem Komitetu Urządzającego, na 9-em posiedzeniu w dniu 22 Kwietnia (4 Maja) 1864 r. pod Nr. 29 zapadłem, utworzoną została Komisja pod przewodnictwem członka Komitetu księcia Czerkaskiego, w celu przysposobienia przepisów do stopniowej sprzedaży dóbr Rządowych i nadania gruntu włościanom bezrolnym (posiedzenie 8-me, N. 29).

IV. Co się tycze ściągnięcia od włościan zaległych składek od ubezpieczenia, Komitet Urządzający na 10-em posiedzeniu w dniu 2 (14) Maja 1864 r. odbytem (Nr. 36), pomiędzy innemi zlecił Senatorowi Arcimowiczowi bliższe zbadanie kwestji: w jakim sposobie dla przyniesienia ulgi klasie włościańskiej, mogłyby być powołane zarządy gromadzkie i gminne do spółdziałania w czynności ściągania należności skarbowych i Dyrekcji Ubezpieczeń.

V. Postanowieniem wydanem na 17-em posiedzeniu w d. 8 (20) czerwca 1864 r. pod Nr. 84, zawiązano Komisję również pod przewodnictwem Senatora Arcimowicza, dla przygotowania wniosków co do sposobu zastosowania Ukazów z d. 19 Lutego

(2 Marca) r. b. do miast i miasteczek prywatnych i instytutowych.

VI. Z powodu różnorodnych czynności, wymagających załatwienia, Komitet Urządzający, w zastosowaniu się do art. 8-go Ukazu o sposobie wprowadzenia w wykonanie nowych ustaw o włościanach, do daty ukompletowania składu Komitetu, uznał za rzecz niezbędną, bliższy kierunek nad czynnościami Komitetu, poruczyć członkowi tegoż komitetu. Dyrektorowi Głównemu Prezydującemu w Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych księciu Czerkaskiemu, i protokołem 7-go posiedzenia w d. 18 (30) Kwietnia 1864 r. odbytego, pod Nr. 22 postanowił:

nadać prawo członkowi Komitetu księciu Czerkaskiemu do prowadzenia całej korespondencji w imieniu Komitetu Urządzającego, utrzymywania protokółów posiedzeń, dzienników tak ogólnych, jako też papierów wchodzących i wychodzących, rozdzielania zatrudnień pomiędzy wszystkich urzędników przy Komitecie zostających, lub jemu podwładnych, czuwania nad biegiem czynności i działaniami Komisji do spraw włościańskich, i w ogóle do używania wszelkich rozrządzalnych środków dla zabezpieczenia zgodnego z przepisami, i prędkiego biegu spraw w Komitecie.

Prowadzenie korespondencji co do skarg i prośb do Komitetu wnoszonych, pozostało pod kierunkiem senatora Arcimowicza. a to w ścisłym zastosowaniu się do Nr. 15 protokołu posiedzenia Ko-

mitetu Urządzającego z dnia 14 (26) Kwietnia r. b.

Przepisy wymagające rozwinięcia:

Z Ukazu o urządzeniu włościan.

Art. 30. Komitetowi Urządzającemu poleca się wydanie niezwłoczne przepisów, według których, dopełniać się ma rozkład między pojedynczych gospodarzy, tego gruntowego podatku, jaki na zasadzie art. 29, na całe wsie i kolonje nałożonym zostanie.

Art. 39. Przy oszacowaniu osad według ilości i jakości gruntów: summa całorocznego gruntowego podatku, przypadająca ze wszystkich osad wsi lub kolonji, ani podwyższoną, ani zmniejszoną być nie może. Według jakich przepisów, i przez kogo takie oszacowanie na prośbę włościan dopełnionem być ma, Komitet Urządzający postanowi.

Z Ukazu o Komisji Likwidacyjnej

Art. 11. Komitet Urządzający w Królestwie, obowiązany jest przedstawić w jak najkrótszym czasie do Najwyższego zatwierdzenia szczegółowe wnioski, tak w przedmiocie podwyższenia wspomnianych podatków stałych, jakoteż względem porządku ściągania na rzecz Skarbu dochodu propinacyjnego na gruntach włościańskich, i co do sprzedaży dóbr rządowych, a po zatwierdzeniu takich wniosków, natychmiast do ich wykonania przystąpi za pośrednictwem Dyrektora Głównego Skarbu, pod bezpośrednim swoim nadzorem.

*Z Ukazu o sposobie wprowadzania w wykonanie
nowych ustaw o włościanach.*

Art. 5. Na Komitet Urządzający wkłada się obowiązki:

§ 5. Obmyślenia źródeł na pokrycie wydatków ponieść się mających przez Skarb Królestwa, na wynagrodzenie dziedziców za zniesione powinności włościańskie i przedstawienie do zatwierdzenia władzy Wyższej, szczegółowych w tej mierze projektów.

Art. 6. Do rozporządzeń powierzonych Komitetowi należą:

a) rozporządzenia w przedmiocie wprowadzenia w wykonanie poboru podatku, z gruntów na własność włościan przechodzących.

Art. 8. Z pomiędzy czynności powierzonych Komitetowi Urządzającemu, te które wymagają wspólnego roztrząśnienia, załatwiają się kolegiąlnie i decydują się większością głosów; w razie równości zdań, głos prezesa rozstrzyga. Jednemu z członków Komitetu powierza się bliższy kierunek czynnościami jego, na tej zasadzie jemu powierza się, za porozumieniem się z prezesem, mianowanie, tranżlokowanie i uwalnianie prezesów Komisij Spraw Włościańskich, pomocników i ich komisarzy rewirowych, jako też załatwianie innych czynności wykonawczych.

Oznaczenie rodzaju i natury czynności, nie wymagających kolegiąlnych decyzij, do samego Komitetu należy.

Do tegoż Komitetu należy w miarę uznanej możliwości i użyteczności, przenieść niektóre powierzone mu czynności, na Komisje Rządowe stosownie do ich atrybucyj, jak niemniej urządzić pod swoim bliższym kierunkiem, dla niektórych specjalnych czynności, mieszane kompleta, złożone z jednego lub kilku członków Komitetu, z Urzędników rozmaitych władz i z innych osób na biegłych użytych.

Po rozważeniu przytoczonych tu okoliczności i porównaniu ich z zacytowanymi powyżej objaśnieniami i przepisami prawa, Komitet Urządzający nabrał przekonania:

a) Że kwestji co do uporządkowania części podatkowej, nie nadano jeszcze właściwego kierunku, któryby zapewnił prędkie jej zadecydowanie, pod względem obmyślenia wszystkich źródeł dochodów, przeznaczonych na zaspokojenie wydatków dla wynagrodzenia dziedziców za grunta przeszłe na własność włościan.

b) Że jakkolwiek prowadzenie przygotowanej i dalszej korespondencji co do prośb i zazaleń do Komitetu wniesionych, nie może być oddzielone od toku spraw ogólnych, lecz z drugiej strony, roztrząśnięcie znacznej ich liczby, z każdym dniem powiększającej się, mogłoby spowodować, że Komitet Urządzający, stałby się nie wyższą władzą prawodawczą, lecz trzecią instancją władz miejscowych do spraw włościańskich utworzonych; i wreszcie,

c) Że skutkiem ukompletowania składu osób w Komitecie Urządzającym, jest już obecnie możliwem powierzenie kierunku nad czynnościami Komitetu, jednemu z jego członków, nieobarczonemu stałemi zajęciami w innej władzy.

Zgodnie tedy z przytoczonymi powyżej uwagami; Komitet Urządzający postanowił:

I. Kierunek nad opracowaniem przedmiotów co do wyszukania i uporządkowania źródeł dochodów, przeznaczonych na pokrycie wynagrodzenia dla dziedziców za nadane włościanom grunta, poruczyć jednej osobie, i w tym celu:

1) Pod przewodnictwem członka Komitetu Koszelewa, utworzyć oddzielną Komisję, złożoną z Dyrektora Głównego Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu, i z Dyrektorów Wydziałów tejże Komisji, mogących być użytecznymi, jak niemniej i z innych osób, wedle uznania przewodniczącego w Komisji użytych jako biegłych, z włożeniem na tęż Komisję obowiązku przygotowania wniosków co do uregulowania podatków podymnego, szarwarku i kontyngensu liwerunkowego (tego ostatniego od włościan i od dziedziców), jako też ofiary.

2) Temuż członkowi Koszelewowi, powierzyć przewodnictwo w Komisji mającej przygotować przepisy co do sprzedaży dóbr Rządowych i nadania gruntu włościanom bezrolnym, i wreszcie

3) Zobowiązać członka Komitetu Koszelewa, aby w mianę opracowania czynności poruczonych

Komitetom zostającym pod jego przewodnictwem, wnosił takowe do Komitetu Urządzającego.

II. Do rozpoznawania prośb i zażaleń, utworzyć pod przewodnictwem senatora Arcimowicza oddzielną Komisję, złożoną z członków Komitetu: księcia Czerkaskiego i członka, któremu powierzony będzie kierunek czynności Komitetu, z zastrzeżeniem:

1) Ażeby prośby i zażalenia, rozstrzygnięcie których zależy od Komitetu Urządzającego, wnoszone były do wspomnianej Komisji, ze wszystkimi potrzebnymi wiadomościami i objaśnieniami, jakie poprzednio w skutek rozporządzenia członka kierującego czynnościami Komitetu, zgodnie z punktem III ustępem 3-m niniejszego postanowienia zebrane zostały.

2) Ażeby prośby i zażalenia na mocy Ukazów z dnia 19 Lutego (2 Marca) 1864 r. zdecydować się mogące, roztrząsane były ostatecznie, przez Komisję, bez wnoszenia ich na ogólne zebranie Komitetu Urządzającego.

3) Ażeby w wypadkach, gdy prawo nierozwiązuje stanowczo kwestji, albo gdy Komisja, skutkiem wniesionych do niej prośb i zażaleń, uzna za rzecz konieczną wydać nowe przepisy, — wnioski jej były przedstawione pod zatwierdzenie ogólnego zebrania Komitetu Urządzającego.

7) Ażeby postanowienia Komisji wykonywane były za zasadzie punktu III ustępu 3-o niniejszego postanowienia.

III. Obowiązki członka kierującego czynnościami Komitetu Urządzającego, poruczyć Członkowi, Rzeczywistemu Radcy Stanu Sołowjewowi, który oprócz wskazanego w art. 8 Ukazu o wprowadzeniu w wykonanie nowych ustaw o włościanach, obowiązku mianowania, tranzlokowania i uwalniania z decyzji Prezesa Komitetu, Prezesów Komisij Spraw Włościańskich, ich Pomocników i Komisarzy Rewirowych, zgodnie z tymże artykułem Ukazu będzie w obowiązku:

1. Mianowania, uwalniania i tranzlokowania Urzędników, znajdujących się przy Komitecie Urządzającym, i w składzie kancelarji tegoż Komitetu—co do urzędników klasy V i VI, po wyjednaniu decyzji Prezesa Komitetu, a co do klasy VII i niższych, jak również co do Sekretarzy Komisij Spraw Włościańskich, według własnego uznania, i wreszcie co do urzędników odkomenderowanych do czynności poruczonych któremukolwiek z członków Komitetu, po poprzednim porozumieniu się z tymże członkiem.

2. Podziału zatrudnień pomiędzy urzędników w skład kancelarji wchodzących, jako też, pomiędzy urzędników znajdujących się przy Komitecie, (lecz nie wchodzących do składu kancelarji) o ile urzędnicy ci nie są odkomenderowani pod zwierzchnictwo któregośkolwiek z członków Komitetu.

3. Prowadzenie korespondencji w imieniu Komitetu Urządzającego i protokołu posiedzeń.

4. Czuwania nad należyty i zgodnym z przepi-

sami biegiem czynności miejscowych zarządów do spraw włościańskich.

5. Usunięcia właściwymi środkami przeszkód, tamujących bieg czynności i wstrzymania niezgodnego z prawem działania, po poprzednim uczynieniu w tym względzie przedstawienia do Komitetu Urządzającego, a to w wypadkach wskazanych w punkcie 7, niniejszego postanowienia.

6. Zastosowanie właściwych środków do rozstrzygnięcia nieporozumień, oraz wątpliwości na gruncie wyrodzić się mogących, po poprzednim uczynieniu w tym względzie przedstawienia do Komitetu Urządzającego, a to w wypadkach wskazanych w punkcie 7-m niniejszego postanowienia.

7) Czynienia przedstawień do Komitetu Urządzającego we wszystkich wypadkach w punkcie 5 i 6 wskazanych:

a) w interesach stanowczo przez prawo nierozstrzygniętych;

b) w interesach określających gruntowe stosunki pomiędzy dziedzicem dóbr i włościanami, jeżeli wymagać będą zmiany kolegjalnych decyzji Komisij.

8. Dopelniania, z polecenia Namiestnika i z wiedzą Komitetu Urządzającego, objazdów oddziałów powierzonych Komisjom Spraw Włościańskich, dla czuwania nad należytym i właściwym biegiem czynności, nie przerywając pełnienia swoich obowiązków, z wyjątkiem, że bieżącą korespondencję w czasie jego nieobecności, prowadzić będzie jeden

z wyższych urzędników, znajdujących się przy Komitecie Urządzającym, na mocy upoważnienia tegoż Komitetu.

W czasie objazdów dopełnianych przez członka kierującego czynnościami Komitetu, dla zrewidowania prac miejscowych Komisji, na zasadach szczegółowo określić się mających, Komitet Urządzający postanowił: kierunek nad korespondencją bieżącą, oddać Asesorowi Kolegjalnemu Tichmieniewowi.

IV. Co się tyczy utworzenia Komisji Likwidacyjnej, określenia jej atrybucji i stosunków z Komitetem Urządzającym, oraz z Komisjami Spraw Włościańskich, wydane zostanie oddzielne postanowienie.

V. Wszystkie obowiązki włożone poprzednio na członków Komitetu Urządzającego, bądź w składzie Komisji, bądź oddzielnie, o ile niniejszem postanowieniem nie są zniesione, pozostają w swej mocy.

Oryginał podpisałi:

Namiestnik, Prezydujący i Członkowie Komitetu Urządzającego. Nr. 205 Dz. W.

*Okólnik do Komisji Spraw Włościańskich
w Królestwie Polskiem (N. 9).*

*Posiedzenie dwudzieste pierwsze z dnia 4 (16) Lipca
1864 roku.*

P O Z Y C J A 100

*O zmianach w składzie osobistym Komisji Spraw
Włościańskich.*

Członek kierujący czynnościami Komitetu Urzą-

zającego, podał do wiadomości niektóre zmiany w składzie osobistym Komisij Spraw Włościańskich, dokonane przezeń z decyzji Prezesa Komitetu, na zasadzie artykułu 8 Ukazu o sposobie wprowadzenia w wykonanie nowych Ustaw o włościanach. W skutku tych zmian:

I. Pułkownik *Woroncow-Weljaminow* przeznaczony został na Prezydującego w Płockiej Komisji; zaś, Prezydujący w tejże Komisji major *Boye*, na własne żądanie, odkomenderowany będzie, po zdaniu dotychczasowych obowiązków na posadę jaką poprzednio zajmował.

II. Mianowani: 1) Pełniącymi obowiązki Pomo-cników Prezesów w Komisjach; a) Warszawskiej, członek tejże Komisji, dymisjonowany porucznik gwardji, *Ładyżeński*; b) Olkuskiej,—członek tejże Komisji, asesor kolegjalny *Dolhowo-Saburów*; c) Włocławskiej,—członek tejże Komisji, sekretarz kolegjalny *Lichawrow*; d) Lubelskiej,—nowo przybyły, sztabs-kapitan gwardji *Czyżew*; e) Krasnostawskiej,—członek tejże Komisji, registrator kolegjalny *Gorjasnow*,—wreszcie f) Siedleckiej,—członek tejże Komisji, kapitan *Klimenko*.

2) Pełniącymi obowiązki komisarzy rewirowych, nowo przybyli: a) sztabs-kapitan gwardji *Koźłakow*;—b) sztabs-kapitan *Kobylakow*; c) sekretarz gubernjalny, *Toloczanow*,—w Komisji Warszawskiej, tudzież d) Sekretarz kolegjalny, książę *Golicyn*—w Komisji Kaliskiej.

III. Niektórzy członkowie przeniesieni zostali z jednej Komisji do drugiej; nareszcie:

IV. Z powodu niemożności ścisłego udeterminowania obecnie składu osobistego Komisji, a zarazem dla zachodzącej jednocześnie potrzeby rozpoczęcia czynności w rewirach, acz dotąd jeszcze ostatecznie nie ustalonych, Prezes Komitetu Urządzającego, na przedstawienie w tej mierze Członka kierującego czynnościami Komitetu, uznał za niezbędne wszystkich innych członków Komisji spraw włościańskich przeznaczyć obecnie do pełnienia obowiązków komisarzy rewirowych.

Komitet zarządzający *postanowił* przedstawienie obecne Członka kierującego czynnościami Komitetu, — przyjąć, jako wiadomość.

P O Z Y C J A 102.

O delegowaniu do Komisji Spraw Włościańskich jeometrów.

W toku obrad z Prezydującymi w miejscowych Komisjach spraw włościańskich — rozbieganą była, pomiędzy innemi, kwestja dotycząca obmyślenia dla Komisji sposobu dopełnienia rozgraniczenia gruntów ilekroć zajdzie tego potrzeba.

W skutku odbytych w tej mierze narad, Komitet przyszedł do następujących wniosków:

1) Zaproszony do narad i dla udzielenia potrzebnych objaśnień, Dyrektor Wydziału Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu Dąbrowski; wyjaśnił: że z liczby znajdujących się w tym Wydziale 70-u

jeometrów, wydelegować będzie można 26 do 28-iu do dyspozycji Komisij Spraw Włościańskich. Roczne uposażenie każdego z nich wynosi od rs. 300 do 750, oprócz kosztów podróży. Okazuje się więc możebnem przeznaczenie po dwóch jeometrów do każdej komisji (do komisji zaś Kielockiej — dla obszerności jej jurysdykcji, potrzeba będzie 3 jeometrów). Przy delegowaniu tych urzędników baczyć będzie należało, iżby nie byli przeznaczeni do tych miejscowości, w których wykonywali już poprzednio czynności.

2) Wydelegowani jeometrowie zostawać powinni pod bezpośrednim zarządem Komisji, — i przedewszystkiem użyci być winni do prac nie cierpiących żadnej zwłoki, przy pomiarze i oddzielaniu pustek i pastwisk, i w ogólności przy ustaleniu granic pomiędzy gruntami włościańskimi, a dworskimi; — niemniej, do czynności najniezbędniejszych przy wyznaczaniu w jednej przestrzeni małych kawałków gruntu przechodzących na własność ogrodników, kopiarzy, komorników i innych włościan posiadających drobne własności. Pozycja 71 Postanowień Komitetu Nr. 6 okólnika).

3) Plany pomiarowe sporządzone przez delegować się mających jeometrów, winny być przez nich podpisane. Jeżeli na czynności ich żadne ze strony włościan nie znajdą zażalenia, plany rzeczzone będą przez Komisję ostatecznie zatwierdzone. W przypadku zaś zażalen ze strony włościan, lub zakwestjonowania przez nich czynności przez jeometrow

dopełnionej, czynność ta ulegnie sprawdzeniu, do czego byłoby pożądanem wyznaczenie zasługujących na zupełne zaufanie rewizorów-techników,— w liczbie czterech, to jest po jednemu na każdą gubernję.

Po rozważeniu tego przedmiotu, Komitet Urządzający *postanowił*: w myśl przyrzeczonego współdziałania w tej mierze ze strony Sekretarza Stanu *Milutina*, upoważnić go do zniesienia się z ministrem dóbr państwa, względem wydelegowania pod dyspozycję Komitetu Urządzającego, z uwagi na oczekujące załatwienia liczne czynności, nie czterech, ale sześciu mierniczych urzędników, zasługujących na zupełne zaufanie i posiadających dokładną znajomość miernictwa;—zaś Członka kierującego czynnościami Komitetu, upoważnić do wybrania za porozumieniem się z Dyrektorem Głównym Prezydującym w Komisji Rząd. Przychodów i Skarbu, z pomiędzy zostających przy tejże Komisji rządowej jeometrów, odpowiedniej ich liczby, potrzebnej do dokonania prac przy urządzeniu włościan,—a następnie do wydelegowania ich do Komisji spraw włościańskich; nakoniec tegoż Członka Komitetu upoważnić do przedstawienia swoich wniosków, o ile zachodzić będzie tego potrzeba względem dodatkowego wynagrodzenia jeometrów, tudzież względem oznaczenia sposobu, w jaki poruczone im czynności, mają być wykonywane.

P O Z Y C J A 105.

O egzekucji składki asekuracyjnej od osób nienależących do stanu włościańskiego.

Komisja Rządowa Spraw Wewnętrznych w raporcie z d. 29 Czerwca (11 Lipca) r. b. N. 3,452/15,392, przedstawiła Komitetowi Urządzającemu, co następuje:

Rada Administracyjna mając na uwadze: że dla włościan, których byt ważnym obecnie ulega zmianom, jednorazowe ściągnięcie całkowitej składki asekuracyjnej od zarazy bydła rogatego, na rok 1864, przypadającej, mogłoby być zbyt uciążliwym,—decyzją na dniu 8 (20) Maja r. b. N. 3,079, zapadłą, *postanowiła*: opłatę powyższą rozłożyć dla włościan na dwa lata: 1865 i 1866.

W wykonaniu tej decyzji Rady Administracyjnej, Komisja Rządowa Spraw Wewnętrznych zleciła Naczelnikom powiatowym, ściągnięcie w mo-
wie będącej składki za rok 1864—tylko od osób nienależących do stanu włościańskiego.

Rozporządzenie to, wywołało przedstawienie Naczelnika powiatu Piotrkowskiego o rozwiązanie kwestji: którzy właściciele bydła za nienależących do stanu włościan mają być uważani? Dyrekcja Ubezpieczeń—kwestję tę przedstawiła do rozwiązania Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych z domieszczeniem opinji: że za nienależących do stanu włościańskiego uważani być winni ci, którzy w artykule 98 Ukazu Najwyższego z dnia 15 Lutego (2 Marca) 1864 r. o urządzeniu gmin

wiejskich, wymienieni są jako nie należący do składu gromady wioskowej, jak to: dziedzice i drobni właściciele ziemscy z folwarkami i dworami, jako też z oficjalistami i służącymi; najemnikami i innymi osobami na gruntach folwarcznych lub dworskich i w domostwach drobnych właścicieli ziemskich zamieszkałymi.

W zastosowaniu tej opinii z pozycją 71 postanowień Komitetu Urządzającego, w której przy wyjaśnieniu praw gruntowych, włościan różnej nazwy, w punkcie 1 powiedziano: „na zasadzie artykułu 5 Ukazu o urządzeniu włościan, tak zwani kopiarze, wyrobnicy, parobcy i słudzy dworscy, ilekroć razy mają sobie nadane, jakiebądź siedliska, w zupełności podchodzą pod moc obowiązującą Ukazów z dnia 19 Lutego (2 Marca) r. b. i według zasad dla wszystkich w ogólności włościan wspólnych, stają się właścicielami posiadanych przez siebie siedlisk, tudzież gruntów w używalności ich będących. Ci zaś z kopiarzy, wyrobników, parobków i sług dworskich którzy nie mają żadnych siedlisk, pozostają nadal tak jak poprzednio w kategorii bezrolnych wyrobników, tudzież sługwiejskich.

Komisja Rządowa Spraw Wewnętrznych uważa: że należałoby oświadczyć Dyrekcji Ubezpieczeń: że oprócz dziedziców i drobnych właścicieli ziemskich, nie mniej oficjalistów do uiszczania składki asekuracyjnej obowiązanych, do rzędu ich, (w ścisłym znaczeniu nowych przepisów o włościanach), należą tylko ci słudzy, dworscy i parob-

cy, których siedliska znajdują się przy folwarkach; wszyscy zaś inni słudzy dworscy, którzy w myśl artykułu 5 Ukazu Najwyższego o urządzeniu włościan, tudzież pozycji 71 postanowień Komitetu Urządzającego, uznani zostaną za właścicieli posiadanych siedlisk, wolni będą od natychmiastowego uiszczenia rzeczonej składki.

Komitet Urządzający, ze względu: że udeterminowanie praw gruntowych, różnego rodzaju służbie dworskiej służących, wymagając znacznego przeciągu czasu, mogłoby zrzucić zwłokę w poborze powyższej składki asekuracyjnej od zarazy bydła rogatego, za rok 1864 przypadającej; zgodnie z opinią Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych. *postanowił*: że opecnie, składki asekuracyjne mają być ściągane, z pomiędzy mieszkańców wiejskich, tylko od dziedziców i drobnych właścicieli gruntowych tudzież od oficjalistów; zaś od najemników i innych osób na gruncie folwarcznym mieszkających, składki te ściągane będą w miarę wydawania przez Komisję spraw włościańskich decyzji względem tego, które mianowicie z tych osób, w duchu Ukazów z d. 19 Lutego (2 Marca) r. b. nie stały się właścicielami osad przez siebie posiadanych. Komisja Spraw Wewnętrznych wyda pod tym względem odpowiednie ze swej strony urządzenie.

O niniejszem zatwierdzeniu wniosku Komisji Rządowych Spraw Wewnętrznych postanowiono zawiadomić Dyrektora Głównego Prezydującego w tejże Komisji Rządowej, tudzież Jenerał-Polic-

majstra, a postanowienie niniejsze, w wypisie zakomunikować Radzie Administracyjnej Królestwa Polskiego, tudzież wydrukować w okólniku do Komisji spraw włościańskich.

POSIEDZENIE DWUDZIESTE DRUGIE Z DNIA 16 (28)
LIPCA 1864 ROKU.

POZYCJA 108.

*O zmianach w składzie osobistym Komisji
spraw włościańskich.*

Członek kierujący czynnościami Komitetu Urządzającego, przedstawił dopełnione przez siebie z decyzji Prezesa Komitetu, na zasadzie artykułu 8 Ukazu o sposobie wprowadzenia w wykonanie nowych Ustaw o włościanach, następujące zmiany zasłałe w składzie osobistym Komisji spraw włościańskich:

I. Nowo przybyli do rozporządzenia Komitetu Urządzającego, Radcy Honorowi: *Ewergeđitow* i *Kołomijcew*, tudzież Asesor Kolegjalny *Szuberski* zamianowani zostali pełniącymi obowiązki Komisarzy rewirowych, przy Komisjach spraw włościańskich, pierwszy Radomskiej, drugi Kieleckiej, a ostatni, Warszawskiej.

II. Pełniący obowiązki Komisarza rewirowego w Włocławskiej Komisji spraw włościańskich asesor kolegjalny *Safonow*, przeniesiony dla dobra służby, do kancelarji Komitetu Urządzającego.

Komitet Urządzający, powyższe przedstawienie Członka kierującego czynnościami, postanowił przyjąć jako wiadomość.

POZYCJA 118.

*O zatwierdzeniu przepisów postępowania
w sprawach w przedmiocie praw gruntowych włościan
w Królestwie Polskiem.*

Według artykułu 18 Ukazu z dnia 19 Lutego (2 Marca) 1864 roku o sposobie wprowadzenia w wykonanie nowych Ustaw o włościanach, Komitet Urządzający ma na sobie włożony obowiązek przepisania w oddzielnej instrukcji, jakie sprawy ulegają kolegjalnemu rozpoznaniu i rozstrzygnięciu Komisji spraw włościańskich, a jakie mogą być poruczone czasowym delegacjom, tudzież Komisarzom rewirowym.

Również zadaniem tejże instrukcji ma być przepisanie postępowania we wszystkich sprawach tego rodzaju.

Roztrząsając ten przedmiot, Komitet Urządzający miał na uwadze, że ze spraw w artykule 17 Ukazu o sposobie wprowadzenia w wykonanie nowych Ustaw o włościanach, dotąd niektóre tylko poddane zostały pod rozstrzygnięcie Komisji spraw włościańskich, tudzież Komisarzy rewirowych.

Co się zaś tycze innych spraw, w tymże artykule 17 wymienionych, jak naprzykład, w przedmiocie: sprawdzenia, poprawienia i wprowadzenia w wykonanie tabel likwidacyjnych, przymusowej separacji gruntów dworskich od włościańskich, przymusowego zniesienia praw włościan do służebności i użytków, oraz innych, to interesa te będą

przedmiotem rozpoznania w ciągu nieco późniejszego czasu.

Komitet Urządzący uważając za najstosowniejsze, postępować w rozwoju swoich działań ze szczególną oględnością, uznał za niezbędne, ograniczyć się obecnie na wydaniu dla Komisji spraw włościańskich i Komisarzy rewirowych instrukcji, jedynie co do tych spraw, które dotąd były i są obecnie w ich rozpoznaniu. Co do tych tylko bowiem spraw, Prezesi Komisji, podczas niedawnego pobytu swego w Warszawie, mogli przedstawiać Komitetowi Urządzającemu, w zupełności jasne i na dwumiesięcznem doświadczeniu oparte, praktyczne wyjaśnienia.

Stosownie więc do wyżej przytoczonego artykułu jednego z Ukazów z r. 1864, Komitet Urządzący zamierzył nakreślić dla Komisji, dwa rodzaje wskazówek: co do postępowania w sprawach powyższych, oraz co do podziału tychże spraw pomiędzy Komisje i Komisarzy rewirowych. I pod tym względem Komitet Urządzący, dla tychże samych pobudek skłaniających do oględnego działania, uznał za stosowne podać rzeczzone wskazówki oddzielnie. Obecnie przystąpił do rozpoznania ułożonych, z rozporządzenia Komitetu „Przepisów postępowania w sprawach dotyczących praw gruntowych włościan w Królestwie Polskiem.”

Przepisy te osnute zostały według zasad obowiązujących w Cesarstwie przepisów o urządzeniach miejscowych w sprawie włościańskiej, z temi

wszakże modyfikacjami, uzupełnieniami i uproszczeniami, jakie względnie do szczególnych warunków sprawy włościańskiej w Królestwie Polskiem, kazały się być niezbędnymi.

Co się zaś tyczy podziału spraw znajdujących się obecnie w rozpoznaniu pomiędzy Komisje i Komisarzy rewirowych, to obecne położenie tego interesu wymagało, przed rozwiązaniem ogólnej w tej mierze kwestji, rozstrzygnięcie na podstawie doświadczenia szczegółowych przypadków, nastręczonych w praktyce.

Prace przygotowawcze, tak szczegółowych przypadków, jako i ogólnej kwestji podziału spraw dotyczące, są już dokonane i w części poddane już zostały, w części zaś niebawnie poddane będą pod rozpoznanie Komitetu Urządzającego.

Stosownie przeto do tego, co wyżej wyjaśnionem zostało, Komitet Urządzający *postanowił*:

1) Załączające się: „przepisy postępowania w sprawach dotyczących praw gruntowych włościan w Królestwie Polskiem” zatwierdzić i wprowadzić w wykonanie, w zwykłym porządku; tudzież:

2) W czasie właściwym rozważyć, o ile tak te przepisy, jako i inne w przyszłości wydać się mające, a dotyczące przedmiotów rozpoznawanych obecnie przez Komisje spraw włościańskich, do wszelkich innych spraw, w artykule 17 Ukazu o sposobie wprowadzenia w wykonanie nowych Ustaw o włościanach wymienionych, będą mogły mieć zastosowanie.

POZYCJA 119.

O przywróceniu praw włościan do służebności i użytków.

W czasie zjazdu prezydujących w Komisjach spraw włościańskich, poruszoną została, pomiędzy innemi kwestja praw włościan do służebności i użytków w dobrach prywatnych. Przy roztrząsaniu tej kwestji wyjaśniono zarazem, że w każdym danym przypadku, w którym włościanie mają prawo do służebności i użytków, lecz z takowego nie korzystają, oznaczyć należy: *naprzód*, rodzaj i rozciągłość służebności i użytków, — a *powtórę*, sposób przywrócenia prawa włościan do tychże służebności i użytków.

Dla osiągnięcia pierwszego z tych celów, niezbędnem jest powzięcie wiadomości: jakie służebności i użytki mieli włościanie, w czasie wydania Ukazu dnia 26 Maja (7 Czerwca) 1846 roku, a w szczególności: co do *służebności pastwiska*: czyli włościanie mieli prawo do pasania swego bydła w gruntach dworskich, łącznie z właścicielami dóbr, lub oddzielnie, stale (na oddzielnych pastewnikach, w lasach i t. p.) lub czasowo (na ugorach, łąkach, rżyskach i t. p.) ile sztuk bydła wpuszczano na pastewnik oraz na jaką przestrzeń; co do *służebności leśnej*: czyli, jakiego rodzaju, oraz w jakiej ilości drzewo budowlane lub opałowe było włościanom wydzielane; czy mieli sobie oni dozwołonem zbieranie leżaniny. (użyteczność lasu bez siekiery), lub też rąbanie drzew (służebność wrębu);

ile wozów drzewa opałowego wydzielano na każdą osadę, w jakich terminach, z jakimi warunkami lub zastrzeżeniami, oraz w jaki sposób wydzielany im był budulec, niemniej, czyli włościanie mieli prawo do zbierania w lasach dworskich liści, igliwa, szyszek jodłowych i t. d.

Za zasadę do udeterminowania rodzaju i rozciągłości tego rodzaju służebności, będą mogły być wzięte tabele prestacyjne, kontrakty, zeznania i objaśnienia ustne tak właścicieli dóbr, jako i włościan, obejrzenie miejscowości;—opinia biegłych z pośród ościennych mieszkańców i t. p.

Prawa włościan do służebności i użytków w sposób powyższy udeterminowane, winny być przywrócone, przy bezzwłócznem wprowadzeniu włościan w używalność praw na nowo im przyznanych. Przy ustaleniu tego stosunku, mogą być dozwolone z decyzji miejscowych władz do spraw włościańskich, wszelkiego rodzaju dobrowolne pomiędzy właścicielami dóbr, a włościanami układy, w przedmiocie zamiany jednych użytków na drugie.

Przy przywróceniu wszakże służebności i użytków włościańskich, zdarzyć się może, że prawa bądź całkowicie, bądź częściowo, nie będą mogły być napowrót przyznane, bez zupełnego rozstroju istniejącego gospodarstwa dworskiego, jak na przykład: włościanom służyło prawo pasania bydła na ugorze, tymczasem obecnie zaprowadzone zostało gospodarstwo wielopolowe bez ugorowania; albo też poprzedni stały pastewnik został zaorany

i wcielony w systemat gospodarczy i—wreszcie zdarzyć się może kilka innych, jakkolwiek niezbyt licznych ewentualności.

Nadto częstokroć się zdarza, że przywrócenie służebności i użytków będzie zupełnie niemożliwem, jak na przykład: włościanie mieli niegdyś używalność materiału drzewnego w lesie dworskim— tymczasem las został wycięty. Jeżeli podobne zniesienie używalności materiału leśnego nie nastąpiło za dobrowolnem zobowiązaniem porozumieniem się, przez władzę właściwą zatwierdzonem, to nie można uwolnić właściciela dóbr od obowiązku odpowiedniego wynagrodzenia włościan za utracone użytki.

Wreszcie, wszelkie postacie wymienionych powyżej służebności i użytków, z których włościanie nie korzystają, a do których mają prawo, częstokroć należeć mogą do gruntów, przeszłych obecnie w posiadanie osób trzecich,—z rąk właściciela dóbr, w których mieszkają włościanie.

Przepisy prawa. Artykuł 11 i 12 Ukazu o urządzeniu włościan.

Komitet Urządzący w rozbiórce przedstawionych przez Prezesów Komisij spraw włościańskich, trudności napotykaných przy rozstrzyganiu sporów w przedmiocie służebności z użytków,— uważał:

po pierwsze: że przy udeterminowaniu rodzaju i rozciągłości służebności tudzież użytków włościańskich w dobrach w których takowe były zniesio-

ne, w skutek segregacji lub zamiany gruntów, okoliczność ta winna być mianą na względzie, — jeżeli poprzednie posiadanie włościan nie zostaje przywróconem;

powtóre: że jeżeli prawa włościan do służebności i użytków, na zasadzie złożonych do sprawy dowodów, okazały się być niewątpliwymi, to na przywrócenie takowych, nie może mieć wpływu ta okoliczność, w czyjem posiadaniu znajdują się obecnie grunta, na których używalność ta była wykonywaną. Za podstawę do tego służyć może myśl zasadnicza Ukazów z lat 1846 i 1864, według której, wszystko to, z czego korzystali włościanie w roku 1816, — winno im być zachowane. Jeżeli włościanie mieli prawo do służebności i użytków na gruncie należącym do osoby trzeciej to prawo to, służyło właścicielowi dóbr i od niego na włościan przelane zostało. Jeżeli właściciel dóbr sprzedał grunta na rzecz osoby trzeciej, po Ukazie z r. 1846, bez zawarowania praw włościan do służebności lub użytków, albo bez wynagrodzenia ich za takowe, w sposób prawem przepisany, to czyn podobny właściciela dóbr za prawny uważany być nie może. Powództwo o wynagrodzenie szkód, jakie z tego powodu ponieść może osoba trzecia, wytoczone być winno w drodze zwykłego postępowania sądowego. Wreszcie nie należy pomijać z uwagi, że jeżeli grunta, na których włościanie w roku 1846 wykonywali prawo służebności, przeszły w posiadanie innych włościan, a ci ostatni stali się

ich właścicielami bez żadnych zastrzeżeń, na zasadzie Ukazów z roku 1864, to w każdym danym wypadku winna być załatwiona kwestja sposobu wynagrodzenia tych włościan, którzy utracili prawo do służebności lub użytków;

po trzecie, że ustalenie rodzaju i rozciągłości służebności i użytków, oraz przywrócenie takowych, o ile to będzie możebnem i nie pociągnie za sobą zupełnego rozstroju obecnie istniejącego gospodarstwa dworskiego, może i powinno być pozostawione miejscowym Władzom do urzãdzenia włościan (to jest, Komisarzom rewirowym i Komisjom spraw włościańskich. Co się zaś tyczy spraw o przywrócenie służebności i użytków w tych warunkach, w którychby to połączone było z zupełnem rozstrojem zaprowadzonego obecnie przez właściciela dóbr gospodarstwa, niemniej, o wynagrodzenie włościan za takie służebności i użytki, które wcale nie będą mogły być przywrócone; załatwienie sporów tego rodzaju, przedewszystkiem należałoby pozostawić dobrowolnym pomiędzy właścicielami dóbr a włościanami układowi, z zastrzeżeniem wszakże, iżby takowe przez właściwe Władze do spraw włościańskich były zatwierdzone. Gdyby układy podobne nie nastąpiły, to ostateczne załatwienie sporów w tej mierze zachodzących, nie może być na teraz pozostawione miejscowym Władzom do spraw włościańskich, a to z powodu niemożności ułożenia w czasie obecnym szczegółowych i stanowczych w tym przedmiocie

przepisów. Przepisy te mogą być wydane tylko po rozpoznaniu i porównaniu pomiędzy sobą szeregu danych pojedynczych wypadków. Z tego przeto powodu, włożyćby należało na Komisje spraw włościańskich obowiązek, iżby przy bezzwłocznem przywróceniu tych służebności i użytków włościańskich, gdzie to natychmiast i bez zupełnego rozstroju gospodarstwa dworskiego może mieć miejsce, co do innych czyniły, każda Komisja oddzielnie, stosowne przedstawienia oparte na dokładnem zbadaniu istoty zachodzącego wypadku, — z domieszczeniem swej opinii względem wynagrodzenia włościan, co do każdego szczegółowego wypadku.

Z uwag przeto powyższych Komitet Urządzający postanowił:

pod względem przywrócenia praw włościan do dogodności i użytków, zobowiązać Komisarzy rewirowych i Komisje spraw włościańskich:

1) do ustalenia rodzaju i rozciągłości dogodności i użytków do których włościanie mają prawo, bez względu na to, do jakich gruntów prawa te są przywiązane;

2) do przywrócenia dogodności i użytków, gdzie to jest możebnem i nie pociągnie za sobą zupełnego rozstroju gospodarstwa dworskiego.

Uwaga. Za zupełny rozstrój gospodarstwa dworskiego uważać należy przywrócenie włościanom prawa do pasania bydła: a) na ugorach w tych dobrach, w których zaprowadzone zostało gospo-

darstwo wielopolowe, bez ugorowania; b) na poprzednim oddzielnym pastwniku, jeżeli takowy został zorany i obsiany lub zasadzony przed wydaniem Ukazów z r. 1864, oraz wprowadzony w systemat gospodarstwa ogrodniczego, sadowego lub polnego; wreszcie c) w niektórych innych szczególnych wypadkach, które tu mogą być włączone nie inaczej jak na przedstawienie miejscowych Komisij spraw włościańskich, z upoważnienia Komitetu Urządającego;

3) Na zasadzie zebranych odpowiednio punktowi 1-mu niniejszej uchwały, wiadomości co do wszelkich dogodności i użytków, do których włościanie mają prawo, do opinjowania co do każdego danego szczegółowego przypadku, pod względem zamiany dogodności i użytków włościańskich nadane lub wynagrodzenia pieniężnego włościan za służebności i użytki, które albo wcale nie będą mogły być przywrócone, lub też, których przywrócenie pociągnęłoby za sobą zupełny rozstrój gospodarstwa dworskiego;

4) do podania zasad ogólnych do zamiany lub wynagrodzenia na podstawie decyzji co do pojedynczych danych wypadków zapadłych;

5) do poświadczania i zatwierdzania zawieranych w przedmiocie dogodności i użytków, pomiędzy właścicielami dóbr, a włościanami, dobrowolnych układów, w sposób jaki w tej mierze został przepisany.

Podział spraw dotyczących dogodności leśnych

i pastwiskowych, Komitet Urządzący postanowił dopełnić przy ogólnem rozstrzygnięciu kwestji, dotyczącej oznaczenia Władz właściwych do rozstrzygania sporów w przedmiocie praw gruntowych włościanom służących.

Oryginał podpisali:

Namiestnik Prezydujący i Członkowie Komitetu Urządzącego. _____ (N. 211 Dz. W.)

Aneks do pozycji 118 protokołu posiedzenia XXIII Komitetu Urządzącego w Królestwie Polskiem w dniu 25 Lipca (6 Sierpnia) 1864 roku odbytego.

Przepisy postępowania w sprawach dotyczących praw gruntowych włościan w Królestwie Polskiem.

ROZDZIAŁ I.

Przepisy ogólne.

1) Sprawy w przedmiocie praw gruntowych włościan, należące do atrybucji Komisji spraw włościanskich, wymienione są w punktach *a, b, c* i *d*, artykułu 17-go Najwyższego Ukazu z dnia 19 Lutego (2 Marca) 1864 r. o sposobie wprowadzenia w wykonanie nowych Ustaw o włościanach. (Ukaz 1V).

2) Czynności w artykule 17 punkcie *a*, rzeczono-go Ukazu wymienione, jako to: sprawdzanie, poprawianie i wprowadzenie w wykonanie tabel likwidacyjnych, winny być dopełniane według zasad w tymże Ukazie wskazanych, oraz stosownie

do przepisów, jakie w tym przedmiocie wydane zostaną przez Komitet Urządzący.

3) Czynności w artykule 17 punkcie *d* tegoż Ukazu wyszczególnione, dopełniane będą później, przy dalszym rozwoju sprawy włościańskiej. Co do sposobu ich załatwiania, wydane będą również oddzielne przepisy.

4) Postępowanie w czynnościach w punktach *b* i *c* powołanego wyżej artykułu i Ukazu wymienionych, sposób ich załatwiania, niemniej poświadczania dobrowolnych pomiędzy właścicielami dóbr a włościanami układów, wreszcie sposób rozpoznawania i rozstrzygania zachodzących pomiędzy stronami sporów i zażaleń, — określone są w niniejszych przepisach.

5) Sprawy w punkcie *c* artykułu 17 tegoż Ukazu wyszczególnione, a praw gruntowych, włościanom Ukazami z dnia 19 Lutego (2 Marca) 1864 r. nadanych dotyczące, rozpoznawane będą w dwóch instancjach. Od decyzji wydanych w pierwszej instancji, służy odwołanie się do drugiej instancji.

Uwaga. Jakkolwiek obsadzenie opróżnionych osad włościańskich (pustek) gdy do takowych prawo włościanom zostanie przyznane (Ukaz IV, artykuł 17 punkt *f*) nie będzie już mogło być przedmiotem sporu pomiędzy właścicielami dóbr, a włościanami, to wszakże nie przecina włościanom możliwości zanoszenia zażaleń, i z tego powodu sprawy dotyczące pustek, będą ulegały rozpoznaniu w dwóch instancjach.

6) Dla spraw rozstrzyganych przez Komisarzy rewirowych, drugą instancję stanowić będzie Komisja spraw włościańskich; dla rozstrzyganych zaś przez Komisję — drugą instancję stanowić będzie Komitet Urządzący, a mianowicie ustanowiona przy nim oddzielna Komisja do rozpoznawania prośb i zażaleń.

Uwaga. Gdy Komisje spraw włościańskich, mają wyrzekać w pierwszej instancji, wtenczas wydają decyzje swoje nie inaczej, jak po zasięgnięciu poprzednio co do tego interesu opinii Komisarza rewirowego lub Delegacji czasowej.

7) Decyzje Komisji spraw włościańskich, wydane w drugiej instancji z odwołania się od decyzji Komisarzy rewirowych, będą ostateczne i żadnemu już odwołaniu się nie ulegają.

8) Skarga przeciwko osnowie decyzji, podaną być winna w terminie trzechmiesięcznym od dnia ogłoszenia decyzji. Skargi przeciwko decyzjom Komisarzy rewirowych, zanoszone będą do Komisji spraw włościańskich, zaś na decyzje tych Komisji, do Komitetu Urządzącego. W obu wypadkach do skarg dołączone być winny w kopjach zaskarżone decyzje.

Uwaga. Zażalenia na Komisarzy i Komisje, mogą być składane tymże Komisarzom i Komisjom. Tak Komisarze, jako i Komisje, po dołączeniu kopij swoich decyzji, oraz potrzebnych wyjaśnień, przedstawiają też zażalenia: Komisarze Komisjom, a Komisje, Komitetowi Urządżającemu.

9) Obok zażeń na samą ośnowę decyzji, właścicielom dóbr i włościanom służy możność zażalenia pojedynczych czynności, dotyczących w ogólności samej instrukcji sprawy. Zażalenia przeciwko Komisarzom rewirowym i Delegacjom czasowym, zanoszone będą do Prezesa Komisji, który wyda właściwe zarządzenia, a w razie zachodzącej potrzeby, zażalenie przedstawi Komitetowi Urządzającemu; zażalenia zaś przeciwko samym Komisjom, lub ich Prezesom, — wnoszone będą do Komitetu Urządzającego. Dla zażeń tego rodzaju służy również termin trzech miesięczny.

10) Za kopje decyzji Komisarza rewirowego lub Komisji spraw włościańskich — wydawane w języku rosyjskim, ściągana będzie opłata kopiejek piętnaście, — a jeżeli kopja, na żądanie strony interesowanej, wydaną będzie z dołączeniem przekładu na język polski, — po kopiejek trzydzieści od każdego arkusza.

Uwaga. Fundusz opłaty powyższej utworzony, dołączony będzie do sum kancelaryjnych, oddanych do dyspozycji Komisarzy rewirowych i Prezesów Komisji spraw włościańskich.

11) Podział spraw i czynności dotyczących praw gruntowych włościan, niemniej dobrowolnych względem tychże praw układów, pomiędzy Komisarzy rewirowych, Delegacje czasowe i Komisje spraw włościańskich; — stosownie do służących im w tej mierze atrybucij, określone będzie oddzielnem postanowieniem Komitetu Urządzającego.

ROZDZIAŁ II.

Postępowanie przed Komisarzami Rewirowemi.

12) Komisarz rewirowy przystępuje do czynności: a) na skutek prośby powoda; b) z zarządzenia Komisji; c) według zleceń Prezesów Komisji, (Ukaz IV, art. 24); wreszcie d) na zasadzie poleceń Komitetu urządzającego.

13) Komisarz rewirowy czynności swe odbywać winien, ile możliwości—na gruncie, za poprzedniem zawiadomieniem o przybyciu swoim: strony spór wiodące, osoby do sprawy wpływające i świadków. Mocen będzie odbywać czynności i w miejscu swego zamieszkania, jeżeli czynność z istoty swej, załatwienia na gruncie nie będzie wymagała.

14) Prośby do Komisarzy rewirowych zanoszone być mogą wszędzie i w każdym czasie, ustnie lub na piśmie, (w językach: rosyjskim, polskim lub niemieckim) osobiście, lub przez osobę umocowaną, w formie zupełnie dowolnej.

15) Komisarz rewirowy wydaje stronie interesowanej, gdy tego żądać będzie, podpisano przez siebie świadectwo, że prośba bądź ustna, bądź na piśmie złożona, została przyjętą,—albo też nie przyjętą, gdy przedmiot sprawy widocznie rozpoznaniu jego nie ulega.

16) Strony — pomiędzy którymi spór zachodzi, stawić się mogą do rozprawy przed Komisarzem rewirowym, wraz z swoimi świadkami, jednocześnie, — jeżeli która z nich nie stawia się, Komisarz wyznaczy termin do stawieństwa: — po nieobe-

enych zaś wyda wezwania na piśmie, z oznaczeniem terminu do rozprawy — za pośrednictwem Władzy wojskowej lub gminnej, — albo przez policję, albo też w inny sposób, według swego uznania, z wymienieniem przyczyny wezwania.

17) Termin do stawieństwa, rozprawy stron i przesłuchania świadków, Komisarz wyznaczy według swego uznania.

18) O terminie i miejscu odbyć się mającej rozprawy, Komisarz rewirowy posyła do dóbr właściwych zawiadomienie, — nie później wszakże jak za dni siedm przed terminem rozprawy. Właściciel dóbr winien przy niej attendować, bądź osobiście, bądź przez osobę do tego umocowaną. Nie stawienie się właściciela dóbr lub umocowanego w terminie w wezwaniu oznaczonym — nie tamuje Komisarzowi rewirowemu przystąpienia do czynności.

19) Umocowani ze strony właścicieli dóbr winni być opatrzeni w prawem przepisane upoważnienie. Rządca lub zawiadowca dóbr nie posiadający takiego upoważnienia, przypozwany będzie do sprawy celem złożenia niezbędnych w niej objaśnień, — w przymiocie bliżej świadomego okoliczności sprawy, lecz działać w niej, w imieniu właściciela dóbr, nie jest mocen.

20) Przystąpiwszy do rozpoznania sporu, Komisarz rewirowy wezwie przedewszystkiem powoda o wyjaśnienie ustne przedmiotu sprawy, oraz żądania, — następnie wysłucha pozwanego, poczem pozwoli obydwom stronom, po kolei, składać dodat-

kowe objaśnienia, na czynione w tej mierze przez siebie zapytania. Przy czynności tej Komisarz winien być względny dla tych włościan, którzy z powodu niskiego stopnia oświaty, nie są w stanie natychmiast w należytych związku i konsekwencji myśli, objaśnić przedmiot sprawy.

21) Oprócz dowodów składanych przez strony do sprawy wpływające, Komisarz rewirowy, w razie zachodzącej potrzeby, ku wyjaśnieniu i rozpoznaniu przedmiotu sprawy, mocen będzie zarządzić inne środki dowodu, jak na przykład, w myśl artykułu 39 Ukazu IV, celem usunięcia zachodzących wątpliwości, przedsięwziąć może: obejrzenie miejscowości, badanie ludzi okolicznych, informacje co do ilości zasiewu i pokosu, — niemniej przejrzenie dokumentów, planów, kontraktów, a w szczególności tabel prestacyjnych. Gdyby przytem, stosownie do powołanego artykułu, właściciel dóbr twierdził, że w tabeli prestacyjnej wykazaną została mniejsza ilość gruntów włościańskich, to twierdzenie tego rodzaju pod rozważę branem nie będzie, i jako na wzgląd prawny nie zasługujące, oddzielone zostanie. W razie potrzeby (jak na przykład w przypadku artykułu 40, Ukazu IV przewidzianym), wydelegowani być mogą jeometrowie do uskutecznienia na gruncie pomiaru lub innych czynności mierniczych.

22) Gdy do rozstrzygnięcia sporu zebrane niezbędne wiadomości okażą się być niedostatecznymi, Komisarz rewirowy może, gdy to uzna za stoso-

wne i konieczne, oraz za przyzwolenie na to strony przeciwnej, — pozwole drugiej stronie, wziąć słuszną jej twierdzeń *na sumienie*.

23) Postępowanie w przedmiocie rozpoznania sporów, zażaleń i wątpliwości, odbywa się słownie (ustnie). Postępowanie przed Komisarzem rewirowym na piśmie, lub korespondencja, mają miejsce tylko w przypadkach rzeczywistej konieczności.

24) Jeżeli obie strony zamierzają spór ukonczyć przez pogodzenie się, Komisarz rewirowy może im według swego uznania, termin do ostatecznego porozumienia się odroczyć.

25) Po ukończeniu instrukcji w sprawie, to jest po odebraniu zeznań i objaśnień, tudzież po rozpoznaniu okoliczności sporu, Komisarz rewirowy, układa przedstanowczą opinię, lub wydaje stanowczą decyzję, na zasadzie zebranych dowodów, tudzież przepisów i urządzeń o włościanach, oraz stosownie do zwyczajów miejscowych o ile takowe Ukazom z dnia 19 Lutego (2 Marca) 1864 r., nie będą przeciwnie.

26) Komisarz rewirowy ograniczy się na ułożeniu co do sporu tylko przedstanowczej opinii, gdy spór z istoty swojej ulega rozpoznaniu i rozstrzygnięciu w wyższej instancji; wydaje zaś stanowczą decyzję wtedy, jeżeli sprawa nie kwalifikuje się do przedstawienia z urzędu pod rozpoznanie i zatwierdzenie następnej wyższej instancji, i jeżeli to ma miejsce jedynie w drodze odwołania się strony, która na zapadłej decyzji nie zechce poprzestać.

27) Decyzja po zapisaniu jej do księgi, ogłoszoną będzie przez samego Komisarza rewirowego, wszystkim przy rozprawie obecnym. Komisarz rewirowy obowiązany jest przy tym oznajmić stronom czy i w jakim terminie służy im odwołanie się od wydanej przezeń decyzji. Jeżeli w sprawie wydaną będzie tylko przedstanowcza opinia, Komisarz nie ma obowiązku ogłaszania takowej; poprzestać może jedynie na oświadczeniu stronom, że wstrzymawszy się z wydaniem decyzji, rozpoznanie sporu pozostawia Komisji.

28) Sprawy przez Komisarzy rewirowych rozstrzygane, zapisane będą do protokołu prowadzonego według formy protokółów, przyjętej przez Komitet Urządzający. Decyzje zapisywane będą z temi szczegółami, jakie do wyjaśnienia istoty sporu i zapadłej decyzji będą potrzebne.

29) Jeżeli obie strony, po ogłoszeniu im decyzji oświadczą: że na takowej poprzestają, to o oświadczeniu tem w protokole Komisarza uczynioną będzie wzmianka, która napisaną lub podpisaną będzie przez same strony czyniące oświadczenie, lub przez osobę, którą do tego upoważnią.

30) Każda ze stron żądać może od Komisarza rewirowego wydania kopji zapadłej decyzji. Kopja takowa właściwie poświadczona i pieczęcią opatrzona, wydaną będzie najdalej w ciągu dni siedmiu. W kopji tej, oznaczona będzie data ogłoszenia decyzji, ze wzmianką, czy od decyzji tej służy odwołanie się lub przeciwnie, a jeżeli służy, to, do

jakiej władzy, w jakim terminie, oraz komu odwołanie się miało być doręczone.

31) Przy rozpoznaniu spraw, zażaleń i sporów, pomiędzy właścicielami dóbr, a włościanami wynikłych, Komisarz rewirowy działać winien, ile możliwości, pojednać wczu, starając się o skłonienie stron do wzajemnych ustępstw i pogodzenia się: przy czem z całą ścisłością i sprawiedliwością baczycę winien, na zapewnienie korzyści włościanom, jako stronie mniej zdolnej do samodzielnej obrony własnego interesu.

32) Przy rozprawie, oprócz stron interesowanych i świadków, mogą, za pozwoleniem Komisarza, być obecnymi obcy, byleby tylko zachowali spokojność i porządek. Przekraczający w tej mierze, będą z rozporządzenia Komisarza oddaleni, a nawet stosownie do zamożności, na karę pieniężną od kopiejek dwadziestu pięciu, do rubli srebrem trzech skazani. W przypadku ważniejszego wykroczenia, będą pociągnięci do odpowiedzialności sądowej.

33) Strony spór wiodące i świadkowie, zachować się winni przyzwoicie, z należnem dla Komisarza rewirowego uszanowaniem; — nie powinni nikomu przerywać mowy, — ani też mówić o przedmiotach do sprawy nie należących. W razie przekroczenia tego przepisu, Komisarz rewirowy przekraczającego przez zapomnienie, do porządku przywoła, — za powtórnem zaś przekroczeniem, skazać go może, w miarę zamożności, na karę pieniężną

od kopiejek dwudziestu pięciu, do rubli srebrem trzech; za ważniejsze zaś uchybienia, winny do odpowiedzialności sądowej pociągnięty zostanie.

ROZDZIAŁ III.

Postępowanie przed Komisjami spraw włościańskich.

34) Komisje spraw włościańskich, czasowe ich Delegacje i Prezesi, pod względem przyjmowania prośb i zażaleń, wyznaczania terminów i wydawania wezwań do rozprawy, niemniej pod względem sposobu rozpoznawania spraw oraz opinjowania względem nich, tudzież wydawania decyzji, — stosować się będą do przepisów, jakie w tej mierze dla Komisarzy rewirowych są postanowione.

35) Komisje, poddawane pod rozpoznanie i rozstrzygnięcie sprawy, załatwiać mogą lub w miejscach w których są ustanowione, lub na gruncie, w miejscu wynikłego sporu. W tym ostatnim przypadku, — odbywać będą czynności w zmniejszonym składzie, — nie mniej wszakże jak w liczbie trzech Członków, z których jeden winien być Prezesem lub Towarzyszem Prezesa, celem przewodniczenia.

Uwaga. W przypadku niezwyčajnego nagromadzenia spraw, Komisja działać może jednocześnie w dwóch miejscach, pod przewodnictwem: w jednym — miej-cu Prezesa, a w drugim, — Towarzysza Prezesa Komisji.

36) Celem wyprowadzenia śledztwa, dopełnienia badania, sprawdzenia, obejrzenia miejscowości i t. p. czynności instrukcyjnych, Komisje mogą, w miarę

uznanej potrzeby, wyznaczyć na grunt Delegację czasową składającą się z dwóch lub więcej Członków.

37) Delegacje czasowe, w składzie najmniej trzech Członków mogą mieć sobie poruczonem przez Komisje, rozpoznawanie spraw w pierwszej instancji, w granicach atrybucji Komisarzom rewirowym służącej.

38) Komisarz rewirowy i Delegacje czasowe, przedstawiają Komisjom swoje wnioski i opinie przedstanowcze, z dołączeniem akt całej sprawy. Gdyby Komisja, po rozpoznaniu akt sprawy, znalazła się w niemożności rozstrzygnięcia sprawy bez sprawdzenia złożonych dowodów, lub bez uzupełnienia instrukcji, to zawieszając stanowcze wyrzeczenie, nakazać może zebranie dodatkowych wiadomości i informacji, – lub w razie zachodzącej potrzeby, wyprowadzenie dodatkowego śledztwa na gruncie.

39) Komisje spraw włóściańskich, zatwierdzając przedstawione sobie przez Komisarzy rewirowych lub czasowe Delegacje przedstanowcze, wnioski, opinie, takowe, gdy to okaże się być potrzebnem, prostują tak pod względem istoty samej sprawy, jako też i jasności redakcji.

40) Komisje, rozpoznając sprawy z odwołania się od decyzji Komisarzy rewirowych, wydanych w pierwszej instancji, uzupełniają w miarę uznanej potrzeby instrukcję, przez zebranie dodatkowych

informacji i objaśnień; poczem rozpoznają i rozstrzygają spór ostatecznie.

ROZDZIAŁ IV.

O wykonaniu decyzji.

41) Decyzje Komisji spraw włościańskich, w drugiej instancji zapadłe,—będą wykonane natychmiast po ich ogłoszeniu.

42) Decyzje Komisarzy rewirowych, Delegacji czasowych i Komisji, w pierwszej instancji wydawane, wykonane będą:

a) bezzwłocznie po ogłoszeniu, jeżeli na nich obie strony poprzestały (art. 29).

b) jeżeli odwołanie się nastąpiło w terminie dwutygodniowym, od dnia ogłoszenia decyzji, —askarga odwołanie się obejmująca złożoną będzie tymże samym Komisarzom rewirowym, Delegacjom czasowym lub Komisjom, — które decyzję wydały; wykonanie decyzji odłożonem zostanie do czasu rozpoznania i rozstrzygnięcia sprawy w drugiej instancji;

c) jeżeli i odwołanie się w terminie dwutygodniowym i w sposób w poprzedzającym punkcie przepisany nie nastąpi;—decyzja będzie wykonana, nie oczekując upływu ogólnego terminu trzechmiesięcznego,— do odwołania się przepisanego.

43) Komisarze rewirowi i Komisje, mogą stronie skazanej, dozwolić dobrowolnego wykonania decyzji, do czego odpowiedni termin jej wyznaczą.

44) Jeżeli wykonanie decyzji w terminie dozwo-
 lonym nie nastąpi, lub gdy dobrowolne wykona-
 nie decyzji stronie skazanej nie będzie dozwolone
 (art. 43) sam Komisarz rewirowy lub Komisja, —
 decyzję swoją przy współdziałaniu władzy wiosko-
 wej lub gminnej, wykonają, albo też wykonanie
 decyzji, zwierzchności wojenno-policyjnej poruczą.
 W tym ostatnim przypadku czuwać będą nad ści-
 śłem wykonaniem decyzji a dostrzegłszy przytem
 większej wagi uchybienia, donieśćo takowych głó-
 wnym władzom wojskowym, tudzież Komitetowi
 Urządzającemu mają obowiązek.

45) Przedstanowcze wnioski i opinie Komisarzy
 rewirowych i Delegacji czasowych, — ulegające
 zatwierdzeniu Komisij. — wykonane będą dopiero
 po zatwierdzeniu przez Komisje

ROZDZIAŁ V.

Postępowanie w przedmiocie poświadczenia układów dobrowolnych.

46) Stosownie do artykułu 17 punktu b, Uka-
 zu o sposobie wprowadzenia w wykonanie nowych
 Ustaw o włościanach, do atrybucji Komisji spraw
 włościańskich należy poświadczenie układów do-
 browolnych, między właścicielami dóbr a włościa-
 nami, o uchylenie lub modyfikację sposobu użyt-
 kowania ze służebności, o przeniesienie osad, so-
 gregację i zamianę użytkow i t. p. zawieranych,
 niemniej zatwierdzanie tego rodzaju układów,
 w przypadkach i z zastrzeżeniami przez Komitet
 Urządzający wskazać się mającemi.

47) Układy tego rodzaju poświadczają tak Komisarze rewirowi, jakoteż Delegacje czasowe i Komisje spraw włościańskich. W przedmiocie podziału czynności dotyczących poświadczenia i zaświadczania dobrowolnych układów, pomiędzy miejscowe władze do załatwienia spraw włościańskich ustanowione, — wydane będą przez Komitet Urządzający, oddzielne przepisy.

48) Przy poświadczaniu układów dobrowolnych, pomiędzy właścicielami dóbr a włościanami zawartych, przekonać się należy: *po pierwsze*, że układy te, na skutek dobrowolnego i zobopólnego pomiędzy stronami porozumienia się nastąpiły, oraz że wszystkie objęte w nich warunki i zastrzeżenia włościanom w zupełności są wiadome; *powtórze*: że układy te, zgodne są z przepisami Ukazów o urządzeniu włościan, tudzież z Postanowieniem Komitetu Urządzającego.

49) Nadto, przy poświadczaniu układów w artykułach 22 i 23 Ukazu o urządzeniu włościan wyszczególnionych, tak przez włościan pomiędzy sobą jako też i z właścicielami dóbr, o zniesienie pomięszania gruntów, jak niemniej o zamianę takowych, zawartych, przekonać się należy, czyli skutkiem tych układów, wartość gruntów, służyć mająca na zabezpieczenie podatku gruntowego nie uległa zmniejszeniu.

50) Układy dobrowolne poświadczane będą w obec miejscowego sołtysa lub wójta gminy, tudzież trzech świadków obcych, do miejscowej gromady

nienależących. Świadkowie ci, wybicrani będą głównie z pomiędzy sołtysów wsi ościennych.

51) O poświadczeniu układu czyni się na nim zaznaczenie, opatrzone podpisem i pieczęcią Komisarza rewirowego, Delegacji czasowej lub Komisij, przed którymi układ został zawarty. O zatwierdzeniu układu w wyższej instancji, uczynionem będzie w takiż sam sposób, oddzielne zaznaczenie. Jeżeli i poświadczenie i zatwierdzenie układu jednocześnie, w jednej i tejże instancji, będą dopełnione; czynności te poświadczone zostaną w jednym, ogólnem zaznaczeniu.

52) W zaznaczeniach tych wymienieni będą: sołtys miejscowy lub Wójt gminy, tudzież świadkowie ościenni, którzy przy poświadczeniu układu byli obecni.

53) Układy dobrowolne, stosownie do powyższych artykułów 47 -- 52 poświadczone i zatwierdzone, nie ulegają już zaskarżeniu.

Oryginał podpisali:

Prezydujący Namiestnik i Członkowie Komitetu
Urządzącego. (Nr. 212 Dz. War).

---

*Okólnik do Komisij Spraw Włościańskich
w Królestwie Polskiem (Nr. 10).*

POSIEDZENIA DWUDZIESTE — DWUDZIESTE CZWARTE
W DNIACH 29 CZERWCA (11 LIPCA), 4 (16) LIPCA,
25 LIPCA (6 SIERPNIA) i 3 (15) SIERPNIA 1864 ROKU.

POZYCJE: 97, 109, 115 i 123.

*O rozdzieleniu Okręgów Komisij Spraw Włościańskich
na rewiry.*

Prezesi Komisij spraw włościańskich: Warszawskiej, Olkuskiej, Piotrkowskiej, Radomskiej, Ostrołęckiej, Białskiej i Krasnystawskiej, jako też Prezydujący w Komisjach: Kieleckiej, Siedleckiej i Plockiej, uczynili przedstawienie względem za-
twierdzenia projektów rozdzielenia okręgów Komisij na rewiry.

Komitety Urządzący, na zasadzie art. 6 i 12 Ukazu o sposobie wprowadzenia w wykonanie nowych ustaw o włościanach, postanowili:

oświadczyć Prezesom i Prezydującym w rzeczonych Komisjach spraw włościańskich, że nie znajduje z swej strony przeszkód przeciwko projektowanemu przez nich rozdzieleniu okręgów tych Komisij na rewiry, jako środkowi czasowemu przed ostatecznem uorganizowaniem Komisij spraw włościańskich.

POSIEDZENIE DWUDZIESTE TRZECIE Z DNIA 25 LIPCA
(6 SIERPNIA) 1864 ROKU.

POZYCJA 120.

O zmianach w składzie Komisij Spraw Włościańskich.

Członek kierujący czynnościami Komitetu

Urządzającego, zakomunikował temuż Komitetowi wiadomość o wyszczególnionych poniżej zmianach w składzie Komisji Spraw Włościańskich, zaprowadzonych przez niego z upoważnienia Prezesa Komitetu, na zasadzie art. 8' Ukazu o sposobie wprowadzenia w wykonanie nowych ustaw o włościanach.

I. Zatwierdzeni zostali na urzędach Prezesów Komisji spraw włościańskich wszyscy urzędnicy z zarządu cywilnego, Prezydujący dotychczas w tych Komisjach, a mianowicie: radca honorowy baron v. Mengden — Warszawskiej; radca dworu księżę Meszczerski — Kaliskiej; radca dworu Razin — Piotrkowskiej; radca honorowy Samaryn — Krasnystawskiej; radca dworu Gromeka — Radomskiej; radca dworu Nienarohomow — Bialskiej; radca stanu Pieszczurow — Olkuskiej i porucznik gwardji Pawłow — Ostrołęckiej. Co do potwierdzenia na takich samych urzędach osób ze służby wojskowej, przydujących obecnie w Komisjach: Lubelskiej, Siedleckiej, Kieleckiej i Płockiej, wydane zostanie oddzielne rozporządzenie z zastosowaniem się do przepisów urzędowych, względem wojskowych sprawujących cywilne urzędy.

II. P. o. Pomocnika Prezesa Komisji Olkuskiej, asesor kolegiálny Dolgowo-Saburow mianowany został p. o. Prezesa Komisji Włocławskiej na miejsce zmarłego radcy stanu Pejchera.

III. P. o. Komisarza w Komisji Kieleckiej, radca dworu Kapustin, oraz nowo przybyły do roz-

porządzenia Komitetu Urządzającego uwolniony ze służby sztabs - kapitan Sumorocki, przeznaczeni zostali na pełniących obowiązki Pomocników Prezesów, do Komisij włościańskich—pierwszy Olkuskiej, a drugi Kieleckiej.

IV. Kapitan Bader, rotmistrz Grjuner, porucznik Popow i praporszczyk Stender mianowani p. o. Komisarzy: pierwszy w Komisji Bialskiej, drugi w Kaliskiej, a dwaj ostatni w Włocławskiej.

Komitet Urządzający postanowił: powyższą komunikację, przez Członka — kierującego czynnościami Komitetu udzieloną, przyjąć jako wiadomość.

POSIEDZENIE DWUDZIESTE CZWARTE Z DNIA 3 (15)

SIERPNIA 1864 ROKU.

POZYCJA 122.

O wybieraniu Wójtów Gmin w gminach zamieszkałych przez żydów—rolników.

Jenerał-Policmajster w Krolestawie przedstawił Komitetowi Urządzającemu raport Naczelnika wojennego powiatu Płockiego, w którym tenże uprasza o rozstrzygnięcie kwestji: w jaki sposób uskutecznić należy wybory na urzędy gminne w gminie Kuchary, w której ludność składa się wyłącznie z żydów-rolników, włościanie zaś katolicy, stanowiący nieznaczną część gminy, zamieszkują na prawach kopiarzy i parobków.

Przepisy.

a) Art. 66 ustęp a. i art. 110 Najwyższego Uka-

zu z dnia 19 Lutego (2 Marca) 1864 r. o urządzeniu gmin wiejskich, i

b) Art. 5 ustęp 1, i art. 60 Ukazu z tejże daty o wprowadzeniu w wykonanie nowych ustaw o włościanach.

Motywa i konkluzja.

Zwróciwszy uwagę na wyjątkowy stan rzeczy w gminie Kuchary, osiedlonej tylko przez żydów-rolników, który to stan rzeczy w Najwyższym Ukazie o urządzeniu gmin wiejskich przewidziany nie został, Komitet Urządzający, na zasadzie art. 5 i 60 Najwyższego Ukazu o sposobie wprowadzenia w wykonanie nowych ustaw o włościanach, w rozwinięciu art. 66 Ukazu o urządzeniu gmin wiejskich, postanowił:

1) dozwolić gminie Kuchary, składającej się wyłącznie z rolników pochodzenia żydowskiego, obrać Wójtem Gminy osobę tegoż pochodzenia, i

2) stosować się do tegoż przepisu we wszystkich zdarzyć się mogących wypadkach podobnego rodzaju.

POZYCJA 124.

O uzupełnieniu składu Komisij Spraw Włościańskich.

Członek kierujący czynnościami Komitetu Urządzającego zakomunikował temuż Komitetowi wiadomość, że z upoważnienia Prezesa, na zasadzie art. 8 Najwyższego Ukazu z dnia 19 Lutego (2 Marca) 1864 roku o sposobie wprowadzenia w wykonanie nowych ustaw o włościanach, porucznik 5-go Smoleńskiego pułku ułanów, Imienia

Jego Cesarskiej Wysokości Cesarzewicza Następcy Tronu, Kutanin, jako też radey honorowi, Czyżow i Michajłow, przeznaczeni zostali na p. o. Komisarzy, pierwszy w Bialskiej, a dwaj drudzy w Lubelskiej Komisji Spraw Włościańskich.

Komitet Urządzający postanowił: pomienioną komunikację Członka kierującego czynnościami tegoż Komitetu, przyjąć jako wiadomość.

POZYCJA 126.

O zwracaniu osad odjętych, jako też pustkujących (pustek) i o oddawaniu ich włościanom.

Prezesi Komisij spraw włościańskich, podczas bytności swej w Warszawie, wywołali między innemi kwestję co do trudności, napotykanych przez nich, przy przywracaniu opustoszałych osad (pustek) powłościańskich, wcielonych nieprawnie do gruntów folwarcznych, i przy oddawaniu ich włościanom. — Trudności te są dwojakiego rodzaju: *naprzód* wysledzenia wszystkich opustoszałych osad powłościańskich (pustek), po wydaniu Ukazu z roku 1846, do gruntów folwarcznych nieprawnie wcielonych, przyczem wypada rozwiązać kwestję: w jakim stanie mają być zwracane włościanom, odjęte im w ten sposób osady; i *powtórę*— sposobu i porządku, w jakich postępować ma oddawanie włościanom przywróconych osad, obok potrzeby rozstrzygnięcia kwestji: jaki wpływ na wyrzeczenie co do tego: komu oddawać należy przywrócone osady powłościańskie?—wywierać mogą opinie soltysów i włościan, jakie od nich, w myśl ustępu

f,art. 17 Ukazu o sposobie wprowadzenia w wykonanie nowych ustaw o włościanach, zasięgane być mają.

Z przejrzenia akt Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych okazało się, że przy eksmisji włościan z osad podchodzących pod przepisy Najwyższego Ukazu z dnia 26 Maja (7 Czerwca) 1846 r. Władze administracyjne, a mianowicie Komisja Rządowa Spraw Wewnętrznych, starała się zawsze, aby budowlę, inwentarz i zasiewy, gdy te stanowiły własność dotkniętego eksmisją włościanina, jako też i prawo do posiadania osady, wystawiane były na sprzedaż przez licytację publiczną, i ażeby uzyskana z takiej sprzedaży suma szacunkowa, po pokryciu z niej należności właściciela dóbr za zaległe powinności, oddawaną była włościaninowi na koszt jego przesiedlenia się i zagospodarowania w innym miejscu. Taki porządek przez Komisję Rządową Spraw Wewnętrznych przyjęty zatwierdzony był w niektórych pojedynczych wypadkach przez decyzje byłych Namiestników Królestwa.

Jeżeli budowle, inwentarz i zasiewy były własnością dziedzica, a eksmitowany z osady włościanin nie zwracał ich w należytem stanie, w takim razie z sumy za samo prawo posiadania osady na licytacji postąpionej, strącaną była odpowiednia kwota na zaspokojenie słusznych pretensij dziedzica, uznanych za takowe i przez włościanina; w razie przeciwnym, cała rzeczona suma była odsyłaną do Banku Polskiego dla zachowania w depozycie do

czasu ostatecznego rozstrzygnięcia sporu na drodze sądowej.

W razie jeżeli włościanin samowolnie osadę opuścił, osada takowa z mocy art. 2 Najwyższego Ukażu z roku 1846 winna była być, w przeciągu najdalej dwóch lat, osiedloną innym włościaninem, z oddaniem mu budowli, inwentarza i zasiewów, a to w takim stanie, w jakim one znajdowały się w r. 1846.

Jeżeli zaś pomimo tego, osada przez włościanina opuszczona, lub też onemu odebrana, dotychczas osiedloną nie została, i jeżeli na niej ani inwentarz i zasiewy, ani budowle nie znajdują się,—to w takim razie właściciel dóbr jest obowiązany oddać ją zgłaszającemu się włościaninowi, ze wszystkimi wspomnionemi szczegółami do niej należącemi w naturze lub w wartości pieniężnej, według szacunku ich w r. 1846 ustanowionej: co do budowli—według oszacowania ich w Dyrekcji Ubezpieczeń a co do inwentarzy i zasiewów—według cen targowych najbliższego miasta targowego, wskazanego w postanowieniu Rady Administracyjnej z dnia 31 Lipca (12 Sierpnia) 1862 r. Nr. 13052.

Dowody wykazujące stan osady wraz z należącemi do niej w r. 1846 inwentarzami i zasiewami, gdyby nawet takowe w tabeli prestacyjnej z tegoż roku, zupełnie określone nie były, mogą być zebrane na miejscu przez wybadanie starszych włościan, miejscowych lub sąsiednich.

Przepisy.

Art. 2 Najwyższego Ukazu z d. 26 Maja (7 Czerwca) 1846 roku o powinnościach włościan, i z Najwyższych Ukazów z dnia 19 Lutego (2 Marca) 1864 roku art. 6, 9, 20 i 21 Ukazu o urządzeniu włościan; art. 104 Ukazu o urządzeniu gmin wiejskich, oraz art. 17 ustęp *f*, Ukazu o wprowadzeniu w wykonanie nowych ustaw o włościanach.

Motywa.

Roztrząsnąwszy wynikłe kwestje przy względzie na przytoczone powyżej objaśnienia i przepisy, Komitet Urządzający znalazł co następuje:

Co do pierwszego rodzaju kwestij, dotyczących wyśledzenia osad opustoszałych po włościanach (pustek), a do gruntów folwarcznych nieprawnie wcielonych, to kwestje te podlegają rozwiązaniu według art. 6, 20 i 21 Ukazu o urządzeniu włościan. Przy stosowaniu tych artykułów nastrocza się pytanie: do jakiego stanu takie opustoszałe osady powłościańskie przywracane być winny? — Rozwiązanie tej wątpliwości, zgodnie z przytoczonymi wyżej objaśnieniami, z akt Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych powziętemi, jest następujące: opustoszała i w używalności właściciela dóbr zostająca osada, powinna być zwróconą w posiadanie włościan w takim samym stanie, w jakim znajdowała się w czasie opuszczania jej przez włościanina. — Jeżeli na takiej osadzie znajdują się dotąd budowle, to one winny na niej pozostać i razem z nią przejść

w posiadanie włościanina, pustkę takową obejmującego. — Jeżeli przeciwnie na opustoszałej osadzie okaże się brak budowli, czy to wszystkich, czy też niektórych z nich, — to należy wysledzić: kto te budowle na swą korzyść obrócił, — czy właściciel dóbr, czy też włościanin opuszczający osadę. W pierwszym razie: — wszystkie zniesione lub upadłe budowle powinny być przywrócone, — w drugim zaś — pustkę oddać wypada bez budowli. Lecz dochodzenie: jakie to przed tem były budowle, i o ile one mają być przywrócone? — byłoby bardzo utrudnionem. Interesa tego rodzaju, najdogodniej w każdym pojedynczym wypadku, mogą być załatwione za pośrednictwem dobrowolnych umów między dziedzicem a właścicielem pustkę obejmującym. Lecz taki sposób załatwiania sporów za pośrednictwem umów dobrowolnych, przynosić może skutek jedynie wówczas, kiedy umawiającym się stronom będzie wiadomo: że jeżeli one nie porozumieją się między sobą, to spór rozstrzygniętym zostanie podług przepisów. Obecnie dla braku danych, trudno jest wskazać jakiegobądź stanowcze w tej mierze przepisy. Z tego powodu, i w celu pozostawienia odpowiedniego czasu dla stron interesowanych — do polubownego ukończenia sporów podobnych, a dla Komisij spraw włościańskich — do zebrania stosownych danych, Komitetowi Urządzającemu przedstawić się mających, — należy oznaczyć termin do takowego porozumienia się stron, np. trzymiesięczny

z zastrzeżeniem: aby po upływie onego, nie załatwione na tej drodze spory, zadecydowane zostały według przepisów, jakie wydanemi być mają.

Co się tycze zwracania należącego do pustki inwentarza gruntowego, to jest: bydła roboczego, narzędzi rolniczych i zasiewów, — to według oświadczenia Prezesów, w jednych tabelach prestacyjnych inwentarz takowy wykazany jest szczegółowo przy każdym gospodarzu, z wymienieniem czyją był własnością: właściciela dóbr czy włościanina; — w innych zaś tabelach nie ma żadnej zgola o inwentarzu tym wzmianki; obok tego w miarę różnych okoliczności, przy usuwaniu się włościanina z osady, inwentarze jego pozostać mogły u właściciela dóbr i nawzajem inwentarze dworskie przejść mogły w ręce włościan. To wszystko utrudniałoby załatwienie podobnych sporów za pośrednictwem Komisij spraw włościańskich, których działania winny być o ile można pospieszne, z bezzwłocznem wprowadzeniem w wykonanie ich decyzij. Obecnie w Warszawie Prezesi Komisij uważali: że poruczenie Komisjom rozpoznawania sporów o inwentarze gruntowe, opóźniłoby ogólny bieg interesów, i bezzwłoczne zadecydowanie w niektórych pojedynczych wypadkach: stałoby się zupełnie niemożliwem. Według ich zdania, przy oddawaniu włościanom pustek, obok rozpoznania sporów o budowlę, należy ograniczyć się na zwracanie jedynie samych zasiewów.

Co do drugiej kwestji, względem sposobu rozdawania pustek, Komitet Urządzący zwrócił uwagę: że kwestję co do sposobu, w jakim żądania zgłaszających się do objęcia pustek załatwiane być winny, rozstrzygają stanowczo art. 6 i 21 Ukazu o urządzeniu włościan. Lecz obok tych artykułów, w art. 20 tegoż Ukazu powiedziano: że pustki mogą być oddawane w całości lub częściami, a w ustępie f art. 17 Ukazu o sposobie wprowadzenia w wykonanie nowych ustaw o włościanach nadmieniono: że pustki osiedlane być winny przez miejscowe władze do spraw włościańskich, za poprzednim porozumieniem się z sołtysem i włościanami tej wsi lub kolonji, w której się też pustki znajdują. W rozwinięciu tego, artykułem 36 tymczasowej instrukcji dla Komisij spraw włościańskich, włożony był na też Komisje szczegółowy obowiązek naradzania się z sołtysem i porządniejszymi gospodarzami w przedmiocie nadawania pustek obcym włościanom, ziemi nie posiadającym, a to w celu: „aby gromadom wiejskim nie narzucać nowych członków przymusowo, wbrew życzeniu włościan.” Obok tego było także postanowieniem, że Komisje, w pierwszym okresie swych działań, powinny ograniczyć się na osiedleniu takich tylko pustek o które zgłoszą się włościanie posiadający do nich prawo, za służące na największe uznanie, i mający za sobą przyjęcie ze strony większości gromady lub przynajmniej ze strony porządniejszych gospodarzy. Z tego okazuje się, że przepis zasadniczy jak również

i rozwinięcie onego, nakazują wzywać włościan do narady względem osiedlania pustek powłościańskich. Obecnie należy określić: do jakiego stopnia, w różnych interesach dotyczących osiedlenia pustek, zdanie gromady może mieć wpływ na wydanie decyzji przez miejscowe władze do spraw włościańskich. Po zwróceniu pustek, zgodnie z art. 6 Ukazu o urządzeniu włościan, tym włościanom, od których one po r. 1846 nieprawnie odebrane zostały, zebraniu gromadzkemu pozostawić należy zadecydowanie: które z pomiędzy pozostałych pustek podzielonemi być mogą, a które nie mogą. Droga na której ubiegający się o pustki: takowe otrzymywać mają, określona przepisami (art. 6 i 21 Ukazu o urządzeniu włościan); lecz jeżeli włościanie posiadający jednakowe prawa, z powodu braku odpowiedniej przestrzeni gruntów pustkujących, nie wszyscy mogą mieć udział w pozyskaniu tychże, to wyrzeczenie komu z pomiędzy nich ma służyć pierwszeństwo? również zebraniu gromadzkemu pozostawione być winno. Jeżeli więc w jakiej wsi, po nadaniu gruntów wszystkim włościanom miejscowym, którzy tego żądać i prawo do objęcia pustek posiadać będą, pozostaną jeszcze grunta do rozporządzenia, — to do ich objęcia, w myśl art. 21 Ukazu o urządzeniu włościan, przypuszczeni być mogą włościanie innej wsi, ziemi nie posiadający. Art. 36 tymczasowej instrukcji dla Komisji spraw włościańskich: zostało już wyrzeczonem: że w takich razach należy zwracać głównie uwagę na zdanie zebrania gro-

madzkiego; lecz z drugiej strony, dla zabezpieczenia praw, przyznanych włościanom ziemi nie posiadającym, od jednostronnych uchwał zebrania, należy przypisać: że odrzucenie wszystkich obcych włościan, ziemi nie posiadających, jacy zgłoszą się z żądaniem o pozyskanie gruntu z osad opustoszałych, może nastąpić nie inaczej, jak za uchwałą zebrania, przy wskazaniu zasługujących na uwagę przyczyn tego odrzucenia, i po uzyskaniu na skutek przedstawienia miejscowego Komisarza, zatwierdzenia ze strony właściwej Komisji. Nakoniec jeżeli po nadaniu ziemi wszystkim włościanom, prawo do tego mającym, pozostaną jeszcze do rozporządzenia jakie grunta z pustek po włościańskich, to grunta te mogą być zgodnie z uchwałą zebrania, przeznaczone na szkoły wiejskie zarządy gminne i na inne gromadzkie potrzeby.

Konkluzja.

Na zasadzie powyższego wyjaśnienia, Komitet Urządzający w uzupełnieniu i rozwinięciu poprzednich swych postanowień, wyrzekł co następuje:

1) Śledzenie osad włościańskich, lub ich części, po wydaniu Ukazu r. 1846 opustoszałych, nieprawnie do gruntów folwarcznych wcielonych (pustki) ustępować winno na zasadzie prośb i wskazań ze strony włościan;

2) pustki na rzecz włościan przywrócone, odgraniczane będą miedzami od gruntów folwarcznych; a gdyby ograniczenie to nie mogło być dopełnione bez dokonania poprzednio robót pomia-

rowych, w takim razie mają być w tym celu wydelegowani na grunt jeometryzy zostający przy Komisjach;

3) pustki przywracane być winny na rzecz włościan, wraz z budowlami mieszkalnemi i gospodarskiemi jakie się na nich obecnie znajdują, a oraz z zasiewami do obsiania pól;

4) jeżeli na pustce nie ma budowli wszystkich, lub niektórych z nich, i jeżeli zostanie udowodnionem, że takowe dziedzic na swą korzyść obrócił, to sprawy co do przywrócenia tych budowli, lub co do wynagrodzenia za nie w jakibądź sposób, tego włościanina, który takową pustkę otrzyma, załatwiane będą przez dobrowolne porozumienie się dziedzica z włościaninem;

5) do polubownego załatwienia sporów o brakujące na pustce budowle, oznacza się termin trzymiesięczny, poczynąć się mający od daty wydania decyzji wyrzekającej: że dziedzic obowiązany jest przywrócić zniesione budowle. Jeżeli w terminie oznaczonym umowa dobrowolna do skutku nie przyjdzie, to spór załatwiony zostanie według oddzielnych przepisów; jakie wydanemi być mają;

6) jeżeli po nadaniu ziemi wszystkim włościanom, jacy zgłoszą się z prawami do pozyskania pustek, pozostanie jeszcze większa lub mniejsza ilość gruntów, to grunta te mogą być przeznaczone na urządzenie szkół wiejskich, zarządów gminnych i na inne potrzeby gromadzkie;

7) osiedlanie pustek, na zasadzie odpowiednich

artykułów Ukazów, dodatkowych postanowień, Komitetu Urządzającego i przepisów wskazanych poprzednimi ustępami niniejszego postanowienia, dokonywane będzie zgodnie z ustępem *f.* art. 17 Ukazu o sposobie wprowadzenia w wykonanie nowych ustaw o włościanach, przez miejscowe władze do spraw włościańskich, za poprzednim porozumieniem się w tej mierze z sołtysem i włościanami tej wsi, w której znajdują się pomienione pustki;

8) zdanie sołtysa i włościan (zebrania gromadzkiego) należy całkowicie uwzględniać, kiedy rzecz idzie o rozstrzygnięcie kwestji następującej: a) w razie niemożności nadania gruntów wszystkim włościanom którejkolwiek kategorii, jednakże prawa mającym, komu z pomiędzy nich przed innymi ma służyć pierwszeństwo; b) które pustki przy ich osiedlaniu rozdzielanemi być mogą, a które w całości otrzymane być winny; i c) którym z pomiędzy współubiegających się należy oddać pustki nie ulegające podziałowi, a którym można oddać jedynie części pustek rozdzieleniu uległych;

9) zupełne oddalenie od udziału w gruntach, czy to włościanina tej samej wsi, mającego prawo do objęcia pustki, czy też wszystkich obcych włościan ziemi nie posiadających, a domagających się nadania im onej z pustek, może mieć miejsce nie inaczej, jak na zasadzie uchwały zebrania gromadzkiego i po udzieleniu, na przedstawienie miejscowego

Komisarza, potwierdzenia ze strony Komisji spraw włościańskich.

Postanowienie niniejsze zalecono wprowadzić w wykonanie według przepisane go porządku.

POZYCJA 127.

O rozdzieleniu czynności pomiędzy Komisarzy i Komisje Spraw Włościańskich.

Pozycją 118 postanowień Komitetu Urządzącego, zatwierdzone zostały przepisy, o sposobie rozpoznawania spraw, załatwianych obecnie przez miejscowe Komisje Spraw Włościańskich. W art. 11-tym tych przepisów nadmieniono: że rozdzielenie pomienionych spraw pomiędzy Komisarzy i Komisje, wskazane zostanie oddzielnem postanowieniem Komitetu.

Sprawy ulegające obecnie rozpoznaniu i decyzji miejscowych władz do spraw włościańskich, należą do pięciu następnych kategorii:

a) sprawy o osady i grunta podchodzące pod moc Ukazu o urządzeniu włościan, a między temi o przyznanie lub nieprzyznanie chałupników i służących dworskich rozmaitej nazwy, za właścicieli gruntów; przepisy Ukazów co do tego przedmiotu, zostały szczegółowo rozwinięte w Pozycji 71-ej postanowienia Komitetu Urządzącego (Okólnik N.6);

b) sprawy co do wysledzenia i przysądzenia włościanom osad podchodzących pod Ukaz z roku 1846, tak pustkujących, jako i zajętych pod bezpośrednie rozporządzenie dziedziców, bez zamiany

onych na inne grunta (Pozycja 126, Prot. posiedzeń Komitetu Urządzającego);

c) sprawy o służebności leśne i pastwiskowe, oznaczenie poprzedniego stanu takowych, oraz ich przywrócenie; szczegółowe w tym przedmiocie rozwiniecie dopełnione zostało w Pozycji 119, postanowień Komitetu Urządzającego;

d) sprawy dotyczące zamian gruntów, dokonanych poprzednio nie według przepisanych zasad

e) sprawy odnoszące się do poświadczenia i zatwierdzenia umów dobrowolnych, jakie zawarte będą czy to w przedmiotach wyżej wspomnianych, czy też o segregację i zamianę gruntów, o rozdzielanie pastwisk wspólnych, przeniesienie budowli i t. p. (art. 22—23 i 24 Ukazu o urządzeniu włościan).

Przystępując do rozdzielania powyższych czynności pomiędzy Komisarzy i Komisje, Komitet Urządzający nie mógł spuścić z uwagi: że na zasadzie art. 12 Ukazu o urządzeniu włościan, mają być wydanemi: osobne prawo wskazujące przypadki, w których przymusowe uchylenie służebności leśnych i pastwiskowych na żądanie dziedzica, dopuszczonem być może, oraz przepisy co do sposobu wyrachowania przypadającego za nie wynagrodzenia dla włościan. Zgodnie z art. 23, tegoż Ukazu, przepisaniemi być mają czasowe warunki, jakie powinny być zachowane przy zawieraniu umów o zamianę gruntów. W myśl art. 24, wydane być winny osobne przepisy względem dokony-

wania przymusowej segregacji i zamiany gruntów, jako też rozdzielenia paatwisk wspólnych. Ponieważ obecnie, kiedy wspomniane prawo, warunki czasowe i oddzielne przepisy, jeszcze wydanemi nie zostały, okazuje się brak wyraźnych zasad do załatwiania czynności tych kategorii, przeto będzie pożytecznem postanowić: ażeby sprawy w przedmiocie wynagradzania włościan za służebności leśne i pastwiskowe, które dla jakich bądź powodów do swego poprzedniego stanu i rozciągłości przywróconemi być nie mogą (co odpowiada uchyleniu tychże dogodności), a oraz umowy o segregację i zamianę gruntów, były przedstawiane Komitetowi Urządzającemu do zdecydowania lub potwierdzenia. W ten sposób dojść będzie można do osiągnięcia dwóch celów: *naprzód*, ażeby wydawanie decyzji, w różnych pojedynczych wypadkach, oprócz zaraz od samego początku na jednych ogólnych zasadach, mających być stosowanemi podług bezpośredniego uznania samego Komitetu Urządzającego; i *powtóre*, ażeby pozyskać dane i wiadomości, mogące posłużyć za materiał do ułożenia prawa i przepisów odpowiednich naturze przedmiotu.

Co do spraw odnoszących się do zamiany gruntów włościańskich na dworskie, nie podług przepisanych zasad dokonanej (art. 8, Ukazu I, i art. 49—50 Ukazu IV), mając między innemi na względzie potrzebę przywrócenia poprzedniego uposażenia włościan i wynagrodzenia ich za doznane stra-

ty, zauważono: że sprawy tego rodzaju, z powodu swego skomplikowania i łączności z rozmaitemi gospodarzami lub innemi kwestjami, wymagają szczególnego i troskliwego zbadania na miejscu, wielostronnego rozbioru i ocenienia rozmaitych okoliczności i warunków, pod wpływem których zamiana gruntów była dopełnioną.—Dla zapewnienia w sprawach pomienionych największej o ile można, opieki prawa, i dla wskazania Komisjom jednakich zasad do decydowania tychże spraw, byłoby pożytecznem: aby w pierwszych przynajmniej początkach, wszystkie sprawy dotyczące zamian nieprawnie dokonanych, przedstawiane były do decyzji Komitetu Urządzającego, i aby oznaczenie zakresu władzy Komisarzy i Komisji w tychże sprawach, pozostawione zostało do czasu późniejszego, a mianowicie do czasu, kiedy po rozpoznaniu i zadecydowaniu pewnej ilości przedstawień przez Komisje czynić się mających, rozciągłość i znaczenie kwestji co do podpadających unieważnieniu zamian gruntów, wszechstronnie i szczegółowo wyjaśnionemi zostaną.

Rozważywszy powyższe okoliczności i względy, Komitet Urządzający w celu oznaczenia atrybucji Władz, do których należeć ma rozpoznawanie spraw spornych i umów dobrowolnych, postanowił zatwierdzić następujące przepisy:

1° Sprawy, w jakich sam Komisarz decydować jest władny, są następujące:

a) rozstrzyganie spornych pomiędzy dziedzicami

a włościanami kwestij: czy osady i grunta przez włościan zajmowane, przechodzą lub nie przechodzą na ich własność;

b) wysledzenie i przysadzenie na rzecz włościan pustek, powstałych z osad podpadających pod moc Ukazu z roku 1846 i zamieszczonych w tabelach prestacyjnych (art. 6 Ukazu I);

c) wysledzenie i przysadzenie na rzecz włościan tych osad i gruntów, pod Ukaz z roku 1846 podchodzących i w tabelach prestacyjnych zapisanych, które przeszły pod bezpośrednie rozporządzenie właściciela dóbr, bez zamiany na inne grunta (art. 6, 7 Ukazu I);

d) oddanie włościanom wszystkich osad i gruntów, na własność ich przechodzących, na zasadzie ustępów *a* i *b*, paragrafów 1 i 3 przepisów niniejszych;

e) odgraniczenie od gruntów folwarecznych, osad wspomnianych w ustępie poprzednim;

f) oznaczenie rodzaju i rozciągłości służebności leśnych i pastwiskowych, w tych wszystkich wypadkach, kiedy prawa włościan do tych dogodności opierać się będą na kontraktach, tabelach prestacyjnych, wyrokach sądowych, lub na innych dowodach piśmiennych;

g) przywracanie włościan do korzystania z służebności leśnych i pastwiskowych, kiedy to będzie mogło nastąpić bez wzruszania gospodarstwa dworskiego, zgodnie z art. 119 Postanowień Komitetu Urządzającego;

h) sprawdzanie przedstawień właścicieli dóbr o wyznaczenie dla włościan odpowiedniej przestrzeni gruntów w jednym miejscu, w zamian za drobne ich działki przypadające im za grunta pośród pól folwarcznych, za nawóz trzymane. (Pozycja 61 Postanowień Komitetu Urządzającego, w okólniku Nr. 6).

2° We wszystkich sprawach wymienionych w paragrafie poprzedzającym, Komisje w razie wniesienia do nich w ciągu trzymiesięcznego terminu skarg przeciwko decyzjom Komisarzy rewirowych, po odpowiednim z swej strony rozpoznaniu, wydawać będą w drugiej instancji decyzje ostateczne.

3° Sprawy co do których Komisarz rewirowy ograniczać się ma jedynie na ułożeniu przedwstępnych wniosków, są następujące:

a) wyśledzenia i przysądzenia włościanom pustek pozostałych z osad podchodzących pod przepisy Ukazu z r. 1846, lecz nie zamieszczonych w tabelach prestacyjnych (art. 6 Ukazu I);

b) wyśledzenie i przysądzenie włościanom pustek i gruntów, pod przepisy Ukazu z r. 1846 podchodzących, lecz nie zamieszczonych w tabelach prestacyjnych i przeszłych pod bezpośrednie rozporządzenie właścicieli dóbr bez zamiany na inne grunta (art. 6 i 7 Ukazu I);

c) rozpoznanie kwestji: czy właściciele dóbr są obowiązani przywrócić zniesione budowle, lub wynagrodzić za nie tych włościan, dla których pustki

przypadły, (§ 4 Pozycja 126 Postanowień Komitetu Urządzającego);

d) oznaczenie rodzaju i rozciągłości służebności leśnych i pastwiskowych, kiedy prawa włościan do tych dogodności opierać się będą nie na dowodach piśmiennych, lecz na umowie ustnej, czyli na zwyczaju, a nadto i wówczas, kiedy użytkowanie z służebności leśnych i pastwiskowych zostało uchylone jednocześnie: albo z oczynszowaniem włościan, albo ze zmniejszeniem odbywanych przez nich powinności, lub wreszcie z zamianą gruntów;

e) przywrócenie włościanom prawa do dogodności (przyznanych im na zasadzie poprzedzającego ustępu) jeśli przywrócenie to nie będzie połączone z rozstrojem gospodarstwa dworskiego, (art. 119, okólnik Nr. 9);

f) zbadanie i projektowanie względem wynagrodzenia włościan za służebności leśne i pastwiskowe, kiedy one do poprzedniego stanu nie będą mogły być przywrócone, i kiedy między właścicielami dóbr a włościanami nie nastąpi dobrowolna w tym przedmiocie umowa;

g) badanie różnych okoliczności odnoszących się do zamian gruntów, nie według prawnych zasad dokonanych.

Uwaga. Do przedmiotów tej ostatniej kategorii odnoszą się: wysledzenie, czy dokonane poprzednio zamiany gruntów, dopełnione zostały prawnie

lub nieprawnie, wysledzenie granic poprzedniego uposażenia gruntowego włościan; zbadanie czy jest możliwem przywrócić granice dawniejsze w miejscach istniejących i podanie wniosków w tej mierze, dochodzenie strat poniesionych przez włościan w skutek: czy to samowolnego zniesienia służebności leśnych i pastwiskowych, czy to przeniesienie ich siedzib, czy też jednego i drugiego razem, jako też podanie wniosków względem sposobu i wysokości wynagrodzenia za to włościanom przypadającego.

4° W sprawach wyszczególnionych w poprzedzającym paragrafie niniejszego Postanowienia, zakres władzy Komisij Spraw Włościańskich jest następujący:

a) na podstawie przedstawionych przez Komisarzy rewirowych wniosków w przedmiotach wymienionych w ustępach *a*, *b*, *c*, *d* i *e*, Komisje wydawać będą decyzje w pierwszej instancji; od decyzji ich mogą być zanoszone rekursa do Komitetu Urządzającego, w ciągu terminu trzymiesięcznego;

b) przy załatwieniu przedstawień Komisarzy rewirowych, w przedmiotach wymienionych w ustępach *f* i *g*, Komisje ograniczać się będą na przygotowaniu wniosków, do decyzji Komitetu Urządzającego przedstawić się mających.

Uwaga. Komisje przedstawić mają swe wnioski z dołączeniem podań przez strony interesowane za-

niesionych, oraz swojego wyjaśnienia. W późniejszym czasie Komitet Urządzający wyda oddzielne przepisy wyrzekające: czy wszystkie sprawy, lub tylko niektóre z nich będą pozostawiane do zadecydowania przez miejscowe władze do spraw włościańskich, z możliwością odwoływania się do Komitetu Urządzającego, lub bez takiej możliwości.

5° Umowy dobrowolne w tych wszystkich przedmiotach, jakie w § 1-ym niniejszego Postanowienia wymienione zostały, ulegają poświadczeniom i potwierdzeniom samych Komisarzy rewirowych.

6° Umowy dobrowolne w przedmiotach wzmiankowanych w § 3 niniejszego Postanowienia, jak również umowy o przeniesieniu zabudowań z osad włościańskich (art. 22 Ukazu I), po poświadczeniu ich przez Komisarzy rewirowych, przedstawiane być mają Komisjom Spraw Włościańskich do rozpoznania i zatwierdzenia.

Uwaga. De czasu wydania oddzielnego rozporządzenia, Komisje przedstawiać będą Komitetowi Urządzającemu kopje wspomnianych umów, oraz decyzij nad nimi wydanych.

7° Umowy dobrowolnie zawierane przez włościan tak pomiędzy nimi samymi, jako i z właścicielami dóbr, o zamianę gruntów przeszłych na własność włościan (art. 23 i 24 Ukazu I-go) mają być przez Komisarzy rewirowych poświadczane i przedstawiane Komisjom Spraw Włościańskich, przez które znowu, z odpowiedniami wnioskami, przedstawia-

ne będą Komitetowi Urządzającemu do ostatecznego względem nich wyrzeczenia.

8° Wszystkie w ogóle umowy dobrowolne, poświadczanie i zatwierdzenie których pozostawione jest Komisarzom rewirowym, mogą być równie poświadczane i zatwierdzane przez Delegacje czasowe, lub przez same Komisje, jeśli do tego nastęczy się sposobność.

9° Jeżeli jedna i ta sama sprawa dotyczyć się będzie kilku łącznych przedmiotów, z których co do jednych będzie należało wydać decyzję; a co do innych, wypadnie ograniczyć się jedynie na zrobieniu wniosków, to w takim razie postępowanie w tych sprawach odbywać się ma oddzielnie co do każdego przedmiotu, i

10° Zarazem, obok wydania niniejszych przepisów, Komitet Urządzający uprzedzając wyniknąć mogące wątpliwości, uznał za potrzebne dodać co następuje:

a) że porządek i termin do podawania skarg, przez Komitet Urządzający na 12-em jego posiedzeniu d. 16 (28) Maja 1864 r. ustanowione (pozycja 55 postanowień Komitetu Urządzającego, okólnik Nr. 4), zachowują moc swoją odnośnie do tych decyzji Komisarzy rewirowych i Komisji Spraw Włościańskich, które zapadły przed wydaniem niniejszych przepisów;

b) że Komitet Urządzający zachował sobie wyrzeczenie przez oddzielne postanowienie, które z przepisów niniejszych i w jakich mianowicie wy-

padkach mogą być stosowane przy rozbiórce z rozpoznawania i decydowania tych spornych kwestij, co do gruntowego urządzenia włościan, jakie wynikną przy sprawdzaniu na gruncie projektów do tabel likwidacyjnych, przez właścicieli dóbr przedstawiciele się mających, i

c) że przepis zamieszczony w 5-yim ustępie konkluzji pozycji 71 protokołu posiedzeń Komitetu Urządzącego (okólnik Nr. 6), a pozwalający Komisjom czynić oddzielne do Komitetu przedstawienia w takich wypadkach, kiedy one przed otrzymaniem wydanego przez wspomnianą pozycję 71 § rozwinięcia prawa, wydały już decyzje niezgodne z temże rozwinięciem,—pozostaje w swej mocy, i ma być stosowanym równie i do tych decyzji w sprawach o dogodności leśne i pastwiskowe, jako też o pustki zapadłych, jakie wydane zostały przez Komisarzy lub Komisje przed otrzymaniem na miejscu objaśnień, przytoczonych w pozycjach 119 i 126 protokołu posiedzeń Komitetu (okólniki Nr. 9 i 10).

POZYCJA 131.

*O pobieraniu od dzierżawców dóbr rządowych
5⁰/₀ procentu na zarządek gminy.*

Jenerał-Policmajster w Królestwie przedstawił Komitetowi Urządzącemu raport Naczelnika Wojennego powiatu Opatowskiego, w którym tenże przedstawia co następuje:

W dobrach rządowych Huta Nowa na utrzymanie zarządu gminnego potrzebną jest kwota rs. 285;

opłata zaś 5% procentu od dzierżawców dóbr rządowych, ustanowiona paragrafem 5-ym Czasowych Przepisów o placach dla osób urzędy gminne zajmujących, wynosi w tych dobrach zaledwie rs. 15. W innych znowu dobrach rządowych Piotrków, opłata takiegoż procentu dochodzi do rs. 500, gdy tymczasem, na utrzymanie zarządu gminnego, potrzeba tam tylko rs. 400. Naczelnik Wojenny Powiatowy mając na względzie uciążliwość wydatków spadających na włościan gminy Huta Nowa, uprasza o dozwole nie użycia reszty, pozostającej z sumy wnoszonej przez dzierżawcę dóbr Piotrków na utrzymanie zarządu w gminie Huta Nowa.

W § 5-tym, Pozyceji 14-tej, Protokołu 5-go posiedzenia Komitetu Urządzającego, między innemi postanowiono: „w gminach rządowych, w obrębie których znajdują się folwarki rządowe wypuszczone w dzierżawę, dzierżawcy wnosic będą corocznie po 5% procentu od sumy dzierżawnej, na utrzymanie zarządu gminy; w razie niewystarczania otrzymywanego ztąd funduszu, kwota brakująca pokrywaną będzie przez włościan i rozdzielaną być ma pomiędzy różne gromady do składu gminy wchodzące, w stosunku liczby domów mieszkalnych, znajdujących się w pomienionych gromadach.”

Z przytoczonego wyżej Postanowienia Komitetu Urządzającego okazuje się, że składka 5% procentu od dzierżawców folwarków rządowych pobierana, przeznaczoną jest na utrzymanie za-

rządów gminnych, w tych mianowicie gminach, do składu których należą pomienione folwarki; z czego wynika, że inne gminy nie mogą mieć żadnego udziału w korzystaniu z tej składki. Na tej zasadzie fundusz z pobieranego na dobrach Piórków 5% procentu, nad potrzebę wydatków na utrzymanie zarządu gminy zbywać mogący, zaliczony być winien do ogólnych funduszków tejże gminy Piotrków. Co do gminy Huta Nowa, jeżeli mieszkańcy jej uważają, że ponoszenie kosztów utrzymania zarządu gminnego jest dla nich uciążliwym, to w takim razie mogą wystąpić na właściwej drodze z żądaniem o przyłączenie ich do innej gminy.

Komitet Urządzający, z powodu pojedynczego wypadku postanowił wyjaśnić, co następuje:

1° że składka 5% procentu od dzierżawców folwarków rządowych, przeznaczoną jest tylko na utrzymanie zarządu gminnego w tej gminie, do składu której należą pomienione folwarki;

2° że gdyby po pokryciu wydatków na utrzymanie zarządu gminnego, pozostała jeszcze ze składek 5% procentu jaka przewyżka, to przewyżka ta zaliczoną być winna do ogólnych funduszków tej gminy, w obrębie której folwark jest położony, i

3° że gdyby z powodu niewystarczania powyższej opłaty 5% procentu, dotykająca włościan składka na utrzymanie zarządu gminnego, wyniosła znakomitszą ilość, to w takim razie wypada

zapropnować włościanom przyłączenie się do jednej z gmin najbliższych.

W myśl powyższej decyzji załatwiony być winien przedstawiony interes przez Jenerała Policmajstra, o czem zawiadomić go należy.

Oryginał podpisali,

Namiestnik Prezydujący i Członkowie Komitetu Urządzającego w Królestwie Polskiem.

Nr. 213 i 214 D. W.

Komitet Urządzający w Królestwie Polskiem. W liczbie podań zanoszonych do Komitetu Urządzającego częstokroć natrafiają się takie, w których miejsce zamieszkania proszącego, jak również położenie miejscowości, o którą proszaczemu chodzi nie są wcale oznaczone, lub też oznaczone niedokładnie; np. wymieniona wieś bez wymienienia powiatu i t. p. Mając na uwadze, że brak powyższych wiadomości uniemożliwia wydanie stosownych rozporządzeń do miejscowych Komisij Spraw Włościańskich, Komitet Urządzający zwraca niniejszem powszechną uwagę na przytoczoną okoliczność, z nadmienieniem, że podania nieopatrzone dokładnem oznaczeniem wsi, gminy i powiatu, w których proszący mieszka, jak również nieposiadające dokładnych szczegółów co do położenia miejscowości, o którą interesantowi chodzi, będą pozostawiane bez zaopiniowania.

Okólnik do Komisji Spraw Włościańskich (Nr. 11).

POSIEDZENIE DWUDZIESTE PIĄTE Z DNIA 8 (20)

SIERPNIA 1864 ROKU.

POZYCJA 133.

O zmianach w składzie Komisji Spraw Włościańskich.

Członek kierujący czynnościami Komitetu Urządzającego, podał do jego wiadomości poniższe zmiany w składzie Komisji Spraw Włościańskich, dokonane przezeń z upoważnienia Prezesa Komitetu na zasadzie artykułu 8-go Ukazu o sposobie wprowadzenia w wykonanie nowych Ustaw o włościanach, a w szczególności:

Mianowani:

I. Radca Dworu *Petrow*, pełniący obowiązki Komisarza rewirowego w Radomskiej Komisji spraw włościańskich,—pełniącym obowiązki Pomocnika Prezesa w tożsą Komisji.

II. Sztabs kapitan St. Petersburgskiego pułku Grenadjerów imienia Króla Fryderyka Wilhelma III-go, *Głuszkow II-gi*,—i Sztabs-kapitan Carsko-sielskiego bataljonu strzelców Lejb Gwardji *Nowgorodzki*,—pełniącym obowiązki Komisarzy rewirowych w Radomskiej Komisji spraw włościańskich.

Komitet Urządzający postanowił: powyższą komunikację Członka kierującego czynnościami Komitetu Urządzającego przyjąć jako wiadomość.

POZYCJA 134.

O podziale okręgów Komisij Spraw Włościańskich: Włocławskiej, Lubelskiej i Kaliskiej na Rewiry.

Prezydujący w Komisjach spraw włościańskich: Włocławskiej i Lubelskiej, oraz Prezes Komisji Kaliskiej,—przedstawili do zatwierdzenia projekt podziału Okręgów tych Komisij na Rewiry.

Komitet Urządzający na zasadzie artykułów 6 i 12 Ukazu o sposobie wprowadzenia w wykonanie nowych Ustaw o włościanach,—postanowił: oświadczyć Prezydującym w Komisjach spraw włościańskich: Włocławskiej i Lubelskiej, oraz Prezesowi Komisji Kaliskiej: że Komitet Urządzający nie znajduje z swojej strony nic do nadmienienia względem projektowanego przez nich podziału okręgów tych Komisji na rewiry, jako środkowi tymczasowemu, do daty ostatecznego uorganizowania Komisij spraw włościańskich.

POSIEDZENIE DWUDZIESTE SZÓSTE Z DNIA 19 (31)

SIERPNIA 1864 ROKU.

POZYCJA 137.

O zmianach w składzie Komisij Spraw Włościańskich.

Członek kierujący czynnościami Komitetu Urządzającego, podał do jego wiadomości poniższe zmiany w składzie Komisij spraw włościańskich, jakie dokonał z upoważnienia Prezesa Komitetu, na zasadzie artykułu 8-go Ukazu o sposobie wprowadzenia w wykonanie nowych Ustaw o włościanach, a w szczególności:

Mianowani:

I. Pełniący obowiązki Komisarza rewirowego w Komisji Kaliskiej, Sekretarz Kollegjalny *Ryczkow*, — pełniącym obowiązki Pomocnika Prezesa w tejże Komisji.

II. Starszy Adjutant Sztabu 7-ej Dywizji piechoty, kapitan *Michajłow* i kapitan 19-go Kostromskiego pułku piechoty *Bulhakow*, — pełniącymi obowiązki Komisarzy rewirowych — pierwszy w Radomskiej, — a drugi w Bialskiej Komisji spraw włościańskich.

Komitet Urządzający postanowił: pomienioną komunikację Członka kierującego czynnościami Komitetu Urządzającego, przyjąć jako wiadomość.

POZYCJA 138.

O mianowaniu Urzędników etatowych w Kancelarji Komitetu Urządzającego.

Członek kierujący czynnościami Komitetu Urządzającego, podał do wiadomości tegoż Komitetu, że na zasadzie postanowienia Jego z dnia 3 (15) Sierpnia r. b. o stopniowem wprowadzeniu w wykonanie Najwyżej zatwierdzonego w dniu 28 Lipca (9 Sierpnia) r. b. etatu Kancelarji Komitetu.

I. Na podstawie uwagi 1-ej zamieszczonej w etacie, mianowani zostali przez Prezesa Komitetu Urządzającego:

1) Radca Stanu *Biełozierski* i Radca Dworu *Lamanski*, — Starszymi Referentami.

2) Radca Dworu *Prorwicz*, Radca Honorowy

Szrejer i Sekretarz Kollegjalny *Łukjanow*, — pełniącymi obowiązki Młodszych Referentów.

II. Na podstawie tejże uwagi zamieszczonej w etacie, mianowani zostali przez Członka kierującego czynnościami Komitetu Urządzającego:

1) Assesor Kollegjalny *Barski*, — Starszym Pomocnikiem Sekretarza.

2) Sekretarz Kollegjalny *Zauszkiewicz*, — Starszym Pomocnikiem Referenta.

3) Sekretarze Kollegjalni: *Jakowlew* i *Pielgorski*, Regestrator Kollegjalny *Głagolew*, kandydaci Uniwersyteccy: *Bardakow* i *Oster*, oraz nieposiadający rangi *Rachmanow*, — Młodszymi Pomocnikami Referentów.

4) Student Uniwersytetu *Tremer*, — Dziennikarzem.

5) Sekretarz Kollegjalny *Piasecki*, i nieposiadający rangi *Kaszyryn*, po porozumieniu się z Członkami Komitetu Urządzającego: Senatorem Arcimowiczem i Księciem Czerkaskim, przy których ci urzędnicy zajmują się czynnościami, przeznaczeni zostali do zatrudnień przy Komitecie.

6) Radca Honorowy *Podwerbny*, — mianowany starszym Urzędnikiem do pisma, z przezoaczeniem do pomocy Dziennikarzowi.

7) Sekretarz Gubernjalny *Razwolski*, Regestrator Kollegjalny *Aleksiejew* i nieposiadający rangi *Fenistow*, — Starszymi Urzędnikami do pisma.

Komitet Urządzający postanowił: pomienioną komunikację Członka kierującego czynnościami

Komitetu Urządzającego, — przyjąć jako wiadomość.
Nr. 222 D. W.

POZYCJA 140.

*O projekcie okólnika do Sądów Cywilnych
i Prokuratorów Królewskich.*

Komisja Rządowa Sprawiedliwości w raporcie z dnia 13 (25) Lipca r. b. Nr. 9,299 złożonym Namiestnikowi-Prezesowi Komitetu Urządzającego w Królestwie Polskiem, przedstawiła, że w celu zapobieżenia wyniknąć mogącym kolizjom, między Sądami a Władzami uorganizowanemi w celu wprowadzenia w wykonanie Najwyższych Ukazów z dnia 19 Lutego (2 Marca) r. b., zachodzi potrzeba wydania odpowiedniego okólnika do Sądów Cywilnych i Prokuratorów Królewskich przy tychże Sądach.

Dołączwszy przeto projekt do okólnika,—Komisja Sprawiedliwości upraszała o rozstrzygnięcie kwestji, czy okólnik ten może być przesłany Sądom gubernji Augustowskiej, zostającej pod zarządem Głównego Naczelnika północno-zachodnich prowincji.

Raport pomieniony z należącemi do niego aneksami, komunikowany był naprzód do rozpoznania i zaopiniowania Komisji przy Komitecie Urządzającym, pod prezydencją Senatora Arcimowicza ustanowionej do ułożenia Instrukcji dla Sądów Gminnych, oraz do rozpoznania różnych kwestij prawnych, z tym przedmiotem związek mających.

Komisja ta pomieniony projekt okólnika znala-

zła odpowiednim, poczyniwszy w nim tylko niektóre zmiany.

Relacja.

1) Dowodzący wojskami Wileńskiego Wojennego Okręgu Jenerał Piechoty Murawiew, w odezwie z dnia 18 (30) Kwietnia roku bieżącego Nr. 105 do Sekretarza Stanu Milutyna uczynionej, przytoczył: że gdy z mnóstwa skarg włościańskich zanoszonych do Komisij spraw włościańskich, widzieć się daje, iż prawie we wszystkich sprawach cywilnych pomiędzy włościanami, wartość przedmiotu spornego, przewyższa sumę rs. 30 i że z tego powodu włościanie są zmuszeni udawać się do sądów, co przy obecnych okolicznościach, okazuje się niedogodnem, i gdy stosownie do artykułu 95 Ogólnej Ustawy o włościanach z dnia 19 Lutego 1861 r. w sprawach spornych między włościanami, podlegających atrybucji sądów wiejskich, przedmiot sporu może dochodzić do sumy 100 rubli srebrem; z tych przeto powodów Jenerał Piechoty Murawiew uważa: że byłoby właściwem zastosować tę zasadę i do sądów gminnych. Komitet Urządzący, uznawszy że dla dokładniejszego rozjaśnienia wniesionej przez Jenerał Piechoty Murawjewa kwestji co do rozszerzenia atrybucji sądów gminnych, jest rzeczą niezbędną zebrać stosowne w tym przedmiocie wiadomości z innych okolic Królestwa, w dniu 2 (14) Maja roku bieżącego postanowił: zwrócić szczególną na ten przedmiot uwagę Komisji spraw włościańskich i zalecić im:

aby zajęły się zebraniem wiadomości o biegu i rozciągłości spraw i sporów, tak dawniejszych jako i obecnie pomiędzy ludnością wiejską powstających z wzajemnych stosunków tak właścicieli dóbr z włościanami, jako też i tych ostatnich pomiędzy sobą, tudzież aby starali się zbadać, o ile zasadnie i sprawiedliwie działać będą nowe sądy gminne w granicach pozostawionej im władzy? i ażeby następnie rezultaty swoich spostrzeżeń i badań, z odpowiedniami ze swej strony uwagami, Komitetowi Urządzającemu przedstawiły. Postanowienie to było komunikowane dowodzącemu wojskami Wileńskiego okręgu z wezwaniem, aby o ile uzna to za stosowne, zalecił wydać podobne rozporządzenie Augustowskiej Komisji spraw włościańskich.

2) Z akt Komitetu Urządzającego okazuje się, że zaprojektowane przez Jenerała Murawjewa rozszerzenie atrybucji sądów gminnych, już w gubernji Augustowskiej w wykonanie wprowadzone zostało.

3) Minister Wojny odezwą 31 Lipca r. b. Nr. 6,595 oznajmił Głównodowodzącemu wojskami konsystującemu w Królestwie Polskiem, że NAJJASNIEJSZY PAN mając na względzie: że przy obecnym politycznym stanie Królestwa okazuje się rzeczą możliwą doprowadzić do skutku zamierzone przywrócenie gubernji Augustowskiej pod zupełny zarząd Hrabiego Namiestnika, Najwyżej rozkazać raczył: wprowadzić to w wykonanie z dniem 15 (27) Sierpnia r. b. na tych zasadach, jakie przez Jego

CESARSKĄ Mość, osobiście Jenerał Adjutantowi Hrabiemu Bergowi i Jenerałowi Murawjewowi objawione zostały.

Motywa.

Rozpatrzywszy wspomniony projekt okólnika i rozważywszy wnioski względem niego poczynione przez Komisję do ułożenia projektu instrukcji dla sądów gminnych i do rozpoznania innych kwestij prawnych, Komitet Urządzający uznał: że projektowany przez Komisję Sprawiedliwości okólnik, przyniesie rzeczywisty pożytek, przyczyniając się, do ustalenia granic juryzdykcyjnych między sądami cywilnymi, a sądami gminnymi i władzami ustanowionemi w celu wprowadzenia w wykonanie Najwyższych Ukazów z dnia 19 Lutego (2 Marca) 1864 r.

Co się zaś tyczy zastosowania tegoż okólnika do gubernji Augustowskiej, Komitet Urządzający uznał za rzecz konieczną pozostawić tę kwestję oddzielnemu rozpoznaniu, gdy potrzebne w tej mierze wiadomości zebrać zostaną.

Konkluzja.

Stosownie do uwag powyższych, Komitet Urządzający postanowił:

1) przejrzany i poprawiony w redakcji, a tu dołączony okólnik do Trybunałów Cywilnych i Prokuratorów Królewskich przy tychże Trybunałach, zwrócić Komisji Rządowej Sprawiedliwości z zaleceniem rozesłania go właściwym władzom sądo-

wym w gubernjach: Warszawskiej, Radomskiej, Płockiej i Lubelskiej; —

2) zawiadomić też Komisję Sprawiedliwości, że co do zastosowania pomienionego okólnika do gubernji Augustowskiej, wydane zostanie oddzielno rozporządzenie; i

3) treść okólnika zakomunikować ze strony Komitetu Urządzającego, Komisjom spraw włościańskich, dla wiadomości i zastosowania się.

PROJEKT OKOLNIKA KOMISJI RZĄDOWEJ
SPRAWIEDLIWOŚCI.

1) *Do Trybunałów Cywilnych.*

Ukazami Najwyższemi z dnia 19 Lutego (2 Marca) 1864 r. nie tylko położone zostały główne zasady stałego urzędu stęsków pomiędzy włościanami a właścicielami dobr pod względem ekonomicznym, a nadto, dopóki te urzędu w zupełności do skutku doprowadzone nie będą, Ukazy powyższe wprowadziły ważne bardzo zmiany dotyczące w stęskach powyższych atrybucji zwyczajnego sądownictwa.

Ukazy te Najwyższe nadając włościanom na zupełną własność zagrody i ziemię przez nich posiadane, i uwalniając ich od wszelkich powinności i opłat dotąd dworom uiszcanych, zachowały ich przy dotychczasowych służebnościach, tudzież innych użytkach z których dotąd korzystali, jako to: przy prawie otrzymania budulcu i drzewa opałowego, zbierania leżaniny, suszu, ściółki, oraz pasania bydła w lasach i na gruntach dworskich.

Z mocy przytoczonych Ukazów Najwyższych grunta na własność osadników przechodzące, uwolnione zostały od wszelkich na rzecz osób trzecich zobowiązań, przy ustanowieniu oddzielnego sądownictwa gminnego, dla spraw mniejszej wagi, dotyczących: poszukiwania ruchomego majątku, lub dotrzymania osobistego zobowiązania, lub wynagrodzenia za poniesione straty, a w których wartość przedmiotu sporu rs. 30 nie przenosi. Wykonanie zaś tych wszystkich zmian i wprowadzenie ich w życie, poruczono oddzielnym czasowym Władzom, do spraw włościańskich.

Dla uniknięcia kolizji jakieby zajęć mogły pomiędzy atrybucjami Komisjom spraw włościańskich nadanemi, a Sądownictwem zwyczajnem, Komisja Rządowa Sprawiedliwości uznała za właściwe zwrócić szczególniejszą uwagę Sądów zwyczajnych na doniosłość ducha i osnowę powołanych Najwyższych Ukazów z d. 19 Lutego (2 Marca) 1864 r.

Gdy przeto według tych Ustaw, z jednej strony, oznaczenie: którzy włościanie, jakie grunta i w jakiej rozległości podpadają pod wspomniane Ukazy—pozostawione jest wyłącznie Komisjom włościańskim, gdy podług artykułu 1-go w związku z art. 17 Ukazu o sposobie wprowadzenia w wykonanie nowych Ustaw, wszelkie spory pomiędzy włościanami a dziedzicami dóbr, z dawniejszych stosunków gruntowych, tudzież z praw do służebności i użytków różnego rodzaju wynikające

wspomnionym dopiero nowym władzom wyłącznie jest pozostawione, z drugiej zaś, gdy według art. 47 Ukazu o urządzeniu gmin wiejskich, spory dotyczące ruchomego majątku, lub dotrzymania osobistego zobowiązania, lub o wynagrodzenie strat, gdzie wartość przedmiotu rs. 30 nie przenosi, pozostawione są ostatecznemu zawyrokowaniu sądów gminnych. Z powodu przeto poruczenia Komisjom włościańskim i Sądom gminnym obowiązku rozpoznawania spraw powyższego rodzaju, a tem samem z powodu czasowego wyłączenia tych spraw z pod jurysdykcji sądów zwyczajnych, obowiązkiem będzie tychże sądów zwyczajnych, ilekroć razy przychodziłyby przed nie spory przedmiotów tych dotyczące uznawać swoją niewłaściwość i strony odsyłać przed władze, wspomnionemi dopiero Ukazami ustanowione, wyjąwszy:

1) gdy strony przez właściwe Komisje włościańskie, celem dochodzenia praw roszczonych, do drogi sądowej odesłane zostaną;—i

2) gdy poszukiwanie strat zrzędzonych, rozwinięte jest przeciwko mieszkańcom obcej wsi, żadnego prawa do służebności, wrębu lub pastwiska na cudzym gruncie nie posiadającym.

W każdym atoli wypadku Sądy Pokoju w przedmiotach ruchomych lub osobistych, jako też o wynagrodzenie strat zrzędzonych, nie powinny rozpoznawać spraw których przedmiot rs. 30 nie przenosi, lecz takowe odsyłać pod zawyrokowanie Sądu gminnego. Tylko ściśle przestrzeganie stano-

wiska, jakie Sądom zwyczajnym w stosunku do kwestji włościańskiej z powyższych Ukazów pozostaje, będzie w stanie doprowadzić do pożądanej harmonji i uniknięcia szkodliwej kolizji między Sądami i Władzami do sprawy włościańskiej ustanowionemi.

Z tych powodów Komisja Rządowa, zwracając na ten stan rzeczy szczególną uwagę Trybunału, wzywa go: o stosowanie się ściśle do tego okólnika, o zalecenie tego samego podwładnym jemu Sądom Pokoju, oraz uwiadomienie o tem Patronów przy Trybunale jego stawających, a zarazem objawia, że w tym samym duchu wydała rozporządzenie do Prokuratorów Królewskich, którym akta spraw ze stosunków włościańskich wynikających, jako w przedmiocie właściwości Sądów dotyczącym, komunikowane być powinny.

II. DO PROKURATORÓW KRÓLEWSKICH PRZY TRYBUNAŁACH CYWILNYCH.

Wydane pod dniem dzisiejszym do Trybunału Cywilnego rozporządzenie, komunikując w odpisie Prokuratorowi Królewskiemu, poleca Mu: aby w zastosowaniu się do takowego, we wszelkich sprawach dotyczących stosunków włościańskich, które obecnie przychodziłyby pod rozpoznanie Trybunału, żądał komunikacji akt, i dopóki te stosunki prawne pomiędzy osadnikami a właścicielem dóbr, ostatecznie uporządkowanemi nie będą, czynił wnioski o uznanie niewłaściwości Sądów

zwyczajnych, wyjąwszy gdy w sprawach spornych pomiędzy samymi włościanami, lub pomiędzy włościanami a właścicielami dóbr, właściwa Komisja włościańska uzna prawa jednej ze stron, i celem oznaczenia wysokości szkód zrządzonych odeśle też stronę do drogi sądowej, albo gdy poszukiwanie wynagrodzenia strat, rozwinięte będzie ze strony właściciela dóbr przeciwko mieszkańcom obcej wsi, żadnego prawa do służebności, wrębu lub pastwiska na cudzym gruncie nie posiadającym.

(N. 223 i 224 Dz. War.)

POSIEDZENIE DWUDZIESTE SIÓDME W D. 26 SIERPNIA
(10 WRZEŚNIA) 1864 r.

(Protokół dodatkowy).

POZYCJA 3.

O zmianach gruntów dokonanych bez zastosowania się do obowiązujących pod tym względem przepisów.

Członek kierujący czynnościami Komitetu, przedstawił Komitetowi Urządzającemu co następuje:

W poz. 127 protokołu 24-go posiedzenia Komitetu Urządzającego z d. 3 (15) sierpnia 1864 r. o podziale czynności pomiędzy Komisarzy i Komisji spraw włościańskich, przytoczono:

„W sprawach dotyczących zamian gruntów włościańskich na dworskie, wykonanych bez zastosowania się do obowiązujących pod tym względem przepisów (art. 8 Ukazu I i art. 49 Ukazu IV), mając między innemi na względzie potrzebę przywrócenia poprzedniego uposażenia włościan i wy-

nagrodzenia ich za doznane straty, zauważano: że sprawy tego rodzaju, z powodu swego skomplikowania i łączności z rozmaitemi gospodarczemi lub innemi kwestjami, wymagają szczególnego i troskliwego zbadania na miejscu, wielostronnego rozbioru i ocenienia rozlicznych okoliczności i warunków, pod wpływem których zamiana gruntów była dopełnioną. Dla zapewnienia w sprawach pomienionych największej o ile można opieki prawa. i dla wskazania Komisjom jednakich zasad do decydowania tychże spraw, byłoby właściwem: aby w samych przynajmniej początkach, wszystkie sprawy dotyczące zamian nielegalnie dokonanych, przedstawiane były do zadecydowania Komitetowi Urządzącemu, i aby oznaczenie zakresu władzy Komisarzy i Komisij w tychże sprawach, pozostawione było do czasu późniejszego, a mianowicie do chwili, kiedy po rozpoznaniu i zadecydowaniu pewnej ilości przedstawień przez Komisje poczynionych, rozciągłość i znaczenie kwestij co do podpadających unieważnieniu zamian gruntów, wszechstronnie i szczegółowo wyjaśnionemi zostaną."

W następstwie zaś powyższej uwagi, Komitet Urządzący na tem samem posiedzeniu postanowił: że zbadane kwestje co do różnych przypadków i okoliczności, odnoszących się do zamian gruntów, dokonanych bez zastosowania się obowiązujących pod tym względem przepisów, przedstawiane być mają z odpowiedniami wnioskami

Komisarzy i Komisij, do decyzji Komitetu Urządzącego.

Obok tego zostało także przyjętem, że z postępowaniem czasu Komitet Urządzący wyda oddzielne przepisy wyrzekając: czy wszystkie sprawy, lub tylko niektóre, podlegać będą decyzjom miejscowych władz do spraw włościańskich, z możliwością odwoływania się od tych decyzji, do Komitetu Urządzącego, lub bez tej możliwości.

Obecnie z przedstawień Komisij spraw włościańskich: Radomskiej, Piotrkowskiej i Warszawskiej, powziąć się dają niejakię objaśnienia, co do okoliczności towarzyszących dokonywanym dawniej zamianom gruntów włościańskich na dworskie. Z przedstawień tych okazuje się, iż zdarzają się takie wypadki, że sprawy dotyczące zamiany gruntów nie mają związku z innemi kwestjami, w miarę różnych okoliczności nastroczać się mogącemi, któreby wymagały szczególnie ścisłego badania na miejscu.

Podobnie mniej skomplikowane sprawy, spotykają się wówczas, kiedy odjęte włościanom przez zamianę grunta, nie są zabudowane i kiedy właściciele dóbr nie włożyli w nie kapitałów znaczniejszych, a oraz kiedy zamiana gruntów nie była wynikiem potrzeb miejscowego gospodarstwa, lecz wypłynęła głównie z tych pobudek, aby przez zajęcie gruntów pod uprawę dworską, skorzystać z dobrej ich gleby.

Według doniesienia Komisji Warszawskiej, tak

dziedzice jako i włościanie wstrzymują się z obsianiem uległych zamianie gruntów, oczekując na bezzwłoczne przywrócenie granic poprzedniej używalności.

Z tych powodów, Członek kierujący czynnościami Komitetu Urządzającego, uznając za rzecz niezbędną utrzymać w swej mocy przepis pozycji 127 Postanowień Komitetu, o sposobie załatwiania spraw dotyczących zamian, mających związek z innemi kwestjami, uważałby obecnie za stosowne, wyjąć z pod tego przepisu sprawy pojedyncze, to jest samej zamiany gruntów dotyczące, i w rozwińnięciu takiego postanowienia, poruczyć Komisarzom i Komisjom, decydowanie spraw pomienionych. Wyrzeczenie zaś takie okazuje się tem bardziej możliwe, że w tych przypadkach, przywrócenie poprzedniego stanu uposażeń włościańskich, jest równoznaczne z przywróceniem włościan do gruntów i osad odjętych im nieprawnie przez dziedziców, tudzież do użytkowania z tych służebności, które mogą być przywrócone bez rozstroju gospodarstwa dworskiego.

Rozstrzyganie tych ostatnich spraw jest już poruczone: Komisarzom, jako wydającym decyzje w pierwszej instancji, i Komisjom jako decydującym w drugiej instancji. (Ustępy *c i f* § 1. poz. 127, Okólnika N. 10.)

Motywa.

Po rozważeniu powyższego przedstawienia, Komitet Urządzający uznał, że oznaczenie atrybucji

Władz pod względem załatwiania spraw dotyczących zamiany gruntów, w pewnym stopniu już obecnie może być dokonaniem, zwłaszcza, że jak to otrzymane od miejscowych Komisji raporta jednozgodnie poświadczają, takie wyrzeczenie wpłynie na przyspieszenie biegu interesów.

Konkluzja.

W skutek tych uwag Komitet Urządzający w rozwinięciu ustępu *f* § 3, pozycji 127, protokołu swoich posiedzeń postanowił:

1) Sprawy dotyczące zamiany gruntów, wykonanych bez zastosowania się do obowiązujących pod tym względem przepisów, w takich razach, kiedy na gruntach zamianie uległych nie zostały wzniesione budowle dworskie, i kiedy w ogólności niepoczyniono znacznych w te grunta nakładów, rozstrzygane być mają przez samych Komisarzy rewirowych, w 1-ej instancji; a w razie rekursów przez Komisje, decydować mające ostatecznie, w 2-ej instancji.

Uwaga. Do czasu wydania oddzielnego postanowienia—Komisje obowiązane będą przedstawiać Komitetowi Urządzającemu kopje wydanych przez siebie pod tym względem decyzji.

2) W tych przypadkach, w których przywrócenie włościanom gruntów, zamienionych bez zastosowania się do obowiązujących pod tym względem przepisów, pociąga za sobą przywrócenie poprzedniego znacznego pomieszczenia gruntów włościan-

skich z folwarcznemi, Komisarze rewirowi i Komisje spraw włościańskich, będą obowiązane ułatwiać przez odpowiednie z swej strony współdziałanie, zawieranie w myśl art. 23 Ukazu o urządzeniu włościan, dobrowolnych między właścicielami a włościanami układów.

3) Wspomniane w poprzedzającym ustępie dobrowolne układy, po poświadczeniu ich przez Komisarzy Rewirowych, winny być przedstawiane do zatwierdzenia Komiskjom, które w tej mierze stosować się mają do § 49 przepisów postępowania w sprawach dotyczących praw gruntowych włościan.

4) We wszystkich innych przypadkach, co do spraw dotyczących zamiany gruntów, zachowane być winno postępowanie pozycją 127 Postanowień Komitetu Urządzającego przepisane.

Oryginał podpisali:

Namiestnik — Prezes i Członkowie Komitetu Urządzającego w Królestwie Polskiem.

(N. 225 Dz. W.)

Okólnik do Komisij Spraw Włościańskich (N. 12).

POSIEDZENIE DWUDZIESTE TRZECIE ODBYTE W DNIU
25 LIPCA (6 SIERPNIA) 1864 R.

POZYCJA 116.

*O sposobie oznaczenia podatku gruntowego mającego
być uiszczanym przez włościan.*

Komitet Urządzający po rozpoznaniu tak raportów Dyrektora Głównego Prezydującego w Komii-

sji Rządowej Przychodów i Skarbu dotyczących nałożenia na włościan za drugie półrocze roku bieżącego, podatku gruntowego, ustanowionego artykułami 28, 29 i 30, Najwyższego Ukazu z dnia 19 Lutego (2 Marca) 1864 r. o urządzeniu włościan, jako też i przedstawień w tymże przedmiocie *porozumionych*, postanowił co następuje:

1. W wykonaniu artykułu 28 Ukazu z dnia 19 Lutego (2 Marca) 1864 r. o urządzeniu włościan, do poboru podatku gruntowego z dóbr rządowych i donacyjnych (nadanych na zasadzie przepisów z dnia 4 (16) Października 1835 roku) ostatecznie urządzonych na zasadach o oczynszowaniu, ułożyć rejestra bierze podatkowe, stanowiąc w nich wysokość nowego podatku gruntowego w stosunku równającym się $\frac{2}{3}$ częściom płaconego obecnie przez włościan czynszu.

2. W wykonaniu art. 29 tegoż Ukazu, do poboru podatku gruntowego z dóbr rządowych, ostatecznie jeszcze nieurządzonych według zasad o oczynszowaniu, jak również z dóbr prywatnych i instytucyjnych, ułożyć czasowe na jedno półrocze rejestra bierze podatku gruntowego, przypadającego na termin 3 (15) Października roku bieżącego, z tem zastrzeżeniem, aby w tych rejestrach ilość nowego podatku gruntowego równała się półrocznej sumie podatków: Podymnego, Szarwarku i Kontyngensu Liwerunkowego, i aby rozkład tego podatku we wsiach zgodnie z art. 5, 6 i 16, Ukazu o urządzeniu Gmin poręczonym był Zebraniom gmin-

nym, od uznania których zależeć będzie dokonać pobór nowego podatku, albo tym porządkiem jakim dotąd pobierane były wspomniane podatki, lub też innym jakim sposobem, który Zebranie uzna za dogodniejszy i słuszniejszy.

3. Ilość podatku gruntowego z takich wsi lub kolonij, które teraz nie opłacają Kontyngensu Liwerunkowego, oznaczyć następującym sposobem: z rejestrów bierczych każdego Powiatu wziąć całą ogólną dla całego Powiatu sumę płaconego obecnie podatku Podymnego wraz z Szarwarkiem, i takąż sumę płaconego obecnie Kontyngensu Liwerunkowego, i z porównania pomiędzy sobą obudwóch sum wyrachować w kopiejkach na każdy rubel stosunek procentowy Kontyngensu Liwerunkowego, do podatku Podymnego wraz z Szarwarkiem.

Wyprowadzone w ten sposób (dla całego w ogóle Powiatu) kopiejki procentowe Kontyngensu Liwerunkowego, dodane będąc do rubli płaconych przez każdą wieś tytułem Podymnego i Szarwarku, oznaczają całkowitą ilość podatku gruntowego, przypadającego z każdej wsi dotąd Liwerunkiem nieobciążonej.

4. Wysokość nowego podatku gruntowego z wsi, założonych na gruntach dworskich po 1846 roku, oznaczyć w takiż sam sposób, jaki w poprzedzającym 3-cim punkcie wskazany został dla wsi nie opłacających Kontyngensu Liwerunkowego.

5. Osady mniej jak trzy morgi rozległości gruntu mające i objęte tabelami prestacyjnemi, włą-

czyć pod względem podatku gruntowego, do ogólnej cyfry podatku z tej wsi, w której one się znajdują.

6. Osady uważane obecnie za należące do dziedziców, a które na zasadzie Ukazu o urządzeniu włościan ulegają przejściu na własność użytkujących z nich włościan i służby dworskiej, obłożyć podatkiem gruntowym wówczas, gdy w skutek decyzji Komisarzy i Komisij włościańskich, lub w skutek tabel likwidacyjnych, osady te będą formalnie przyznane włościanom i służbie dworskiej. Teraźniejsze z tych osad podatki Podymnego i Szarwarku, płacone być mają jak dotąd przez dziedziców, a w następstwie nadpłacone przez nich podatki z tych osad, które przejdą na własność włościan i służby dworskiej policzyć dziedzicom przy następnym poborze podatków. a od włościan i służby dworskiej, którzy osady te otrzymali na własność, ściągnąć niezapłacone przez nich podatki, tak Podymne wraz z Szarwarkiem jak i nowy podatek gruntowy.

7. Stosownie do art. 36 Ukazu o urządzeniu włościan, osady które według artykułu 6-go tegoż Ukazu nabyte będą przez włościan z pomiędzy tych osad, które są pustkami, lub znajdują się w rozporządzeniu dziedzica, w żadnym razie nie obciążać podatkiem gruntowym w bieżącym 1864 roku.

8. Poruczyć Dyrektorowi Głównemu Skarbu aby poczynił wszelkie potrzebne rozporządzenia,

tak dla ułożenia, na wyżej przytoczonych zasadach, rejestrow bierczych nowego podatku gruntowego, jak i co do poboru samego podatku.

9. Rozwiązanie kwestji, co do obciążenia podatkiem gruntowym, włościan zamieszkałych po miastach, odłożyć do czasu złożenia raportu przez oddzielną Komisję, ustanowioną do rezbioru tej kwestji.

10. Pod względem obciążenia podatkiem gruntowym, dóbr donacyjnych, które okażą się jeszcze nieurządzonemi podług zasad o czynszowaniu, poruczyć Dyrektorowi Głównemu Skarbu, aby uczynił do Komitetu Urządzającego, oddzielne co do każdego takich dóbr przedstawienie z potrzebnem wyjaśnieniem przyczyn, które przeszkodziły dokonaniu w właściwym czasie czynszowania.

Powyższe przepisy zalecono zakomunikować Dyrektorowi Głównemu Prezydującemu w Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu w wypisie z protokołu posiedzeń Komitetu Urządzającego.

POSIEDZENIE DWUDZIESTE SIÓDME ODBYTE W DNIU
29 SIERPNIA (10 WRZESNIA) 1864 R.

(Protokół dodatkowy).

POZYCJA 4.

O wprowadzeniu w wykonanie Najwyżej zatwierdzonej w dniu 21 Sierpnia (2 Września) r. b. Instrukcji o sposobie pobierania dochodu ze sprzedaży trunków (propinacji) na gruntach przechodzących na własność włościan w dobrach prywatnych, instytucyjnych i majoratach.

Podług pozycji 27 Protokołu XXII posiedzenia w dniu 16 (28) Lipca r. b. odbytego, Komitet Urządzający uznawszy za odpowiedni przedstawiony przez oddzielną Komisję projekt instrukcji o sposobie pobierania dochodu ze sprzedaży trunków (propinacji) na gruntach przechodzących na własność włościan w dobrach prywatnych, instytutowych i majoratach, — postanowił przedstawić takowy projekt do Najwyższego zatwierdzenia.

Obecnie z powodu nieobecności Ministra Sekretarza Stanu Królestwa Polskiego, Tajny Radca Starynkiewicz oznajmił Namiestnikowi Królestwa Polskiego, że Jego Cesarska Mość mając na względzie: iż wspomniany projekt instrukcji zawiera jedynie czasowe przepisy dążące do postawienia Skarbu w możności pobierania dochodu z propinacji na rzeczonych gruntach, przeznaczzonego na zasilenie źródeł, z których właściciele dóbr mają być wynagrodzeni za grunta przechodzące na własność włościan i znajdując przepisy te odpowiedniami celowi, — projekt ten raczył w dniu 21 Sierpnia (2 Września) Najwyżej zatwierdzić.

Konkluzja.

Komitet Urządzający postanowił:

1. Odpis Najwyżej zatwierdzonej instrukcji o sposobie pobierania przez Skarb dochodu ze sprzedaży trunków na gruntach przechodzących na własność włościan w dobrach prywatnych, instytutowych i majoratach, przesłać Komisji Rządowej

Przychodów i Skarbu, z zaleceniem, aby do wykonania przepisów zawartych w tej Instrukcji, bezzwłocznie przystąpiła;

2. Takież odpis Instrukcji wraz z przekładem na język polski przesłać Komisji Rządowej Sprawiedliwości, w celu zamieszczenia go w Dzienniku Praw według przepisanej porządku.

Na oryginale własną JEJGO CESARSKIEJ MOŚCI ręką napisano:

„Ma być według tego”.

W Carskiem Siólo, 21 Sierpnia (2 Września) 1864 r.

Projekt Instrukcji o sposobie pobierania dochodu ze sprzedaży trunków (propinacji) na gruntach przechodzących na własność włościan, w dobrach prywatnych, instytucyjnych i majoratach.

§ 1. Dochód ze sprzedaży trunków (propinacji) na gruntach przeszłych na własność włościan w dobrach prywatnych, instytucyjnych i w majoratach, od dnia 19 Czerwca (1 Lipca) 1864 r. wpływać ma do Skarbu i zostawać pod jego zawiadywaniem do czasu ostatecznej spłaty wynagrodzenia przypadającego właścicielom za zniesione powinności włościańskie.

§ 2. W tych wsiach, w których nie ma folwarku, dochód ze sprzedaży trunków skarb pobiera całkowicie.

§ 3. W takich wsiach z folwarkami, w których stosownie do Ustawy z r. 1848 mogą być, i rzeczy-

wiecie znajdują się już szynki, tak we wsi jako też i na folwarku, dochód ze sprzedaży trunków pobiera się: we wsi przez Skarb, a na folwarku przez właściciela. Jeżeli zaś we wsi stosownie do § 111, Ustawy z r. 1848, może być oddzielny szynk, lecz takowy nie został jeszcze urządzony, w takim razie Zarząd Skarbowy dla osiągnięcia dochodu, winien takowy we wsi otworzyć; dopóki zaś to nie nastąpi, dochód z istniejącego czy to we wsi, czy na folwarku szynku, uważa się za wspólny i winien być dzielony pomiędzy Skarb i właściciela, stosownie do przepisów zawartych w § 110 pomienionej ustawy.

§ 4. W takich wsiach z folwarkami, w których już jest i na zasadzie Ustawy z r. 1848, może być tylko po jednym szynku, dochód ze sprzedaży trunków osiągany, również uważa się za wspólny i takowy dzieli się stosownie do § 110 ustawy z r. 1848.

§ 5. Duchowieństwo posiadające dobra i mające w nich prawo propinacji, ulega na równi z właścicielami dóbr prywatnych obecnym przepisom pod względem oddania na rzecz Skarbu i podziału z nim dochodu ze sprzedaży trunków.

§ 6. W tych dobrach, w których stosownie do §§ 3 i 4 obecnej instrukcji, dochód ze sprzedaży trunków osiągany, należec będzie do Skarbu i właściciela, Naczelnik Powiatu stosownie do § 113 Ustawy z roku 1848 oznaczy: w którym z istniejących szynków, sprzedaż trunków ma się odbywać,

właściciel zaś tego domu, w którym szynk będzie pozostawiony, otrzyma wynagrodzenie za lokal na szynk w stosunku 5% od sumy dzierżawnej, wnoszonej przez utrzymującego takowy za prawo wyszynku wódki.

W tych zaś realnościach, gdzie dochód ze sprzedaży nie jest wspólnym, wyszukanie lokalu na szynk pozostawia się staraniu dzierżawcy.

§ 7. Dochód ze sprzedaży trunków, Skarb będzie pobierał przez wypuszczenie go w dzierżawę na publicznej licytacji. Warunki takowej dzierżawy mają być określone przez Komisję Rządową Przychodów i Skarbu, przy zastosowaniu się w tym względzie do ustawy z r. 1848. Do wzięcia w dzierżawę tego dochodu, dopuszczone być mają i gromady wiejskie.

§ 8. W tych wszystkich miejscowościach, gdzie dochód ze sprzedaży trunków, winien być całkowicie lub częściowo wnoszony do Skarbu, termin do wypuszczenia go w dzierżawę, naznacza się od d. 19 Czerwca (1 Lipca) 1865 r., jeśli do tego czasu: a) nie nastąpi zmiana w przepisach o wyrobie i sprzedaży wódki, — i b) jeśli nie zajdzie potrzeba, zarządzić licytacji z przyczyn wyrażonych niżej w §§ 11 i 12.

§ 9. Do dnia 19 Czerwca (1 Lipca) 1865 r. dochód ze sprzedaży trunków, pozostawia się poprzednim właścicielom bez licytacji, lecz pod warunkiem opłacenia Skarbowi za rok, z każdej osady zamieszczonej w wykazie w roku 1857 do podatku

Podymnego sporządzonym i przeszłej stosownie do Najwyższego Ukazu o urządzeniu włościan na własność tychże, niżej ustanowionej sumy a mianowicie:

- a) We wsiach, folwarkach, kolonjach, osadach i t. p. osiedleniach, położonych przy stacjach dróg żelaznych i przy drogach bitych 1-go i 2-go rzędu po rsr. 4.
- b) W miejscowościach przez które przechodzą trakty bezpośrednio łączące między sobą miasta 1, 2 i 3-go rzędu po rsr. 3.
- c) W miejscowościach zaś przy zwyczajnych tylko drogach komunikacyjnych położonych, po rs. 2.

§ 10. Ustanowiona w poprzedzającym § 9, opłata z każdej osady, podwyższa się:

- a) W miejscowościach gdzie się mieszczą urzędy wójtów gmin o rsr. 1 na rok.
- b) W miejscowościach gdzie się znajdują kościoły parafjalne o rsr. 1 na rok—zaś:
- c) W miejscowościach gdzie znajdują się urzędy wójtów gmin i kościoły parafjalne o rubli srebr. 2.

Zwiększenie to wszakże nie ma być rozciągane do liczby osad wyższej nad 30.

§ 11. Obowiązek zaliczenia osad we wsiach, folwarkach kolonjach i tym podobnych osiedleniach, do rzędów wymienionych w §§ 9 i 10, oraz oznaczenia odpowiedniej rządowi rocznej opłaty za każdą osadę po rs. 2, 3, 4, 5 i 6, wkłada się na Naczelnika Po-

wiatu, który o sporządzonym przez siebie na tej zasadzie obrachowaniu przypadającej Skarbowi należności, zawiadomi właściciela, rządcę lub dzierżawcę dóbr i zażąda od niego, aby w ciągu dni 15 od dnia doręczenia mu zawiadomienia na miejscu złożył deklarację, czy zgadza się na pozostawienie przy nim prawa wiejskiej propinacji od d. 19 Czerwca (1 Lipca) 1864, do dnia 19 Czerwca (1 Lipca) 1865 roku z obowiązkiem wnoszenia do Skarbu opłaty ustanowionej z każdej osady. Obok tego Naczelnik Powiatu obowiązany jest uprzedzić właściciela, rządcę lub dzierżawcę, że wrazie niezłożenia powyższej deklaracji, ogłoszona będzie licytacja na wydzierżawienie dochodu ze sprzedaży trunków, i że za upłyniony czas od dnia 19 Czerwca (1 Lipca) 1864 r. po dzień oddania dochodu tego w dzierżawę, do chwili ustanowienia Skarbowej Administracji, obowiązany będzie wnieść do Skarbu opłatę, w stosunku rocznej dzierżawnej sumy, jaka na licytacji postąpioną zostanie.

Jeżeli przy spełnianiu przez Naczelnika Powiatu objętych w tym paragrafie przepisów, wynikające wątpliwości lub skargi, rozpoznanie i decydowanie takowych wkłada się na Rząd Gubernjalny.

§ 12. Jeżeli po upływie dni 15 odpowiednio paragrafowi poprzedzającemu, deklaracja nie będzie złożona, w takim razie ogłasza się licytacja, do której termin Komisja Rządowa Przychodów i Skarbu oznaczy.

§ 13. W dobrach prywatnych i instytucyjnych, gdzie propinacja wypuszczona jest w dzierżawę na mocy kontraktu oddzielnie lub łącznie z innymi dochodami tychże dóbr, oraz w dobrach donacyjnych, gdzie dochód z propinacji albo i z całych dóbr łącznie z propinacją, na mocy kontraktu oddany jest w Administrację poręczającą rzeczzone kontrakta wskutek przejścia prawa propinacji na własność włościan, na mocy artykułu 41 Ukazu z d. 19 Lutego (2 Marca) 1864 roku o urządzeniu włościan, rozwiązują się same przez się w następującym porządku:

Jeżeli wzmiankowana w § 11-m deklaracja będzie przedstawiona, to moc kontraktu ustaje z d. 19 Czerwca (1 Lipca) 1865 r.

Jeżeli zaś deklaracja ta nie będzie złożona, to moc kontraktu ustaje z dniem wypuszczenia w dzierżawę dochodu ze sprzedaży trunków, lub z chwilą ustanowienia skarbowej administracji.

§ 14. Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu porucza się wydanie wszelkich rozporządzeń, potrzebnych do wprowadzenia tej Instrukcji w wykonanie.
(Nr. 241 D. W.)

POSIEDZENIE DWUDZIESTE ÓSME
Z DNIA 5 (17) WRZEŚNIA 1864 R.

POZYCJA 150.

O powiększeniu siły technicznej do robót pomiarowych przy Komisjach Spraw Włościańskich.

Członek Zawiadujący czynnościami Komitetu Urządzającego przedstawił, że stosownie do pozy-

cji 102 postanowień Komitetu, miał sobie poruczonem:

1) za porozumieniem się z Dyrektorem Głównym Prezydującym w Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu, powołać ze służby pomiarowej przy tejże Komisji, pewną liczbę Jeometrów do wykonywania robót pomiarowych, jakie sporządzić wypadnie przy urządzeniu gruntowych stosunków włościan i odkomenderować następnie tych Jeometrów do Komisji Spraw Włościańskich;—oraz

2) w miarę zachodzącej potrzeby przedstawić Komitetowi Urządzającemu wnioski tak względem dodatkowego wynagrodzenia pomienionych Jeometrów, jako też co do sposobu wykonywania robót pomiarowych.

Co do punktu pierwszego — Komitetowi Urządzającemu na 27-m posiedzeniu, odbytem w dniu 29 Sierpnia (10 Września) r. b. złożone zostało wyjaśnienie, że wydano już zarządzenie względem odkomenderowania do Komisji Spraw Włościańskich 27-u Jeometrów ze służby pomiarowej przy Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu.

Co do punktu drugiego — Członek Zawiadujący czynnościami Komitetu wyjaśnił, że odkomenderowanie rzeczonych Jeometrów nie wywołało potrzeby podania oddzielnych wniosków względem dodatkowego ich wynagrodzenia, gdyż w Najwyższej zatwierdzonych w dniu 20 Czerwca (2 Lipca) 1850 roku przepisach, wskazane są stosowne w tej mierze zasady, według których Jeometry wysy-

łani na grunt w interesach służbowych, otrzymują obok pobieranych płac etatowych, diety i kosztu podróży, stosownie do klasy zajmowanego przez nich urzędu.

Potrzebny na ten cel fundusz wyznaczony już został przez Komitet Urządzący na 27-m posiedzeniu w pozycji 146 protokołu posiedzeń.

Obecnie wypada zwrócić uwagę na kwestję, pod uznanie Komitetu Urządzącego jeszcze nie przedstawioną, a dotyczącą sposobu wykonywania robót pomiarowych, jako też powiększenia siły technicznej.

Pod względem sposobu wykonywania robót pomiarowych, obowiązują w Królestwie Polskiem szczegółowe przepisy, wydane przez Komisję Rządową Przychodów i Skarbu pod tytułem: „Przepisy obowiązujące przy pomiarach dóbr i lasów rządowych, oraz majątków pod opieką rządu zostających.” Stosownie do tych przepisów, roboty pomiarowe dokonywane są przez Jeometrów wykwalifikowanych i przysięgłych. Komisjom Spraw Włościańskich przesłano po jednym egzemplarzu rzeczonych przepisów, z wezwaniem Prezesów Komisji o przedstawienie opinii: czy przepisy te będą dostatecznymi w zastosowaniu ich do wymagań wypływających z urządzenia gruntowych stosunków włościańskich. Obok tego, za porozumieniem się z Dyrektorem Głównym Prezydującym w Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu, włożono na Jeometrów odkomenderowanych do Ko-

misji Spraw Włościańskich, obowiązek stosować się przy swych czynnościach do tych przepisów, jakie po uznaniu ich na odbytych z Prezesami Komisji obradach za odpowiednie celowi, wniesione zostały do 102 pozycji postanowień Komitetu Urządzającego.

Z tych powodów, obecnie nie zachodzi wcale potrzeba układania nowej instrukcji pomiarowej, lecz ze względu na to, iż w miarę rozwoju czynności w sprawach włościańskich, przybywać będzie do wykonania coraz znaczniejsza ilość czynności pomiarowych, Członek Zawiadujący czynnościami Komitetu Urządzającego uważałby za potrzebne obmyśleć środki powiększenia siły technicznej do uskutecznienia tych robót. Do chwili obecnej wniesiono już około 30-u podań ze strony Jeometrów tak przebywających w Królestwie Polskiem, jako i zamieszkających w Cesarstwie, lub w Prusach, a występujących z prośbami o przyjęcie ich do służby; wszakże z pomocy tych Jeometrów można będzie korzystać dopiero później, gdy zajdzie szczególna tego potrzeba, albowiem nie można spuszczać z uwagi, że utrzymywanie na koszcie Skarbu Jeometrów do wszelkich robót pomiarowych z urzędu gruntowych stosunków włościan wpływać mogących, pociągnęłoby za sobą bardzo znaczny wydatek. Dla tego zasługuje na szczególną uwagę przedstawienie uczynione przez p. o Prezesa Włocławskiej Komisji Spraw Włościańskich, który w skutku złożonych mu przez strony

deklaracji, uprasza o upoważnienie do udzielenia dziedzicom i włościanom pozwoleń na ugodzenie na ich koszt, według ich własnego uznania, Jeometrów wolno-praktykujących, z zastrzeżeniem, aby w razie zażalenia jednej ze stron, roboty Jeometrów wolno-praktykujących, poddawane były rewizjom Jeometrów rządowych. Przytem p. o Prezesa wyjaśnił, że skutkiem szczególnego sposobu urządzenia gospodarstw w dobrach położonych w okręgu Włocławskiej Komisji Spraw Włościańskich, znaczna liczba komorników i służących dworskich otrzymuje na własność drobne kawałki gruntów, które na żądanie właścicieli dóbr w jednym miejscu mogą być wyznaczane. Takie położenie rzeczy, obok potrzeby pomiaru oraz wyznaczenia pustek i pastwisk, powiększa ilość czynności pomiarowych do tego stopnia, że do załatwienia ich w obecnej porze, sami Jeometry rządowi nie byłiby wystarczającymi. Również i inni Prezesi Komisji Spraw Włościańskich, którzy w ostatnim czasie byli w Warszawie obecni, wynurzyli opinię, że byłoby bardzo pożądanem dozwole nie Jeometrom wolno-praktykującym zajmować się pomienionymi robotami.

Po rozważeniu wszystkich powyższych okoliczności, Członek Zawiadujący czynnościami Komitetu Urządzającego, uczynił ze swej strony wniosek: o udzielenie tak Włocławskiej jako też i innym Komisjom Spraw Włościańskich upoważnienia dozwolania Jeometrom wolno-praktykującym

wykonywać pomiary gruntów do regulacji stosunków włościan, z zachowaniem przecież następujących przepisów:

1) Jeometra wolno-praktykujący pragnący zajmować się wspomnionemi czynnościami pomiarowemi, powinien złożyć odpowiednią w tej mierze deklarację miejscowej Komisji Spraw Włościańskich, lub Komisarzowi rewirowemu, i przedstawić dowody przekonujące, że posiada prawo i kwalifikację do zajmowania się pomiarami gruntów;

2) Komisja Spraw Włościańskich lub Komisarz rewirowy znalazłszy dowody rzeczone dostatecznemi, udzieli Jeometrze pozwolenie na wykonywanie robót pomiarowych przy urządzeniu gruntowych stosunków włościan i zarazem odbierze od niego deklarację, że stosować się będzie do obowiązujących instrukcyj i przepisów o wykonywaniu robót pomiarowych;

3) Dziedzice i włościanie za wzajemnem porozumieniem się, mogą ugodzić Jeometrę wolno-praktykującego do wykonywania robót pomiarowych na wspólny koszt obydwóch stron, lub na koszt jednej ze stron interesowanych, o czem właściwego Komisarza rewirowego zawiadomić powinni.

Uwaga. Komisarz rewirowy w razie wniesienia żądania tylko przez jedną stronę, może i drugą stronę do ugody zawezwać.

4) Jeżeli w czasie trwania czynności pomiarowej, lub po jej ukończeniu, lecz przed poświadcze-

niem planu pomiarowego przez Komisję Spraw Włościańskich, którakolwiek strona wystąpi ze skargą do Komisji lub Komisarza rewirowego, — zarządzoną zostanie za pośrednictwem jeometry rządowego rewizja pomiaru dokonanego przez jeometrę wolno-praktykującego. Rewizja taka może być również zarządzoną i w skutku uznania jej potrzeby przez samą Komisję Spraw włościańskich lub przez Komisarza rewirowego.

Konkluzja.

Komitet Urządzający rozważywszy przedstawienie Członka zawiadującego czynnościami Komitetu, i znalazłszy je zupełnie odpowiedniem do należącego biegu spraw włościańskich, postanowił:

Zaprojektowane przez Członka Zawiadującego czynnościami Komitetu, przepisy zatwierdzić i wprowadzenie ich w wykonanie temuż Członkowi Komitetu poruczyć.

POSIEDZENIE NADZWYCZAJNE ODBYTE W DNIU 11 (23)

WRZEŚNIA 1864 R.

*O wprowadzeniu w wykonanie Najwyższego Ukazu
o podwyższeniu z dniem 1 (13) Październiku roku
bieżącego opłaty od wyrobu wódki w Królestwie
Polskiem.*

Z powodu nieobecności Ministra Sekretarza Stanu Królestwa Polskiego, Tajny Radca Starynkiewicz odezwą z dnia 7 (19) Września r. b. N. 311 zawiadomił Hrabiego Namiestnika Królestwa, że NAJJAŚNIEJSZY PAN po najpoddańszem przedstawieniu MU raportu Hrabiego z dnia 16 (28) Sierpnia

r. b. N. 2657 i protokołu 25-go posiedzenia Komitetu Urządzącego, wraz z projektem Ukazu o podwyższeniu z dniem 1 (13) Października roku bieżącego opłaty od wyrabianej w Królestwie wódki, z kopiejek 34 do jednego rubla srebrem od każdego wiadra 78 stopnia tęgości, znalazłszy uczynione w tym protokole wnioski Komitetu uzasadnionemi, a sam projekt Ukazu odpowiednim celowi, Ukaz ten w dniu 2 (14) Września w Jugenheimie pod Darmsztadtem Najwyżej podpisać raczył.

Relacja.

Na 25-m posiedzeniu, (pozycja 135); Komitet Urządzący postanowił:

1) ustanowić od wódki wyrabianej we wszystkich gorzelniach Królestwa Polskiego jednakową opłatę po jednym rublu srebrnym od każdego wiadra 78 stopnia probierza stumiorowego, i pobór tej opłaty rozpocząć z dniem 1 (13) Października 1864r.

2) włożyć na posiadaczy gorzelnioobowiązek, aby opłatę od wyrobu wódki wnosili do Skarbu za każdy miesiąc po jego upływie, obok tego jednak dozwolić udzielania kredytu na czas nie przenoszący dziewięciu miesięcy, tym posiadaczom gorzeln, którzy wyprodukowaną wódkę oddadzą pod klucz skarbowy;

3) wyjednać Najwyższe zezwolenie na zaprowadzenie przez Komitet Urządzący, takich zmian w Ustawie z dnia 4 (16) Maja 1848 r. jakie okazują się niezbędnemi do zapewnienia wpływu do

Kas skarbowych podwyższonej opłaty i do zabezpieczenia granic Cesarstwa przeciw defraudacjom wódki, tudzież takich, jakie będą potrzebne tak dla wzmocnienia nadzoru nad wypalaniem, przechowywaniem i przewożeniem wódki, jako też do oznaczenia kar za nadużycia wykryć się przy tem mogące. Te czasowe przepisy mają mieć moc obowiązującą na przeciąg jednego 186 $\frac{1}{5}$ okresu wyrabiania wódki; nowa zaś ustawa o podatku od trunków w Królestwie Polskiem przedstawioną być winna nie później jak z początkiem 1865 r. do Najwyższego uznania i zatwierdzenia;

4) poruczyć Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu aby bezzwłocznie zaprojektowała i Komitetowi Urządzącemu przedstawiła:

- a) czasowe przepisy o wyrobie, przechowywaniu i przewożeniu wódki, na zasadach w niniejszym protokole przywiedzionych;
- b) ogólny zarys i główne zasady projektu ustawy o podatku od trunków, z zastosowaniem do Królestwa Polskiego systematu istniejącego w Cesarstwie.
- i c) ostatecznie opracowane części takowego projektu;

5) utworzyć przy Komitecie Urządzącym oddzielną Komisję pod prezydencją członka Koszelewa, składać się mającą z Dyrektora Głównego Prezydującego w Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu, Dyrektora Wydziału dochodów niestałych tejże Komisji Rządowej, i z innych osób

według wyboru Prezesa, a to w celu rozpoznania wspomnianych projektów, jakie przez Komisję Rządową Przychodów i Skarbu przedstawione być mają; obok tego zaś poruczyć Członkowi Komitetu Koszelewowi;

- a) zażądanie od kogo wypadu potrzebnych w tym przedmiocie objaśnień i wiadomości, i
- b) przedstawienie Komitetowi Urządzającemu w miarę opracowania w Komisji tak ogólnego zarysu projektu Ustawy, jako i oddzielnych części onego a oraz tych szczególnych kwestji, które Komisja uzna za wymagające przedstawienia do decyzji Komitetu;—

6) Projekt Ukazu ułożony stosownie do trzech pierwszych punktów niniejszego postanowienia — przedstawić do Najwyższego zatwierdzenia;—

7) Członkowi Komitetu Koszelewowi i Dyrektorowi Głównemu Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu zakomunikować kopje niniejszego protokołu do spełnienia zleconych każdemu z nich poruczeń.

Konkluzja.

Komitet Urządzający postanowił:

1) Odpis Najwyższego Ukazu z dnia 2 (14) Września r. b. o podwyższeniu z d. 1 (13) Października r. b. opłaty od wyrobu wódki w Królestwie Polskiem, przesłać Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu z włożeniem na nią obowiązku wydania wszelkich rozporządzeń potrzebnych do wprowadzenia w wykonanie tego Ukazu;—

2) Takież odpis Ukazu przesłać oddzielnej Komisji do uregulowania podatku od trunków w Królestwie Polskiem, do należytego w czem wypada wykonania; —

3) Zalecić Członkowi Komitetu Koszelewowi i utworzonej pod jego przewodnictwem Komisji do uregulowania podatków oł trunków; a oraz Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu przedsięwzięcie właściwych kroków do wykonania poleceń jakie na nich punktami 4 i 5 Najwyższej w dniu 2 (14) Września r. b. zatwierdzonego postanowienia Komitetu Urządzającego, zawartego w pozycji 135, włożone zostały, i

4) Odpis wspomnionego Najwyższego Ukazu, wraz z przekładem na język polski, przesłać Komisji Rządowej Sprawiedliwości do zamieszczenia według przepisane go porządku w Dzienniku Praw, i obok tego jednocześnie zarządzić podanie tegoż Najwyższego Ukazu do powszechnej wiadomości przez urzędową gazetę Królestwa Polskiego w językach ruskim i polskim.

POZYCJA 3.

O mianowaniu Asesora Kolégjalnego Tichmieniewa Starszym Urzędnikiem do Szczególnych Poruczeń przy Komitecie Urządzającym.

Z powodu nieobecności Ministra Sekretarza Stanu Królestwa Polskiego, Tajny Radca Starynkiewicz odezwą z d. 19 Września r. b. N. 2846 zawiadomił: że raport Prezesa Komitetu, tudzież protokół posiedzenia Komitetu, dotyczące mianowania

Asesora Kolegjalnego Tichmieniewa, Starszym Urzędnikiem do szczególnych poruczeń przy Komitecie Urządzającym, w charakterze pomocnika członka zawiadującego czynnościami tego Komitetu, były przedstawione NAJJAŚNIEJSZEMU PANU wraz z projektem Ukazu, który JEHO CESARSKA MOŚĆ raczył podpisać w d. 2 (14) Września wJugenheimie.

Obok tego Tajny Radca Starynkiewicz nadesłał w oryginale sam Ukaz Najwyższy wydany na imię Namiestnika Królestwa Polskiego.

Komitet Urządzający postanowił:

O takowym Ukazie Najwyższym zawiadomić Asesora Kolegjalnego Tichmieniewa, z dozwole-
niem mu wykonywania obowiązków urzędu. Ory-
ginał przesłać kancelarji Namiestnika, do zacho-
wania a do aktKomitetu pozostawić kopję poświad-
czoną.

Oryginał podpisali:

Namiestnik Prezes — i Członkowie Komitetu
Urządzającego w Królestwie Polskiem.

(N. 242 Dz. W.)

*Okólnik do Komisji Spraw Włościańskich
w Królestwie Polskiem (N. 13).*

POSIEDZENIE DWUDZIESTE DZIEWIĄTE
Z D. 16 (28) WRZESNIA 1864 R.

POZYCJA 155.

*O zmianach w Składzie Komisji Spraw
Włościańskich.*

Członek Zawiadujący czynnościami Komitetu
Urządzającego podał do JEHO wiadomości poniższe

zmiany w składzie Komisji Spraw Włościańskich, dokonane przezeń z upoważnienia Prezesa Komitetu, na zasadzie art. 8-go Ukazu o sposobie wprowadzenia w wykonanie nowych ustaw o włościanach, a w szczególności:

I. Zatwierdzeni na urządach Prezesów Komisji Spraw Włościańskich, dotychczas Prezydujący: w Komisji Płockiej, Pułkownik *Woroncowa-Weljaminow* i w Komisji Kieleckiej, Pułkownik *Szczerbaki*.

II. Zatwierdzeni na urządach Pomocników Prezesów, sprawujący dotychczas te obowiązki w Komisjach: Warszawskiej, dymisjonowany Porucznik Gwardji *Ladyżeński*; Włocławskiej, Sekretarz Gubernjalny *Licharew*; Lubelskiej, Sztabs Kapitan *Czyżow*; Siedleckiej, były Pośrednik polubowny *Klimenko*; Krasnostawskiej, Registrator Kolegjalny *Gorjainow*; i Kieleckiej, dymisjonowany Sztabs-Kapitan *Sumorocki*.

III. Mianowani pełniącymi obowiązki Komisarzy Rewiowych w Komisjach Spraw Włościańskich: Płockiej, Lekarz bataljonu Wołyńskiego pułku Lejb-Gwardji, Asesor Kolegjalny *Tumanow*; Lubelskiej, Sekretarze Gubernjalni: *Sinieoków* i *Iwanienko*; Ostrołęckiej, Podporucznik konnej artylerji Lejb-Gwardji *Subotkin*; i w Bialskiej Prapor-szczyk 16-go Ładożskiego pułku piechoty *Władimirów*.

IV. Przeniesieni na własne żądanie pełniący obowiązki Komisarzy Rewiowych w Komisjach

Spraw Włościańskich: Ostrołęckiej, Sekretarz Kolegjalny Księżę *Krapotkin*; i w Białskiej Kapitan 2-go bataljonu Strzelców *Bader*, pierwszej do Kieleckiej, a drugiej do Siedleckiej Komisji Spraw Włościańskich.

Powyższą komunikację Członka Zawiadującego czynnościami Komitetu, Komitet Urządzający postanowił przyjąć jako wiadomość.

POZYCJA 156.

*O zapewnieniu dziedzicom niektórych ulg,
pod względem opłaty podatków.*

Z upoważnienia Namiestnika Królestwa, Dyrektor Główny Prezydujący w Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu przedstawił Sekretarzowi Stanu przy Radzie Administracyjnej pod dniem 29 Czerwca (11 Lipca) r. b. opinię swą w kwestji następującej:

Niektórzy właściciele ziemscy, oddawszy czy to wszystkie swe grunta folwarczne, czy też znacznie-szą ich część w posiadanie kolonistów za opłatą umowionego czynszu, obecnie w skutku Najwyższych Ukazów o uposażeniu włościan gruntami, pozbawieni zostali znakomitej części swych dochodów, w następstwie czego opłacenie należnych podatków skarbowych stało się dla nich uciążliwem; czy zatem takie położenie właścicieli ziemskich nie wywołuje potrzeby wydania wyjątkowego czasowego postanowienia, mającego na celu ochronić ich od upadku a Skarb od strat z niedoborów.

Komitet Urządzający zgodnie ze zdaniem oddzielnej Komisji do uregulowania podatków stałych w Królestwie Polskiem, postanowił:

1) Zawiesić pobór zaległości podatku ofiary za czas od dnia 3 (15) Kwietnia r. b. do dnia 1 Stycznia 1865 roku, jako też pobór takiej części rzezonego podatku za rok 1865 jaka przypadać będzie po datę wprowadzenia w wykonanie przygotowującego się obecnie rozkładu tegoż podatku, tym właścicielom ziemskim, którzy z ogólnej zaległości należących do nich gruntów, podatkiem obłożonych, utracili na rzecz włościan połowę przestrzeni, lub większą nawet część, nie włączając w to lasów.

2) Zawieszenia te mają być dopuszczane w następującym stosunku:

- a) zawieszenie poboru połowy podatku ofiary: tym właścicielom ziemskim, którzy utracili pół lub więcej, do $\frac{3}{4}$ swych gruntów.
- b) trzy czwarte tegoż podatku: tym właścicielom ziemskim, którzy utracili $\frac{3}{4}$ lub więcej ziemi,—i
- c) całego podatku: tym właścicielom, którzy na korzyść włościan oddali całą przestrzeń gruntu opodatkowanego.

3) Dla zapewnienia regularnego biegu operacji likwidacyjnej, przyjmuje się za prawidło, że jeżeli właściciel ziemski, który doznał powyższej ulgi w opłacie podatku ofiary nie przedstawi do dnia 1 (13) Czerwca 1865 r. projektu likwidacyjnego co do

swego majątku, w takim razie utracą prawo do dalszej ulgi w opłacie pomienionego podatku.

4) Na pokrycie zawieszanej właścicielowi ziemskiemu zaległości podatku ofiary za rok 1864, zatrzymać należy kupony od listów likwidacyjnych na sumę odpowiadającą zawieszanej w poborze zaległości; a zawieszony podatek ofiary za rok 1865 odzyskany zostanie przez rozkład ofiary na wszystkich kontrybuentów, podług nowej obecnie układającej się ustawy o tym podatku.

5) Upoważnić Rządy Gubernjalne do zawieszania w poborze zaległości i rat bieżących podatku ofiary tym właścicielom ziemskim, którzy żądać będą zawieszenia, przy złożeniu dowodów właściwych, jako wykazana przez nich ilość gruntów własnością ich będąca, rzeczywiście przeszła w posiadanie włościan, zaś Komisja Skarbu, wyda w tej mierze Rządom Gubernjalnym stosowną Instrukcję.

6) Zawieszać podymne łącznie z opłatą szarwarową tym właścicielom ziemskim, którzy połowę lub więcej dymów uważanych za dworskie utracili na rzecz włościan, i w takim razie zawieszać im podatek powyższy przypadający z całej ilości domów przeszłych na własność włościan. Termin od którego mogą być zawieszane w poborze zaległości podatku podymnego, przypadającego z tych domów nie może być wcześniejszym od pierwszego terminu poborowego tegoż podatku przypadającego po oddaniu tych domów na własność włościan.

7) Upoważnić Naczelników Powiatowych do zawieszania zaległości z roku 1864 i rat bieżących r. 1865 podatku podymnego z szarwarkiem tym właścicielom ziemskim, którzy zaniósł o to prośby z dołączeniem kopji decyzji, jakie wydane im zostały przy przejściu domów na własność włościan przez Komisję Włościańskie lub Komisarzy Rewirowych; przy czem jeżeli kopja wydana została z decyzji Komisarza, w takim razie powinna być opatrzona poświadczeniem Komisji, że decyzja powyższa ma moc obowiązującą. Umarzanie zaś tych zawieszonych podatków, dopełniać będzie Komisja Rządowa Przychodów i Skarbu, na mocy ostatecznie zatwierdzonych tabel likwidacyjnych.

Powyższe postanowienia Komitetu Urządzającego zakomunikować Dyrektorowi Głównemu Prezydującemu w Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu w wypisie z protokołu obecnego posiedzenia i podać je do powszechnej wiadomości przez ogłoszenie w Dzienniku Warszawskim.

(Nr. 252 Dz. War.)

POZYCJA 157.

O dodatkowym poinformowaniu Komisji Spraw Włościańskich pod względem zebrania wiadomości co do rozkładu podatku gruntowego włościańskiego.

Członek Zawiadujący czynnościami Komitetu Urządzającego podał do Jego wiadomości, że Dyrektor Główny Prezydujący w Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu w wykonaniu obowiązku włożonego nań pozycja 116-tą protokołu posiedze-

nia Komitetu, w dniu 25 Lipca (6 Sierpnia) r. b. odbytego, wydał do Naczelników Powiatowych ogólne rozporządzenie informujące ich o sposobie i porządku zebrania wiadomości, tudzież dopelnienia rozkładu podatku gruntowego włościańskiego.

Z powodu dostrzeżonych przez niektóre Komisje Spraw Włościańskich trudności w zebraniu po gminach wspomnionych wiadomości, Komitet Urządzający porucił Członkowi Zawiadującemu jego czynnościami zakomunikować Komisjom Spraw Włościańskich, tudzież Dyrektorowi Głównemu Prezydującemu w Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu poniższe dodatkowe w tym przedmiocie wyjaśnienia, a mianowicie:

1) że wszelkie rozkłady podatku gruntowego włościańskiego, wspierające się na wiadomościach poczerpniętych czy to w Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu, czy też od Naczelników Powiatowych lub Rządów Gubernjalnych, dokonane być winny zgodnie z ogólnem rozporządzeniem Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu wyżej wzmiankowanem;

2) że Naczelnicy Powiatowi, jako też wydelegowani przez nich stosownie do rozporządzenia Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu urzędnicy, obowiązani są wszelkie wiadomości, jakich powzięcie na miejscu może okazać się potrzebne, zbierać za zniesieniem się z Komisarzami rewirów, tudzież wyciągać je z akt Komisji Spraw

Włościańskich, o ile w tych aktach znajdować się będą, unikając zatrudnienia włościan zbyt dużym badaniem;

3) że Komisarze rewirów obowiązani są z swej strony informować włościan co do niezbędnej konieczności oznaczenia ustanowionego na mocy Najwyższych Ukazów podatku gruntowego i zarazem w miarę możliwości pilnować dopełnienia w właściwym czasie rozkładu tego podatku, jak niemniej uiszczenia onego, zapobiegając moralnym swym wpływem wszelkiemu ze strony włościan mylnemu pojmowaniu rzeczy, i wcześniej usuwając wszelkie powody wywołać mogące wzburzenie umysłów lub opóźnienie w spełnieniu powyższych rozporządzeń;

4) że na osady powołane w pozycji 116 postanowień Komitetu Urządzającego, powinien być nałożony w myśl art. 36 Najwyższego Ukazu o urządzeniu włościan podatek gruntowy, począwszy od roku 1865, i to nie pierwaj, jak po otrzymaniu przez Naczelników Powiatowych od właściwych Komisji Spraw Włościańskich zawiadomienia o przyznaniu tych osad za własność włościan.

Powyższe wyjaśnienia zakomunikowano Dyrektorowi Głównemu Prezydującemu w Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu, tudzież Komisjom Spraw Włościańskich, pod dniem 7 (19) Września r. b. przy czem Członek Zawiadujący czynnościami Komitetu Urządzającego wezwał po-

mienionego Dyrektora Głównego o udzielenie wiadomości: — jakie zarządzenia zostały przezeń wydane w uzupełnieniu wzmiankowanego wyżej ogólnego rozporządzenia; — a Komisje Spraw Włościańskich: — o zamieszczenie w miesięcznych sprawozdaniach, krótkiego obrazu biegu czynności dotyczących wprowadzenia w wykonanie postanowień Komitetu Urządającego w przedmiocie rozkładu podatku gruntowego.

Komitet Urządający postanowił:

Powyższe wyjaśnienie Członka Zawiadującego czynnościami Komitetu przyjąć jako wiadomość.

POZYCJA 159.

W przedmiocie ogólnej kwestji co do uiszczania wkupnego, tudzież w przedmiocie prośby zanesionej przez właścicielkę dóbr Blumerową o znaglenie włościan osiedlonych w jej dobrach do uiszczenia zaległych czynszów i wkupnego.

Konstancja Blumerowa, wdowa po jenerale byłych wojsk polskich, właścicielka dóbr Janki, żałując się, że włościanie nie uiszczają zalegających na nich czynszów, tudzież wkupnego, którego jeszcze w zupełności nie zapłacili, a co razem według jej rachunku czynić ma rsr. 6,000, — upraszała o zarządzenie odzyskania tej należności; tudzież o oddzielne wynagrodzenie jej za poniesione straty, ze względów na zasługi położone przez zmarłego jej męża.

Wspomniona prośba jenerałowej Blumerowej zakomunikowaną była do opinii Piotrkowskiej

Komisji Spraw Włościańskich, która w przedstawieniu swem z dnia 3 (15) Czerwca r. b. Nr. 118 wyjaśniła, że z zebranych przez nią wiadomości względem żądań proszącej, okazał się następujący stan rzeczy:

1° Pani Blumerowa zawarła w roku 1845 z różnymi włościanami i kolonistami kontrakty o wieczystą dzierżawę gruntów w dobrach jej Osiny,—koloniści zobowiązali się zapłacić właścicielce za każdą włokę pod gruntami, lasami lub łąkami, wkupnego po złp. 700; w dwóch ratach, oraz po złp. 12 na spisanie kontraktu. Ogólna należność wkupnego wynosiła złp. 84,932;—włościanie atoli należności tej na termin nie uiścili, i podług rachunku pani Blumerowej dłużni jej są jeszcze wraz z procentami sumę rsr. 3,527 kop. 64.

2° Nadto pani Blumerowa rości jeszcze pretensje o zaległe czynsze i laudemia wynosić mające rsr. 833 kop. 59.

Po zbadaniu rzeczonych pretensyj, i po rozpatrzeniu aktów oryginalnych, Piotrkowska Komisja Spraw Włościańskich uczyniła następujące wnioski:

- a) Koloniści, którzy stosownie do kontraktów obowiązani byli zapłacić właścicielce sumę rsr. 12,739 kop. 80, i którzy na rachunek tej sumy zapłacili już w różnych czasach rsr. 12,480 kop. 17 $\frac{1}{2}$, dłużni jej są jeszcze kwotę rsr. 259 kop. 62 $\frac{1}{2}$ i takową spłacić mają obowiązek;—

- b) Pani Blumerowa z swej strony powinna nawzajem powrócić włościanom nadebrane od nich czynsze za czas od dnia 3 (15) Kwietnia do dnia 23 Kwietnia (5 Maja) r. b. czyli za dni 20, tudzież pobrane z każdej włóki po złp. 12 na spisanie kontraktu, który dotąd spisany nie jest, i który po zapadnięciu Najwyższych Ukazów z dnia 19 Lutego (2 Marca) r. b. nie okazuje się potrzebnym, co ze 122 włók czyni rsr. 214 kop. 10, z procentami za lat 19.

Obok tego Komisje Spraw Włościańskich Włocławska i Płocka przedstawiły kwestję: jak postępować należy w tych wypadkach, kiedy włościanie, którzy przed kilką laty nabywszy grunta od właściciela dóbr pod obowiązkiem uiszczenia wkupnego w przeciągu lat 20-tu występują z żądaniem, aby zastosować do nich Najwyższy Ukaz z dnia 19 Lutego (2 Marca) r. b., to jest: aby niezaspokojoną jeszcze przez nich należność wkupnego spłacić właścicielowi dóbr listami likwidacyjnemi, a włościan tych pociągnąć na równi z innemi włościanami do opłaty podatku gruntowego?

Komisja prośb i zażaleń rozpatrzywszy wzmiankowaną prośbę pani Blumerowej i opinię w tym przedmiocie Piotrkowskiej Komisji Spraw Włościańskich uznała, że domaganie się tejeż pani Blumerowej o odzyskanie zaległych na włościanach czynszów,—w obec przepisu art. 2-go Najwyższego

Ukazu z dnia 19 Lutego (2 Marca) r. b. o urządzeniu włościan, nie może być uwzględnionem.

Co się zaś tyczy kwestji w przedmiocie opłaty wkupnego, zachodzić tu mogą dwa wypadki:

- 1° albo włościanie obejmując grunta na czynsz wieczysty, zobowiązali się wkupne zaraz uiścić, lub też, —
- 2° wkupne to mogło być splacone w rozmaitych terminach.

Podług kontraktu zawartego przez włościan z panią Blumerową, włościanie ci przyjęli obowiązek uiścić wkupne w dwóch ratach: — pierwszą połowę w dniu 1 (13) Czerwca 1845 roku, a drugą w dniu 1 (13) Stycznia 1846 roku.

Jakkolwiek włościanie, jak to już wyżej nadmieniono, nie zapłacili jeszcze całkowitej należności wkupnego, gdy wszakże z zasady powołanego wyżej prawa z dnia 19 Lutego (2 Marca) r. b. uwolnieni zostali raz na zawsze od wszelkich powinności, jakimi na rzecz właścicieli dóbr byli obłożeni, a ci ostatni z mocy art. 3-go tegoż prawa otrzymać mają ze skarbu w przepisany stosunku wynagrodzenie za zniesione powinności włościańskie; — gdy dalej obciążający włościan obowiązek opłaty wkupnego, jest jednym z warunków przyjętych przez nich przy obejmowaniu gruntów i należy tem samem do rzędu powinności dominjalnych, uchylonych Najwyższym Ukazem z dnia 19 Lutego (2 marca) r. b. o urządzeniu włościan — w ścisłem więc zastosowaniu się do tego prawa,

włościanie powinni być uwolnieni od wspomnianego obowiązku spłacenia zalegającego na nich wkupnego. Lecz z drugiej strony, w celu uchronienia właściciela dobr od nieusprawiedliwionej straty, jakaby poniósł w skutku obliczenia przypadającego dlań kapitału likwidacyjnego przez kapitalizację jedynie samego czynszu — zupełne uchylenie opłaty wkupnego, pociąga za sobą konieczność, aby przy ustanawianiu należnego właścicielowi dobr kapitału likwidacyjnego, doliczyć do opłacanego przez włościan czynszu 5% procent od niezaspokojonej jeszcze przez nich opłaty wkupnego i ustanowić kapitał z czynszu w ten sposób zwiększonego.

Naprzykład:

a) Włościanie zobowiązali się zapłacić wkupne w kwocie rsr. 300 i opłacać czynsz po kop. 90 z morga; — jeżeli więc rzeczzone wyżej wkupne już uiszcili, to do likwidacji przyjąć wypada jedynie sam czynsz po kop. 90 z morga.

b) Włościanie zobowiązali się uiszczyć jednorazowo wkupne w kwocie rsr. 400 i opłacać czynsz po kop. 75 z morga — lecz do dnia 19 Lutego (2 Marca) r. b. nie wszyscy z nich uiszcili przypadające od nich wkupne i są jeszcze dłużni kwotę rsr. 150; do opłacanego więc przez nich czynszu, należy doliczyć 5% procentu od sumy rsr. 150, czyli razem kwotę rsr. 7 kop. 50 i zwiększony w ten sposób czynsz przyjąć do likwidacji.

c) Włościanie zobowiązali się uiszczyć tytułem

wkupnego sumę rsr. 600 w sześciu ratach i opłacać czynsz po kop. 60 z morga;—do dnia 19 Lutego (2 Marca) r. b. zapłacili tylko rsr. 200—niezaspokojonych więc jeszcze 400 rsr. uiścić już nie są obowiązani,—natomiast zaś czynsz powiększy się 5%, procentem od rzeczonej sumy rsr. 400, czyli o kwotę rsr. 20, i w tej zwiększonej ilości przyjętym będzie do likwidacji;—jeżeli przeto rzeczeni włościanie objęli morgów 100 w czynszowe posiadanie, to po takim zwiększeniu, czynsz z jednego morga wynosić będzie nie po kop. 60, lecz po k. 80.

d) Wreszcie włościanie zobowiązali się uiścić tytułem wkupnego sumę rsr. 1,000 w dwudziestu ratach, po 50 rsr. rocznie, z warunkiem opłacania po 5% procentu od pozostającej przy nich należności; czynszu zaś opłacali po kop. 30 z morga;—na rzecz wkupnego uiścili tylko rsr. 400 (nie licząc procentów), a resztę rsr. 600 (oprócz procentów) pozostają dłużnymi;—dług więc ten w kwocie rsr. 600, jako też i procenta od niego, nie podlegają już wymaganiu od nich; natomiast do obowiązującego ich dotychczas czynszu doliczyć tylko wypada 5% procent od tegoż długu rsr. 600, wynoszący rsr. 30, i jeżeli włościanie zajmowali np. morgów 100 za opłatą z nich czynszu po kop. 30 z morga, to do takowego czynszu dodać wypada jeszcze po kop. 30 na każdy morg, (t.j. 5% od niezaspokojonej należności wkupnego), i w skutek tego przyjąć do likwidacji czynsz po kopiejek 60 z morga.

Gdy przytem Komisja Spraw Włościańskich Włocławska i Płocka przedstawiły również kwestję dotyczącą opłaty wkupnego, i w skutku tego zachodzi potrzeba rozstrzygnięcia tego przedmiotu jako kwestji ogólnej,—przeto Komisja prośb i zażeń uczyniła wniosek, aby zalecić wszystkim Komisjom Spraw Włościańskich, iżby one przy obrachunkach włościan z wypłat należności wkupnego stosowały się do zasad wyżej wskazanych, i aby do opłacanego przez włościan czynszu doliczały 5% procent od niezaspokojonej przez tychże włościan należności wkupnego, z tem jednak zastrzeżeniem, że szacunek powinności przypadający do wynagrodzenia, nie może w żadnym razie przenosić najwyższych norm oznaczonych art. 21 Najwyższego Ukazu z dnia 19 Lutego (2 Marca) r. b. o Komisji Likwidacyjnej.

Komisja prośb i zażeń takowy swój wniosek, przedstawiła Komitetowi Urządzącemu.

Relacja.

Postanowienie Komitetu Urządającego zapadłe na 23-m Posiedzeniu odbytem w dniu 25 Lipca (6 Sierpnia) r. b. pozycja 118: „O zatwierdzeniu przepisow postępowania w sprawach w przedmiocie praw gruntowych włościan.”

Przepisy.

Ukaz o urządzeniu włościan, art. 2, 3, 20, 25 i 26.

Ukaz o Komisji Likwidacyjnej art. 14.

Motywa i Konkluzja.

Komitet Urządząjący rozpoznawszy powyższe przedstawienie Komisji prosb i zażeń, przyjmując w ogóle jej wnioski i uznając za rzecz niezbędną aby ogólna kwestja co do opłat wkupnego, rozstrzygniętą była w duchu art. 14—26 Ukazu o Komisji Likwidacyjnej, wskazujących zasady do oszacowania powinności obciążających osady włościan-skie, postanowił:

1. Opłata wkupnego, gdzie takową włościanie przy zawieraniu układów o posiadanie gruntów przeszłych obecnie na ich własność, zobowiązali się uiścić na rzecz właściciela dóbr,— należy do rzędu powinności zniesionych Najwyższym Ukazem z dnia 19 Lutego (2 Marca) 1864 r. o urządzeniu włościan. Dla tego wszelkie dochodzenie pomienionych opłat powinno ustać, i na przyszłość nie może mieć miejsca.

2. Jeżeli włościanin zajmujący osadę podchodzącą pod przepisy Ukazu z dnia 26 Maja (7 Czerwca) 1846 r. i zapisaną do tabeli, prestacyjnej, obowiązany był przez umowę prawnie zawartą, zapłacić na rzecz właściciela dóbr wkupne, lecz takowego jeszcze całkowicie nie uiścił,— w takim razie przy szacowaniu powinności obciążających zajmowaną przez niego osadę, należy do powinności, które w myśl artykułów 17 i 19 Ukazu o Komisji Likwidacyjnej, oszacowaniu podlegają,—doliczyć 5% procent od całkowitej sumy wkupnego, jaką włościanin ten dłużnym pozostał. Ustanowiona

w ten sposób wartość powinności zredukowaną być winna w myśl art. 18 i 20 do tej wysokości, jaka do wynagrodzenia przypada.

3. Z osad, po ogłoszeniu Ukazu z dnia 26 Maja (7 Czerwca) 1846 r. z. gruntów dworskich utworzonych, jak niemniej ze wszystkich osad, które dla jakichbądź powodów pod przepisy tegoż Ukazu nie podchodzą i w tabelach prestacyjnych wykazane nie są, — nie spłacona przez włościan należność wkupnego, do likwidacji przyjmowaną nie będzie, gdyż z osad tej kategorii, stosownie do art. 24 Ukazu o Komisji Likwidacyjnej, wynagrodzenie ma być ustanawiane na podstawie dochodu normalnego z gruntów, o ile przytem nie następczą się uzasadnione powody do obniżenia tegoż dochodu w sposób przepisany artykułem 22 pomienionego Ukazu.

4. Co do przedstawionego interesu z dóbr pani Blumerowej — poruczyć Piotrkowskiej Komisji Spraw Włościańskich, — aby takowy na nowo rozpoznała i w właściwym porządku zadecydowała, z zastosowaniem się do zasad wyżej przytoczonych.

Nro 253—254 Dz. W.

ARTYKUŁ 161.

*O prawach włościan do rybołówstwa i polowania
zapewnionych im art. 16 Ukazu o urządzeniu
włościan.*

Pomiędzy Wysockimi, rybakami z wsi Sikory, a Janem Jeziorańskim, dzierżawcą dóbr rządowych

Góra, zawarty został w dniu 24 Czerwca (6 Lipca) 1861 r. kontrakt o dzierżawę rybołówstwa na jeziorze w tych dobrach znajdującym się, na czas do dnia 20 Maja (1 Czerwca) 1865 r.

Według twierdzenia rybaków, suma dzierżawna już przez nich za lat trzy z góry, w ilości rs. 4,050 uiszczoną została.

W skutku zalecenia Warszawskiego Naczelnika Wojennego, wydanego Asesorowi Ekonomicznemu Okręgu Warszawskiego, aby wszelkie rybołówstwo na wodach dóbr pomienionych—oddal miejscowym włościanom;—Wysocecy wystąpili z prośbą o utrzymanie w swej mocy zawartego przez nich kontraktu, aż do czasu jego expiracji, lub przynajmniej do 1 Czerwca r. b. zobowiązaniem dzierżawcy dóbr do zwrotu im zapłaconej już przez nich sumy dzierżawnej za rok ostatni.

Z drugiej strony Komisja Rządowa Przychodów i Skarbu, powodowana przedstawieniem Asesora Ekonomicznego, upraszała Komitet Urządzący o wskazanie sposobu postępowania w podobnych wypadkach, przyczem wynurzyła opinię, że art. 16 Najwyższego Ukazu z d. 19 Lutego (2 Marca) r. b. o urządzeniu włościan, dopiero wówczas może być wprowadzony w wykonanie, gdy zostanie ściśle oznaczonem: na jakich wodach i do której mianowicie wsi należeć ma rybołówstwo, a oraz w jakiej rozciągłości na tych lub innych wodach, rybołówstwo pozostać ma w posiadaniu właściciela dóbr,—Następnie Komisja Skarbu przedstawiła, że jeżeli

prawo rybołówstwa na wodach przechodzących na własność włościan, przez poprzedniego posiadacza zostało wypuszczone w dzierżawę—to ztąd wypływa nowa trudność w dopełnieniu obrachunku między właścicielem a dzierżawcą. W celu usunięcia tej trudności, okazuje się rzeczą możebną przyjęcie takiej zasady, aby tam, gdzie prawo rybołówstwa stało się ogólną własnością wiejskiej gromady, bez podziału onego między pojedynczych włościan, i gdzie takowe przez poprzedniego właściciela w dzierżawę wypuszczone zostało, kontrakt dzierżawny utrzymać w swej mocy aż do czasu jego expiracji, a dochód z wydzierżawienia osiąganym, w całości lub w części, jakaby włościanom była przyznana, przekazać na rzecz włościan, od dnia 3 (15) Kwietnia r. b. Tam zaś, gdzie rybołówstwo nie jest wydzierżawione, i znajdując się na jednej lub kilku różnych wodach, należeć będzie w części do właściciela dóbr, a w części do włościan lub też przejdzie w posiadanie kilku wsi—niezbędną jest rzeczą, aby Komisje spraw włościańskich oznaczały sposób i granicę, według jakich każda strona użytkować ma z rybołówstwa, za nim wydane zostaną osobne w tej mierze przepisy.

Rozpatrzywszy wspomniane podanie rybaków z wsi Sikory, tudzież przedstawienie Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu, i wziąwszy na uwagę, odnoszące się do tego przedmiotu przepisy Najwyższego Ukazu z dnia 19 Lutego (2 Marca) r. b. o urządzeniu włościan, utworzona przy Komitecie

Urządzającym Komisja próśb i zażaleń uznała, że mocą art. 16 powołanego Ukazu, przyznane zostało włościanom prawo rybołówstwa na wodach oblewających ich grunta, i że prawo to w myśl tegoż przepisu należeć ma nie do każdego pojedynczego osadnika, lecz do całej gromady; przepis ten rozciąga się zarówno, i do dóbr wypuszczonych w dzierżawę, w skutek czego, bez względu na to: czy właściciel sam dobrami zarządza, lub czy je wypuścił w dzierżawę, włościanie mają prawo domagać się natychmiastowego oddania do ich użytku rybołówstwa na wodach dotykających ich gruntów, tudzież polowania na całej przestrzeni gruntów przechodzących na ich własność. Artykuł 41 powołanego Ukazu przepisuje, że w przypadkach, gdyby pomiędzy dzierżawcą, mającym z kontraktu prawo do użytkowania z powinności włościńskich obecnie zniesionych, a dziedzicem dóbr, nie przyszło do ugody co do zmiany warunków dalszej dzierżawy, to dzierżawcy pozostawia się prawo żądać rozwiązania kontraktu na czas pozostający do upływu okresu dzierżawnego. Lecz gdy przepis ten, w literalnem rozumieniu onego, odnosi się jedynie do powinności uiszczanych przez włościan i i nie stosuje się do tych przypadków. kiedy włościanie pozyskują prawo rybołówstwa i polowania z którego dotąd nie korzystali, i które właściciel dóbr lub Skarb wypuścił w dzierżawę, to należy obawiać się tego następstwa, że dzierżawcy wystąpić mogą ze znacznemi pretensjami do właścicieli

dóbr lub do Skarbu, z tytułu odjęcia im użytku z rybołówstwa, przechodzącego w posiadanie włościan, tudzież użytku z polowania na gruntach stanowiących obecnie wyłączną własność włościan. Włościanie zaś pozyskujący na rzecz swoją prawo rybołówstwa i polowania, nie przyjmują na siebie zobowiązań właściciela dóbr względem dzierżawcy, gdyż stosownie do art. 25 wspomnionego Ukazu, grunta przez włościan na własność pozyskane, zwolnione zostały od wszelkich ciążących je dotychczas na rzecz osób trzecich zobowiązań.

Dla zabezpieczenia więc Skarbu i właścicieli dóbr od podobnych pretensyj, i dla zapobieżenia procesom z tego tytułu wyniknąć mogącym, Komisja próśb i zażaleń uznała za rzecz konieczną, zastosować przepis artykułu 41 Najwyższego Ukazu z d. 19 Lutego (2 Marca) r. b. o urządzeniu włościan, do kontraktów zawartych o dzierżawę rybołówstwa i polowania, i w tym celu wyjednać Najwyższy rozkaz, ażeby w przypadkach, kiedy pomiędzy dzierżawcą, mającym z kontraktu prawo do użytkowania z rybołówstwa na wodach, tudzież z polowania na gruntach przechodzących na własność włościan, z jednej strony, a Skarbem lub dzierżawcą dóbr, z drugiej strony, nie nastąpi dobrowolna ugoda o zmianę warunków dalszej dzierżawy, — pozostawione było dzierżawcy prawo żądania rozwiązania kontraktu na czas pozostający do upływu okresu dzierżawnego.

Co się zaś tyczy postanowienia Komiaji Rządo-

wej Przychodów i Skarbu o wydanie oddzielnych przepisów, oznaczyć mających sposób i granice użytkowania przez włościan z rybołówstwa na wodach, mających przejść na rzecz gromad wiejskich, Komisja prośb i zażaleń przy Komitecie Urządzającym utworzona, uznała: że gdy dotychczas nie zaszedł żaden przypadek wywołujący potrzebę podobnych przepisów, i gdy w myśl art. 16 i 104 Najwyższego Ukazu o urządzeniu gmin wiejskich, wspomniane oznaczenie sposobu i granic użytkowania z rybołówstwa, pozostawione być może samym gromadom wiejskim,—z tych przeto powodów pomienione przedstawienie Komisji Skarbu okazuje się przedwczesnem.

Dla tego Komisja prośb i zażaleń mając na względzie wyżej powołane przepisy, uważała, że byłoby właściwem zalecić Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu, ażeby ona z swej strony, zaunim powyższa kwestja zostanie rozstrzygniętą, wydała rozporządzenie względem bezzwłocznego zastosowania się do przepisu artykułu 16 Najwyższego Ukazu z d. 19 Lutego (2 Marca) r. b. o urządzeniu włościan, w tych wszystkich dobrach rządowych, w których prawo rybołówstwa na własność włościan przechodzące nie jest wydzierżawione.

Obok tego Komisja prośb i zażaleń uznała za rzecz niezbędną, trzymania się przytem takiego porządku, aby oddawanie na rzecz włościan prawa rybołówstwa uskutecznione było przez Komisarza Rewirowego przy obecności Asesora Ekonomiczne-

go, jako osoby mogącej dostarczyć wszelkie potrzebne w tym przedmiocie objaśnienia.

Powyższe wnioski, Komisja próśb i zażaleń przedstawiła do decyzji Komitetu Urządzającego.

Przepisy: Ukaz o urządzeniu włościan art. 16, 25 40 i 41.

Ukaz o urządzeniu gmin wiejskich art. 16, ustęp, 3 i art. 104 ustępy *b i j*.

Motywa i Konkluzja.

Po rozważeniu powyższego przedstawienia Komisji próśb i zażaleń, Komitet Urządzający uznał: że wniosek Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu o wydanie oddzielnych przepisów względem sposobu i granic użytkowania przez włościan z prawa rybołówstwa na wodach mających przejść na własność gromad wiejskich, jako przedwczesny i nieusprawiedliwiony koniecznością, może być na teraz pozostawionym bez skutku, gdyż w duchu art. 16 i 104 Najwyższego Ukazu o urządzeniu gmin wiejskich, takie oznaczenie sposobu i granic użytkowania z ogólnej gromadzkiej własności, pozostawione być winno samym gromadom wiejskim.

Komitet Urządzający znajdując przeto wnioski oddzielnej Komisji utworzonej przy Nim do rozpoznawania próśb i zażaleń, właściwemi, postanowił:

1. Wymienione w artykule 16 Ukazu z dnia 19 Lutego (2 Marca) 1864 r. o urządzeniu włościan prawo rybołówstwa i polowania, gdzie takowe za kontraktem w dzierżawę wypuszczone nie jest,

powinno być bezzwłocznie oddane na rzecz gromad wiejskich.

2. Komisje Spraw Włościańskich przyjmować mają do rozpoznania skargi i spory wyniknąć mogące w skutek oddania włościanom przyznanych im praw rybołówstwa i polowania, gdzie prawa te za kontraktami nie są wydzierżawione. Postępowanie w tych sprawach, odbywać się ma według ogólnych przepisów postępowania w sprawach włościańskich.

3. Sprawy w przedmiocie o prawo polowania i rybołówstwa, gdy prawo to za kontraktem wydzierżawione nie jest, rozpoznawane będą przez Komisarzy rewirowych w pierwszej instancji, a przez Komisje Spraw Włościańskich w drugiej instancji.

4. Przy rozpoznawaniu takich Spraw gdy te dotyczyć będą dóbr Rządowych Komisji Spraw Włościańskich znosić się mają (w razie potrzeby) z Asesorami Ekonomicznymi, którym Komisja Rządowa Przychodów i Skarbu, w duchu niniejszego postanowienia wyda właściwe rozporządzenia.

Zarazem Komitet Urządzający postanowił ponieść pod Najwyższe JEJO CESARSKIEJ MOŚCI uznanie, projekt następującego postanowienia:

„W przypadkach kiedy pomiędzy dzierżawcą mającym z kontraktu prawo do użytkowania z rybołówstwa na wodach, i z polowania na gruntach przechodzących na własność włościan, z jednej strony, a Skarbem lub właścicielem dóbr z dru-

giej strony, nie nastąpi dobrowolna ugoda o zmianę warunków dzierżawy,—dzierżawcy służyć będzie prawo zarządzania rozwiązaniem kontraktów na czas pozostający do upływu okresu dzierżawnego.“

Z oddaniem zaś włościanom prawa polowania i rybołówstwa, w tych przypadkach kiedy prawo to z mocy kontraktu zostawać będzie w posiadaniu dzierżawnem, postanowiono oczekiwać Najwyższego wyrzeczenia względem pozostawienia dzierżawcom prawa żądania rozwiązania kontraktu.

Oryginał podpisali:

Namiestnik — Prezes i Członkowie Komitetu Urządzającego w Królestwie Polskiem.

(N. 255 Dz. War.)

KOMITET URZĄDZAJĄCY W KRÓLESTWIE POLSKIM.
W numerze 158 Dziennika Powszechnego, podane było do powszechnej wiadomości postanowienie Komitetu Urządzającego z dnia 8 (20) Czerwca 1864 roku, zatwierdzające formę tabeli likwidacyjnej. Postanowieniem tem, pomiędzy innemi przepisano: że całkowite projekta likwidacyjne, przez właścicieli ziemskich Komisjom Spraw Włościańskich przedstawić się mające, składać się powinny: z projektu tabeli likwidacyjnej i z tabeli likwidacyjnej, sporządzonych na właściwych blankietach, temże postanowieniem zatwierdzonych. Następnie Komitet Urządzający zarządził wydrukowanie pomienionych blankietów, tudzież przygo-

towanie „Informacji dla układających projektu tabel likwidacyjnych.” Obecnie blankiety na projektu tabel i na tabele likwidacyjne są już rozesłane do wszystkich kas powiatowych celem sprzedaży ich każdemu żądającemu, po cenie kopiejek *pięć*, za każdy arkusz zwierzchni lub środkowy. „Informacja dla układających projektu tabel likwidacyjnych” również jest wydrukowaną i rozesłaną do wszystkich kas powiatowych, celem sprzedaży każdemu żądającemu, po cenie kopiejek *czterdzieści pięć*, za egzemplarz. Komitet Urządzający przeto w myśl artykułów 32 i 33 Najwyższego Ukazu z dnia 19 Lutego (2 Marca) 1864 roku o sposobie wprowadzenia w wykonanie nowych ustaw o włościanach: *po pierwsze*, wzywa właścicieli dóbr prywatnych, instytutowych i majorackich, ażeby projektu tabel likwidacyjnych przygotowali i ażeby takowe w przeciągu jednego roku, licząc od daty pierwszego ogłoszenia niniejszego obwieszczenia, złożyli w właściwych Komisjach Spraw Włościańskich, ze wszelkimi potrzebnymi dowodami i wyjaśnieniami; i *powtóre* oznajmia, że każdy właściciel dóbr, któryby w terminie, przez powołany wyżej artykuł 32 oznaczonym, nie złożył projektu tabeli likwidacyjnej, sporządzonego według przepisanej formy, utraci nie tylko 1) prawo domagania się w myśl artykułu 27 Ukazu o Komisji Likwidacyjnej przyznania mu wynagrodzenia na podstawie oszacowania gruntów, ale nadto 2) prawo otrzymania procentu od przypadającego dlań

kapitału likwidacyjnego, za cały czas od d. 3 (15) Kwietnia 1864 r. do pierwszego terminu wypłaty kuponów, jaki nastąpi po złożeniu przez tegoż właściciela dóbr projektu tabeli. (N. 273 Dz.W.)

---

*Okólnik do Komisij Spraw Włościańskich
w Królestwie Polskiem. (N. 14).*

POSIEDZENIE TRZYDZIESTE PIERWSZE
Z D. 26 WRZEŚNIA (8 PAŹDZIERNIKA) 1864 R.

POZYCJA 169.

*Poruczenie Radcy Stanu Bielozierskiemu sprawa-
wowania obowiązków Dyrektora Kancelarji
Komitetu Urządzającego.*

Komitet Urządzający postanowił: Starszemu Referentowi Kancelarji Komitetu Urządzającego Radcy Stanu *Bielozierskiemu*, zgodnie z przedstawieniem Członka-zawiadującego czynnościami Komitetu, poruczyć z kolei starszeństwa, sprawowanie obowiązków Dyrektora Kancelarji Komitetu Urządzającego.

POZYCJA 170.

*O uiszczaniu przez włościan w zastępstwie dziedziców
podatku ofiary, tudzież innych opłat.*

Komitet Urządzający zgodnie z opinią Komisji Prośb i Zażaleń, i w rozwinięciu art. 2 Ukazu o urządzeniu włościan, oraz artykułów 17 i 19 Ukazu o Komisji Likwidacyjnej, postanowił:

Gdy włościanie, w skutku zawartej z właścicie-

lem dóbr umowy, obowiązani są wnosić do Skarbu podatek ofiary, lub inne jakie opłaty przypadające od tegoż właściciela dóbr—zobowiązania podobne—z podstawy art. 2 Najwyższego Ukazu z d. 19 Lutego (2 Marca) 1864 r. o urządzeniu włościan uważane być winny, poczynając od 3 (15) Kwietnia tegoż roku za niemające mocy obowiązującej, przy likwidacyjnem wszakże szacowaniu powinności, opłaty rzeczzone włączone być mają do innych powinności, które stosownie do art. 17 i 19 Ukazu o Komisji Likwidacyjnej, podlegają oszacowaniu przy ustanawianiu wysokości powinności kwalifikujących się do wynagrodzenia.

POZYCJA 171.

O włościanach osiadłych w majątkach górniczych.

Komitet Urządzający, między innemi postanowił:

Wydać ogólne rozporządzenie zabraniające usuwać z osad włościan i robotników osiadłych w chwili zapadnięcia Ukazów z dnia 19 Lutego (2 Marca) r. b, przy zakładach górniczych tak rządowych jako i prywatnych, aż do czasu rozstrzygnięcia kwestji dotyczącej urządzenia stosunków tychże włościan i robotników.

POZYCJA 173.

O zamianie gruntów i wynagrodzeniu za służebności we wsiach: Piotrkowice, Wojewodza i Gaj, położonych w powiecie Łowickim.

Włościanie wsi Piotrkowice, Wojewodza i Gaj, w gminie Walewice powiecie Łowickim położo-

nych, a należących do dóbr będących własnością Stanisława Grabińskiego, wniesli do Komisarza 5-go Rewiru podanie o przywrócenie ich do osad, jakie zajmowali przed oczynszowaniem.

Z drugiej strony właściciel dóbr, Stanisław Grabiński, wniesionem do Komisarza Rewirowego podaniem upraszał: o utrzymanie włościan wszystkich trzech wsi Piotrkowice, Wojewodza i Gaj przy teraźniejszych ich osadach, gdyż przeniesienie dwóch wsi spowodowałoby zupełny rozstrój w jego gospodarstwie, opartem na systemacie wielopolowym, obok czego przytoczył: że zawarte przezeń z włościanami kontrakty o oczynszowanie, przez Rząd potwierdzone nie były jedynie z powodu zaszłych niedawno nieporządków w kraju.

Na propozycję Komisarza Rewirowego: aby przedmiot ten załatwić drogą dobrowolnego porozumienia się, właściciel dóbr oświadczył gotowość odstąpienia włościanom dwóch włók z swego lasu; lecz włościanie na to nie zgodzili się pod pozorem, jakoby grunta przez nich utracone były daleko lepsze niż grunta w zamian im wyznaczone.

Komisarz Rewirowy objechawszy wszystkie osady włościańskie wsi: Piotrkowice, Wojewodza i Gaj, nabył przekonania, że grunta w nowych osadach, tak przez zamianę wyznaczone jako i dodane, są jednakowej dobroci z gruntami przed zamianą przez włościan posiadanemi, i że powodem oporu włościan w przystąpieniu do dobrowolnej z właścicielem dóbr ugody, jest nie zła gleba gruntów no-

wo wyznaczonych, lecz niezrozumienie Najwyższego Ukazu, a ztąd nadzieje zjść się nie mogące, oraz pragnienie, aby powróciwszy do dawnych uposażeń, korzystać z pomieszania gruntów. Przywrócenie włościan do korzystania ze służebności, zdaniem Komisarza Rewirowego, nie byłoby możebnem bez zupełnego rozstroju gospodarstwa dworskiego, i dla tego, bez względu na to, że włościanie nie zgadzają się na układ dobrowolny proponowany im przez właściciela dobr Grabińskiego, rzeczony Komisarz sądzi: że wypada utrzymać wsie Piotrkowice, Wojewodza i Gaj, przy terażniejszych ich uposażeniach, gdyż żądania włościan nie mają zasady, a oraz uznaje: że pozyskujące się przez włościan na własność dwie włóki lasu i grunta dodatkowe, stanowić będą dostateczne wynagrodzenie za utracone przez nich prawo do pastwiska i do zbiórki chrustu w lesie właściciela dobr.

Wreszcie dołączając do raportu swego plan wsi pomienionych, Komisarz Rewirowy nadmienia, że przeniesione wsie dobrze są zabudowane, i że w ogóle stan włościan jest bardzo zadawalniający.

Komisja rozpoznawszy ten przedmiot, uczyniła wniosek: że zdanie przedstawione przez pełniącego obowiązki Komisarza 5-go rewiru należy uznać za uzasadnione, a uczyniony przez niego wniosek, w myśl punktów *f, g, § 3*, pozycja 127. (Okólnik Nr. 10) Postanowień Komitetu Urządzającego, przedstawić pod zaopiniowanie Komitetu Urządzającego.

Motywa.

Podług opinii Warszawskiej Komisji Spraw Włościańskich, tak przeniesienie włościan wsi: Piotrkowice, Wojewodza i Gaj, jako i przywrócenie ich do użytków ze służebności, nie mogą mieć miejsca bez zupełnego rozstroju gospodarstwa dworskiego.

Niezgodzenie się włościan na dobrowolny układ z właścicielem dóbr, tak Komisarz jak i Komisja przypisują niezrozumieniu rzeczy przez włościan i przesadzonym nadziejom odniesienia korzyści z przywrócenia poprzedniego pomieszania gruntów. Do zgodzenia się zaś na wspomniony układ przez właściciela dóbr proponowany, włościanie skłonić się nie dali ani znacznem powiększeniem w porównaniu z poprzednim, gruntowego ich uposażenia, ani też zapewnieniem ze strony właściciela dóbr, oddania im, w zamian za służebności leśne dwóch włók lasu na zupełną ich własność.

Przy rozbiórce niniejszego przedmiotu zwrócono uwagę na tę okoliczność, że istotnie zdarzyć się mogą przypadki, iż włościanie wbrew własnemu dobru i z widoczną szkodą właściciela dóbr nie przynoszącą dla nich żadnego pożytku, domagać się będą przywrócenia poprzedniego pomieszania gruntów, niekorzystnego nie tylko dla właściciela dóbr, lecz i dla samych włościan. Wszakże przy wydawaniu stanowczej w tym względzie decyzji, koniecznem jest zachowanie szczególnej ostrożności, gdyż inaczej niezgodzenie się włościan, mają-

cych słuszną do tego zasadę, mogłoby być niekiedy poczytane za upór, a domaganie się ich o zamianę teraźniejszych, mało użytecznych uposażeń na poprzednie korzystniejsze uposażenia, za niezrozumienie z ich strony.

Konkluzja.

Dla tego w widokach zupełniejszego zabezpieczenia praw włościan, Komitet Urządzący uznał za rzecz niezbędną postanowić co następuje:

1. Zalecić Warszawskiej Komisji Spraw Włościańskich, aby nieograniczając się na samem przedstawieniu Komisarza rewirowego:

a) powyższą sprawę w przedmiocie zamiany gruntów dokonanej, bez zastosowania się do obowiązujących przepisów, tudzież w przedmiocie wynagrodzenia za służebności, rozpoznała ponownie, w przytomności obydwóch stron, czy to na gruncie, gdyby tego zachodziła potrzeba, czy też za przyzwaniem obydwóch stron na jedno ze swoich zwykłych posiedzeń, i

b) aby zdanie swe w tymże przedmiocie oznajmiła obydwom stronom, i z oświadczeniami tychże przedstawiła Komitetowi Urządzącemu.

2. Włożyć obowiązek na inne Komisje, ażeby trzymały się tegoż sposobu postępowania we wszystkich podobnych przypadkach w sprawach o zamianę gruntów, dokonane bez zastosowania się do obowiązujących przepisów, i

3. po rozpoznaniu pewnej liczby pojedynczych spraw podobnego rodzaju, udzielić Komisjom

Spraw Włościańskich stanowcze w tej mierze instrukeje.
(N. 279 Dz. War.)

POSIEDZENIE TRZYDZIESTE DRUGIE Z DNIA 10 (22)
PAŹDZIERNIKA 1864 R.

POZYCJA 175.

O zmianach w składzie Komisji Spraw Włościańskich.

Cłonek zawiadujący czynnościami Komitetu Urządzającego podał do jego wiadomości poniższe zmiany w składzie Komisji Spraw Włościańskich, dokonane przezeń z upoważnienia Prezesa Komitetu na zasadzie art. 8 Ukazu o sposobie wprowadzenia w wykonanie nowych ustaw o włościanach, a w szczególności:

I. Członek byłego w mieście Wilnie przy głównym Naczelniku kraju, Wydziału Spraw Włościańskich, Radca Dworu *Siniawski*, mianowany Prezesem Bialskiej Komisji Spraw Włościańskich, w miejsce Radcy Dworu *Nienarokomowa*, który przechodzi do służby w Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych.

II. Członek Mińskiego Gubernjalnego Urzędu Spraw Włościańskich, dymisjonowany kapitan-lejtnant *Ponomarew*, mianowany Pomocnikiem Prezesa Płockiej Komisji Spraw Włościańskich, i

III. Radca Honorowy *Zabołocki*, mianowany pełniącym obowiązki Komisarza Rewirowego w Lubelskiej Komisji Spraw Włościańskich.

Komitet Urządzający postanowił: powyższą ko-

munikację Członka zawiadującego czynnościami Komitetu przyjąć jako wiadomość.

POZYCJA 176.

O mianowaniu urzędników w Zarządzie Komitetu Urządzającego.

Członek zawiadujący czynnościami Komitetu Urządzającego, podał do wiadomości tegoż Komitetu, że na zasadzie Postanowienia jego z dnia 3 (15) Sierpnia r. b. o stopniowym wprowadzaniu w wykonanie Najwyżej zatwierdzonego w dniu 28 Lipca (9 Sierpnia) r. b. etatu Kancelarji Komitetu, mianowani zostali:

1. Sekretarzem Kancelarji, Radca Dworu *Djakonow*.

2. Pełniącymi obowiązki młodszych pomocników Referentów: Asesor Kolegjalny *Kapustin* i kapitan *Kazin*.

3. Przeznaczeni do zatrudnień przy Komitecie: Radca Honorowy *Filipeus*, Asesor Kolegjalny *Mironienko*, i szlachcie *Glauer*; co do dwóch ostatnich, za porozumieniem się z Członkami Komitetu: Księciem Czerkaskim i Koszelewem, przy których ci urzędnicy zajmują się czynnościami.

4. Przeznaczeni do zatrudnień przy Kancelarji Komitetu Urządzającego: Sekretarz Gubernjalny *Żuk*, Kandydaci Uniwersyteccy: *Kramer*, *Łukjanow*, i *Mikucki*; nie posiadający rangi: *Popów* i *Jeremin*—tudzież magister *Ostroumow*, ostatni za porozumie-

niem się z Członkiem Komitetu Koszelewem, przy którym zajmuje się czynnościami.

Komitet Urządzający postanowił: powyższą komunikację Członka-zawiadującego czynnościami Komitetu Urządzającego przyjąć jako wiadomość.

POZYCJA 177.

O rozdzieleniu powiatów pomiędzy Dyрекcję Naukowe.

Dyrektor Główny Prezydujący w Komisji Rządowej Oświecenia Publicznego, na podstawie postanowienia na połączonem zebraniu Komitetu Urządzającego i Rady Administracyjnej Królestwa, w dniu 22 Września (4 Października) 1864 r. zapadłego, uczynił do Komitetu Urządzającego przedstawienie względem rozdzielenia powiatów pomiędzy Dyрекcję Naukowe.

Po rozpoznaniu tego przedstawienia, Komitet Urządzający znalazłszy: że rozległość Łódzkiej Dyрекcji Naukowej, w porównaniu z innemi Dyрекcjami Naukowemi nazbyt jest znaczną, uznał za najstosowniejsze oddzielić od Dyрекcji Łódzkiej Powiat Włocławski i wcielić go do Dyрекcji Naukowej Warszawskiej.

Rozpoznawszy przeto przedstawienie Dyrektora Głównego Prezydującego w Komisji Rządowej Oświecenia Publicznego i wzięwszy na uwagę powyższe motivum, Komitet Urządzający postanowił:

I. Powiaty 5-ciu gubernij Królestwa Polskiego rozdzielone być mają pomiędzy 10 Dyрекcyj Naukowych, w sposób następujący:

1) do Warszawskiej Dyrekcji zaliczają się powiaty: Warszawski, Włocławski, Stanisławowski, Łowicki, Rawski i Gostyński;

2) do Łódzkiej—powiaty: Łęczycki, Koninski, Kaliski, Piotrkowski, Sieradzki i Wieluński;

3) do Radomskiej—powiaty: Radomski, Opatowski, Opoczyński i Sandomierski;

4) do Kieleckiej—powiaty: Kielecki, Stopnicki, Miechowski i Olkusi;

5) do Lubelskiej—powiaty: Lubelski i Łukowski;

6) do Chełmskiej — powiaty: Krasnostawski, Hrubieszowski i Zamojski.

7) do Siedleckiej—powiaty: Siedlecki, Radzyński i Bialski;

8) do Suwalskiej—powiaty: Sejneński, Kalwaryjski, Marjampolski i połowa powiatu Augustowskiego;

9) do Łomżyńskiej—połowa powiatu Augustowskiego i powiat Łomżyński;

10) do Płockiej — powiaty: Płocki, Mławski, Przasnyski, Pultuski, Lipnowski i Ostrołęcki.

II. Dyrektorowi Głównemu Prezydującemu w Komisji Rządowej Oświecenia Publicznego porucza się uczynienie w właściwym czasie przedstawienia co do zmiany obecnego rozdziału powiatów pomiędzy Dyrekcje Naukowe, jeżeli doświadczenie wskaże tego potrzebę,—i

III. Niniejsze postanowienie Komitetu Urządzającego ma być podane w przepisany porządku

do powszechnej wiadomości przez umieszczenie w Dzienniku Praw i w Dzienniku Warszawskim, tudzież zakomunikowane: Dyrektorom Głównym Prezydującym w Komisjach Rządowych: Oświecenia Publicznego, Spraw Wewnętrznych, oraz Przychodów i Skarbu, przez wypis z obecnego protokołu, a Komisjom Spraw Włościańskich — przez okólnik. (N. Dz. W. 280.)

POZYCJA 178.

O rozkładzie kosztów utrzymania zarządów gminnych w dobrach instytucyjnych i majorackich.

Naczelnik Wojenny powiatu Pułtuskiego odniósł się do Ostrołęckiej Komisji Spraw Włościańskich z zapytaniem: jakimi zasadami kierować się należy przy rozkładzie składki na Zarząd gminny, w dobrach stanowiących uposażenie Proboszczów, jako też w dobrach majorackich, gdyż w pozycji 14, § 5 postanowień Komitetu Urządzającego (Okólnik Nr. 1) nie ma uczynionej żadnej wzmianki co do obowiązków pod tym względem rzeczonych posiadaczy. Komisja na posiedzeniu odbytem w dniu 25 Sierpnia (6 Września) r. b. w obecności Naczelnika Wojennego powiatu Pułtuskiego, wzięwszy na uwagę:

1) że dobra stanowiące uposażenie duchowieństwa, tak zwane Probostwa, uważane być winny za dobra instytucyjne, które w myśl Ukazów z d. 19 Lutego (2 Marca) r. b. ulegają tym samym przepisom co i dobra prywatne, — i

2) że majoraty, jakkolwiek do nich z mocy Ukazów z d. 19 Lutego (2 Marca) r. b. rozciągają się przepisy dla dóbr rządowych obowiązujące, lecz gdy też majoraty nie są wypuszczone w dzierżawę, a tem samem i do opłaty 5% procentu od sumy dzierżawnej pociągniętemi być nie mogą,—uznała: że przy rozkładzie kosztów utrzymania zarządu gminnego, tak dobra duchowieństwa jako i majoraty podciągnięte być winny pod przepisy w § 5 pozycji 14 Postanowień Komitetu Urządzającego, względem właścicieli gruntów folwarcznych w dobrach prywatnych wydane.

Motywa.

Zważywszy: że według art. 4 Najwyższego Ukazu o urządzeniu gmin wiejskich, wszystkie w ogóle folwarki lub dwory dziedziców i innych właścicieli ziemskich uznawane być mają za części składowe tej lub innej gminy, że stosownie do art. 83 tegoż Najwyższego Ukazu, wydatki na utrzymanie Zarządów gminnych rozkładane być winny pomiędzy właścicieli nieruchomości ziemskich w obrębie gminy, że podług pozycji 14 postanowień Komitetu Urządzającego (Okólnik Nr. 1 § 5) do czasu postanowienia ostatecznych uchwał zebrań gminnych, wydatki na utrzymanie zarządu gminy, regulowane być mają w połowie, w ogólności do właścicieli gruntów folwarcznych w gminach prywatnych, i że z tych powodów nie byłoby zasady do wyłączenia z pomiędzy właścicieli gruntów fol-

warcznych, posiadaczy majoratów i dóbr instytucyjnych (duchowieństwa kas, miejskich i t. p.).

Konkluzja.

Komitet Urządzący postanowił :

1) Poinformować Komisje Spraw Włościańskich, że przepisy zawarte w § 5 pozycji 14 postanowień Komitetu Urządzącego (Okólnik Nr. 1) o ile one dotyczą właścicieli dóbr prywatnych, o tyle stosują się również i do właścicieli majoratów, oraz posiadaczy dóbr instytucyjnych (duchowieństwa, kas miejskich i t. p.);—i

2) Postanowienie niniejsze zakomunikować Jenerał-Policmajstrowi w Królestwie, tudzież Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych dla wydania odpowiednich zarządzeń.

POZYCJA 179.

O sposobie poboru i rozkładu kosztów utrzymania zarządów gminnych w dobrach rządowych na rok 1865.

Komisja Rządowa Przychodów i Skarbu w przedstawieniu swem z dnia 8 (20) Pazdziernika r. b. Nr. 36308, mając na względzie § 5 pozycji 14 postanowień Komitetu Urządzącego (Okólnik Nr. 1), w którym pomiędzy innemi zawarte są czasowe przepisy o rozkładzie kosztów utrzymywania zarządów gminnych w dobrach rządowych, uprasza o zadecydowanie: czy na rok przyszły mają być wydane z jej strony zarządzenia względem poboru na cel pomieniony składek od włościan i dzierżawców dóbr rządowych, a w razie gdyby

pobór tych składek poruczony został Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu, czy pod względem ściągania tej należności ma być zachowany poprzedni w tej mierze porządek lub czy ściąganie onej tak od włościan jako i od dzierżawców dóbr rządowych ma być dopełnione przez same zarządy gminne. Obok tego Komisja Rządowa Przychodów i Skarbu nadmienila, że od zadecydowania tej kwestji zależy nie tylko przygotowanie etatów dla kas powiatowych, wkrótce dopełnić się winne, ale i rozstrzygnięcie znacznej liczby wniesionych przez włościan próśb o zaprzestanie ściągania z nich składek na wynagrodzenie Wójtów gmin.

Relacja.

Z przedstawienia Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu z dnia 20 Lipca (1 Sierpnia) r. b. Nr. 31029 okazuje się, że do czasu zapadnięcia Najwyższych Ukazów z dnia 19 Lutego (2 Marca) r. b. zarządy gminne w dobrach rządowych utrzymywane były w sposób następujący: Na podstawie postanowienia Namiestnika Królewskiego z dnia 10 Maja 1817 roku, obowiązki Wójtów Gmin w dobrach Rządowych sprawowali bezpłatnie dzierżawcy tych dóbr. Po oczynszowaniu włościan dóbr rządowych zamierzono ustanowić oddzielnych Wójtów Rządowych, niezależnych od wpływu dzierżawców. W tym celu Komisja Rządowa Przychodów i Skarbu zaregulowała do włościan składkę w stosunku 5⁰/₀ procentu od czynszu przez

nich opłacanego, i składkę tę, począwszy od roku 1859 kasom powiatowym ściągać zaleciła. Na dzierżawców zaś dóbr rządowych, przy nowem wydzierżawieniu od dnia 20 Maja (1 Czerwca) 1860 roku, włożono obowiązek opłacania na tenże cel po 5% od sumy dzierżawnej, w razach jeżeli oni sami obowiązków Wójtów Gmin nie wykonywają. Wprowadzając ten środek w wykonanie stopniowo, w miarę postępu urządzenia dóbr i nowego ich wydzierżawiania, Komisja Rządowa Przychodów i Skarbu, pobrała dotychczas:

od dzierżawców rs. 4,458 kop. 37

od włościan rs. 14,953 kop. 20 1/2

---

razem rs. 19,411 kop. 57 1/2

Zfunduszu tego, który zachowywany był w kasach powiatowych z wprowadzeniem go do ksiąg kasowych pod osobny tytuł: „fundusz na utrzymanie Wójtów Gmin w dobrach rządowych i suprymowanych” ponoszone były wydatki na utrzymanie zarządów gminnych, jako też na pensje Wójtów Gmin.

Postanowienia.

Postanowień Komitetu Urządzającego pozycja 14 § 5 (Okólnik Nr. 1).

Przepisy.

Najwyższego Ukazu z dnia 19 Lutego (2 Marca) r. b. o urządzeniu gmin wiejskich art. 16 ustęp d, 82 i 83.

Motywa.

Po rozpoznaniu powyższego przedstawienia Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu, Komitet Urządzający zważywszy:

że wydane przezeń czasowe przepisy o rozkładzie kosztów utrzymania zarządu gminnego, rozciągają się zarówno do dóbr wszelkiej nazwy, i że ustanowienie i rozkład składek gminnych, stosownie do ustępu *d* art. 16 i art. 83 Najwyższego Ukazu o urządzeniu gmin wiejskich wchodzi w zakres atrybucyj zebrań gminnych, z tych powodów uznał, że nie zachodzi potrzeba wydawania dalszych ze strony Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu zarządzeń co do poboru i rozkładu kosztów utrzymania zarządów gminnych, i że zebrany już na ten cel fundusz ze składek od włościan i od dzierżawców w kasach powiatowych deponowany, powinien być zwrócony właściwym gromadom wioskowym.

Konkluzja.

W skutku uwag powyższych Komitet Urządzający postanowił:

1) Na rok przyszedłszy 1865 zachowany być ma w dobrach rządowych taki sam sposób pobierania składki na utrzymanie zarządu gminnego, jaki przez Komitet Urządzający przepisany był na rok bieżący, a mianowicie, dzierżawcy obowiązani są wnosić corocznie po 5 od sta procentu od sumy dzierżawnej na utrzymanie zarządu gminy, w razie zaś niewystarczania osiąganego ztąd funduszu,

ilość brakująca pokrywaną będzie przez włościan, i rozdzielaną być ma pomiędzy różne gromady wioskowe do składu gminy wchodzące, albo w stosunku liczby domów mieszkalnych znajdujących się w pomienionych gromadach, jak to § 5 art. 14 postanowienia Komitetu Urządzającego (Okólnik Nr. 1) przepisaniem zostało, albo też w inny sposób, jeżeli ten w ogólności, pod względem rozkładu składek na zarządy gminne, ustanowiony zostanie;

2) rozkład i pobór składki na zarząd gminy, tak od dzierżawców jako i od włościan, należeć ma do atrybucji zebrań, bez udziału w tem Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu;

3) włożyć obowiązek na Komisję Rządową Przychodów i Skarbu, aby po sprawdzeniu rzeczywistej wysokości „funduszu na utrzymanie zarządów gminnych w dobrach rządowych i suprymowanych” przedstawiła Komitetowi Urządzającemu projekt podziału tego funduszu pomiędzy gminy z których on został zebrany, a to w celu zaliczenia onego w poczet ogólnych funduszy gmin właściwych, i

4) wprowadzenie w wykonanie niniejszego postanowienia poruczyć Członkowi Zawiadującemu czynnościami Komitetu Urządzającego. (N. 282 D. W.)

POZYCJA 180.

O prawach włościan do wnętrza ziemi w ogólności i o prawach włościan osiadłych w majątkach górniczych pod względem wydobywania rzeczy kopalnych.

Prezes Olkuskiej Komisji Spraw Włościańskich

raportem z d. 11(23) Sierpnia r. b. N. 176 doniósł, że Naczelnik Zakładów Górniczych Okręgu Zachodniego przedstawił mu niezbędną potrzebę wydania ogólnego rozporządzenia nakazującego włościanom Królestwa, a szczególnie właścicielom osiedlonym w dobrach rządowych, ażeby oni bez wiadomości zarządu górniczego nie wazyli się ani sami, ani przez pośrednictwo przemysłowców, przedsiębrać jakich bądź poszukiwań i robót górniczych, a tem więcej, sprzedawać osobom prywatnym wydobyte w ten sposób produkty. W uzupełnieniu zaś tego doniesienia wspomniany Prezes raportem z d. 13 (25) Sierpnia r. b. Nr. 187 przedstawił, że włościanie wsi rządowej Bukowno i instytutowej Starczynów, według doniesienia Naczelnika Zakładów Górniczych Okręgu Zachodniego, sprzedają swe grunty dziedzicom tudzież innym osobom, zamierzającym przedsięwziąć na tych gruntach wydobywanie galmanu. Sprawdzenie na miejscu dokonane, jak to okazuje się z przedstawienia Prezesa Komisji Olkuskiej z dnia 4 (16) Września r. b. N. 240, wykazało, że wspomniane sprzedaże miejsc nie miały, lecz że we wsi Starczynowie dziedzie *Ciechanowski*, pozawierał z włościanami ustne umowy, z udzieleniem zadatków, o dozwolenie mu wydobywania galmanu na terytorjum włościańskiem w tych miejscach, gdzie ruda ta poprzednio była wydobywaną. Grunty rzeczzone, przez dziedzica jakoby zadzierżawione, położone są w granicach przestrzeni włościańskiej, częścią pośród

pól a częścią przy samych siedzibach. Przez kogo poprzednio na tychże gruntach roboty górnicze były przedsięwzięte i dla czego zostały przerwane? dokładnie nie wiadomo.

Dawniej włościanie pozostawiali swe grunta pustkami, gdyż dla braku środków do zasypania szybów i zrównania powierzchni po robotach górniczych, nie byli w możności doprowadzić onych do rolnej użyteczności; obecnie zaś uważali, że służy im prawo rozrządzenia pomienionemi gruntami, dla osiągnięcia z nich jakiego bądź dochodu. We wsi rządowej Bukowno znajdują się również pośród przestrzeni włościańskiej kawałki gruntów, ani pod ogrodową, ani pod orną uprawę nie zajęte, na których dawniej dokonywane były przez rząd poszukiwania górnicze. Nadto Prezes Olkuskiej Komisji Spraw Włościańskich nadmienił, że z prośbami o dozwoleństwo robót górniczych zgłaszali się jeszcze do miejscowego Komisarza Rewirowego oprócz powyższych i włościanie innych wsi rządowych.

Jednocześnie i z tych samych powodów, Dyrektor Główny Prezydujący w Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu uczynił pod dniem 31 Sierpnia (12 Września) r. b. Nr. 3943 przedstawienie do Komitetu Urządzącego, treści następującej: Zarząd Górnictwa w Królestwie Polskiem, posiada znaczne dobra wchodzące do składu Okręgów Górniczych Wschodniego i Zachodniego, zamiesz-

kałe na ogólnych prawach przez włościan, fabrykantów i okupników.

Zarząd Górnictwa poczytywał się zawsze za właściciela wnętrza gruntów włościańskich, i dla tego przy kolonjalnem urządzeniu dóbr, stanowczo wyłączał wnętrze ziemi z pod używalności włościańskiej. zastrzegając przy tem warunek, że gdyby z czasem zaszła potrzeba rozszerzenia istniejących już min i kopalń, lub poszukiwania nowych, w takim razie Zarząd Górnictwa będzie miał prawo zajmując z gruntów włościańskich potrzebną na ten cel przestrzeń, za odpowiedniem obniżeniem czynszu. Zabezpieczywszy sobie w ten sposób prawo korzystania z wnętrza ziemi włościańskiej, Zarząd Górnictwa zatrzymał dla siebie jedynie mało znaczące przestrzenie niezbędnie potrzebne pod rozliczne budowle, większą zaś część gruntów oddał w posiadanie włościan, tak dalece, że obecnie w niektórych miejscowościach roboty podziemne prowadzone są pod gruntami włościańskimi.

W takim położeniu i w takich stosunkach z Zarządem Górnictwa znajdowali się włościanie dóbr rządowych w czasie zapadnięcia Najwyższego Ukazu z dnia 19 Lutego (2 Marca) r. b., mocą którego przyznane im zostało prawo nie tylko do powierzchni lecz i do wnętrza ziemi.

Następnie Dyrektor Główny Prezydujący w Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu przystępuje do rozbioru kwestji co do prawa włościan do wnętrza ziemi, naprzód pod względem użytkowania

przez włościan z wnętrza ziemi w dobrach rządowo-górnicznych, i powtóre, pod względem aljenacji osad przez tychże włościan posiadanych. Co do pierwszego, wspomniony Dyrektor Główny powołuje się na Najwyższy Ukaz z dnia 19 Lutego (2 Marca) r. b. o rządzeniu włościan, którego artykułem 15-m prawo korzystania z wnętrza ziemi przyznane jest włościanom w granicach przepisami oznaczonych. Stosownie do art. 1-go postanowienia Namiestnika z dnia 6 Maja 1817 r. włościanie, chociaż obecnie są właścicielami wnętrza ziemi, nie mogą przecież eksploatacji onego przekazywać osobom, nie mającym do tego właściwego upoważnienia. Art. 15 powołanego Najwyższego Ukazu z d. 19 Lutego (2 Marca) r. b. stanowi: że jeżeli dziedzie przed ogłoszeniem tego Ukazu rozpoczął wydobywanie węgla kamiennego lub rudy kruszcowej na terytorjum osady włościańskiej, to nadal może takowe prowadzić nie inaczej, jak pod warunkiem wynagrodzenia posiadacza osady, według oszacowania straty przezeń ponoszonej. Wynika więc z tego, zdaniem Dyrektora Głównego, że w dobrach górniczych, Zarząd Górnictwa może przedsiębrać wydobywanie rudy i na gruntach włościańskich, jeśli roboty takowe już są rozpoczęte, i że tem samem włościanie do dalszego wydobywania rudy nie mają już prawa. Przy stosowaniu tego artykułu Najwyższego Ukazu do oddzielnych osad włościańskich, następuje się wątpliwość pod tym jedynie względem, od którego czasu rachowane być ma

rozpoczęcie przez Zarząd Górnictwa wydobywania kruszców w danej miejscowości, czy od chwili rzeczywistego rozpoczęcia robót na gruncie włościańskim, czy też od czasu, w którym grunt ten, jakkolwiek na nim roboty górnicze jeszcze przedsięwzięte nie zostały, wszedł już w granice dokonanych przez Zarząd Górnictwa poszukiwań, i włączony został do planu robót górniczych prowadzonych na gruncie sąsiednim, stanowiącym z rzeczonym gruntem włościańskim jeden ciąg pokładu minerałów.

Zdaniem Dyrektora Głównego Prezydującego w Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu, ze względu, że Zarząd Górnictwa poniósł znaczne koszty na poszukiwanie minerałów i na roboty przygotowawcze, wypadaloby artykuł 15 wspomnianego Ukazu zastosować do dóbr górniczych w taki sposób, ażeby Zarządowi Górnictwa pozostawić możliwość wydobywania minerałów z wnętrza tych gruntów włościańskich, które przed ogłoszeniem Najwyższego Ukazu weszły już w granice dokonanych w tym celu poszukiwań i przygotowanych robót górniczych, a oraz objęte zostały planem górniczym. Co do drugiego, to jest co do alienacji osad włościańskich, Dyrektor Główny powołuje się na ustęp b. Art. 18-go tegoż Najwyższego Ukazu, opiewający, że „sami tylko włościanie będą mieli prawo brać w zastaw i nabywać osady, które z mocy niniejszego Ukazu, na własność ich na tyle dogodnych warunkach przechodzą.” Nadto artykułem

19 rzeczzonego Ukazu, Komitetowi Urządzającemu poruczonem zostało oznaczenie terminu, w ciągu którego prawa włościan do nabytych przez nich osad, ulegać będą ograniczeniom i przepisom, w artykułach 18 i 19 wymienionym.

Na podstawie tych przepisów, Dyrektor Główny mając na względzie ważność tej kwestji, uważałby za stosowne nie dozwalać włościanom aljenacji ich osad, i o ile można oddalić termin uwolnienia włościan z pod warunków wskazanych artykułami 18 i 19.

W konkluzji Dyrektor Główny Prezydujący w Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu przedstawiając wszystkie powyższe okoliczności i zasady, uprasza Komitet Urządzający o wydanie postanowienia:

a) aby włościanom dóbr górniczych, czy to osobiście, czy to za pośrednictwem przelewu ich praw na rzecz osób trzecich, wzbronione zostało wydobywanie minerałów na tych gruntach, które objęte są planem górniczym Zarządu Górnictwa;

2) aby na gruntach nie objętych planem górniczym Zarządu Górnictwa, włościanie roboty dotyczące poszukiwania przedsiębiorali lub innym przedsięwzięcia ich dozwolali nie inaczej, jak za upoważnieniem Zarządu Górnictwa,—i

3) aby sprzedaż i aljenacja osad i gruntów włościańskich nie była dozwoloną aż do czasu, dopóki w tym względzie w myśl art. 19-go Najwyższego

Ukazu o urządzeniu włościan oddzielna decyzja przez Komitet Urządzający wydaną nie zostanie.

Jeneral-Policmajster odezwą z d. 18 (30) Września r. b. Nr. 32312/6642, zawiadomił Członka Zawiadującego czynnościami Komitetu Urządzającego, że w skutek doszłych do niego wieści, o sprzedażach dokonanych przez włościan powiatu Olkuskiego wbrew art. 18 Najwyższego Ukazu z d. 19 Lutego (2 Marca) r. b. polecił Naczelnikowi Wojennemu tegoż powiatu, ażeby doniósł: o ile wieści te są prawdziwemi, i w razie gdyby one nie były pozbawione zasady, ażeby przedsięwziął najsurowsze środki w celu zapobieżenia takowym sprzedażom. Z raportu Naczelnika Wojennego powiatu Olkuskiego złożonego Jeneral-Policmajstrowi okazało się, że włościanie wsi rządowej Bukowno i instytutowej Starczynów zamierzali grunta swe nie sprzedać, lecz jedynie czasowo odstąpić, w celu wydobywania z ich wnętrza galmanu. Zresztą do zawarcia układów w tej mierze nie przyszło, gdyż Naczelnik wojenny polecił cząstkowym Naczelnikom oznajmić Wójtom Gmin, że odpowiedzialność za podobne układy dotykać będzie całą gromadę, a w razie gdyby gdziekolwiek potajemnie, nastąpiła podobna sprzedaż lub układ, takowe za nieobowiązujące poczytywane być mają.

Postanowienia.

Postanowienie Namiestnika z dnia 6 Maja 1817 r. „Przepisy względem udzielenia przywileju ku

wynajdywaniu rud, miedzi, ołowiu, srebra, tudzież soli.

„Art. 1. Niżeli ogólne przepisy górnicze przez NAJJAŚNIEJSZEGO PANA postanowionemi zostaną, Komisja Rządowa Spraw Wewnętrznych i Policji jest upoważniona do wydawania pozwoleń (Schurff-brief) do wynajdywania i odkrycia warstw, żył, gniazd lub pokładów rud kruszczowych wyżej wymienionych; bez takowego upoważnienia, nikt prócz właściciela gruntu, podobnych robót przedsiębrać nie może.

Art. 2. Pozwolenia udzielane będą tylko na takie miejsca, gdzie jest podobieństwo albo pewne poszlaki, podług prawideł Geognozji, iż powyższe kruszce i płody mineralne znajdować się mogą, które pod żadnym pozorem do domów, budynków, dziedzińców, ogrodów, łąk i gruntów obsianych rozciągać się nie mają.

Art. 7. „Podejmujący się na mocy uzyskanego pozwolenia szukać minerałów pomienionych, obowiązany jest właścicielowi gruntu, podług umowy, wynagrodzić naprzód pożytek na powierzchni ziemi przez to utracić się mogący. Wreszcie gdy strony dobrowolnie nie zgodzą się, Komisja Wojewódzka stosownie do przepisów ogólnych, przez biegłych podług słuszności wynagrodzenie takowe ustanowi, którem właściciel gruntu kontentować się winien.”

Art. 10. „Między właścicielem gruntu a wynalazcą kruszców, następujące zachowane będą pravidła:

1. Właściciel gruntu ma pierwszeństwo do wyrabiania sam na swój zysk miny, za pośrednictwem wynagrodzeniem kosztów szukania, albo przypuszczając wynalazcę do trzeciej części akcji, na sto akcji podzielić się mającej kopalni.
2. Jeżeli właściciel gruntu sam nie bierze entreprizy, ale wynalazca kruszcu natenczas:
  - a) właściciel ze stu akcji będzie miał jedną trzecią część, to jest $33\frac{1}{3}$ akcji;
  - b) prócz tego będzie pobierał pięć procentów czystego zysku wszystkich akcji;
  - c) budynki jakieby się na tym gruncie znaleźć mogły, oddzielnie ocenione i opłacone mieć będzie;
  - d) będzie miał pierwszeństwo przy dostawieniu efektów, materiałów i fur przed wszystkiemi innemi za cenę innym równą."

Art. 12. Jeśli tak właściciel sam gruntu, jako i wynalazca na nim kruszcu, nie będą w stanie wyrabiania odkrytej miny, a Rząd na rzecz swoją lub przez entreprenera wyrabiać ją pożytecznem osądzi, wtenczas zysk ogólny tak się rozdzielać ma:

- 1) Właściciel będzie pobierał pięć procentów zysku, poczynwszy od czasu wyrabiania metalu, bezwzględnie na kosztą poprzedniczołożone.
- 2) Wynalazcy waruje się toż samo prawo współnictwa z entreprizą, jakie mu służyło w artykule 10 z właścicielem.

3) Reszta korzyści na rzecz entrepryzy ma zostawać.»

Przepisy Najwyższego Ukazu z d. 19 Lutego (2 Marca) 1864 r. o urządzeniu włościan.

Art. 15. „Każdy gospodarz posiadający zagrodę z rolą, lub zagrodę z ogrodem, lub samą tylko zagrodę, nabywa, razem z prawem własności, wyłączne prawo nie tylko do powierzchni gruntu, ale i do wnętrza jego w granicach ogólnem prawem ustanowionych. Jeżeli przed ogłoszeniem tego Ukazu rozpoczął wydobywanie węgla ziemnego lub rudy na gruncie gospodarza, to nie inaczej mu będzie dozwolonem dalej takowe prowadzić, jak pod obowiązkiem wynagrodzenia gospodarza według sprawiedliwego ocenienia jego szkody.”

Art. 18. § 6) „sami tylko właścianie będą mieli prawo brać w zastaw i nabywać osady, które z mocy niniejszego Ukazu na własność ich na tyle dogodnych warunkach przechodzą.”

Art. 19. „Na Urządzający Komitet, wkłada się obowiązek ułożyć szczegółowe, również czasowe przepisy, wskazujące: na jakiej zasadzie dzielenie na mniejsze nabytych przez włościan na własność osad dopuszczonem być może; oraz w jakim porządku aljenowanie i obciążanie tych osad ma się odbywać.”

„Urządzający Komitet oznaczy zarazem termin, w ciągu którego prawa włościan do nabytych przez nich osad, ulegać będą ograniczeniom i przepisom w artykułach 18 i 19 wymienionym.”

Motywa.

Po rozważeniu przedmiotu ze względem na przytoczone wyżej przepisy, Komitet Urządzący przedewszystkiem uznał za stosowne rozpoznać kwestję co do użytkowania z wnętrza ziemi przez wszystkich w ogóle włościan, którzy z mocy Ukazu z d. 19 Lutego (2 Marca) r. 1864, zajmowane przez nich grunta pozyskali na zupełną swą własność. Artykułem 15 Najwyższego Ukazu o urządzeniu włościan, przyznano im prawo nie tylko do powierzchni gruntu, ale i do wnętrza onego, w granicach przepisami oznaczonych. Jedyną podstawą do oznaczenia praw właścicieli ziemskich w Królestwie do wnętrza ziemi, stanowi Postanowienie Namiestnika w Królestwie Polskiem z dnia 6 Maja 1817 r. Ponieważ włościanie z mocy Najwyższego Ukazu z d. 19 Lutego (2 Marca) r. b. stali się właścicielami gruntów dotychczas przez nich zajmowanych, przeto powołane postanowienie Namiestnika Królewskiego, i do nich rozciągnięte być wiuno w tych wszystkich punktach, które określają prawa i obowiązki właścicieli gruntów obfitujących w rzeczy kopalne. Wszelkie zaś większe ograniczenie włościan w prawie rozporządzania wnętrzem ziemi, byłoby wprost przeciwne artykułowi 15 Najwyższego Ukazu o urządzeniu włościan. Dla tego Komitet Urządzący uważał: iż włościanie dóbr tak rządowych, jako też instytutowych, majorackich i prywatnych, używać powinni ogólnych praw przysługujących wszystkim wła-

ścicielom ziemskim całego kraju, z takim jedynie ograniczeniem praw do wnętrza ziemi, jakie oznaczone jest w powołanym artykule 15 Ukazu, a mianowicie, że właściciel, który przed ogłoszeniem Ukazu z d. 19 Lutego (2 Marca) r. b. rozpoczął wydobywanie węgla kamiennego lub rudy kruszcowej na osadzie włościańskiej, (bez względu na to czy właścicielem tym jest osoba prywatna, instytucja lub sam Skarb), ma prawo prowadzić dalej takowe roboty, pod warunkiem wynagrodzenia posiadacza osady według sprawiedliwego ocenienia jego szkody.

Oprócz takiego warunkowego ograniczenia w artykułach 18 i 19 Najwyższego Ukazu o urządzeniu włościan, znajduje się jeszcze i inne czasowe ograniczenie, odnoszące się pod ogólnym względem do własności ziemskiej włościan, nabytej przez nich na mocy Ukazu z r. 1864. Stosownie do tego drugiego ograniczenia, włościanie w przeciągu terminu, jaki oznaczony będzie, mogą oddawać w zastaw i aljenować swe osady jedynie samym włościanom, a to według oddzielnych przepisów, jakie wydanemi być mają. Ztąd wynika, że aljenacja prawa wydobywania z gruntu rzeczy kopalnych, powinna podlegać czasowo temuż ograniczeniu. Obok tego rozumie się samo przez się, że włościanie czasowo nie mający prawa aljenowania czego-bądź ze swej gruntowej własności, nie pozbawiają się przecież prawa użytkowania z płodów własnego ich gruntu; do rzędu tych płodów należą i rzeczy kopalne, któremi oni na równi z innymi właścicielami ziemskimi, według tych samych zasad,

najzupełniej rozporządzać mogą. Co do włościan osiadłych w majątkach górniczych, a oraz co do oznaczenia stosunków ich z właścicielami gruntów i zakładów—w tym względzie, w myśl pozycji 171 protokołu Posiedzeń Komitetu Urządzającego, po zebraniu i rozpoznaniu zażądanych w tym przedmiocie wiadomości i wyjaśnień, zapasć ma osobne postanowienie. W tejże pozycji Protokołu posiedzeń Komitetu Urządzającego postanowiono, że zanim to nastąpi, włościanie osiedleni przy zakładach górniczych pozostawieni być mają przy takiej używalności nadanych im gruntów, jaka miała miejsce do czasu zapadnięcia Ukazów z d. 19 Lutego (2 Marca) 1864 r.

Obecnie przy roztrząsaniu kwestji dotyczącej praw włościan do wnętrza ziemi, Komitet Urządzający uznał za rzecz właściwą, aby do czasu rozstrzygnięcia ogólnej kwestji co do urządzenia bytu włościan osiadłych w majątkach górniczych, nie było im dozwolone wchodzenie w jakiebądź układy z osobami obcemi, tak we względzie prawa wydobywania rudy, jako i sprzedaży rudy wydobytej, którą odstawiać powinni stosownie do zawartych umów do tych zakładów górniczych, przy których są osiedleni.

Konkluzja.

W konkluzji uwag powyższych Komitet Urządzający postanowił:

1) uznać, że do włościan wszelkiej nazwy, którym Ukazem Najwyższym z d. 19 Lutego (2 Mar-

ca) r. b. nadane zostało prawo własności gruntu, rozciągają się przepisy postanowienia Namiestnika Królewskiego z dnia 6 Maja 1817 r. oraz wszystkie rozporządzenia wydane pod względem praw i obowiązków właścicieli ziemskich, a dotyczące wydobywania rzeczy kopalnych z wnętrza ziemi własnością ich będącej.

2) Zgodnie z art. 15 Najwyższego Ukazu o urządzeniu włościan, dozwolić właścicielowi dóbr, (bez względu na to, czy nim jest osoba prywatna, instytucja lub Skarb) wydobywanie węgla kamiennego lub rudy kruszcowej na osadach włościańskich, jeżeli takowe rozpoczął przed ogłoszeniem Ukazów Najwyższych z d. 19 Lutego (2 Marca) 1864 r., lecz w każdym razie pod obowiązkiem wynagrodzenia posiadacza osady według sprawiedliwego ocenienia jego szkody.

3) Zanim w spełnieniu art. 19 Ukazu o urządzeniu włościan, wydane będą przepisy co do dzielenia osad włościańskich, oraz co do aljencji i obciążania tychże osad, nie dopuszczać wieczystej aljencji prawa wydobywania węgla kamiennego i rudy kruszcowej.

4) Do czasu rozstrzygnięcia ogólnej kwestji co do urządzenia bytu włościan osiadłych w majątkach górniczych, pozostawić ich pod względem korzystania z wnętrza ziemi w takim samym położeniu, w jakim znajdowali się przed zapadnięciem Ukazów z d. 19 Lutego (2 Marca) 1864 r.

5) Zgodnie z paragrafem poprzedzającym, wło-

ścianom górniczym osiadłym w dobrach jakiejkolwiek natury, do czasu rozstrzygnięcia ogólnej kwestji co do urządzenia ich bytu, nie dozwalać zawierania z osobami postronnemi jakichbądź układów, tak we względzie prawa wydobywania rzeczy kopalnych z wnętrza ziemi zostającej w ich użytkowaniu, jako też we względzie sprzedaży wydobytego węgla kamiennego lub rudy kruszcowej, które włościanie górniczy stosownie do zawartych umów odstawiać powinni do tych zakładów przy których są osiedleni,—i

6) Poruczyć Członkowi zawiadującemu czynnościami Komitetu Urządzającego wprowadzenie w wykonanie niniejszego postanowienia.

(Protokół dodatkowy).

POZYCJA 12.

Komitet Urządzający, rozpoznawszy ułożoną z jego polecenia „Informację dla układających projektu tabel likwidacyjnych, na XXXII posiedzeniu swem odbytem w d. 10 (22) Pazdziernika 1864 r. pomiędzy innemi, postanowił:

1) „Informację dla układających projektu tabel likwidacyjnych” zatwierdzić, i przyjąć za prawidłowe, że projekta likwidacyjne układane być winny zgodnie z przepisami tej „Informacji” i według formy wskazanej we wzorach do niej dołączonych;

2) „Informację” wraz z przekładem jej na język polski, wydrukować w 5,000 egzemplarzy, po zatrzymaniu z których ilości potrzebnej do użytku w Komitecie Urządzającym i w Komisjach Spraw

Włościańskich, pozostałe egzemplarze rozesłać do kas powiatowych dla sprzedaży każdemu kto tego zażąda, po cenie kop. czterdzieści pięć za każdy zbroszurowany egzemplarz.

3. Poruczyć Członkowi zawiadującemu czynnościami Komitetu Urządzającego zarządzenie:

po pierwsze, ogłoszenia w gazetach: „Варшавскій Днѣвникъ” i „Dziennik Warszawski” tudzież w Dziennikach Gubernjalnych, wspomnionego wyżej obwieszczenia,—i

powtórę, pozwolenia kasom powiatowym sprzedaży tak blankietów na projekta tabel likwidacyjnych, jako też „Informacji dla układających rzezone projekta.”

Oryginał podpisali:

Namiestnik — Prezes i Członkowie Komitetu Urządzającego w Królestwie Polskiem.

(N. 283 i 284 Dz. War.)

W IMIENIU NAJJAŚNIEJSZEGO

ALEXANDRA II,

CESARZA WSZECH ROSIJ, KRÓLA POLSKIEGO,

WIELKIEGO KSIĘCIA FINLANDZKIEGO,

etc., etc., etc.

Komitet Urządzający w Królestwie Polskiem.

W rozwinięciu Art. 2 Najwyższego Ukazu z dnia 2 (14) Września r. b. o podwyższeniu opłaty od wyrobu wódki, i w uzupełnieniu artykułu 18 Postanowienia swego z dnia 26 Września (8 Października) r. b. Komitet Urządzający, na przedstawie-

nie Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu, postanowił i stanowi:

Artykuł 1. Dozwolone Najwyższym Ukazem z dnia 2 (14) Września r. b. odroczenie na czas nie przenoszący 9-umiesięcy wniesienia przypadającej Skarbowi opłaty od wyrobu wódki w gorzelnii wyprodukowanej, jeszcze nie sprzedanej i zachowanej na składzie gorzelnianym, udzielane być może pod warunkami niżej oznaczonemi.

Art. 2. Odroczenie opłaty od wyrobu wódki skutecznia się nie inaczej jak za zastawem:

- a) wódki wyprodukowanej;
- b) papierów procentowych Królestwa;
- c) za kaucją hipoteczną.

Art. 3. Pragnący pozyskać odroczenie w opłacie od wyrobu wódki, za zastawem wódki wyprodukowanej we własnej lub w zadzierżawionej gorzelnii, powinien dopełnić poprzednio następujących warunków:

a) zabezpieczyć w Dyrekcji Ubezpieczeń wszystką wódkę, od której opłatę chce mieć odroczoną, a to na sumę wyrównywającą wysokości żadanego kredytu i do terminu o dwa miesiące późniejszego od terminu, po który żądany jest kredyt,—i

b) ubezpieczoną w ten sposób wódkę umieścić w składzie oddzielnym.

Art. 4. Po dopełnieniu tych warunków, żądający odroczenia wnosi o to prośbę do Kontrolera właściwego Okręgu, który to Kontroler lub jego Pomocnik, niezwłocznie zjedzie na grunt i po prze-

konaniu się, że warunki, poprzedzającym artykułem oznaczone, zostały dopełnione, odbiera wódkę w zastaw i klucz do składu, w którym wódkę tę zachowano, powierza osobie obranej za zgodą tego Urzędnika kontrolującego przez właściciela wódki zastawionej. Przytem spisuje się w trzech egzemplarzach, według formy przez Komisję Rządową Przychodów i Skarbu przepisanej, akt zastawu, który podpisany być winien: przez właściciela lub utrzymującego gorzelnię, jako oddającego wódkę w zastaw przez Urzędnika kontrolującego, jako przyjmującego zastaw, a nadto przez dozorcę zastawu i przez dwóch świadków. Jeden egzemplarz zostawiony będzie właścicielowi wódki, drugi oddany zostanie do rąk dozorczy, a trzeci egzemplarz, Urzędnik przyjmujący wódkę w zastaw przesle Naczelnikowi Powiatu wraz z świadectwem ubezpieczenia i prośbą o odroczenie, z zamieszczeniem na takowej swojej opinji: czy kredyt może być udzielony, oraz w jakiej ilości i na jaki przeciąg czasu?

Art. 5. Dozorca który w myśl poprzedzającego artykułu, wybrany przez oddającego i przyjmującego wódkę w zastaw, powinien być osiadłym mieszkańcem tej miejscowości, gdzie znajduje się skład pomienionej wódki, albo mieszkańcem miasta lub wsi w bliskości tegoż składu położonych, powinien być w ogólnosci wypłacalnym, używać dobrego imienia, oraz umieć czytać i pisać. Dozorca jest obowiązany, podać do wspomnionego wyżej aktu

zastawu oświadczenie, że przyjmuje dozór bez żadnego ze strony Skarbu wynagrodzenia, i że ściśle wykona instrukcję jaką mu przez Urzędnika kontrolującego wręczoną będzie według formy przez Komisję Przychodów i Skarbu przepisanej, a mianowicie, że będzie pilnował, aby przed wniesieniem opłaty od wyrobu wódki, takowa ze składu wydawana nie była, a to pod odpowiedzialnością artykułu 2060 Kodeksu Cywilnego co do dozorców sądowych oznaczoną.

Art. 6. Naczelnik Powiatu otrzymawszy akt zastawu i dowody, w artykule 4 wymienione, obowiązany takowe bezzwłocznie rozpoznać, i jeżeli uzna je za odpowiednie przepisom i nie znajdzie przeszkody do uczynienia zadosyć prośbie o odroczenie wniesienia opłaty od wyrobu wódki, w takim razie zawiadomi tak podającego prośbę i miejscowego Kontrolera, jako też dozorcę w jakiej ilości i na jaki termin odracza się przypadająca od wyrobu wódki opłata. Jednocześnie Naczelnik Powiatu upoważni kasę powiatową do zawieszenia egzekucji takiejże ilości opłaty od wyrobu wódki do oznaczonego terminu.

Art. 7. W miarę spłacania skredytowanej opłaty od wyrobu wódki, na udowodnienie czego kwit kasowy przedstawiony być winien dozorczy, wódka zastawiona może być ze składu wydaną w takiej ilości, w jakiej od obciążenia należnością pomienionej opłaty zwolnioną została. Od wyrobu wódki wyschłej lub wyciekłej, opłata wniesioną być win-

na w ciągu dni 3-ch po każdej, przez Urzędnika kontrolującego dokonanej rewizji wódki na zastaw przyjętej.

Art. 8. Z upływem terminu po który kredyt był udzielony, zawieszona w poborze opłata od wyrobu wódki ma być wniesiona bezwłocznie do kasy powiatowej, w razie zaś niewniesienia takowej, Naczelnik Powiatu zarządzi natychmiastową sprzedaż przez licytację takiej ilości wódki, jaka okaże się potrzebną na zaspokojenie zaległości rzeczoney opłaty i na pokrycie kosztów z licytacją połączonych.

Art. 9. Jeżeliby otrzymujący kredyt do wniesienia opłaty od wyrobu wódki poważył się przed zaspokojeniem przynależnej opłaty brać ze składu wódkę zastawioną, w tym razie oprócz odpowiedzialności z całego majątku, za przypadającą od niego opłatę od wyrobu wódki, utraci na zawsze prawo do korzystania z podobnego kredytu.

Art. 10. Kto na pewnoś wniesienia opłaty od wyrabianej, lecz jeszcze nie sprzedanej wódki, złoży zastaw we właściwej kasie Powiatowej, lub Gubernjalnej, albo też w kasie Głównej Królestwa, w papierach publicznych procentowych Królestwa a mianowicie: w listach likwidacyjnych, w listach zastawnych Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego, w obligacjach Skarbowych, lub w biletach Skarbu Królestwa, ten do wysokości sumy złożonej na zastaw, obliczając takową z nominalnej wartości pomienionych papierów, pozyska kredyt w przypadającej od niego opłacie od wyrobu wod-

ki. Bieżące procenta od tychże papierów, dający zastaw będzie mógł pobierać w takim tylko razie, jeżeli złoży świadectwo Naczelnika Powiatu, udowadniające, iż nie zalega we wnoszeniu skredytowanej opłaty od wyrobu wódki.

Art. 11. Kto przedstawi kaucję hipoteczną opartą na $\frac{2}{3}$ częściach szacunku dóbr ziemskich lub nieruchomości miejskiej, i złoży przytem dowód ubezpieczenia od ognia zapasu wódki na sumę wyrównywającą żądanemu kredytowi i na czas o dwa miesiące dłuższy od terminu po który żąda kredytu, ten w porządku powyżej wskazanym otrzymać może kredyt w opłacie od wyrobu wódki, do sumy wyrównywającej $\frac{4}{5}$ częściom przedstawionej kaucji.

Art. 12. Naczelnik Powiatu otrzymawszy kwit kasowy na złożony zastaw w papierach publicznych, wyszczególnionych w artykule 10-tym, udzieli na podstawie takiego zastawu, kredyt w opłacie od wyrobu wódki i wezwie kasę Powiatową o zawieszenie egzekucji odpowiedniej ilości rzeczzonej opłaty, o czem zawiadomi również tak miejscowego Kontrolera, jako i posiadacza gorzelni, który żądał odroczenia opłaty od wyrobu wódki.

Udzielanie kredytu za złożeniem kaucji hipotecznej, następować ma w tym samym porządku, lecz za poprzedniem ocenieniem i zezwoleniem na przyjęcie takowej kaucji właściwego Rządu Gubernjalnego lub Komisji Rządowej Przychodów i

Skarbu, stosownie do tego, gdzie z żądaniem o to uda się proszący, który pozyskawszy świadectwo, że kaucja przyjęta została, powinien złożyć takowe Naczelnikowi Powiatu.

Art. 13. Opłatę od wyrobu wódki odroczoną na zastawy wzmiankowane w art. 10-tym i 11-tym posiadacz gorzelni wnosi w miarę sprzedaży wódki, przy czem temuż posiadaczowi pozostawia się prawo zatrzymania przy sobie, przez przeciąg bieżącego miesiąca, opłaty przynależnej od sprzedanej wódki, a to do wysokości nie przenoszącej połowy sumy całego kredytu, a w każdym razie nie wyższej nad rs. 300. Po uzbieraniu zaś takiej wysokości, cała ta suma opłaty ma być wniesioną bezzwłocznie do Kasy Powiatowej. Prócz tego na posiadacza gorzelni wkłada się obowiązek, aby całkowitą należność opłaty od wódki sprzedanej w ciągu miesiąca, tudzież od wódki ubylej przez wyschnięcie lub wyciek, chociażby należność ta nie dochodziła do wysokości wyżej oznaczonych, wnosił do kasy Powiatowej w przeciągu pierwszych trzech dni następnego miesiąca.

Art. 14. Jeżeli odroczona opłata od wyrobu wódki, w terminie do kasy Powiatowej wniesioną nie będzie, Naczelnik Powiatu bezzwłocznie zarządzi sprzedaż przez licytację takiej ilości wódki, jaka okaże się potrzebną na pokrycie zaległości, a w razie braku lub niedostatecznego zapasu takowej, przedsięweźmie właściwe kroki w celu sprzedaży na giełdzie odpowiedniej części zastawu, jeżeli ta-

kowy składa się z papierów procentowych, jeżeli zaś złożoną była kaucja hipoteczna, to najprzód przystąpi do zwykłej administracyjnej egzekucji, a gdy ta okaże się niedostateczną, doniesie o tem Rządowi Gubernjalnemu, który zarządzi w porządku przepisany egzekucję należnej Skarbowi sumy z zastawu hipotecznego.

Art. 15. Urzędnik kontrolujący, nie tylko przy rewizji gorzelni lecz i w każdym czasie, przynajmniej dwa razy na miesiąc, zwiedzać ma składy wódki przy tych gorzelniach, które zyskały odroczenie opłaty od wyrobu, a to celem przekonania się z regastru składowego, o jakim jest mowa w art. 16 niniejszych przepisów, i z zachowanego zapasu wódki, czy ilość takowej ubyła ze składu skutkiem sprzedaży, lub skutkiem wyschnięcia i wycieku, jest odpowiednią, zgodnie z art. 7 i 13 niniejszych przepisów, ilości wniesionej od jej wyrobu opłaty.

Art. 16. W składzie przy gorzelni, dla której dozwolono odroczenie we wniesieniu opłaty od wyrobu wódki, powinien znajdować się Regestr Składowy przychodu i rozchodu wódki, w którym nadto wykazać należy: wysokość odroczenia opłaty i kwoty na rachunek takowej wniesione. Regestr ten winien być poprzednio przez żądającego kredytu przedstawiony Naczelnikowi Powiatu do oparafowania i zaznaczenia każdego arkusza. Urzędnicy kontrolujący, przy każdym zwiedzeniu składu przy gorzelni, obowiązani będą zaznaczyć w

tymże rejestrze rezultaty odbytej przez siebie rewizji znalezione.

Art. 17. Od odroczonej sumy opłaty od wyrobu wódki, procenta nie są wy magane, lecz po upływie terminu po który kredyt był udzielony, lub w razie gdy Urzędnik kontrolujący zawiadomi Naczelnika Powiatu, iż wódkę sprzedano, a przynależnej od niej opłaty nie wniesiono, ściągniętą zostanie kara pieniężna, przez prawo oznaczona.

Art. 18. Wszelki ubytek i zepsucie wódki na zastaw oddanej, chociażby to nastąpiło w skutek złej woli lub opieszałości dozorecy, Skarbu dotykać nie może i właściciela wódki od obowiązku wniesienia opłaty w terminie właściwym, nie zwalnia:

Art. 19. Komisja Rządowa Przychodów i Skarbu obowiązana jest ułożyć i wydać stosowne instrukcje tak co do sprawdzania przez urzędników kontrolujących ilości wódki zachowywanej w składach przy gorzelniach, jako też co do przyjmowania i zachowania zastawów.

Art. 20. Wykonanie niniejszego postanowienia, które w Dzienniku Praw zamieszczone być ma, porucza się Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu

Działo się w Warszawie, na posiedzeniu Komitetu Urządzającego dnia 31 Października (12 Listopada) 1864 r. (Nr. 287 D. W.)

---

*Okólnik do Komisij Spraw Włościańskich
w Królestwie Polskiem (N. 15).*

POSIEDZENIE TRZYDZIESTE TRZECIE Z DNIA 28
PAŹDZIERNIKA (9 LISTOPADA) 1864 R.

P O Z Y C J A 182.

*O zmianach w składzie Komisij Spraw
Włościańskich.*

Członek zawiadujący czynnościami Komitetu Urządzającego podał do jego wiadomości poniższe zmiany w składzie Komisij Spraw Włościańskich, dokonane przezeń z upoważnienia Prezesa Komitetu na zasadzie art. 8 Najwyższego Ukazu z d. 19 Lutego (2 Marca) r. b. o sposobie wprowadzenia w wykonanie nowych ustaw o włościanach, a w szczególności:

I. Mianowani pełniącymi obowiązki Komisarzy Rewiowych w Komisjach Spraw Włościańskich: *Włocławskiej* — Pośrednik polubowny gubernji Nowogrodzkiej kapitan-lejtnant *Zołotilow*; *Płockiej* — były pośrednik polubowny gubernji Smoleńskiej radca honorowy *Gurjew*, i *Kaliskiej* — były Pośrednik polubowny gubernji Kalużskiej, dymisjonowany kapitan *Ragozin*.

II. Na własne żądanie zaliczeni napowrót do swych pułków, pełniący obowiązki Komisarzy rewiowych w Komisjach Spraw Włościańskich: *Włocławskiej* — przykomenderowany do Litewskiego pułku Lejb-Gwardji porucznik *Tuchołka* i *Olkuńskiej* — podpułkownik Małorosyjskiego pułku dragonów *Zybin*.

III. Pełniący obowiązki Komisarza rewirowego w *Włocławskiej Komisji Spraw Włościańskich* — radca honorowy *Czyżów*, — z powodu słabości zdrowia i na własne żądanie uwolniony został od tych obowiązków.

Komitet Urządzający postanowił powyższą komunikację Członka zawiadującego czynnościami Komitetu, przyjęć jako wiadomość.

POZYCJA 183.

O 16-stu osadach zajmowanych przez kolonistów, osiedlonych przez Jenerała-Inżynierji Dena, w majoracie własnością jego będącym i w ogólności o włościanach osiadłych w majoratach nieoczynszowanych.

Radomska Komisja Spraw Włościańskich uczyniła do Komitetu Urządzającego przedstawienie względem 16-tu rodzin włościańskich przez Jenerała Inżynierji Dena osiedlonych w darowanych mu dobrach Kozienice. Komisja prośb i zażeń, której przedstawienie to było odstąpione do rozpoznania, uznała: że rozporządzenie Radomskiej Komisji Spraw Włościańskich rozciągające się do rzeczonych włościan przepisy Ukazu z d. 19 Lutego (2 Marca) 1864 r. pod względem nadania im gruntów, w używalności ich zostających — jest legalne i zgodne z przepisami.

Zarazem Komisja prośb i zażeń poruszyła ogólną kwestję co do nałożenia podatku gruntowego na włościan dóbr majorackich ostatecznie według przepisów o oczynszowaniu nieurządzonych. Dyrektor Główny Prezydujący w Komisji Rządo-

wej Przychodów i Skarbu, od którego zażądano opinii w tym przedmiocie, wynurzył zdanie: że pod względem nałożenia na rzeczonych włościan podatku gruntowego, należy stosować się do art. 29 Ukazu z d. 19 Lutego (2 Marca) r. b. o urządzeniu włościan. Komisja prośb i zażaleń, zdanie to podzieliła i z uwagi, że w powołanym artykule 29 jest mowa jedynie o dobrach rządowych, prywatnych i instytucyjnych, bez żadnej wzmianki o dobrach donacyjnych (majoratach), uznała za stosowne przedstawić pod rozpoznanie Komitetu Urządzającego wniosek co do rozciągnięcia do włościan dóbr majorackich, jeszcze ostatecznie według przepisów o oczynszowaniu nie urządzonych, przepisu art. 29 Ukazu o urządzeniu włościan, pod względem oznaczenia wysokości podatku gruntowego.

Po rozpoznaniu powyższych okoliczności, Komitet Urządzający znalazł co następuje:

1. 16-cie rodzin włościańskich, przez Jenerała Inżynierji Dena w majoracie Kozienice osiedlonych, podchodzą pod przepisy Ukazu z d. 19 Lutego (2 Marca) 1864 r. o urządzeniu włościan pod względem nadania im gruntów, wydane przeto przez Radomską Komisję Spraw Włościańskich rozporządzenie w tym przedmiocie jest legalne i zgodne z przepisami. Przytem Komitet Urządzający uważał:

a) że pod względem nałożenia podatku gruntowego należy zastosować do włościan wspomnio-

nych art. 29 Ukazu z d. 19 Lutego (2 Marca) r. b. o urządzeniu włościan, to jest, że włościanie rzeczni powinni opłacać podatek gruntowy w ilości wyrównywającej sumie opłacanych przez nich podatków: podymnego, szarwarku i kontyngensu liwerunkowego;

b) że do podobnego przepisu należy zastosować się również w wypadku, gdy w dobrach donacyjnych znajdować się będą włościanie osiedleni na takich samych warunkach, jak włościanie dóbr Kozienickich.

2. Co do przedstawionej przez Komisję prośb i zażaleń kwestji w przedmiocie nałożenia podatku gruntowego na włościan dóbr majorackich, jeszcze według przepisów o czynszowaniu ostatecznie nie urządzonych,—jakkolwiek kwestja ta mogłaby być rozstrzygniętą na podstawie danych już wiadomych, to wszakże ze względu na to, iż z decyzji Komitetu Urządzającego z d. 25 Lipca (6 Sierpnia) roku bież., Dyrektor Główny Prezydujący w Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu wezwany został o dostarczenie wiadomości co do majoratów nie czynszowanych i o wyjaśnienie powodów jakie były na przeszkodzie ich czynszowaniu,—Komitet Urządzający uważał: że przed ostatecznem rozstrzygnięciem pomienionej kwestji, koniecznemi są wzmiankowane wiadomości od Dyrektora Głównego Prezydującego w Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu zażądane.

Konkluzja.

Po rozpoznaniu wyjaśnionego powyżej przedmiotu, Komitet Urządzający postanowił:

1. Przepisy Ukazu z d. 19 Lutego (2 Marca) 1864 r. o urządzeniu włościan, pod względem przyznania włościanom gruntów, w ich użytkowaniu zostających, rozciągnąć do 16-u rodzin, osiedlonych przez Jenerała Inżynierji Dena w darowanych mu dobrach Kozienice, tudzież do wszystkich innych włościan dóbr majorackich, znajdujących się w takich samych warunkach jak włościanie Koziennicy; a pod względem nałożenia podatku gruntowego, zastosować do rzeczonych włościan artykuł 29 Ukazu o urządzeniu włościan.

2. Z rozstrzygnięciem wynikłej kwestji co do nałożenia popatku gruntowego na włościan dóbr majorackich, oczynszowaniu nie uległych, wstrzymać się do czasu złożenia przez Dyrektora Głównego Prezydującego w Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu przedstawienia względem tychże dóbr.

POZYCJA 184.

O włościanach osiadłych w dobrach należących do funduszu Duchowieństwa Rzymsko-Katolickiego.

W skutek szczegółowego zażalenia przeciw oczynszowaniu, wniesionego przez sołtysa wsi Przetarska, należącej do funduszu religijnego, wynikła ogólna kwestja: czy dobra należące do funduszu ogólnoreligijnego, uważane być mają na ró-

wni z prywatnemi, lub też na równi z dobrami rządowemi.

Dyrektor Główny Prezydujący w Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu wezwany o przedstawienie wniosków w tym przedmiocie, uważał:

1) że włościanie dóbr należących do funduszu religijnego, pod względem powinności obciążających posiadaczy lub grunta, nie wyróżniali się w niczem od włościan osiadłych w dobrach rządowych;

2) że postępowanie rządu co do jednych i drugich dóbr było jednakie, podczas gdy Skarb nie miał żadnego wpływu na dobra instytutowe, i

3) że chociaż dochody z dóbr funduszu religijnego przeznaczone są wyłącznie na utrzymanie duchowienstwa Rzymsko-Katolickiego, lecz w razie nie wystarczania tych dochodów, na pokrycie potrzeb ogólnoreligijnych, wyznaczony był fundusz ze Skarbu Królestwa. Dla tego Dyrektor Główny Prezydujący w Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu sądził, że dobra należące do funduszu ogólnoreligijnego, powinny być uważane na równi z dobrami rządowemi, i że tem samem do dóbr tej natury ostatecznie już urządzonych podług przepisów o czynszowaniu, należy stosować art. 28 Najwyższego Ukazu z d. 19 Lutego (2 Marca) o urządzeniu włościan, a do dóbr nie czynszowanych—art. 29 tegoż Ukazu. Komisja prośb i zażaleń po roztrząśnięciu tego przedmiotu w obec wszystkich przepisów odnoszących się do dóbr nale-

zających do funduszu religijnego, połączyła się ze zdaniem Dyrektora Głównego Prezydującego w Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu. Komitet Urządzący z swej strony podziela w tym przedmiocie zdanie Komisji prośb i zażaleń.

Co do podania włościan wsi Przestańska, Komitet Urządzący mając na względzie, że obecnie układanym jest projekt przepisów postępowania w sprawach dotyczących skarg włościan dóbr rządowych przeciw oczynszowaniu, uznaje, że podaniu temu wypada nadać właściwy kierunek, gdy wspomniony projekt zyska zatwierdzenie.

Konkluzja.

Po rozpoznaniu wyjaśnionego powyżej przedmiotu, Komitet Urządzący postanowił:

1) Przy obliczaniu podatku gruntowego dobra należące do funduszu ogólnoreligijnego, uważać na równi z dobrami rządowymi, przy czem w dobrach tej natury ostatecznie już urządzonych według przepisów o oczynszowaniu, stosować artykuł 28 Najwyższego Ukazu z dnia 19 Lutego (2 Marca) 1864 r. o urządzeniu włościan,—a w dobrach nieoczynszowanych —przepis art. 29 tegoż Ukazu.

2) Postanowienie niniejsze zakomunikować Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu, tudzież Komisjom Spraw Włościańskich do zastosowania się.

3) Podaniu sołtysa wsi Przestańska nadać bieg właściwy po zatwierdzeniu przepisów postępowania w sprawach dotyczących skarg włościan dóbr rządowych przeciwko oczynszowaniu.

POZYCJA 186.

*O rozpoznawaniu skarg włościan osiadłych w dobrach
należących do miast i instytucji religijnych
lub dobroczynnych.*

Dyrektor Główny Prezydujący w Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych uczynił w dniu 18 (30) Sierpnia r. b. do Komitetu Urządzającego przedstawienie w przedmiocie skarg włościan wsi Kucelina Okręgu Częstochowskiego. Z przedstawienia tego okazuje się, że włościanie wsi Kucelina, należące do miasta Częstochowy, byli obowiązani do koszenia trawy na łące przyległej ich gruntom, i do zwózki onej do miasta Częstochowy.

W roku 1829 łąkę pomienioną, wraz z innemi 5-ma kawałkami gruntów miejskich, Magistrat miasta wypuścił aptekarzowi Grodziekiemu w dzierżawę na czas nieograniczony, za kontraktem, którego paragrafem 10-tym zastrzeżonem zostało, że włościanie ciążącą ich roboczną odbywać mają na korzyść dzierżawcy, co też oni rzeczywiście wykonywali aż do czasu zapadnięcia Najwyższego Ukazu z dnia 19 Lutego (2 Marca) 1864 roku o urządzeniu włościan. Robocizna zaś ta, podług wyjaśnienia Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych, stanowiła uzupełnienie należności, przez włościan na rzecz miasta uiszczanej z gruntów we wsi miejskiej posiadanych.

Nadto Komisja Rządowa Spraw Wewnętrznych w powołanem przedstawieniu swoim podniosła

ogólną kwestję, co do sposobu postępowania Komisji Spraw Włościańskich w tych wszystkich razach, gdy pod ich rozpoznanie przychodzić będą podania włościan osiadłych w dobrach należących do miast i instytutów religijnych lub dobroczynnych, a do których to dobr, w myśl pozycji 129 postanowień Komitetu Urządzającego (Posiedzenie 24-te z dnia 3 (15) Sierpnia 1864 roku) rozciąga się ogólna nazwa dobr instytutowych.

Z rozbioru tej ogólnej kwestji okazuje się możebnem rozstrzygnięcie oncj w dwojakim sposobie: albo zalecić wypada Komisjom Spraw Włościańskich bezpośrednio znoszenie się z Rządami Gubernjalnemi i Szczegółowemi Radami Opiekuneczemi, przy czem tylko w niektórych razach Komisje te udawały by się do pośrednictwa pełnomocników o dostarczanie dodatkowych wyjaśnień; albo też wypada postanowić, iżby Komisje Spraw Włościańskich odnosiły się wyłącznie do pełnomocników, mających obowiązek przynoszenia przed też Komisje obrony w interesach dobr instytutowych, co do których byliby reprezentantami.

Ten drugi sposób Komisja Rządowa Spraw Wewnętrznych, za poprzedniem porozumieniem się z Członkiem zawiadującym Czynnościami Komitetu Urządzającego, uznała za odpowiedniejszy celowi.

Przepisy i objaśnienia.

- 1) Pozycje 15 i 129 postanowień Komitetu Urządzającego.

- 2) Anneks do pozycji 118 postanowień Komitetu Urządzającego, §§ 13, 18 i 34.

Motywa.

Komitet Urządzający po rozważeniu powyższego przedmiotu ze względem na przytoczone przepisy i objaśnienia, uznaje, że sprawę dotyczącą skarg włościan wsi miejskiej Kucelina, zgodnie z opinią Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych, wypada pozostawić Piotrkowskiej Komisji Spraw Włościańskich do rozpoznania w porządku przepisany.

Znajdując następnie zupełnie uzasadnionem zdanie Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych o potrzebie określenia sposobu postępowania Komisji Spraw Włościańskich w tych wszystkich razach, gdy dochodzić je będą skargi i podania włościan osiadłych w dobrach należących do miast i instytutów religijnych lub dobroczynnych, a oraz w zupełności zgadzając się na to, iż byłoby odpowiedniejsze celowi, gdyby w podobnych razach Komisję Spraw Włościańskich odnosiły się bezpośrednio do pełnomocników w dobrach instytutowych, mających obowiązek przynoszenia obrony w interesach właścicieli, którychby reprezentowali, a nie do Rządów Gubernjalnych i Szczegółowych Rad Opiekuńczych, Komitet Urządzający uznaje: że cel pożądaný w zupełności byłby osiągnięty, gdyby Rządy Gubernjalne i Szczegółowe Rady Opiekuńcze ustanowiły do dóbr instytutowych pełnomocników, mających obowiązek przynosze-

nia przed Komisje Spraw Włościańskich obrony w interesach respective dóbr, i gdyby przytem Komisje Spraw Włościańskich będąc zobowiązane do porozumienia się z tymiż pełnomocnikami, w ten sposób uwolnione zostały od potrzeby znośzenia się z Rządami Gubernjalnemi i Radami Opiekuńczemi. Obowiązek wyjednywania w pewnych przypadkach decyzij Rządów Gubernjalnych lub Szczegółowych Rad Opiekuńczych, mógłby być włożonym na pełnomocników.

Konkluzja.

Na tej zasadzie Komitet Urządzający postanowił:

- 1) Zalecić Piotrkowskiej Komisji Spraw Włościańskich, aby pretensję włościan wsi Kucelina o łakę w sporze będącą rozpoznała według przepisane go porządku.
- 2) Poruczyć Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych zarządzenie, aby Rządy Gubernjalne i Szczegółowe Rady Opiekuńcze ustanowiły pełnomocników, do którychby Komisje Spraw Włościańskich udawać się mogły po potrzebne relacje i wyjaśnienia w przedmiotach skarg włościan dóbr instytutowych, i którzyby przynosili obronę w interesach dóbr należących do miast i instytutów religijnych lub dobroczynnych, reprezentując takowe na tych samych zasadach jak pełnomocnicy właścicieli dóbr prywatnych, tudzież, aby o ustanowieniu takich pełnomocników właści-

we Komisje Spraw Włościańskich zawiadomione zostały.

- 3) Poruczyć Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych zaopatrzenie pomienionych pełnomocników w odpowiednie instrukcje — i
- 4) Niniejsze postanowienie Komitetu Urządzającego zakomunikować Komisji Spraw Wewnętrznych przez wypis z obecnego protokołu posiedzenia, — i Komisjom Spraw Włościańskich — przez okólnik.

Oryginał podpisali:

Namiestnik — Prezes i Członkowie Komitetu Urządzającego w Królestwie Polskiem.

(Nr. 291 i 292 Dz. War.).

W IMIENIU NAJJAŚNIEJSZEGO

ALEXANDRA II-go,

CESARZA WSZECH ROSIJ, KRÓLA POLSKIEGO,

WIELKIEGO KSIĘCIA FINLANDZKIEGO.

etc., etc., etc.

Komitet Urządzający w Królestwie Polskiem.

W wykonaniu art. 3 Ukazu Najwyższego z dnia 2 (14) Września r. b. o podwyższeniu opłaty od wyrobu wódki, Komitet Urządzający na przedstawienie Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu, postanowił i stanowi:

1. Przewóz spirytusu i wódki wszelkiej tęgości, tudzież hurtowa ich sprzedaż, od dnia 20 Grudnia (1 Stycznia) 186⁴/₅ roku podlegają następującym przepisom:

2. Wszelki spirytus i wódka przewożone w ilości $1\frac{1}{2}$ wiadra lub wyższej, w miejscowościach Królestwa położonych w 21 wiorstowym pasie tak od granicy Prus i Austrii, jako też Cesarstwa, w innych zaś miejscowościach Królestwa, przewożona w ilości 3-ch wiader lub wyższej, — winny być opatrzone oddzielnem świadectwem, wydanem z miejsca wyrobu i sprzedaży spirytusu lub wódki, a to stosownie do tego zkađ te trunki pochodzą.

3. W świadectwie tem powinno być wyszczególnione: zkađ, komu, dokąd, kiedy, w jakiej ilości i jakiej tęgości wysyła się spirytus lub wódka. Nadto mają być wskazane główne punkta kierunku, przez które transport ten prowadzonym będzie, tudzież czas pozostawania w drodze, rachując w przybliżeniu po 3 mil, czyli wiorst 21 na dobę. Świadectwo to powinno być przyklejone do dna kaźdej beczki lub beczułki ze spirytusem lub wódką.

5: Kaźdy transport ze spirytusem lub wódką, powinien być prowadzony tym tylko traktem i w tym czasie, jaki jest wymieniony w świadectwie przewozu. Zboczenia od tego przepisu, spowodowane nieprzewidzianemi okolicznościami, mają być natychmiast meldowane miejscowemu wójtowi gminy, a w razie odległości jego mieszkania, sołtysowi wsi najbliższej.

5. W miejscowościach 21 wiorstowego pasu granicznego Królestwa, przewóz wódki porą nocną

czyli od zachodu do wschodu słońca, w jakiegokolwiek bądź ilości jest wzbroniony.

6. Sprzedaż spirytusu i wódki, w miejscowościach pasu 21 wiorstowego od granicy Królestwa, tak ze składów przy gorzelniach, jako też ze składów wódeczanych wiejskich, tudzież sprzedaż spirytusu z dystylarni, tylko dla składów wódczanych, dozwala się w ilości na każdy raz nie mniejszej od $1\frac{1}{2}$ wiadra, z takich ze atoli zakładów, znajdujących się w innych miejscowościach Królestwa, w ilości nie mniejszej od 3 wiader. Sprzedaż zaś ze składów wódeczanych, znajdujących się w miastach i w jednomilowym, czyli w 7-mio wiorstowym promieniu od miasta Warszawy, ulega dotychczasowym przepisom.

7. Znajdujące się po wsiach składy wódek, które na mocy art. 70 Ustawy z roku 1848 utrzymywane być mogą jedynie przez posiadaczy gorzelni, albo też przez osoby posiadające prawo miejscowej propinacji, powinny być opatrzone konsensami bezpłatnemi, które wydawać mają naczelnicy powiatu, na żądanie utrzymujących takowe zakłady. O każdym wydaniu bezpłatnego konsensu, Naczelnik Powiatu obowiązany zawiadomić urzędnika kontrolującego, do którego należy dozór zakładu w konsens takowy zaopatrzonego.

8. Posiadacze składów przy gorzelniach i dystylarniach, tudzież utrzymujący składy wódek po miastach i wsiach, obowiązani są bez przerwy utrzymywać księgi przychodu i rozchodu wódki,

według wzoru jaki poda Komisja Rządowa Przychodów i Skarbu.

9. Spirytus i wódka wydawane z wyszczególnionych w poprzedzającym artykule zakładów, leżących w pasie 21 wiorstowym od granicy Królestwa, w ilości $1\frac{1}{2}$ wiadra lub większej, a wydawane z podobnych zakładów, leżących w innych miejscowościach Królestwa w ilości 3-ch wiader lub większej, powinny być zaopatrzone w oddzielne, wzmiankowane w art. 3 świadectwo. Świadectwo to ma być wycięte, z wydanej z rozporządzenia Komisji Przychodów i Skarbu księgi sznurowej, i powinno być zachowane w całości, przyklejone do dna beczki, aż do zupełnego onej wypróżnienia. Duplikat zaś świadectwa pozostaje w księdze.

10. W miejscowościach pasu 21 wiorstowego od granicy Królestwa, wódka zapasowa znajdująca się u kogokolwiek w ilości przewyższającej wiader 15, a w innych miejscowościach w ilości wyższej nad wiader 30, powinna być najpóźniej do dnia 20 Grudnia (1 Stycznia) 186 $\frac{4}{5}$ zameldowana przez oddzielną deklarację miejscowemu kontrolerowi lub jego pomocnikowi, dla sprawdzenia na miejscu, jeżeliby zdaniem tych urzędników zachodziła tego potrzeba, przyczem w deklaracji szczegółowo powinno być wymienione: gdzie znajduje się wódka, do kogo należy, w jakiej ilości, w ilu beczkach i jakiej tęgości.

11. Bliższy nadzór nad wykonywaniem powyż-

szych przepisów wkłada się na kontrolerów i ich pomocników. W miejscowościach leżących w pasie 21 wiorstowym od granicy Prus i Austrii, zaprowadzeni będą, gdzie tego okaże się potrzeba, dozorczy konni. Oprócz tego, miejscowi burmistrzowie, wójei gmin i sołtysi obowiązani są czuwać nad przewozem wódki, i w razie niezachowania powyższych przepisów ze strony przewożących wódkę, winni zatrzymać takową i łącznie z przewożącemi odstawić do najbliższego urzędu skarbowego. Naczelnicy powiatów, również ze swej strony nad ścisłem wykonywaniem niniejszych przepisów czuwać są obowiązani.

12. Sprawy dotyczące uchybień przeciwko przepisom wymienionym w obecnem postanowieniu, mają być prowadzone i decydowane porządkiem wskazanym ustawą z roku 1848 o wyrobie i sprzedaży wódki. O każdej tego rodzaju sprawie Urząd Skarbowy powinien bezzwłocznie donieść Rządowi Gubernjalnemu i zawiadomić właściwego kontrolera powiatowego. Sprzedaż przez licytację przedmiotów skonfiskowanych, powinna się odbywać w tym Urzędzie Skarbowym, gdzie rozpoczęto sprawę. Warunki odbywania takiej sprzedaży, wskazane będą oddzielną instrukcją wydaną przez Komisję Rządową Przychodów i Skarbu.

13. Jeśliby skonfiskowana wódka nabytą była na licytacji w Urzędzie Skarbowym, z warunkiem wyprowadzenia jej z miasta i $\frac{1}{4}$ milowego jego obrębu, w takim razie dzierżawca konsumcyjny te-

goż miasta, nie ma prawa wymagać od takiej wódki opłaty konsumcyjnej, lecz służy mu prawo czuwania, aby wódka ta w granicach miasta i jego obrębu bez uiszczenia opłaty konsumcyjnej skonsumowaną nie była.

14) Zeznania osób, zostających w służbie rządowej do kontrolowania wyrobu wódki, oraz w straży granicznej, mają być uważane za zupełny dowód w tych okolicznościach, których sami byli świadkami.

15. Za hurtową sprzedaż wódki wszelkiej tęgości bez wyjednania na otwarcie składu pozwolenia, za sprzedaż wódki ze składu przy gorzelnii lub z dystrylarni wbrew art. 6 obecnych przepisów, — za nieutrzymanie w składzie księgi przychodu i rozchodu wódki, za nieposiadane w składzie księgi sznurowej świadectw na wydawaną wódkę, za niewydawanie stosownie do art. 9-go takiego świadectwa przy wyjściu wódki, — pobieraną będzie kara: na pierwszy raz rub. srebr. sześćdziesiąt, na drugi raz rub. srebr. sto dwadzieścia, na trzeci i następne rub. srebr. sto osmdziesiąt; jeżeli naruszenie powyższych przepisów miało miejsce w pasie 21 wiorstowym od granicy Królestwa, w innych zaś miejscowościach kara ta pobieraną będzie w ilości: na pierwszy raz rub. srebr. trzydzieści, na drugi raz rub. srebr. sześćdziesiąt, a na trzeci raz i następne po rub. srebr. dziewięćdziesiąt.

16. Kto w składzie posiadać będzie zapas wódki Przewyższający ostatnią ilość wykazaną w księdze

przychodu i rozchodu; kto nie złoży w oznaczonym czasie deklaracji co do posiadanego zapasu wódki; kto kupną wódki lub spirytusu w ilości oznaczonej artykułami 2 i 6 niniejszego postanowienia, nie udowodni właściwem świadectwem udzielonem przy wydaniu wódki ze składu; kto będzie zatrzymany z wódką przewożoną wbrew artykułom 2 i 5 obecnego postanowienia, albo z transportem prowadzonym bądź nie w czasie wymienionym w świadectwie, bądź też na drodze nie wedle kierunku wytkniętego w świadectwie, ten ulega karze wyrównywającej potrójnej opłacie od wyrobu wódki ustanowionej Najwyższym Ukazem z dnia 2 (14) Września r. b. od tej ilości wódki, jaka stanowić będzie przewyżkę nad ostatnią ilość oznaczoną w księdze przychodu i rozchodu wódki, której nie zadeklarowano w czasie właściwym, i której nie opatrzone wymaganiem świadectwem lub zatrzymano w nieprawnym przewozie, — nadto winien będzie od całej tej ilości wódki uiścić upłatę od wyrobu wódki po rsr. 1 z wiadra, a wódka ulegnie konfiskacie na rzecz skarbu. Jeżeli zaś przekraczający będzie posiadaczem gorzelni lub dystylarni, albo utrzymującym skład wódki, w takim razie za przekroczenie po raz trzeci przepisów o jakich mowa w niniejszym artykule, obok wyżej wzmiankowanej kary pieniężnej, utracą nadto prawo do prowadzenia handlu wódką.

17. Jeżeli osoba zatrzymana z nieprawym transportem wódki wskaże właściciela tejże wódki

mieszkającego w Królestwie, i zeznanie jej okaże się rzetelnem, w takim razie sam tylko właściciel podlega karze artykułem 16 ustanowionej.

18. Po ściągnięciu kar art. 15 i 16 ustanowionych, oraz z wartości osiągniętej ze sprzedaży skonfiskowanych przedmiotów, jedna połowa przeznaczona się tej osobie, bez względu na jej stan, która doniosła o nieprawym transporcie wódki, lub która transport ten zatrzymała; z drugiej zaś połowy, $\frac{1}{10}$ część przeznaczona się na wynagrodzenie Urzędu zajmującego się prowadzeniem sprawy; z pozostałych $\frac{9}{10}$ części zebranego funduszu Komisja Skarbu wyznaczać będzie oddzielne wynagrodzenie dla wszystkich tych, którzy w wykryciu kontrabandy wódki i w zatrzymaniu onej przyjmą skuteczny udział.

19. Istniejące dotąd przepisy co do przewozu i sprzedaży trunków, o ile nie są zmienione niniejszem postanowieniem, pozostają w swej mocy.

20. Wykonanie i rozwinięcie niniejszego postanowienia, które ma być zamieszczone w Dzienniku Praw, poleca się Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu.

Działo się w Warszawie na 36 Posiedzeniu Komitetu Urządzającego. 13 (25) Listopada 1864 r.

Nr. 300 Dz. W.

(Wzory do str. 67).

Gubernja

Powiat

Okrag

Gmina

Miejsce

Herbu.

Jurisdikcija Komisji.

Spraw włościańskich

PROJEKT

TABELI LIKWIDACYJNEJ

Wsi

należącej do dóbr głównych

Ze względu na podział Królestwa wskazany Artykułem 21-m Ukazu z dnia 19 Lutego (2 Mar-
ca) 1864 roku o Komisji Likwidacyjnej wieś ta należy do Działu

Sporządzony na zasadzie N a j w y s z y c h Ukazów z dnia 19 Lutego (2 Marca) 1864 roku.

Złożony w dniu 1864 roku.

w dowód czego wydano poświadczenie z №

[illegible]

D E K L A R A C J A

złożona przez b. właściciela wsi

w zastosowaniu się do Art. 34 i 35 Ukazu z dnia 19 Lutego (2 Marca) 1864 r.

o Komisji Likwidacyjnej.

Mocą której

Niżej podpisany oświadcza, że życzy sobie otrzymać kapitał wylikwidowany na zasadzie Art. 14 do 26 Uka-
zu o Komssji Likwidacyjnej.

Mocą której

Niżej podpisany oświadcza, że życzy sobie otrzymać kapitał wylikwidowany na zasadzie Art. 27 do 35 Ukazu o Komisji Likwidacyjnej i dla tego uprasza o dopełnienie na gruncie oszacowania przechodzącej na własność włościan ziemi, a to w myśl Art. 29 tegoż Ukazu, t. j. według zasad wskazanych do ustanowienia czynszu z osad włościańskich w dobrach Rządowych.

Przytem na zasadzie Art. 28 tegoż Ukazu, właściciel dołącza spis dowodów przekonywających o zbytniej różnicy, zachodzącej pomiędzy przypadającym mu według Art. 26 wynagrodzeniem a wartością gruntu, zobowiązując się zarazem ponieść wszystkie koszty, jakie żądane oszacowanie gruntu za sobą pociągnie.

Herbu

TABELA LIKWIDACYJNA

$$W_{si}$$

położonej w Gubernji

Powiecie

Okreğu

Gminie

Ze względu na podział Królestwa wskazany Art. 21 Ukazu z dnia 19 Lutego (2 Marca) 1864 r.
o Komisji Likwidacyjnej wieś ta należy do Działu
i zostaje w jurysdykcji Komisji   Spraw włościańskich

N.N.osad	
Porządkowy	
Projekt tabeli likwidacyjnej	
Wyszczególnienie osad przechodzących z mocy Najwyższych Ukazów z dnia 19 Lutego (?) Marca) 1864 roku na własność włościan	
Przestrzeń każdej osady na miarę nowopolską.	
Pod zabudowaniem z ogrodem lub bez ogrodu	m pr m pr m pr m pr m pr rs. k
W gruncie ornym	
W łąkach	
W pastwisku	
W nieniz tkach	
O g o ł e m	
Wysokość wynagrodzenia przypadającego o i Bzatu ustanowiona w myśl Art. 14 do 26 Ukazu o Komisji Likwidacyjnej	
Wyszczególnienie służebności z jakich włościwanie korzystają	
UWAGI.	